

rodna gruda

julij 1975
številka 7-8
letnik 22

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

slovenija

začasno na tujem

20 LET

JELOVICA

lesna industrija škofja loka

Dom si gradite in se odločate za nakup oken, vrat, okenskih senčil, kar vse sodi v področje stavbnega pohištva. Seveda gradimo enkrat za vselej — torej hočemo kvaliteto z najmodernejšimi rešitvami: to je stavbno pohištvo
JELOVICA — ŠKOFJA LOKA

JELOVICA izdeluje med drugim tudi finalizirana okna in balkonska vrata, furnirana in pleskana notranja vrata, vhodna in garažna vrata, polkna, rolete, žaluzije, montažne stanovanjske hiše in vikende, razne montažne poslovne objekte itd.

Lastna trgovska mreža v Jugoslaviji:

Škofja Loka, Kidričeva 58
Zagreb, Sesvete, Zagrebačka b.b.
Nova Gradiška, Krajačičeva 31
Pula, Fižela 7 a (na Stoji)
Crikvenica, Selska ul. 17
Zadar, Biogradska b.b.
Šibenik, ulica Bratstva i jedinstva 98
Duvno, Boriše Kovačevića b.b.
Sarajevo, ul. Magribija 7
Stara Pazova, Kamenjarova 29
Niš, ul. Nikodija Stojanovića (tatka)
Skopje, ul. 821 br. 3 Madjari

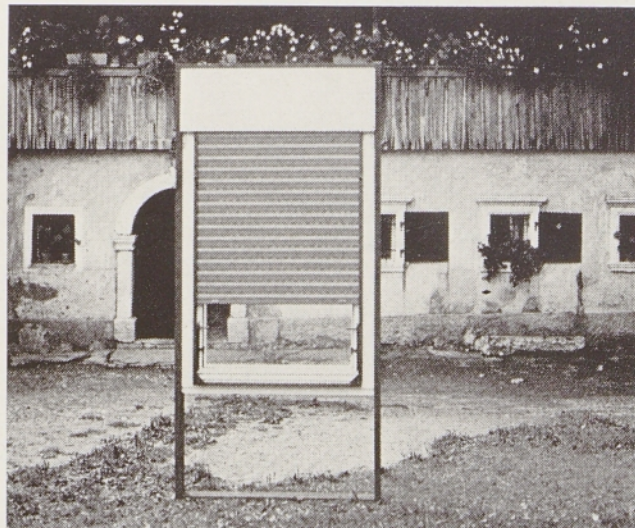
tel. 064 61-361
tel. 041 645-059
tel. 055 81-123
tel. 052 23-976
tel. 051 831-115
tel. 057 23-815
tel. 059 38-76
tel. 080 72-143
tel. 071 22-264
tel. 022 81-666
tel. 018 65-930
tel. 091 61-104

Predstavništvo:

Osiijek, ul. Pampas br. 30

tel. 054 43-515

JELOVICA ŠKOFJA LOKA praznuje dvajsetletni jubilej obstoja, to pa je tudi dvajset let prizadevanja vsega kolektiva, kar je brez dvoma jamstvo za kvaliteto izdelkov, ki jih potrebujete. Da, izdelki znamke **JELOVICA** zadovoljijo najzahtevnejše kupce!

Izdaja — Published by

Slovenska izseljenska matica
Tel.: 061/20-657

Naslov — Address:

61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon: 061/23-102 — uredništvo, 061/21-234 —
uprava

Uredniški svet

Anton Ingolič (predsednik), Matjaž Jančar, Fran-
ce Poznič, Franci Stare, Andrej Škerlavaj, Martin
Zakonjšek

Uredniški odbor

Janez Kajzer, Jože Olaj, Ernest Petrin, Jože Pre-
šeren, Ina Slokan, Mila Šenk, Juš Turk

Glavni urednik

Drago Seliger

Odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Ina Slokan

Upravnica

Vera Valenci

Oblikovalec

Jože Boncelj

Prevajalca

Milena Milojevič-Sheppard / angleščina
Alberto Gregorič / španščina

Letna naročnina

Jugoslavija 50.— din (posamezni izvod din 5.—),
Argentina 5.— am. dol., Avstralija 4,5 avstr. dol.
ali 2,50 Lstg., Avstrija 115 Asch, Belgija 220
Bfr., Brazilija 5.— am. dol., Danska 35.— Dkr.,
Finska 20.— Fm., Francija 25.— FF, Holandija
16.— Hfl., Italija 3.500 Lit., ZR Nemčija 16.— DM,
Norveška 33.— Nkr., Švedska 24.— Skr., Švica
19.— Sfr., Velika Britanija 2,50 Lstg., Kanada 5.—
kan. dol., U.S.A. 5.— am. dolarjev.

Plačila naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356

Devizni račun: 50100-620-010-32002-575 pri Ljub-
ljanski banki

Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni na-
kaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica«, v priporočenem pismu

Payment from Abroad.

Assignment to our account no. 50100-620-010-
32002-575 at Ljubljanska banka, or by interna-
tional money order, or by check — addressed
to »Slovenska izseljenska matica« — in regi-
stered letter

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8. številka
izideta skupno

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Tisk — Printed by

Kočevski tisk, Kočevje

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Po domačih krajih	6
Zemljo moraš ljubiti	8
Naša beseda 75	9
Krka in njeno bogastvo	11
Črna ni samo črna	12
Med turizmom in industrijo	14
Novo, a na trdnih temeljih	19
Mesto železarjev	24
S potniškimi ladjami po Jadranu	26
O čem govorijo plenice	27
ZAČASNO NA TUJEM (I)	29
ENGLISH SECTION (II)	29
Naši po svetu	37
Kadar je šlo za stari kraj, so bile vse neutrudne	40
Nova rast v zadnjih desetletjih	44
To in ono iz gorenjske prestolnice	46
Otrok med dvema ognjema	50
Miško Kranjec: Razpad rodovne skupnosti Fufsov	52
Otroci berite	54
Naša beseda	56
Filatelija	57
Slikovna križanka	59
Kôpa je kot človek	62
Kozolci	63

Triglav s Tošca

Foto: Ančka Tomšič

iz vaših pisem

Kako lepo zazveni ime Ljubljana

Kako lepo zazveni ime Ljubljana na vprašanje stevardese pri Air Canada, ki me je vprašala, kam potujem. Na moje začudenje ni imela nobenega problema z vpisom glavnega slovenskega mesta v mojo letalsko vozovnico. Ob prihodu letala na Brnik res ni bilo lepo vreme, toda imel sem tisti posebni občutek, ko je letalo preletelo Alpe, in sem zagledal domača polja, vasi in gozdove. Res je bil moj poslovni obisk kratek, toda vtisi, lepe slovenske besede in domačnost ti ostanejo v spominu. To je bogastvo, ki se ga ne da ovrednotiti. Moj obisk pri Intertrade, kjer so me zelo lepo sprejeli, obisk pri sestrični Milanki Bavcon, televizijski napovedovalki, pri starših moje žene v Žužemberku, na mojem domu v Gotni vasi pri Novem mestu, ter na osnovni šoli Grm v Novem mestu, kjer sem prisostvoval treningu atletov pod vodstvom prof. Marjana Špilarja, nekdanjega državnega reprezentanta v metu kopja, vse to so vtisi, ki bodo ostali nepozabni.

Lepa in prostorna je naša nova domovina, naš novi dom, ki smo si ga ustvarili s trdim delom v Kanadi, toda vedno ostane nekaj tam globoko v srcu, korenine, ki so pognale tam onstran morja pod Triglavom, tam, kjer so domači gozdovi, polja, travniki, domača pesem in beseda.

SLAVKO S. PAVLIČ
WILLOWDALE, KANADA

Hvala za filme

V redu smo prejeli pošiljko treh filmov, ki ste nam jih poslali, le škoda, da sta bila dva enaka. Pa nič zato, dali smo enega Ljudskemu odru. Naše društvo oziroma Jugoslovanski center v Rosariu smo vam zelo hvaležni za tako lepo darilo.

FRANC KASTELIC, TAJNIK
ROSARIO, ARGENTINA

Nestrpno pričakovanje

Rodno grudo prejemam že drugo leto. Zame in za mojo družino je Rodna gruda neizmerno bogastvo, kajti prinaša nam košček Slovenije, naše domovine. Ponosna sem na uredništvo te revije, ki nam z

velikim prizadevanjem in trudom pošlje vsakomesečno darilo — Rodno grudo. Pošiljam tudi prispevek za tiskovni sklad.

DARINKA TKALEC Z MOŽEM TONYJEM IN
HČERKO NATAŠO
CHICAGO, ILL. ZDA

Glas iz Venezuele

V Venezueli živim že 28 let. Doma sem iz Ortneka pri Ribnici. Rodni kraj sem z družino obiskal že trikrat. Žena in otroci ne morejo prehvaliti lepote Slovenije. Jaz pa sem zelo vesel, ker je Slovenija tako napredovala, da nam je res v ponos. Z velikim veseljem beremo Rodno grudo in si ogledujemo slike prelepih slovenskih krajev. Kar doma se počutimo. Kmalu na svidenje!

FRANC WILLEWALDT PIRNAT
GÜIGÜE, EDO-CARABOLO, VENEZUELA

Rada se vračam

Vprašala sem hčerko, če me lahko spremlja, da bi šle na obisk moje rojstne domovine. Rekla je, da bodo že starejši otroci pazili na mlajše in z veseljem sem jo vzela s seboj, ker zna lepo govoriti slovensko. To je bil moj peti obisk. Rada se vračam v rodni kraj. V Ljubljani imam tudi sorodnike in ob enem od obiskov sem naročila tudi Rodno grudo. Z veseljem jo preberem. Hčerka me vedno sprašuje, kdaj bova šli spet.

Pozdravljam vse bralce Rodne grude.

ANGELA GODEC
PAINESVILLE, OHIO, ZDA

Prekmurci

Oglaš se vam družina Copot iz Chicaga, ZDA. Doma smo iz Slovenije oziroma iz prelepega Prekmurja in smo zdoma že pet let. Moj mož je doma iz Gorenje Bistrice, jaz pa sem iz Trnja pri Črenšovcih. Zelo radi prebiramo slovenske revije in knjige, ki jih sicer nimamo veliko. Prosim vas, da nam pošiljate Rodno grudo.

MARIA IN JOSEPH COPOT
BERWYN, ILL. ZDA

Slika v okvir

Prejel sem 4. in 5. številko Rodne grude in ju takoj bežno prelistal. Moram reči, da sta obe reviji zelo lepi. Se posebno mi je bila všeč naslovna stran 5. številke, ki bo šla v okvir. Posebno so zanimivi tudi duhovni stiki z rojaki iz drugih držav in kontinentov, kar daje reviji še poseben pečat.

Kot vidim, se je v Sloveniji precej spremenilo tudi na področju, na katerem sem bil jaz najbolj razočaran, in zaradi česar sem tudi odšel na tuje. Danes vidim, da se vsak, ki hoče delati na duhovnem področju, lahko organizirano izpopolnjuje. Meni pa je bil takrat onemogočen študij

Pogumno gledata v svet dvojčka Saša in Jason Stegu iz Toronta v Kanadi

v splošnem pogledu, za kar še vedno čutim osnovno potrebo. Danes se to pri mojih Abrahamovih letih ne spleča več, toda v sebi še vedno čutim nepopisljivo zalogo možnosti in izvorov za gradnjo novih in novih skladb, česar pa mi čas in možnosti več ne dopuščajo v toliki meri. Toda še vedno se mi po prečutih nočeh porodi kaka pesem sama po sebi, ki sčasoma izgine v pozabo.

TINE K.
UNTERKOCHEN, ZR NEMČIJA

Jezna na Kanado

Sem Hrvatica, poročena s Slovencem, in upam, da boste razumeli tudi moje pisanje. Pri nas govorimo slovensko, pišemo pa po hrvaško. Naročeno imam Prosveto, pa vidim, kako pišejo ljudje, kako se jim godi po svetu, zato bom še jaz nekaj napisala. V Kanadi živim že 45 let, stara sem 78 let.

Pri nas v Kanadi večina ljudi kuha na plin, a tudi na elektriko in petrolej. Tu zdaj skoraj ni več ljudi, ki bi kurili z drvmi, saj jih je tudi že težko dobiti. Drva dobim od ljudi, ki kaj prenavljajo hišo ali ograjo. Tako sem si jih nabrala precej, in sem jih sama znosila domov. Tako sem se oskrbela z drvmi za nekaj let. Pozimi sem kupila še 4 tone premoga. Moji sosede pa so se začeli pritoževati na občini, da ne smem imeti doma toliko drv in tako so leta 1973 prišli z občine in mi jih odpeljali na smetišče. Bilo jih je za enajst tovornjakov. Na dvorišču sem jih imela pokrite s kosi pločevine, da so bila vse leto suha. Sosede pa so me tožili na občini, od koder so maja 1973 prišli uslužbenci in mi jih odpeljali z dvorišča. Takoj sem se pritožila, a kaže, da so bili vsi skupaj proti meni. Tožbo sem izgubila, obljubili pa so mi, da mi bodo dali druga drva, ki pa jih seveda ne bom dobila nikoli. Od tedaj naprej sem zelo živčna, ne morem spati in veliko razmišljam o odnosu Kanadčanov do naših ljudi.

Se nekaj: V Ljubljani živi Kati Zdravje, ki je prej živela tukaj, in je bila tudi moja poročna kuma. Lepo jo pozdravljam.

MARY LEVSTIK
KIRKLAND LAKE, ONT. CANADA

Živeli Slaki!

Ansambel Lojzeta Slaka je bil že drugič med nami v Kanadi. No, jaz pa sem ga letos 9. maja videl prvič. Morali smo najeti drugo dvorano, ker je bila naša običajna premajhna. Petnajst let že živim tukaj, pa še nisem videl skupaj toliko ljudi iz Slovenije. Zadovoljni smo bili prav vsi!

Ta obisk je bil za nas velikega pomena. Čeprav smo majhen narod, pa smo zelo veseli. To so nam že lani dokazali Zadovoljni Kranjci, zdaj pa Slaki in fantje s Praprotna. Vsi so nam Slovencem lahko v ponos.

Zahvaliti se moramo tudi našemu odboru. Najprej Slavku Zupetu, ki nam je predstavil ansambel, pa našemu predsedniku Franku Klemenu, ki nam je spregovoril tako, da je vsakega zadel v srce. Ponosni smo lahko, da imamo med seboj tako izobraženega človeka. Hvala

tudi vsem drugim, ki so pomagali pri organizaciji te prireditve. Predvsem pa želim Slakovemu ansamblu še veliko uspehov.

Številni naši ljudje si želijo, da bi jih obiskali tudi nekateri drugi, tudi manj znani, slovenski ansambli. Upamo, da bomo v prihodnje lahko še sodelovali.

FRANC KREINER
EDMONTON, CANADA

Rada bi si dopisovala s prijateljicami

Moje ime je Helena Vrhovšek. Stara sem enajst let. Živim v St. Catharinesu v Kanadi. Hodim v slovensko dopolnilno šolo. Pouk je vsako soboto. Učimo se slovensko brati in pisati. Moj najljubši hobi je branje. Rada bi si dopisovala s prijateljicami mojih let. Pišite mi na naslov:

HELEN VRHOVŠEK
9TH ST. LOUTH R. R. 3
ST. CATHARINES, ONTARIO
L 2 R 6P9, CANADA

Urednik vam

Sodelovanje

Zakaj je Rodna gruda v črnem? Zakaj je Rodna gruda tako velika, veste, poštar mi jo poškujuje, ko jo tlači v nabiralnik? Zakaj ste napisali tisto o Mariborčanih, kot so rekli v Kočevju? Taka vprašanja mi je postavljala rojak Alojz Verlak med slovensko prireditvijo pred nekaj meseci v Münchnu. Vse to je argumentiral, podkrepil z dejstvi, že sam odgovarjal, jaz pa sem mu lahko le obljubljal, da bomo to in ono spremenili, popravili, da bomo pisali tudi o tem, da bomo razpravljali še o čem drugem. Zavedam se dejstva, da je treba prisluhniti vsakemu naročniku oziroma bralcu, upo-

Alojz Verlak (na levi) dokazuje...

štovati vse pripombe, posebej še tiste, ki obravnavajo tako pomembne prvine našega dela in ki najbolj prizadevajo občutljivost ljudi na tujem. Vsi bralci se tudi dobro zavedate, da nam bo nemoogoče izpolniti vse vaše želje, saj nimamo dovolj ljudi, da bi lahko fotografirali vsako vas, in ne dovolj denarja, da bi bilo v reviji še več barvnih fotografij slovenskih krajev. In vendar se z vami lahko odkrito pogovarjam. Vaše želje so tudi naše želje, naš namen bo izpolnjen, ko bomo lahko ustregli vsaj večini.

Rojak v Münchnu se je z menoj pogovarjal prizadeto, užaljen je bil zaradi izjave Kočevarjev o »Mariborčanih«, čeprav je bilo pod tem člankom napisano, da je bil že prej objavljen v mariborskem »Večeru«, kjer ni zaradi tega protestiral nihče. Črn okvir ga moti zato, ker pravi, da bi morala biti revija, kakršna je naša, v kaki bolj živahni barvi.

Zdaj je čas, da se oglasite še drugi. Prav v tem času, ko se je leto že nagnilo v drugo polovico, največ razmišljamo o tem, kakšna naj bi bila videti tako v vsebinskem kot oblikovnem pogledu naša revija v prihodnje. Zanimiva je tudi pripomba o velikosti revije, ki da ne gre v poštni nabiralnik. Ali imate take probleme tudi drugod? Pišite nam, sporočite nam, kakšne so vaše želje. Potem se bomo lažje pogovarjali, saj tudi mi želimo marsikaj od vas. Seveda predvsem to, da nam boste vi, sedanji naročniki, pomagali pridobivati še nove.

JOŽE PREŠEREN

Pomlad ob Cerknškem jezeru — Gornje jezero

Foto: Janez Zrnec

na kratko

Prva seja sveta republike

Pred nedavnim je imel prvo sejo novo-ustanovljeni svet republike SR Slovenije, ki opravlja svojo funkcijo predvsem kot politično posvetovalno telo na raznih področjih življenja. Na tej prvi seji je svet razpravljal o nekaterih aktualnih političnih vprašanjih in sprejel poslovnik o načinu svojega dela.

V svojem uvodnem govoru se je predsednik predsedstva SR Slovenije Sergej Kraigher dotaknil tudi mednarodnih odnosov in med drugim dejal, da nam je vsem veliko do tega, da bi imeli dobre sosedске odnose tudi z Avstrijo. »Cenimo vsak ukrep, ki resnično pomeni izpolnjevanje mednarodno določenih obveznosti ali prispevek k poglobitvi medsebojnih odnosov,« je dejal Sergej Kraigher.

V maju je Slovensko izseljensko matico obiskal tudi dolgoletni član ameriškega kongresa John Blatnik iz Minnesote (na desni). Na matici sta ga sprejela predsednik Drago Seliger in tajnik Franc Žugel

Nova skupna banka v Franciji

V kratkem bo v Parizu začela delovati nova jugoslovansko-francoska banka, ki bo financirala skupne podvige francoskih in jugoslovanskih podjetij v Jugoslaviji in tretjih državah.

Slovenska gimnazija v Celovcu

Slovenska gimnazija, ali kot jo v Avstriji uradno imenujejo Zvezna gimnazija za Slovence, se je pred kratkim preselila v novo poslopje, v lastno hišo v celovškem šempetrskem predmestju. Slovenska gimnazija v Celovcu je bila ustanovljena leta 1957, število vpisanih slovenskih dijakov pa narašča iz leta v leto. Letos je v 18 razredih vpisanih 436 učencev.

Po končani maturi na gimnaziji gre večina učencev študirat na Dunaj, nekaj jih gre na celovško pedagoško akademijo, nekaj pa se jih tudi zaposli v drugih poklicih.

Portoroške nagrade

V zadnjih dneh maja je bil v Portorožu deseti festival jugoslovanskih televizijskih centrov. Na festivalu so prikazali 79 oddaj v treh festivalskih izborih — izobraževalne, informativno dokumentarne in kulturno umetniške oddaje. V poslovnem delu festivala so prikazali 75 različnih oddaj, za katerih večino se zanimajo tudi tuje televizije. Ob koncu so podelili nagrade najboljšim oddajam in avtorjem teh oddaj.

Uspešna turistična sezona?

Turistični delavci v Jugoslaviji menijo, da se letos kažejo možnosti, da bi bila turistična sezona še bolj uspešna, kot so bile prejšnje. V prvih treh mesecih letos so imeli turistični kraji na Hrvaškem v poprečju za 24 odstotkov večji obisk kot v enakem času lani, število tujih gostov pa se je v primerjavi z lanskim istim obdobjem povečalo za 47 odstotkov.

Festival bratstva in enotnosti

V maju je bil v Gornji Radgoni tradicionalni festival bratstva in enotnosti, na katerem je sodelovala mladina iz 12 jugoslovanskih mest. Program je bil sestavljen tako, da se je vsako mesto predstavilo s samostojno kulturno prireditvijo, ekipe pa so se med seboj pomerile v raznih športnih panogah.

Trideset let Primorskega dnevnika

V slovenskem kulturnem domu v Trstu je bila v maju tudi proslava 30-letnice Primorskega dnevnika, izhaja v Trstu. Proslavi so prisostvovali številni Slovenci iz tržaške, goriške in videmske pokrajine. V slavnostnem govoru je predsednik slovenske kulturno-gospodarske zveze Boris Race poudaril, da je Primorski dnevnik storil veliko ne samo pri obveščanju slovenske javnosti o najnovejših dogodkih doma in po svetu, temveč je njegov pomen predvsem v boju slovenske manjšine za njihove pravice.

»Strah« v Franciji

Po filmskem festivalu v Cannesu je neki pariški distributer odkupil novi slovenski celovečerni film »Strah«, ki ga je režiral Matjaž Klopčič. Film »Strah« je bil na cannskem festivalu predvajan v sekciji »Štirinajst dni avtorjev«, kjer si ga je ogledalo precejšnje število gledalcev. Daljše članke o našem filmu so pisale tudi nekatere francoske filmske revije, med katerimi je revija »Positif« posvetila našemu filmu kar 10 strani.

Računalniki iz Iskre

Iskrina tovarna Telekomunikacije iz Kranja je prva v Jugoslaviji začela izdelovati elektronske računalnike. Iskra je osvojila proizvodnjo procesnih računalnikov srednjega tipa. Računalniki so izključno delo domačih strokovnjakov.

Koprskaa luka pripravljena za večji promet

V Luki Koper podobno kot v drugih sredozemskih lukah predvidevajo, da se jim bo promet po ponovnem odprtju sueškega prekopa povečal za 15 do 20 odstotkov. Predvidevajo pa, da bo ta preusmeritev trajala najmanj 6 mesecev.

Luka Koper je že lani dogradila nove dele operativne obale in terminal za razsute tovore, zdaj pa pospešeno gradijo novih 200 metrov operativne obale. Ob tej obali bodo lahko pristajale ladje s kontejnerji in trajektne ladje.

Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev

Založba Mladinska knjiga je pred dnevi izdala prvih sedem knjig svoje nove knjižne zbirke »Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev«. V prihodnjih nekaj letih bo izšlo petdeset knjig, v katerih bodo predstavljena vsa pomembnejša dela jugoslovanske povojne književnosti. Med prvimi sedmimi knjigami je »Sedmina« Bena Zupančiča, pesmi Antona Vodnika, Ceneta Vipotnika in Jožeta Udoviča, »Skurne storije« koroškega pisatelja Janka Messnerja in »Kiklop« hrvaškega pisatelja Ranka Marinkoviča v dveh knjigah.

Ta nova knjižna zbirka je nekakšno nadaljevanje nadvse uspele knjižne zbirke »Naša beseda«, ki je izšla za slovenske razmere v pravi »bestsellerski« nakladi. Ljubitelji lepe slovenske knjige so ugodno sprejeli tudi novo zbirko, saj je bila polovica naklade razprodana že v prednaročilu. Knjige so izredno lepo opremljene in pravi okras sleherne knjižne police.

Nove letalske linije

Zagrebska letalska družba Pan-Adria je z letali tipa Fokker Friendship s po 52 sedeži uvedla nekaj novih letalskih prog v domačem in mednarodnem prometu. V teh linijah je zajeta tudi Ljubljana z zvezo proti Splitu. Vse linije so v voznih redih JAT.

»Zastave« se dobro prodajajo

Tovarna »Crvena zastava« v Kragujevcu je v prvih petih mesecih letos izdelala 60.840 potniških vozil, kar je za 4 odstotke več kot v istem obdobju lani. Največ — 25.205 — so izdelali priljubljenih zastav 101, 19.930 pa je bilo zastav 750. V maju so v tovarni dosegli absolutni rekord: z montažnih trakov je prišlo 14.914 vozil. V zadnjem času so tovarniški strokovnjaki vnesli v vozila več konstrukcijskih izboljšav in s tem občutno zmanjšali število reklamacij.

Gospodarsko sodelovanje z ZDA

Na prvem sestanku ameriško-jugoslovanskega sveta Jugoslovanske-ameriške zbornice, ki se ga je udeležilo okrog 200 predstavnikov gospodarstva obeh dežel, so zlasti razpravljali o industrijski kooperaciji, skupnih vlaganjih kapitala in turizmu. Na srečanju je bilo opaziti večje

Poročali smo že, da je bilo 3. maja v Essnu v ZR Nemčiji veliko srečanje slovenskih kulturno-umetniških društev iz zahodnoevropskih držav. To srečanje je bila prava revija kulturnih dosežkov naših rojakov na tujem, obenem pa velik prispevek k medsebojnemu sodelovanju ter tudi povezovanju z domovino. Na sliki: moški pevski zbor Slovenskega delavskega društva v Aumetzu pred dvorano v Essnu

zanimanje ameriških družb za nadaljno prodajo njihovih izdelkov na našem trgu. V ameriško-jugoslovanskem svetu je zdaj že 97 velikih ameriških družb.

Oddolžitev zaslužnemu društveniku

Lani 19. maja je Društvo prijateljev Jugoslavije v Sao Paulu na svojem letnem občnem zboru sklenilo, da postavijo v svojem domu, v Rue Tobias Barreto doprtni kip zaslužnemu odborniku Ivanu Farčiču. Ta sklep so uresničili letos 30. marca. Ivan Farčič je bil eden izmed ustanoviteljev tega društva in eden najbolj prizadevnih pri gradnji društvenega doma. Nazadnje je bil član upravnega odbora društva, kjer je opravljal blagajniške posle. Dne 14. maja lani je nepričakovano umrl pri avtomobilski nesreči. Na slovesnosti ob odkritju spomenika je bilo navzočih blizu dvesto članov društva, pokojnikovih svojcev in prijateljev. O liku pokojnika sta spregovorila predsednik upravnega odbora društva prijateljev Jugoslavije Jošo Bacić in tajnik Slovenskega društva Bertioja Ivan Pregelj. Prebrali so tudi pismo Jozefine Kadunčeve, predsednice Jugoslovanskega odbora za pomoč vojnim žrtvam, ki je zbiral prispevke za pomoč Jugoslaviji in izvedel pred nekaj leti posebno akcijo za pomoč po potresu prizadetemu Skopju. Tudi pokojni Ivan Farčič je bil član in vnet sodelavec tega odbora. Zatem so predvajali oddajo Radia Record iz Sao Paula, ki je bila posvečena Jugoslaviji in pokojnemu Ivanu Farčiču. Oddaja je bila na programu Radia Record 29. novembra lani. Njen avtor je novinar Aleksander Kadunc, Sin Jozefine Kadunčeve.

Jugoslavija, najboljša v Evropi

Na 19. evropskem prvenstvu v košarki, ki je bilo v juniju v Splitu, Karlovcu, na Reki in v Beogradu, je Jugoslavija ponovno osvojila prvo mesto in s tem obranila naslov evropskega prvaka, ki ga je pred dvema letoma osvojila v Barceloni v Španiji. Brez dvoma najrazburljivejša tekma prvenstva je bil finale med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo, ki pa jo je Jugoslavija premagala.

Generalni sekretar mednarodne košarkarske federacije William Jones je po prvenstvu med drugim dejal: »Igrate košarko, kot bi si jo vi izmislili.«

Tretji Vidmarjev memorial

V Portorožu in v Ljubljani je bil tretji Vidmarjev memorial, eden izmed najmočnejših šahovskih turnirjev, kar jih je bilo letos odigranih na svetu. Turnirju je dal posebno težo novi svetovni šahovski prvak Anatolij Karpov, ki je tokrat prvič po razglasitvi za svetovnega prvaka sodeloval na kakem mednarodnem turnirju. Zmagal je tudi v Ljubljani, na drugem mestu pa je bil jugoslovanski vele mojster Svetozar Gligorič.

Končano nogometno prvenstvo

Nogometno prvenstvo Jugoslavije je končano. Novi državni prvak je moštvo splitskega Hajduka, ljubljanska Olimpija pa je zasedla 13. mesto. V zahodni skupini druge zvezne lige, kjer sta igrala izmed slovenski moštev le Maribor in trboveljski Rudar, je zmagovalac Borac iz Banja Luke, oba naša ligaša sta izpadla.

Zadnjo soboto v maju je bila v Ljubljani tradicionalna prireditev »Ljubljanska kmečka ohceta«, ki je tudi letos pritegnila množico domačih in tudi tujih gledalcev. Del spreveda po ulicah, slovenski par

Neveste so se morale na deklšini izkazati v marsikateri spretnosti, ki jih bodo v zakonu še kako potrebovale. Med drugim je seveda tudi nujno potrebno, da znajo previti dojenčka. Na sliki: pred preizkusom

V **Vonarju**, občina Šmarje pri Jelšah, je bila konec maja pomembna slovesnost ob začetku gradbenih del pri veliki vodni pregradi na Sotli. Ta bo uresničila dolgoletno željo prebivalcev na obeh straneh Sotle, ki je iz leta v leto s poplavi ogrožala nad 3600 ha kmetijskih površin. Na slovesnosti ob začetku del so spregovorili predstavniki občin Klanjec, Krapina in Šmarje pri Jelšah, ki bodo imeli od nove akumulacijske pregrade največ koristi. Dela bodo zaključena konec leta 1977; stroške bosta solidarno krili slovenska in hrvatska republika. Ko bo zgrajena vodna pregrada, bo na Vonarju nastalo akumulacijsko jezero, ki bo obsegalo 195 ha. Jezero bo rezervoar za prepotrebno pitno vodo za prebivalce občin Klanjec in Krapina.

V **Domžalah** so v parku pred podružnico Ljubljanske banke 28. maja odprli prvo otroško hranilnico v Sloveniji in v Jugoslaviji sploh. Ta hranilnica ima še drugo posebnost: nahaja se v pravem letečem krožniku, ki ima na strehi antene in prisluškovalne naprave raznih oblik. Notranja oprema pultov, miz in stolov je tudi primerne velikosti za mlade varčevalce. Novo otroško hranilnico je odprl učenec osnovne šole iz Ihana, ki ima med domžalskimi osnovnimi šolami največ mladih varčevalcev.

V **Vipavi** hitro napreduje gradnja nove velike vinske kleti, ki bo zgrajena tako, da jo bo moč še povečati, če bo treba. Računajo, da bo klet dograjena do letošnje trgatve. V prvi fazi bo lahko spre-

jela 300 vagonov vina, pozneje pa še sto vagonov več. Skupaj z vinsko kletjo, ki je bila v Vipavi zgrajena pred leti, bosta lahko sprejeli 1050 vagonov vina. Izračunali so, da bo zmogljivost obeh objektov zadostovala za potrebe Vipavske do leta 1980. Nekateri pa menijo, da so se ušteli in da bosta ob sedanjem urejanju novih vinogradov in vse večjem pridelku na sedanjih vinogradniških površinah obe kleti že prej premajhni.

V **Kobaridu** načrtuje zdravstveni dom iz Nove Gorice novo zdravstveno postajo, kjer bo poleg splošne in zobne ambulan- te tudi dispanzer za žene in otroke. Računajo, da bo objekt že letos pod streho. V Podbrdu pa bodo v kratkem dobili novo ambulanto.

V **Kočevju** praznujejo letos v občini dvajseto obletnico strelske družine, ki je na Kočevskem zelo aktivna. V sklopu Strelske zveze Slovenije — občinskega strelskega odbora Kočevje, je registriranih deset strelskih organizacij, v katerih je vključenih šesto članov. Med temi je 95 pionirjev ter mladincev in mladink. Lani so se člani udeležili več medkrajevnih, medobčinskih in republiških tekmovanj ter dosegli lepe uspehe. V letošnjem jubilejnem letu se bo število članstva še povečalo.

V **Krškem** so 7. junija praznovali občinski praznik, ki so ga počastili z novimi pridobitvami. Namenu so izročili tri asfaltirane ceste: Ardro—Raka, Dovško—Šedem in Dolek—Kalce. V okviru praznovanja občinskega praznika so na Gorjancih 4. junija odprli nov most v Straškem jarku ter vodovod v krajih Vrtača in Vrbje. Praznovanja so zaključili s skupno posavsko proslavo 30-letnice osvoboditve 8. junija v Brestanici, kjer so se na brestaniškem gradu zbrali nekdanji slovenski izgnanci. Nemški okupatorji so z železniške postaje pod zloglasnim »rajhenburškim« gradom, kjer je bilo zbirno taborišče od 5. julija 1941 do 5. februarja 1942, odpeljali nad osemdeset transportov slovenskih izgnancev v šlezijo in druge nemške pokrajine, v Srbijo pa je bilo izgnanih nad 60.000 Slovencev.

V **Šentvidu** pri Stični je bil v dneh od 28. junija do 6. julija šesti kulturni teden pod pokroviteljstvom Edvarda Kardelja, člana predsedstva SFRJ. Šentviški kulturni teden je največja vsakoletna slovenska prireditev zborovskega petja. Letos je sodelovalo na njem nad osemdeset pevskih zborov iz Slovenije in zamejstva s približno tri tisoč pevci. Govoril je pokrovitelj Edvard Kardelj. Med kulturnim tednom so v Šentvidu odprli nov dom upokojencev, katerega otvoritev so napovedali že lani, a so se dela zavlekla. Odprli so tudi preurejen in povečan dom kulture.

V **Novem mestu** je znana tovarna zdravil »Krka« letos že petič podelila Krkine nagrade študentom visokih šol SFRJ in dijakom srednjih šol Dolenjske. Krkin nagradni sklad so ustanovili pred petimi leti delavci te velike tovarne zdravil z namenom, da z vsakoletnimi razpisi in podelitvami nagrad vzbude pri naših mladih ljudeh še več zanimanja in čuta odgovornosti do znanstveno raziskovalnega dela, ki je zelo pomembno za napredek znanosti, gospodarstva itd. V petih letih je iz Krkinega nagradnega sklada prejelo za svoje naloge s področja kemije, farmacije, ekonomije, medicine, biologije in biokemije nagrade 107 študentov visokih šol. Največ jih je bilo z ljubljanske, zagrebške in beograjske univerze ter 29 dijakov dolenjskih srednjih šol.

V **Vidmu ob Ščavnici** so imeli lani že tretjič kiparsko kolonijo, kjer so udeleženci klesali skulpture na temo kmečkih uporov in narodnoosvobodilnega boja pod geslom »Od Gubca do Lacka«. Izdelane kipe so zbrali na enem mestu in jih poimenovali »puntarska javka«. Maja so v počastitev 30-letnice osvoboditve in 40-letnice zleta delavsko prosvetnih društev Svobod, ki jo letos praznujemo, uradno odprli to puntarsko javko. Odkril jo je domačin dr. Bratko Kreft, njegov brat Ivan Kreft pa je spregovoril o pomenu narodnoosvobodilnega boja. Sledil je nastop učencev videmske osnovne šole.

po domačih krajih

Če je ohcet že »kmečka«, potem morajo neveste in ženini dokazati tudi, kako so večji kmečkih opravil, med katerimi je seveda eno od najbolj potrebnih tudi obračanje sena. Kaže, da letošnje neveste pri tem delu niso bile najbolj spretnke...

Edini izseljenski par, ki se je letos poročil na ljubljanski ohceti, je tokrat prišel iz Toronta. To sta bila Stanko Leban in Betsy Asimakos, ki ju je izbrala radijska ura »Karavana prijateljstva« in Kanadsko-slovenska skupina za kulturne izmenjave

V Prosenjakovcih v Pomurju, kjer je veliko prebivalcev madžarske narodnosti, urejajo dvojezično knjižnico, ki bo imela nad dva tisoč knjig. Tri četrtine teh knjig bo v madžarskem jeziku. Knjižnico bodo v kratkem odprli in s tem kulturnim dogodkom počastili tridesetletnico osvoboditve.

V Petišovcih v Pomurju grade s samopriskom vaški vodovod. Dela bodo v kratkem zaključena. Vodovod je bil zelo potreben, ker leži vas sredi nekdanjega naftnega polja in so skoraj povsod vodnjaki polni nezdarve pitne vode. Krajevna skupnost Petišovci bo uredila tudi vaške ceste in jih asfaltirala.

V Hotizi so ob letošnjem krajevnem prazniku proslavljali tudi zlati jubilej domačega gasilskega društva, ki je eno najboljših v lendavski občini. Posebej so se gasilci iz Hotize izkazali med vojno, ko so sovražne granate zažgale številne vaške domove in gospodarska poslopja in je bilo treba hitro ukrepati, da je bila škoda čim manjša. Pridno so tudi pomagali, kadar je Mura poplavlila vas. Pred petdesetimi leti (1925) je bil vaščan Izidor Hrovat tisti, ki je zbral skupino fantov in ustanovil prvo gasilsko četo. Hotiški gasilci imajo danes lep gasilski dom, novo motorko in tudi število članstva zadovoljivo narašča in se dopolnjuje z mladimi močmi. Ob svojem krajevnem prazniku so vaščani Hotize izročili namenu tudi 3 km asfaltiranih cest. Zdaj imajo vse ceste v vasi asfaltirane.

V Dobrni se je lani izteklo 350. leto od ustanovitve znanega zdravilišča, čeprav so zdravilno toplo vodo iz Dobrne poznali in uporabljali že stari Rimljani in prvi slovenski naseljenci tam okrog. Uradna listina prvič omenja zgornji del naselja kot kopališče že leta 1542, torej pred 433 leti. Leta 1624 pa je kopališče in stanovanjski del obnovil domačin Matija Gačnik, o čemer pripoveduje v marmor vklesani napis v steni kopališkega bazena. Znano zdravilišče, ki slovi predvsem po zdravljenju ženskih bolezni, bo svoje jubilejno leto praznovalo z vrsto proslav. Predvsem pa kolektiv Dobrne

želi, da bi se čimprej uresničila prizadevanja, da bi zdravilišče dobilo še prepotrebne nove prostore, predvsem nov hotel in nekatere druge prostore, ki so nujno potrebni, saj ima zdravilišče iz leta v leto več gostov.

V Begunjah so imeli v znani gostilni pri Jožovcu, ki je rojstni dom bratov Avsenikov, 25. maja zlato poroko. Zlati par sta bila Avsenikova oče Ivan in mati Marija. Po štiriindvajset let sta imela, Avsenikov Ivan iz Begunj in Marija Medja z Bleda, ko sta se pred petimi desetletji vzela. V gostilni pri Jožovcu, ki je stara že nad sto dvajset let, je bila takrat ohcet, da je bilo kaj videti in slišati. Kar 35 voz je bilo svatov in dva voza muzikantov, saj so bili Avseniki že od nekdaj nadarjeni in vneti za glas-

bo. Ivan je bil po poklicu šofer, včasih je vozil taksi. Otroci Vilko, Slavko in Majda, so vsi vneti za glasbo. Vilko in Slavko sta komaj začela kobacati, ko sta že imela vsak svojo harmoniko, najprej za igračo, zatem pa zares. Ko sta imela šest let, sta že igrala zares. In kdo danes ne pozna Avsenikovih veselih domačih viž? Med vojno je bilo hudo. Oče in oba fanta sta bila pri partizanih, a so srečno preživeli. Starša sta seveda ponosna, da sta Vilko in Slavko zložila toliko lepih viž in da jih ljudje doma in po svetu tako radi poslušajo. A oba, posebej še mamo skrbi, ker toliko vandra po svetu, kjer so danes ceste tako nevarne. Najbolj vesela sta, kadar pride ta domov in zaigrata na vrtu domače gostilne pri Jožovcu.

– Vaš poba bo naredil lepo kariero, saj že zdaj lahko tri ure govori, ne da bi kaj povedal

Iz »Pavlihe«

Katarina Gruden — kmetica in družbena delavka

Zemljo moraš ljubiti

Katarina Gruden med politiko in kmetijo

Podoba slovenskih hribovskih vasi se spreminja. Tisti, ki so se odločili za tovarne, so postali delavci, tisti, ki pa ostajajo doma, se trudijo, da bi čim prej prešli na sodoben način kmetovanja. Skratka, životarjenja na vasi ni več, kot nam je povedala tudi Katarina Gruden iz Godoviča nad Idrijo. Je mati, gospodinja, kmetica in še aktivna družbena delavka. Zdaj je kmečka delegatka v zboru združenega dela v skupščini SR Slovenije.

Edina ženska na Primorskem

— Kako to, da ste se začeli ukvarjati s politiko? je bilo eno od prvih vprašanj, ki sem ji ga zastavila, ko sva sedli za težko kmečko mizo v veliki sobi in sem imela občutek, da se ji prav nič ne mudi, tudi če jo je zunaj čakala kosa in lačna živina. Vprašanje se mi je ves čas motalo po glavi, potem ko sem videla, kako veliko je dela pri tej hiši.

»Veste, nekaj pa vendar moram imeti,« mi je odgovorila samozavestno in hkrtati v smehu.

»Začelo se je v zadružnem svetu v Idriji, kjer so me tudi izvolili za republiško delegatko. Tako zdaj vsak mesec hodim na sejo v Ajdovščino, kjer ima primorska regija svoj sedež, potem pa še v Ljubljano.«

Povedala je, da je edina ženska kmečki delegat s Primorske in da je to prav nič ne moti. Pritožila se je le, da se

v Godoviču premalo zanimajo za kmetijsko politiko.

Če bi hodila v gostilno

»No, morda je krivo to, da jaz kot ženska ne hodim v gostilno. Na vasi je pač tako, da je gostilna kraj, kjer najlaže prideš v stik z vaščani. Upam pa na boljše čase, ko bomo vsak čas ustanovili svoj kmečki odbor in se tako laže sestajali.«

— Kako bi ocenili novi delegatski sistem?

»Zelo dobro, saj je slišati tudi glasove iz naših kmečkih vrst. Vsak lahko kaj pripomni in potem tudi dobi odgovor.«

— Gradiva za seje so ponavadi dokaj obsežna. Kako se znajdete?

»Tako, da preberem predvsem tisto, kar me zanima, ostalo pa preletim. Pred vsako republiško sejo se delegati zberemo skupaj in tudi skupaj pripravimo predloge.«

Skupščinsko gradivo kot nedeljsko berilo

— Kako plavate med delom doma in družbenimi obveznostmi?

»Zdaj so otroci že toliko zrasli, da so samostojni in mi tudi pomagajo tako, da grem lahko brez skrbi od doma. Gradiva pa so moja redna nedeljska berila, včasih tudi večerna. Kmetijstvo me zanima, želim, da bi dosegli še večji napredek in zato mi ni žal časa za družbeno delo. Če bi nas bilo več, bi naredili še več. Za napredek se je pač treba boriti, ne pa samo godrnjati.«

— Kaj pravite o zelenem planu za napredek kmetijstva?

»To, da se veliko piše, veliko govori, naredi pa manj in da se je na kmeta pri nas predolgo pozabljal.«

»Če hočeš biti kmet, moraš ljubiti zemljo in biti pripravljen na negotovost, saj ti v trenutku lahko, denimo toča, uniči ves tvoj trud. Naša kmetija ni specializirana, ker za to nismo imeli pogojev, se pa trudimo, da bi zemljo čim sodobneje obdelovali. A kaj, ko so stroji tako dragi.«

Katarina Gruden veliko gradi na prihodnosti. Vesela je, da se je vsaj eden od šestih otrok odločil za kmetijo. To je dekle, ki hodi na kmetijsko šolo v Novo Gorico. Pravi, da bi jo najbolj prizadelo, če bi bila njena zemlja, prepojena z znojem in odrekanjem, nekoč zapuščena.

Zemlja v Godoviču ni preveč radodarna, zato pa zahteva toliko več pozornosti in nege. Sodi med hribovske predele, saj leži na razpotju med Idrijo in Črnim vrhom oziroma potjo na Primorsko. Ni je trave na obronku, ki je pri Grudnovih ne bi pokosili, če ne drugače, pa po starem.

Zakaj se »puntajo« kmečka dekleta

»Delo na kmetih je premalo mehanizirano in zato trdo. Ni čudno, da se dekleta »puntajo« ostati doma. Na kmetih ni osemurnega delavnika ne počitnic ne porodniškega dopusta,« je modrovala moja sobesednica.

— Ali so razpotja med željami mladih in starih?

»Mladi bi radi, da bi jim pred nos postavili tovarno, mi starejši pa smo proti. Zemlje ni toliko, da bi razmetavali z njo in mislim, da je industrija tako ali tako požrla že preveč plodne zemlje. To boli, veste. Ena njiva je eno srce.«

Ena njiva, eno srce

— Greste kdaj v tujino?

»Grem in povsod gledam lepo obdelana polja in se sprašujem, zakaj neki ne bi še mi tako razvili kmetijstva. Rada grem ven, še rajši se vrnem.«

— Mislite, da imajo zdomci enak občutek?

»Čez domovino ga ni. Ne moreš je nadomestiti z nobenim denarjem. Mislim, da jih veliko enako misli kot jaz.«

Tako sva s katarino Gruden klepetali in klepetali, saj je prijetna sogovornica. Medtem je hči šla k živini, mož, čeprav slabega zdravja, pa se je lotil košnje. Na kmetih pač ura nikoli ne zastane.

ALBINA PODBEVŠEK

Gledališka ustvarjalnost delovnih ljudi v Sloveniji tudi v prihodnje ne bo zamrla, saj se število amaterskih skupin — pionirskih, mladinskih in odraslih — iz leta v leto povečuje. Izboljšuje pa se tudi kvalitativna raven predstav. Eno in drugo pa ni izključna posledica gledališke žilice, ki prevzema Slovence že od čitalniških časov naprej, ampak je tudi posledica načrtnega delovanja nekaterih organizacij, ki jim je zaupana gledališka ustvarjalnost nepoklicnih skupin na območju celotne Slovenije.

Med temi organizacijami je vsekakor treba na prvem mestu omeniti ZKPO Slovenije, pri kateri je že nekaj let nazaj med najbolj aktivnimi prav odbor za gledališče. Da bi se še tesneje povezali z gledališkimi skupinami in povezali te skupine med seboj, so pri ZKPOS ustanovili Združenje gledaliških skupin Slovenije, ki vključuje vsega skupaj 297 skupin iz Slovenije, zamejstva in s Hrvaške.

Seveda pa se za gledališko ustvarjalnost Slovencev zanimajo še nekatere druge organizacije. Zlasti to velja za gledališko ustvarjalnost pionirskih in mladinskih skupin. Prizadevanja teh skupin namreč spremljata tudi ZSMS in ZPM.

To se med drugim kaže najbolj očitno pri organiziranju vsakoletne prireditve — srečanja pionirskih in mladinskih gledaliških skupin, ki se že nekaj let nazaj imenuje Naša beseda. Med organizatorji te prireditve se že od vsega začetka pojavljata poleg ZKPOS oziroma Združenja gledaliških skupin Slovenije tudi Republiška konferenca ZSMS in ZPM.

Ta prireditev traja več mesecev, največkrat od januarja do maja. Pionirske in mladinske gledališke skupine se najprej »pomerijo« na občinskih srečanjih, od koder je pot na področna srečanja odprta samo najboljšim skupinam. Zlasti na tem nivoju je »konkurenca« zelo huda. Letos je bilo na področnih srečanjih uprizorjenih 43 različnih besedil, na zaključno prireditev pa je bilo uvrščenih samo 13 besedil oziroma skupin.

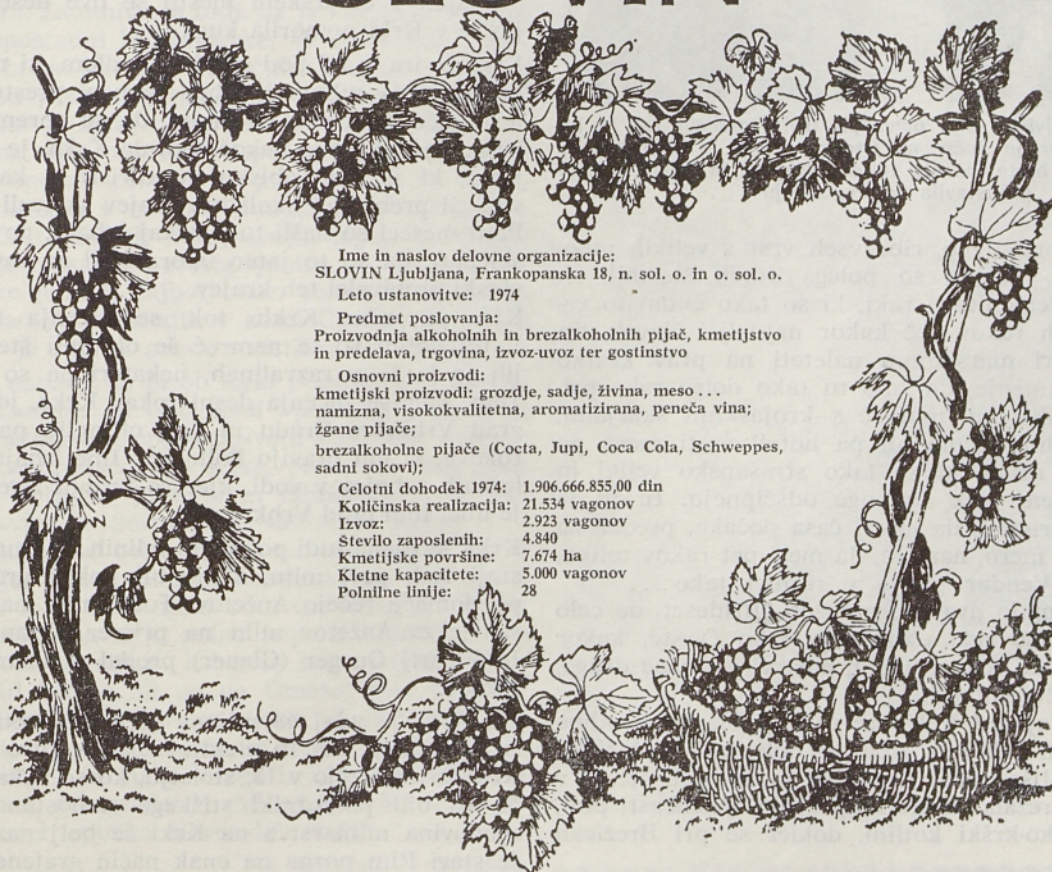
Sicer pa je ob tem treba povedati, da pri Naši besedi ne gre za tekmovanje v pravem pomenu besede, čeprav nekateri organizacijski prijemi spominjajo na tekmovanje. »Naša beseda« pomeni pregled in oceno uprizoritvenih in kulturno-vzgojnih dosežkov mladinskih in pionirskih gledaliških skupin, klubov, recitatorskih in literarnih krožkov v razpisnem obdobju. Njen osnovni namen pa je v tem, da pogloblja zanimanje med mladimi ljudmi za slovensko besedo in gledališko ustvarjalnost.

Pregled najuspelejših prizadevanj mladih na amaterskem gledališkem področju pa predstavlja, kot rečeno, zaključna prireditev, ki je bila letos v občini Ravne na Koroškem. Gledališke predstave so se odvijale v štirih različnih krajih (Mežica, Prevalje, Črna in Ravne na Koroškem) in to kar tri dni zapovrstjo.

T. Š.

V Ljubljani je bila pred nedavnim 12. redna skupščina Planinske zveze Slovenije. Na skupščini je 220 delegatov zastopalo 139 planinskih društev ter glavni odbor Zveze. Iz poročil smo zvedeli, da se je število članov lani povečalo za 7279. Tako imamo zdaj v Sloveniji 87.776 organiziranih planincev. Osrednja tema razprave na skupščini je bila ZA ali PRO-TI žičnicam na Triglav, o čemer v Sloveniji že dolgo razpravljamo. Planinska društva z Gorenjske so odločno nasprotovala graditvi žičnic v triglavsko pogorje. Vendar je v nadaljnji razpravi prevladalo mnenje, da je le treba ljudem v gorah omogočiti množično rekreacijo. Tako je planinska zveza Slovenije na skupščini ponovila glede žičnic na Triglav svoje načelno stališče, katerega je zavzela že pred trinajstimi leti: graditev triglavske žičnice se dovoli, vendar s strogo omejitvijo, da ostanejo vrh Triglava — Velikega in Malega, Triglavski podi in Velo polje popolnoma nedotaknjeni.

SLOVIN

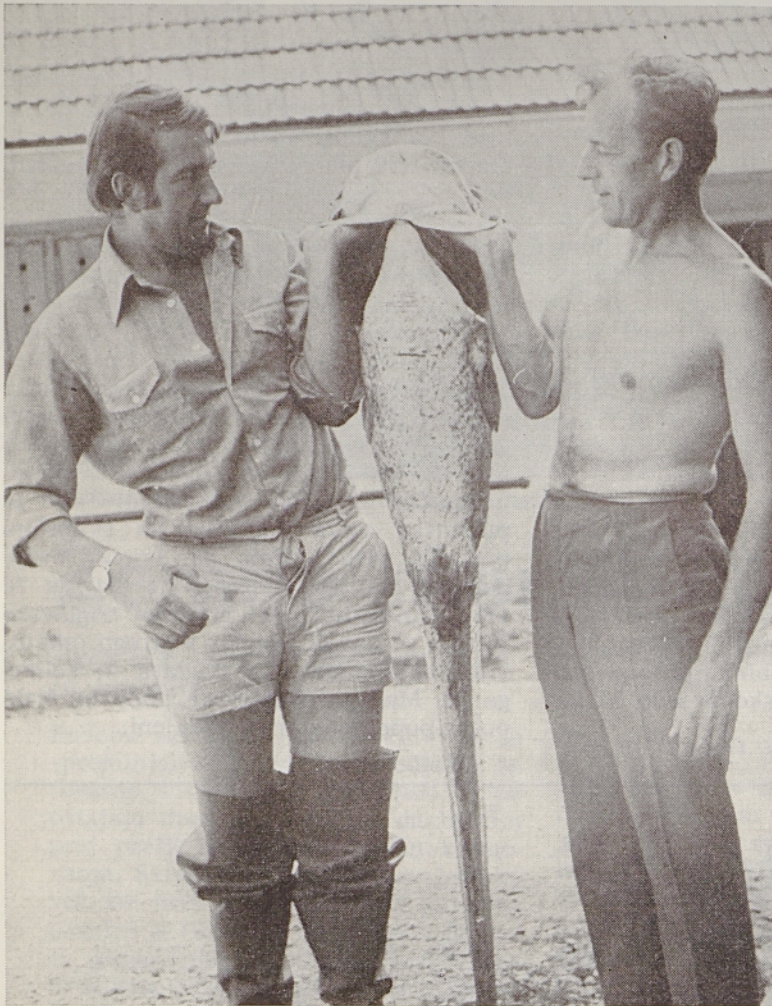
Ime in naslov delovne organizacije:
SLOVIN Ljubljana, Frankopanska 18, n. sol. o. in o. sol. o.
Leto ustanovitve: 1974

Predmet poslovanja:
Proizvodnja alkoholnih in brezalkoholnih pijač, kmetijstvo in predelava, trgovina, izvoz-uvoz ter gostinstvo

Osnovni proizvodi:
kmetijski proizvodi: grozdje, sadje, živina, meso...
namizna, visokokvalitetna, aromatizirana, penca vina;
žgane pijače;
brezalkoholne pijače (Cocta, Jupl, Coca Cola, Schweppes, sadni sokovi);

Celotni dohodek 1974:	1.906.666.855,00 din
Količinska realizacija:	21.534 vagonov
Izvoz:	2.923 vagonov
Število zaposlenih:	4.840
Kmetijske površine:	7.674 ha
Kletne kapacitete:	5.000 vagonov
Polnilne linije:	28

Krka in njeno bogastvo

Krka slovi po ribiškimi podvigih. Ena največjih trofej zadnjih let je bil tudi som, ki ga je ujel Drago Bučar na Otočcu. Ribič (v škornjih) je moral poklicati na pomoč brata, da sta 166 cm dolgega in 28 kg težkega soma, ujetega lani polet, predstavila fotoreporterju

»Krko bogate, kakor omenjeno, ribe vseh vrst v velikih množinah. Med luskinasto vojsko so poleg drugih slastnih in žlahtnih rib tudi najplemenitejši raki, ki so tako čudovito veliki, da meri pet takih rakov več kakor najdaljši človek. Ta dolžina bi utegnila pri marsikomu naleteti na prav kratko vero in mu vzbuditi mnenje, da smo tu tako dolge rake prikrojili bralcu ne z rakovimi, marveč s krojaškimi škarjami, jih izmerili s pesniškim vatlom ali pa hoteli vzeti mero po nekaterih indijanskih rakih, ki so tako strašansko veliki in močni, da lahko ljudem roke in noge odščipnejo. In to je tudi prav, tujcu pač pristoji, da nekaj časa počaka, preden za resnično sprejme tako mero, namreč, da meri pet rakov toliko, kolikor dolg človek. Vendar pa je v resnici tako...
Ponekod so somi, ki imajo dvajset, trideset, štirideset, da celo petdeset funtov. Ribe so zelo okusne in tako čvrste, kakor v nobeni drugi vodi, tako ščuke, lipani, postrvi in razne druge, zlasti pri Soteski in Žužemberku.«

Tako je pisal Janez Vajkard Valvasor v svoji Slavi vojvodine Kranjske o znamenitih rakih in ribah v dolenjski reki Krki, ki je s 111 km najdaljša reka, ki izvira in se tudi izliva v Sloveniji. Krka si je urezala strugo najprej po apnenčasti poti, pozneje pa po Brežiško-krški kotlini, dokler se pri Brežicah ne izliva v Savo.

To, kar je pisal Valvasor, pa danes drži samo še deloma, ker je rake pomorila račja kuga leta 1882. Novomeški ribiči pa s pomočjo republiškega zavoda za ribištvo spet vzgajajo rake in so se že pokazali prvi rezultati. V dvanajstih letih so vložili v Krko in njene pritoke blizu 50.000 rakov — plemenitih jelševcev. Vse kaže, da bo načrt o naselitvi rakov v nekdanjo tako po rakihi znani reki zares uspel: v Težki vodi, Krkinem pritoku, so že našli tudi naraščaj vloženih rakov!

Leta 1973 so vključili v raziskave tudi potoka Radešico in Raduljo. Rake, ki jih vlagajo v dolenjske vode, prinesejo iz Cerkniškega jezera, Pivke, iz pritokov Notranjske reke, nekaj pa tudi iz Kravjeka nad Muljavo.

Kot trdijo znanstveniki, danes v Krki ni več povzročitelja račje kuge, saj so analize pokazale, da je slika na *Aphanomyces* negativna, prav tako tudi na koli bakterije. Da gre za pomembno akcijo, dokazuje tudi dejstvo, da sta vlaganje rakov v Krko podprla tudi sekretariat za gospodarstvo in raziskovalni sklad Borisa Kidriča.

Če se za rake v Krki zdaj šele borijo, pa rib še ni zmanjkalo in jih tudi ne bo! Krka slovi tudi med tujimi ribiči kot ena izmed najbolj čistih slovenskih rek, vsekakor pa veljajo za najbolj bogato med vsemi. Lov na sulca, postrv ali soma je pravo doživetje, za katero tuji ribiči — turisti rade volje odštejejo čedno vsoto denarja — z ribolovom pa hkrati napreduje tudi turizem... Iz zgodovine je ohranjeno, da se je lepote ribolova zavedal že knez Ivan Vajkard Auersperg, ki je potem, ko mu je spodneslo kanclerski stolček, prosil cesarja Leopolda, da se je smel v Žužemberku mirno posvetiti ribolovu in bogoslovju. Še to: Krka je bila nekoč tako znana po rakihi, da so Žužemberk imenovali tudi »Račja prestolnica«, slovite krške rake pa so na Dunaju tako cenili, da so rake prodajali v cesarskem mestu še dve desetletji po tistem, ko jih je v Krki pomorila kuga.

Krka izvira iz tal pod gorskim sedlom, ki mu domačini pravijo Prestrana; v mlinarski obrti pomeni prestrana vdolbino, v kateri tolčejo ječmen in proso, da se spremenita v ješprenj in kašo. Tam, kjer je nekoč izvirala Krka, je danes podzemeljska jama, ki jo radi obiskujejo turisti, v kateri pa so se pred stoletji prebivalci okoliških krajev skrivali pred divjimi Turki. Pred meseci so našli tudi nekaj lobanj, po katerih bi bilo moč sklepati, da so to jamo uporabljali za zavetje tudi prazgodovinski prebivalci teh krajev.

Kjer se začne Krkin tok, se začenja tudi dolina gradov. V tej dolini so se namreč še ohranili številni gradovi, nekaj jih je le še v razvalinah, nekateri pa so popolnoma izginili. Tam, kjer se začenja desni rokav Krke, je na strmi skali stal grad Vrhkrka. Gradu ni več, ohranilo pa se je še ime tega rokava, ki mu pravijo Poltarica. Ime izhaja od poltarjev, to je lesenih zabojev v vodi, kjer so hranili žive ribe. Take poltarje je imel tudi grad Vrhkrka.

Krka je znana tudi po svojih mlinih — kmalu za prvim gradom stoji tudi prvi mlin, ki je bil nekoč grajski, danes pa mu po domače rečejo Anžetov. Tudi mlini na Krki so zelo stari, saj je za Anžetov mlin na primer ohranjeno, da ga je leta 1445 Jurij Gurger (Glaner) prodal stiškemu samostanu za 23 funtov.

Na Krki je zdaj 68 mlinov (sem so šteti tudi še stoječi pa že opuščeni), žag in elektrarn. Zanesljivo je, da so mlini na Krki že stali celo v 13. stoletju, ko se nekaj mlinarjev omenja, da so bili podložniki stiškega samostana. Bržkone pa sega zgodovina mlinarstva na Krki še bolj nazaj v zgodovino, saj že stari Rim pozna na enak način grajene mline.

Krka je bila zlasti v prejšnjih stoletjih nedvomno velika do-
brotnica prebivalcev krajev, mimo katerih se vije. Tako so
pod vasjo Prapreče porabili naraven slap, da je kolo vzdigo-
valo težko kladivo, ki mu pravijo norec. Tako je to vodno silo
uporabljalo kar pet kovačev. Strojariji, ki so imeli svoj ceh,
so ob Krki postavili stope za čreslo. Še bolj pa so bile znane
fužine ob Krki in pa kajpak železarna na Dvoru.

Poleg naravne lepote so danes največji zaklad Krke ribe.
Do Dvora gospodarijo sulci, v zgornjem toku pa prevladujejo
postrvi. Do tega stoletja je bil ribolov na Krki last grajskih
gospodov. Od izvira do Soteske so si ribolov lastili grofje
Auerspergi. Celo župani, ki so za svoje opravilo uživali parcelo
»župnico«, so morali za grad loviti ribe; če tega ne bi hoteli,
bi morali za župnico plačati najemnino.

Največjo pravico do ribolova je imel žužemberški grad. Grad
je imel svoje ribiče. Iz arhivov gradu za začetek 18. stoletja
je mogoče razbrati, da so imeli dva grajska ribiča. Prvi je bil
Fortunat Sirik, ki so mu rekli »supremus piscator« ali višji
ribič. V Dol. Križu se je domače ime »pri Sirku« ohranilo
vse do danes! Adam Benčič, ki je bil drugi ribič, je imel
domače ime »pri Ribiču«.

Zadnji, ki je imel v lasti ribolov na Krki, je bil Karel Čeč,
ravnatelj Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. To pravico je
užival od leta 1935 pa do vojne — po vojni pa je kajpak tudi
bogastvo Krke postalo splošna ljudska imovina.

Včasih je bila dolina Krke pozidana z gradovi, na obronkih
vinorodnih goric pa so kmetje postavili svoje hrame in pozne-
je zidanice. Zadnja leta pa v dolino zgornjega toka Krke vse
močnejše prodira turizem. Vikendi rastejo kot gobe po dežju
in po podatkih iz leta 1974 je na tem območju že več kot
150 vikendov. Zanimivo je, da je kar okrog 90 odstotkov vseh
lastnikov vikendov iz Ljubljane, Novomeščanov je 5 odstotkov
in komaj 5 odstotkov predstavljajo prebivalci drugih sloven-
skih krajev, med njimi pa so še Zagrebčani...

Razumljivo je, da se število vikendov tako naglo veča: ljudje
se umikajo hrupu mest in bežijo v mir in lepo naravo. Razen
tega je tudi podnebje v tem delu Slovenije zelo prijetno.
Poletja so topla, veliko je sonca, še posebno lepa pa je dolina
Krke maja in oktobra. Zanimivo je tudi, da je kar 35 odstotkov
vseh vikendov v neposredni bližini Krke, 45 odstotkov viken-
dov pa je na levem bregu Krke na pobočjih vinogradov. Veliko
jih je nastalo, ko so preuredili nekdanje zidanice. Okrog tri
četrtine vseh vikendov je zgrajenih v zadnjih desetih letih.

Ljudje tako danes na novo odkrivajo lepote reke in pokrajine
ob njej — kar so opevali pesniki že pred desetletji. Kette,
katerega verzi so vklesani v mestni vodnjak na novomeškem
Glavnem trgu, je Krki posvetil nekaj svojih lepih verzov ter
zapisal, da reka ovija mesto kot zvesta ljubica.

Na otoku sredi Krke je tudi najbolj znan dolenski turistični
objekt. Nekdanji grad so preuredili v hotel Otočec, na levem
bregu Otočca pa se je razvila prava turistična industrija.

Prav gotovo bi bilo narobe, če bi ob Krki pozabili na slikarje.
Pokojnemu Vladu Lamutu so celo rekli »poet Krke«, saj je
velik del svojega umetniškega opusa posvetil dolenski lepotici.
Tudi Božidarja Jakca privlači reka Krka, prav tako rad slika
to pokrajino Boris Kobe, ki je Krki in mlinom ob njej po-
svetil ciklusa »Od izvira do Soteske« in »Mlini na Krki«.

Največji problem, ki grozi celo uničiti vso to lepoto, pred-
stavlja onesnaževanje. Nekoč smaragdnozeleno lepota postaja
vse bolj umazana in za življenje v vodi vse manj privlačna.
Včasih je bilo kopališče na Krki polno kopalcev, danes Novo
mesto sploh nima več kopališča. Kdor se hoče kopati v pri-
jetni vodi, mora nad Stražo ali pa na Otočec, kjer se uma-
zanija sčisti v brzicah. Okrog Novega mesta pa je neodgovor-
no ravnanje industrije napravilo ogromno škodo in šele zadnja
leta so začeli razmišljati in tudi ukrepati, kako bi Krko za-
ščitili in ji vrnili vsaj del nekdanje mikavnosti. Na srečo je
še čas, da Krka ostane lepota slovenskih voda!

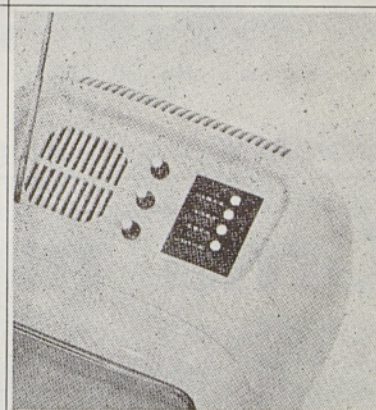
A. BARTELJ, J. SPLICHAL

Najmanjši v družini televizorjev
PANORAMA črno-beli prenosni
televizor

minirama

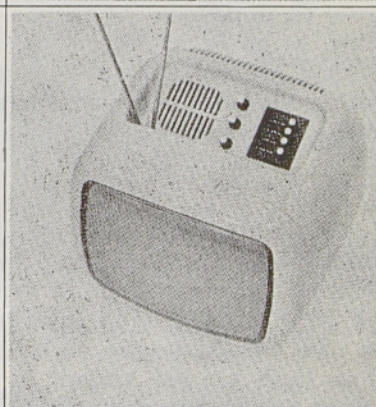
minirama

Nekaj tehničnih podatkov:

- zaslon 31 cm
- popolna tranzistoriziranost, zato je poraba električne energije majhna
- plastično ohišje v beli, oranžni, temno modri, rdeči ali rumeni barvi
- velikost ohišja 35 × 35 × 30 cm
- teža 7,5 kg
- VHF in UHF kanalnik (predhodna nastavitve 4 programov)
- priključitev na akumulator 12 V ali omrežje 220 V

Iskra

minirama

Televizor MINIRAMA je najmanjši v družini televizorjev PANORAMA zato, ker so takega želeli potrošniki. Sodoben način življenja zahteva sodobne izdelke in med njimi je tudi črno-beli prenosni televizor MINIRAMA. Ko hitimo iz mestnega hrupa in slabega zraka v naravo, se nam ni treba več bati, da bi zamudili zanimive športne in druge dogodke na televiziji; s seboj bomo vzeli MINIRAMO. Če želimo gledati TV spored še potem, ko gremo v posteljo, vzamemo v svojo sobo MINIRAMO in kadar želimo biti čisto sami, imamo kljub vsemu lahko pri sebi MINIRAMO, kajti MINIRAMA ne bo odveč.

Črna: stisnjena v ozko dolino Meže

Obisk v kraju, ki ga živi — in uničuje — svinec

Črna ni samo črna

»Nekaj strnjenih hiš v tesni dolini, obdani s hribi, v sredini spomenik padlim v NOB — to je središče našega trga, naše Črne. To je podoba majhnega delavskega kraja, ki ga še ni dosegel mestni utrip. V njem prebiva Črnjan — kmet, rudar, gozdar. Življenje teče enakomerno iz dneva v dan, skoraj bi rekel, da monoton...« Tako je o Črni in Črnjanah na kratko povedal domačin Slavko Fišer.

V domačem narečju pa je starejša domačinka Franja Srebot takole pomodrovala: »Prajijo, da u mrtvi dolini Črnjani živimo, pa o turizmu tejko govorimo. Le nišer nam na roke ne gre, da b žerjavskega plina riešli se. Vsi krajani bi radi kak šiht za nabavo filterjev nardili, ko b še u republiki nam na pomoč prskočili. Če temu na bo našva rešitev se, Mežiška dolina po malem ries zgobljena je. Naj še o krajanih vam povem. Ti dobrega srca so ljudje, ki z roko u roki zmirom ukup drže. Pri vincu se radi veselimo, o skrbih in težavah govorimo...«

Ivan Modrej, najstarejši Črnjan, včasih rudar po poklicu, zdaj pa že dolgo upokojen, dopolnil je že enaindevetdeseto leto, pa je o Črni in njenih ljudeh na kratko kar zapel:

»Večjih lumpov ni na svet, kakor smo Črnjani, noč in dan ga pijemo, smo celi dan pijani. Ojejo, kaj kej bo, ko nas več ne bo?«

V »slepem črevesu«

Rekel bi, da je nekaj od vsega tega res. Pri vsakem nekaj. Vsak, ki sem z njim govoril, po svoje gleda na svoj kraj. Eden s take, drugi z drugačne strani, vsem pa je skupno eno: vsi imajo radi Črno in njeno prelepo okolico, vsi so zaljubljeni v svoj kraj, vsi govorijo o napredku v letih po vojni, vsi hkrati pa tudi kritizirajo tisto, kar še ni prav, kar še ni tako, kot bi moralo biti. Kritizirajo zato, ker so prizadeti, ker bi radi, da bi bilo drugače, še bolje, da bi imeli še več, da bi še bolje živeli. »Kdor pozna staro Črno z utami in hlevi, kdor je bil pri nas pred vojno in kdor zdaj pride,« mi je pripovedoval Ivan Hercog, predsednik zbora delegatov krajeвне skupnosti Črna, »ta skoraj ne more verjeti, da je to isti kraj. Napredek je viden na vsakem koraku. To pa seveda še ne pomeni, da že vse imamo in da smo z vsem zadovoljni. Nasprotno, prepričani smo celo, da smo napredovali manj kot drugi kraji. Že sam geografski položaj Črne je tak, da smo zaprti v zadnji konec Mežiške doline, da smo, kot pravimo mi, v slepem črevesu, da nas uničujejo strupi iz rudnika v Žerjavu, da k nam lahko prideš le po eni poti in se po isti spet vračaš, zakaj cesta čez hribe v Šoštanj je nemogoča, makadamska in slabo vzdrževana, čeprav je republiška. Pri nas imamo idealne pogoje za turizem, čeprav je turistov prav zaradi prometne izolacije in oddaljenosti zelo malo. Veseli pa smo vsakega gosta, če le pride k nam...«

Za ženske ni dela

V Črni in v krajih v okolici, ki spadajo pod črnjansko krajevno skupnost, živi okrog 4400 ljudi, od teh pa jih je zaposlenih le okrog 1500. Približno 600 jih dela v rudniku svinca v Mežici, nekaj čez 150 v gozdarstvu, okrog 460 v lesni industriji, približno 90 se jih vsak dan vozi v Prevalje v tovarno hlačnih nogavic, okrog 75 jih dela v zavodu za delovno usposabljanje mladine, nekaj jih je pa potem še v gostinstvu itd. »Manjka pa nam delovnih mest za dekleta in žene,« se prirozuje Ivan Hercog. »Če v Črni ne bomo dobili novih delovnih mest, če ne bomo uspeli zaposliti ženske delovne sile, potem je očitno, da bo kraj začel nazadovati.« Okrog 400 novih delovnih mest si v prihodnjih dveh letih obetajo od tovarne akumulatorskih posod, ki jo rudnik Mežica že gradi v Črni. Proizvodnja bo menda stekla že letos. »Od tega si veliko obetamo,« pravijo. »Štisto delovnih mest je za kraj, kakršen je Črna, že veliko. Z vsem drugim, kar še imamo v načrtih, bi bilo potem pri nas že 2200 zaposlenih, to pa bi bil za Črno z okolico že kar lep uspeh.«

Največ zaposlenih v rudniku

Črna ni več črna, pravijo. V davnih stoletjih je Črna sicer zaradi fužin, oglarjev in prvih kopačev svinčene rude upravičeno nosila to ime, danes pa se ji nič več ne prilega. Težko bi na Slovenskem dobili tako bel in sončen gorski trg, kot je Črna, stisnjena v ozko dolino Meže. Prebivalci Črne pa so večinoma še vedno »črni«, zakaj vsak dan jih za osem ur zajame tema mežiških rudnikov svinca, ki jim dajejo delo in kruh. Večina ljudi je bila zaposlenih v rudniku in še danes jih dela tam največ. Tam je njihov kruh, čeprav od topilnice svinca v bližnjem Žerjavu prihaja k njim tudi smrdljiv, strupen dim in čeprav od tam prihajajo tudi vse druge nevolje, ki so zvezane s sicer lepim, prijaznim krajem.

Črna je že staro naselje, ki je nekoč slovelo po svojem rokodelstvu, po kovačih, žebjarjih, oglarjih in prvih kopačih svinčeve rude. Rudarstvo se je v tem kraju tako zakoreninilo, da rudarja, upognjenega, s krampom čez ramo in z jamsko svetilko v roki, prikazuje celo kip na enem od številnih nagrobnikov na črnjanskem pokopališču. Iz starih listin koroškega deželne arhiva je razvidno, da je tu že leta 1665 obratoval prvi rudnik. Rudarstvo se je potem postopoma razvijalo in v zadnjem času dobilo svojo zaokroženo podobo v Žerjavu, kjer je glavni živec proizvodnje svinca v Mežiški dolini. Rokodelstvo, kovaštvo in fužinarstvo se je postopoma poslavljalo od Črne in Mežice ter se preseljevalo proti Prevaljam in Ravnam.

Izhod v samoprispevku

Že predlanskim so o problemih Črne govorili na javni tribuni, ki jo je pripravila krajevna konferenca SZDL. Iz takratnega zapisnika, ki je še vedno aktualen, citiramo nekaj odlomkov:

»Celotna Mežiška dolina stagnira... Naše žene in dekleta ne najdejo zaposlitve in to je osnovno vprašanje... Črna stagnira, število prebivalstva pada, pada tudi stanovanjska gradnja... Rudnik Mežica gradi v drugih krajih... Na področju Črne in Mežice je materialni položaj družin slab, zato bo srednjeročni načrt občine skušal to popraviti. Zaposlitev je neprijemno slabša kot v Prevaljah in Ravnah... Veliko naših žena se je zaposlilo v Avstriji. Precej investicij je bilo naloženih v tujini, mi sami pa nismo bili sposobni odpreti takšnih tovarn... Srednjeročni načrt občine predvideva hitrejši razvoj omenjenih krajev...«

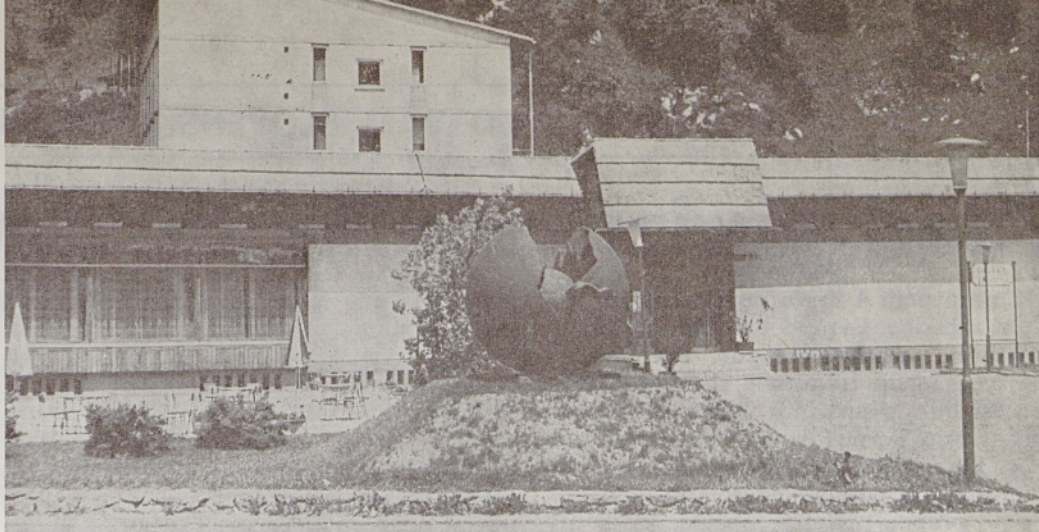
Prav zato, ker vedo, da so zadaj, in zato, ker bi radi hitreje napredovali, vedo pa, da je občinski mošnjček premajhen, da bi lahko zadovoljil vse njihove potrebe, prav zato so se v aprilu letos odločili za referendum za samoprispevek. Po planu naj bi v štirih letih zbrali približno 4530 milijonov starih dinarjev, ki jih bodo, skupaj s sredstvi iz drugih virov, porabili za: prvič, razširitev pokopališča in ureditev mrliške vežice v Črni, drugič, za vrtec in šolo v Žerjavu, tretjič, za asfaltiranje cest (makadamske so še ceste v Koprivno, Podpeco, proti Jazbini in ceste v zaselkih Žerjav, Lampreče in Rudarjevo ter cesta proti Pristavi), četrtič, za vodovod, ki ne zadošča več za vse potrebe, saj je bil zgrajen leta 1934 in popravljen leta 1955, petič, za kulturni dom v Črni, in šestič, za ureditev RTV pretvornikov Črna, Žerjav in Podpeca.

Tri »poplave«

Ivan Modrej, že omenjeni najstarejši Črnjan, upokojeni rudar in sploh razgledan mož, mi je pripovedoval o treh »poplavah«, ki so bile v Črni od leta 1920 do danes:

»Prva, naravna poplava je bila v začetku meseca novembra leta 1926. Več let so se čutile posledice te naravne katastrofe. V dveh desetletjih, od 1950 do 1970, pa sta bili še dve hudi poplavi, ki pa nista bili naravni. Prva je odnesla občino v Ravne. Iz urbarja gospostva Pliberk iz leta 1570 (kamor je spadala tudi Črna) je razvidno, da je bilo v Črni deželno sodišče. Črna je bila torej pomemben kraj že pred 400 leti. Druga poplava, najbolj skeleča, ki skeli še danes, po devetih letih, in ne bo nikdar zaceljena rana, pa nam je odnesla bolnišnico v Slovenj Gradec, ki je od Črne oddaljen okrog 40 kilometrov, od zgornje Koprivne pa celo 60 kilometrov.«

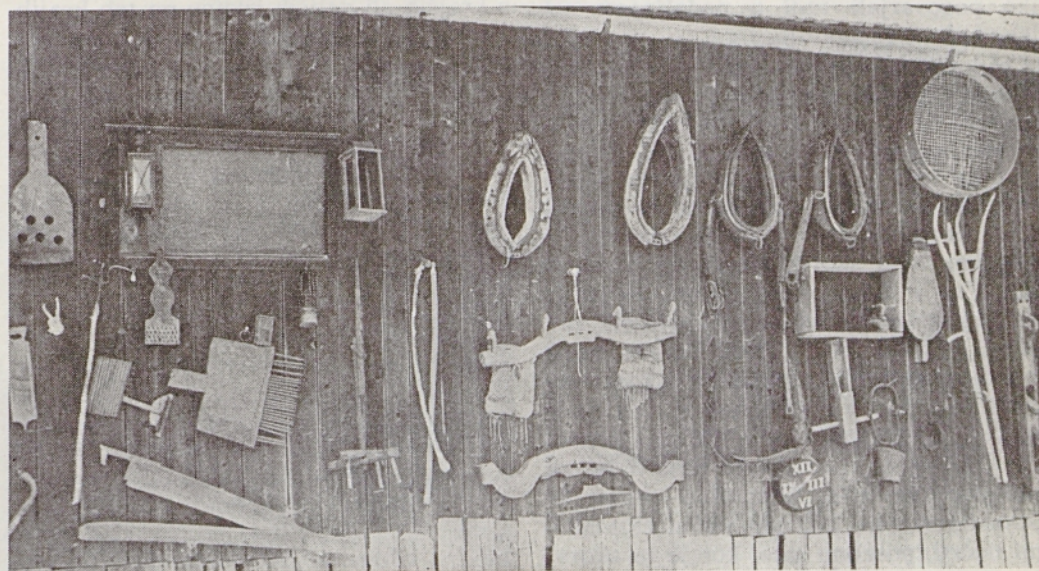
ANDREJ TRILER

Hotel Planinka. Črnjani poznajo tole šalo: Pred tem hotelom se pogovarjata Ožbi in Tini: »Poglej ti to veliko kroglo na podstavku! Pravijo, da je stala tri milijone dinarjev.« Tini: »O madonca, tri milijone, pa še počena je!«

Skala sredi Črne, ostanek nekdanje skalnate prepreke, ki je v davnih časih menda zadrževala reko Mežo, zato je bilo v črnjanski kotlini nekdanje — tako pravi ustno izročilo — jezero. V votlini v tej skali je zdaj razstavljen nagačeni medved, ki so ga črnjanski lovci ustrelili pred leti.

Muzejček na enem od gospodarskih poslopij sredi Črne

Med turizmom in industrijo

Na nedavnem 4. srečanju slovenskih društev zahodne Evrope v Essnu je bil za gostitelje, društvo »Bled«, eden izmed najsvečanejših trenutkov tisti, ko jim je predsednik skupščine občine Radovljica ing. Lojze Pernuš izročil društveni prapor. Essenski »Blejščani« so ponosno mahali z njim, posebej pa so bili še veseli, da je prapor prišel iz občine, ki je njihov drugi domači kraj. Skupščina občine Radovljica je nad društvom »Bled« v Essnu prevzela pokroviteljstvo preprosto zaradi tega, ker so bili veseli, da so si naši rojaki na tujem izbrali ime svojega društva po tem našem znanem turističnem kraju, ki predstavlja tudi eno izmed največjih privlačnosti radovljiške

ročje, ki mu posveča veliko pozornost tudi skupnost za varstvo okolja.

Na področju skupščine občine Radovljica je skupno 95 naselij, v katerih živi okrog 30.000 prebivalcev. V občini imata le dve naselji značaj mesta, Radovljica in Bled, od katerih ima vsako po nad 4000 prebivalcev. Več kot po tisoč prebivalcev pa imajo še Lesce, Begunje in Bohinjska Bistrica. »Turistično razvitost« teh krajev bo najbolj ponazarjala številka milijon nočitev na leto, ki jo dosega že nekaj let zapovrstjo. Seveda pa so možnosti za preseganje tega števila še vedno precejšnje.

Morda se bo komu zdelo odveč opisovanje teh krajev, ki so znani skoraj sle-

znan »Šobčev bajer« z umetnim jezercem sredi borovega gozdička in campingom, ki velja za enega izmed najbolj urejenih v Sloveniji.

Vas *Kropa* slovi po nekdanjem fužinarstvu, danes pa po Kovaškem muzeju. Pred vhomom v slikovito dolino Drage je lep kraj Begunje, ki je bilo prvič omenjeno že v 11. stoletju. V gradu Katzenstein je bil med drugo svetovno vojno gestapovski zapor, kjer je bilo ustreljenih 1.282 slovenskih rodoljubov. Ob vходу v Drago so ostanki Lambergovskega gradu Kamen, ki ga zdaj obnavljajo.

Radovljiška občina se ponaša še z dvema biseroma, ki vsako leto privabljata množice občudovalcev — to sta jezera Bled in Bohinj. Blejsko jezero leži v kotlini, obkroženi z vrhovi Julijskih Alp in Karavank ter gozdnato planoto Pokljuko. Na vrhu skalnatega griča tik nad jezerom je blejski grad s kapelo z restavriranimi freskami iz 17. stoletja. Grad je danes preurejen v muzej in gostišče z lepim restavracijskim vrtom, od koder je prekrasen razgled na bližnjo in daljno okolico. Sredi jezera je otok z baročno cerkvico. Bled je znan po svojih sodobnih hotelih, pa tudi po vrsti kulturnih prireditve, ki so namenjene tako hotel-skim gostom kakor tudi domačinom. Le 8 kilometrov je od Bleda oddaljen Zatrnik, novo slovensko smučarsko središče s sistemom žičnic. Sam Bled pa ima prek 4.400 ležišč, namenjenih turistom.

Bohinj je ena izmed najlepših dolin v Julijskih Alpah, z romantičnim jezerom, slapom Savica in mogočnim Triglavom v ozadju. Za turiste, ki si želijo na dopustu resničnega oddiha, je ta kraj idealen, saj je dovolj priložnosti za lepe izlete k slapu Savica, v kanjon Mostnice, na planine Vogar in druge, ter v narodni park Sedmerih triglavskega jezer. Pozimi vabi Vogel z gondolsko žičnico in idealnimi smučišči. Seveda pa je tudi v samem kraju vrsta zanimivosti, vrednih ogleda, če pa boste imeli srečo, se boste lahko udeležili celo »kravjega bala«, velike bohinjske folklorne prireditve.

Druga plat radovljiške občine, ki sem jo prej omenil, je tudi močno razvito gospodarstvo. Največje njihovo podjetje je Tovarna verig v Lescah, kjer je zaposlenih prek tisoč delavcev in kjer izdelujejo vse vrste verig in vijake. Na drugem mestu po velikosti je tovarna športnega orodja Elan v Begunjah, kjer je okrog 850 zaposlenih. Tam izdelujejo smuči, telovadno orodje in čolne. Njihova tovarna je druga največja tovarna smučarstva na svetu, katerih pošljuje v svet skoraj 70 odstotkov. Po številu zaposlenih pa je

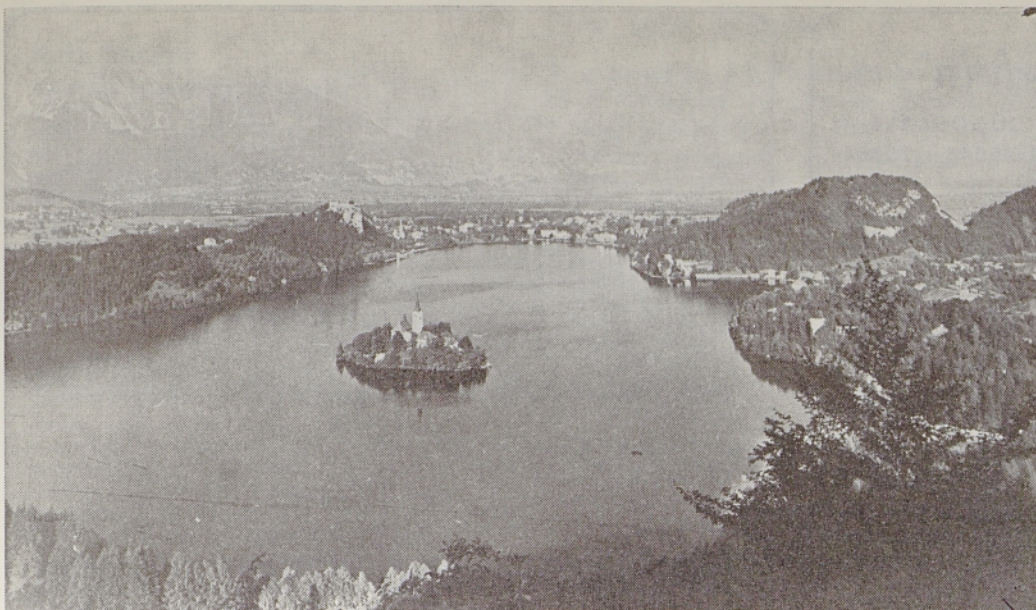
Radovljiški župan ing. Polde Pernuš je na srečanju slovenskih društev v Essnu gostitelju, društvu »Bled« iz Essna, izročil društveni prapor, na katerega so naši rojaki zelo ponosni

občine. Zato je skoraj tudi samo po sebi razumljivo, da so se po izročitvi prapora Radoveljščani in naši rojaki v Essnu veliko pogovarjali tudi o nadaljnjem sodelovanju v prihodnje.

Iz radovljiške občine je bilo po podatkih zadnjega popisa prebivalstva začasno zaposlenih v tujini 460 prebivalcev. Seveda se večina vrača v te lepe kraje po večkrat na leto, nekateri si doma že grade hiše, za vse pa je tudi doma že dovolj dela. Gospodarstvo v občini namreč v zadnjem času skoraj ne pozna krize, o kateri se v svetu toliko govori, to pa je prav gotovo tudi rezultat pridnih rok tamkajšnjih delovnih ljudi. Seveda pa se v veliko primerih zatakne pri iskanju zazidalnih parcel v občini, kar pa teži ne le rojake, ki se vračajo iz tujine, temveč vse občane, ki nameravajo graditi lastne stanovanjske hiše. Skupščina občine še posebno skrbno bdi nad vsemi zazidalnimi načrti, posebno zato, ker je to skoraj v celoti turistično izredno zanimivo pod-

hernemu Slovincu, vendar pa se nam le zdi prav, da si jih ogledamo še z druge strani, saj jo pogosto poznamo le z ene — s krajših ali daljših izletov po teh krajih. Radovljica je turistično mesto in klimatsko alpsko letovišče, ki ima slikovito lego na visoki terasi nad sotočjem Save Bohinjke in Save Dolinke. Zgodovinski viri poročajo o Radovljici v visokem srednjem veku, arheološke izkopanine v neposredni bližini mesta pa dajejo slutiti, da je bila tod naselbina že za časa Rimljanov in starih Slovanov. Kot trg se Radovljica prvič omenja leta 1343. Pretekla stoletja so kraju zapustila celo vrsto bogatih kulturnih spomenikov, v bližini cerkve pa je lepo ohranjeno tudi srednjeveško obzidje, ki je nekdanj obdajalo mesto. Kraj se ponaša tudi z rojstno hišo Antona Tomaža Linhart, prvega slovenskega dramatika, ki nam je zapustil znano »Županovo Micko« in »Matiček se ženi«.

Le tri kilometre od Radovljice je kraj Lesce, kjer je v okolici turistom najbolj

Bled — »podoba raja«

na tretjem mestu v občini podjetje Lip Bled, kjer izdelujejo vse vrste stavbnega pohištva, zlasti slove njihova okna in vrata. Seveda pa moramo naštet še druga večja podjetja, od katerih so si nekatera pridobila že velik ugled v vsej Jugoslaviji in tudi v svetu. Tovarna Plamen v Kropi, ki izdeluje vse vrste vijakov, je pred nedavnim slavila svojo 80-letnico. Iskra v Otočah izdeluje električne merilne instrumente, Kemična tovarna v Podnartu izdeluje sredstva za antikorozijsko zaščito, tovarna Vezenina Bled slovi po svojih čipkah, vezeninah in konfekcijskih izdelkih, Almira Radovljica po svojih izvrstnih pleteninah, Sukno Zapuže izdeluje volneno prejo in tkanine. Omeniti moramo tudi Gozdno gospodarstvo Bled, ki razpolaga z vsemi vrstami lesa, gradbeno podjetje Gorenjc, ki gradi številne stanovanjske in druge objekte, pa trgovski podjetji Špecerija Bled in Murka Lesce. Znana je tudi tovarna čokolade na Lescah in industrijska pekarna, ki zalaga s

kruhom in pecivom vse bližnje in daljne kraje. Obe slednji delujeta v sklopu ljubljanskega podjetja »Žito«.

Na Bledu delujeta dve hotelski podjetji: Združeni hoteli Toplice Bled in Hotel Viator Bled, ki prav zdaj grade nov hotel Park. V Bohinju je turistična dejavnost združena pod upravo škofjeloškega Trans-turista, po novem podjetja Alpe-tour. Skupščina občine Radovljica podpira gradnjo novih turističnih zmožljivosti, seveda v pametnih mejah in ob upoštevanju vseh priporočil skupnosti za varstvo okolja. Zavedajo se, da je v zadnjem času občutno pomanjkanje turističnih zmožljivosti, saj je bil v zadnjih letih (leta 1968) na tem področju zgrajen na novo le en hotel (Golf na Bledu), nekaj drugih pa je bilo obnovljenih.

Skupščina občine Radovljica je upravičeno lahko ponosna tako na lepoto svojih krajev, kakor tudi na njihov napredek in delovne uspehe.

J. P.

Motiv iz Bohinja

Turistični biro turističnega društva v Radovljici

Menjalnica

Exchange office

Wechselstube

Prodaja spominkov

Souvenirs

Verkauf von Andenken

Recepcija za zasebne sobe

Booking of private rooms

Reservation von Privatzimmer

Hotel „Grad Podvin“

PODVIN – RADOVLJICA – JUGOSLAVIJA
64240 Radovljica – p.p. 10 – Tel. 75543 in 75554
TELEX 34568 YU PODVIN

Grad Podvin leži na Gorenjskem, sredi zelenja, gozdov in sadovnjakov, v neposredni bližini glavne ceste Bled—Ljubljana ter je od Bleda oddaljen 9 km in od Ljubljane 44 km. V grajski grill restavraciji igra vsak večer madžarski ansambel iz Budimpešte

alpski letalski center lesce-bled

64248 LESCE, BEGUNJSKA 10

telefon: 75 581

**TURISTIČNI POLETI Z AEROTAXI LETALI
NAD BLEDOM, BOHINJEM ALI TRIGLAVOM**

KNJIŽNE NOVOSTI

državne založbe slovenije

— Dušan Kveder-Tomaž: **O OSVOBODILNI VOJNI**

V prvem delu so objavljeni Kvedrovi spisi iz obdobja NOB, v drugem spisi iz povojnega obdobja, medtem ko prinaša tretji del nekaj Kvedrovih avtobiografskih zapiskov, predvsem pa številne spominske zapise o Kvedrovem življenju, ki so jih napisali njegovi mladostni prijatelji, soborci in sodelavci. Knjigo, ki je ilustrirana s spominskimi fotografijami in z Jakčevim portretom avtorja je zbral in uredil Anton Bebler.

292 strani, pl. 120 din

— Gerard le Quang: **GIAP — GENERAL REVOLUCIJE**

Knjiga o generalu Giapu je tehten prispevek h globljemu razumevanju vietnamskega osvobodilnega boja, o strategiji in taktiki, k primerjanju z našim lastnim konceptom splošnega ljudskega odpora. Poleg osrednje osebnosti osvetluje knjiga predvsem boj vietnamskega ljudstva, politično in vojaško strukturo revolucije. Avtor se je zavedal, da mora »zajeti celotno politično, ideološko in vojaško dejavnost Giapa«, če hoče prepričljivo posredovati njegovo človeško podobo.

243 strani, pl. 145, pus. 160 din

— Zoran Kržišnik: **DRAGO TRŠAR**

Pričujoča knjiga, ki prinaša 100 črno-belih skulptur in štiri barvne grafike, nam predstavi kiparja v njegovem razvoju, umetniški rasti, njegova iskanja in vrhove umetniškega ustvarjanja. To je delo o avtorju, ki se je zanesljivo usidral v zavest naših ljudi zlasti s svojo spomeniško plastiko NOB, s skulpturo mase, ki prikazuje kolektivnega človeka v najrazličnejših stanjih in akcijah.

140 strani, 380 din

Nepreklicno naročam knjige:

Knjige mi pošljite na moj naslov:

Kraj in datum:

Podpis naročnika:

DRŽAVNA ZALOŽBA
SLOVENIJE (Inozemski
oddelek)

Ljubljana, Titova 25

NAROČILNICA RG-VII

Neža Maurer

RODILI SMO SE TAKRAT

*Rodili smo takrat se,
ko je divjala vojna;
zoreli smo, ko vojna v klas je šla —
ne čudite potem se,
če ne znamo biti srečni do neba.
Zaspali smo neštetokrat
ob hrupu bombnikov
in Bilečanka nam najdražja
pesem je bila!
Najtišje misli so ranele nam svinčenke,
zato nikjer ne čutimo se več doma.
Vemo, da danes je odprta slednja cesta
in da pomladi jablane cvetijo,
jeseni veje se šibijo od sadov —
a mi skoz sapice jesenske čujemo
krohot topov,
zato se roka nam umakne in ne seže
do bogatih vej —
zato ne znamo to, kar znate mladi:
s prešernim smehom vedno le — naprej!*

*Rodili smo takrat se,
ko je divjala vojna,
zoreli smo, ko vojna v klas je šla —
tu naše roke so stopite nanje,
na rame nam stopite
in se povzpnete do sočnih sadežev,
do sonca —
vi mladi, za vas nikjer ni konca,
vas pesem o svobodi je zibala
in zmaga vam je svoja krila dala.
Za nas pa so presvetli sončni žarki —
mi vajeni smo dima in solza —
le naše roke močne so,
zato stopite nanje
in se povzpnete do neba
ter še za nas utrgajte
kos žametne modrine,
za nas, ki smo zoreli,
ko vojna v klas je šla.*

Federacija klubov upokojencev

Naj vam na kratko sporočim, kako dela naša federacija ameriško slovenskih klubov upokojencev v Clevelandu. V federaciji je vključenih trinajst klubov, ki delujejo po vsej Ameriki. Eni so po številu članstva večji, drugi manjši. Skupaj šteje naša federacija nad tisoč petsto članov in vsi smo delavni, čeprav smo že ostareli. Na vsake tri mesece skliče federacija sejo, katere se udeleži po pet predstavnikov od vsakega kluba. Enkrat na leto priredi naša federacija izlet na deželo. To je naš piknik, katerega se udeleži večina članstva. Letos bomo imeli ta izlet, ki nas bo popeljal 40 milj iz Clevelanda, 6. avgusta. V odboru federacije slovensko-ameriških klubov upokojencev so: Krist Stockel, častni predsednik, Al Sajevec, predsednik, Anton Perišek, prvi podpredsednik, Pepca Zagrajšek, druga podpredsednica, Antonija Stekar, tajnica, Jal Ferrra, blagajnik, Alojz Jartz, zapisnikar. V nadzornem odboru so: Lojze Dular, Jožefa Koncilja in France Korun.

ANTONIA STEKAR, TAJNICA

Dve lepi proslavi

V prostorih jugoslovanskega poslaništva v Caracasu je bila za praznik dela 1. maj akademija, na kateri je jugoslovanskim rojakom pripovedoval svoje spomine iz dijaških, vojnih in poveljskih dni književnik Joža Horvat. V programu so nastopili pionirji in pionirke z recitacijami znanih jugoslovanskih pesnikov Otona Župančiča, Koste Abraževića, Desanke Maksimovič, Mire Alecković, Dragana Lukića in Vidoje Podgorca. Zatem so predvajali domači film za otroke »Izgubljeni svinčnik«.

Ista skupina, kateri so se pridružili najmlajšim tudi drugi otroci jugoslovanskih izseljencev, je nastopila tudi na proslavi ob dnevu mladosti 25. maja. Po programu so prikazali film »Tito, radi te imamo«.

Doma Ivana Cankarja v Geelongu

»V reviji Rodna gruda št. 3 je bila objavljena slika ob otvoritvi Slovenskega doma v Geelongu. Slovenci smo začudeno gledali, ko smo prebrali vrstice pod objavljeno sliko. Zgradba, ki jo prikazuje slika, je katoliška šola v Bell Parku, predmestju Geelonga, kjer se tudi odvijajo redni mašni obredi. Presenečeni smo, od kod ti nepopolni podatki za objavo. Naš Slovenski dom, ki se bo resnično imenoval po največjem slovenskem pisatelju Ivanu Cankarju, je v zadnjih stopnjah gradnje.«

Tako nam je pred nekaj tedni pisal A. M. Domanjko, tajnik Slovenske zveze v Geelongu, prejeli pa smo še drugo pismo s podobno vsebino, ki nam ga je v angleščini napisala članica prizadetega društva miss Bole. Vsem članom slovenske zveze v Geelongu se opravičujemo za napako, ki se je zgodila zaradi tega, ker nam je rojak, ki nam je izročil fotografijo, dal nepopolne informacije.

Pred kratkim se je oglašil na uredništvu tudi član tega društva Marjan Rožanc, ki nam je pripovedoval, da bo otvoritev doma Ivana Cankarja verjetno prav v teh dneh, ko se bo on mudil na obisku v domovini. Povedal nam je tudi, da bodo najprej izgotovili samo dvorano, kjer bodo prirejali društvene prireditve, pozneje pa bodo dom še dozidali, da bi dobile svoj prostor še druge društvene dejavnosti. Večji del denarja, potrebnega za dom, so zbrali sami člani, nekaj pa so si tudi izposodili. Poleg doma je tudi 2,5 hektarja zemljišča, torej dovolj za društvene piknike. Poleg društvene dvorane imajo tudi balinišče, kjer se bodo ob otvoritvi pomerili tudi z balinarji drugih slovenskih društev v Avstraliji.

Rojake v Geelongu prosimo, da nam pošljejo fotografijo novega doma, ki jo bomo z veseljem objavili.

Pred nekaj tedni se je na Slovenski izseljenški matici oglašil na kratkem obisku arhitekt Aleksander Štoka iz Buenos Airesa (na sliki levo). Pogovarjali smo se o nadaljnjih stikih med domovino in našimi rojaki v Argentini, kjer je poudaril potrebo po večji kulturni izmenjavi. Podrobneje nas je seznanil tudi z delom novega, združenega društva »Triglav« v Buenos Airesu. Na sliki poleg njega je Armando Blažina, predstavnik Aerolineas Argentinas v Jugoslaviji.

V Sydneyu v Avstraliji so spet imeli slovensko ohcet. Poročila se je hči naših znanih društvenih delavcev Ritlopovih Marija, ki je bila nekaj časa na študiju tudi v Sloveniji. Ženin je bil Gerard Raymond Johnston. Čestitamo!

Slovensko društvo Melbourne je imelo 10. maja tradicionalni majski ples, na katerem so izbrali tudi miss društva. Letos je ta čast pripadla 18-letni Jani Gajšek. Na sliki: rojak Ivo Lebar proglašča odločitev žirije. Zanimivo je tudi, da je bila njena sestra Viki Gajšek, 17, letos izbrana za miss društva Planica v Melbourneu. Obe miss sta nas pred nedavnim obiskali tudi na matici.

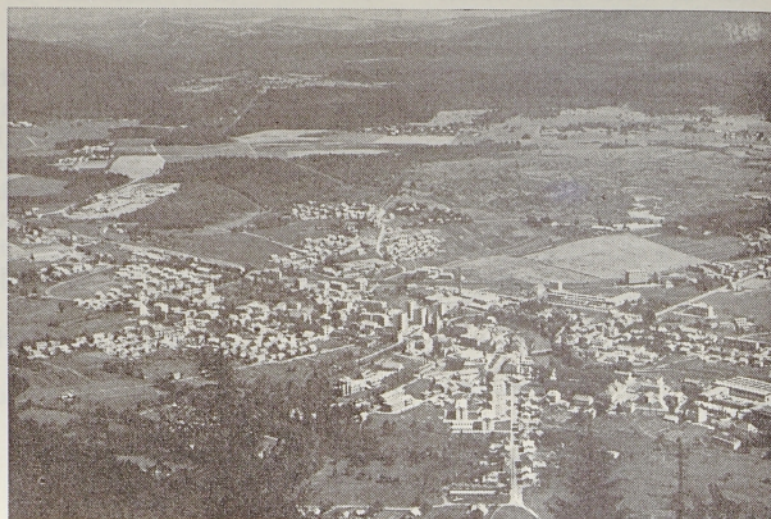
Novo, a na trdnih temeljih

Kočevska, znana kot »medvedja deželica«, je obširno gozdno področje, nekako v sredini med Ljubljano in Reko. Kraški značaj daje tej deželici polno kapniških in ledenih jam, ponikalnih voda in studencev. Gozdovi nudijo domovanje plemeniti divjadi, kot so: medved, jelen, srnjad, divja svinja, pa tudi gams ni redek pojav. Slikovita dolina Kolpe, stisnjena med strmo spuščajoče se stene, z bistro reko, je prav vabljivo področje za ljubitelje narave, ribiče in vse tiste, ki so potrebni mirnega oddiha. To območje nekateri upravičeno imenujejo »kočevska švica«.

Kočevje, mesto z okrog 7 tisoč prebivalci, je kulturno in gospodarsko središče občine. V letu 1971 je mesto slavilo 500-letnico pridobljenih mestnih pravic. Od Ljubljane je oddaljeno 63 km, ter 86 severno od Reke. Po drugi svetovni vojni je bilo mesto obnovljeno in razširjeno. Danes ima lepe športne naprave, hotel in več dobrih restavracij, kavarno, blagovne hiše, muzej, v prijetno okolico pa so možni lepi izleti. Na Rogu je znana Baza 20, skrita partizanska postojanka in bolnišnica, v Kočevju pa je bil leta 1943 tudi prvi zbor odposlancev slovenskega naroda v Domu »Jožeta Šeška«.

Kočevska občina ne sodi med najrazvitejše regije v naši republiki. Dediščina, ki jo je zapustila predvojna država in pa sama vojna, je bila dokaj borna. Skoraj vse so morali začeti znova. Ljudje so ponosni na uspehe, ki so jih dosegli v preteklem obdobju na področju gospodarstva in drugod. Upravičeno so ponosni na vse, kar imajo danes — saj je v tovarne, šole, stanovanja in druge objekte vgrajeno njihovo delo, marsikdaj pa so se tudi zavestno odpovedali dohodku za skupno družbeno korist.

Občina ima 76.586 ha površine, od tega odpade prek 60 odstotkov na gozdna zemljišča. Glede na obstoječe, dane pogoje, se v zadnjem času močno razvija lesna industrija, ki kaže težnjo po tesnejšem sodelovanju ali celo združevanju na področju gozdarstva in lesne industrije na območju občine Kočevje in Ribnice. Za razvoj gospodarstva so seveda pomembne tudi nove investicije, ki jih načrtujejo povsod, omenimo naj le »Oprema«, »LIK«, »Uslugo«, »Inkop« in Avto Kočevje. Industrija, ki je močno zastopana, dosega nad polovico družbenega

Panorama Kočevja

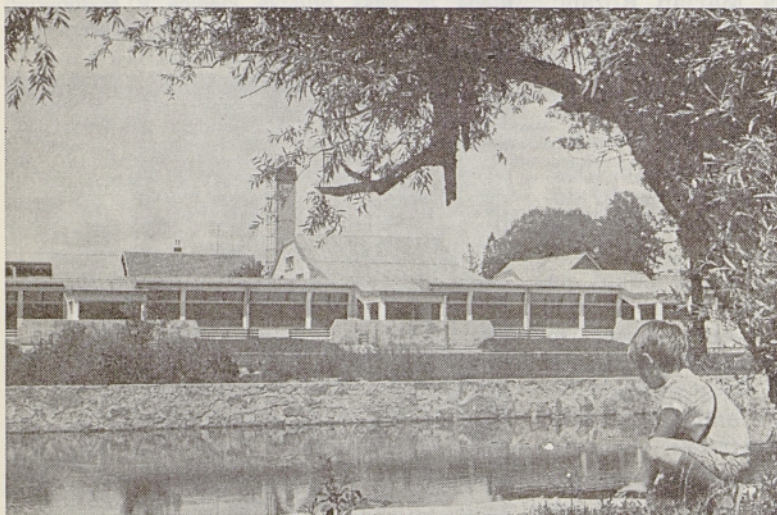
proizvoda in ima močno perspektivo za nadaljnji razvoj v lesni, kovinski, kemični in tudi tekstilni dejavnosti. Močno je razvito tudi živinorejstvo, saj ima Kočevska ugodne pogoje za njen uspešni nadaljnji razvoj. Združeno kmetijsko-gozdarsko podjetje dosega v okviru živinorejske dejavnosti izredne uspehe. To družbeno posestvo je po storilnosti — produktivnosti na evropskem nivoju in nudi tržišču letno prek 7 milijonov litrov mleka ter je eno najmočnejših podjetij v občini. Takoj mu sledijo Itas, Melamin, Lik, Zidar in druga podjetja. Tudi obrtna dejavnost že močno prerašča v industrijo, kakor je primer »Oprema«.

Občina ima 17 krajevnih skupnosti, 155 naselij, od tega jih ima 123 manj kakor 80 prebivalcev in 74 naselij z manj kot 30 prebivalcev. V letu 1974 je bilo zaposlenih 6690 občanov, do konca leta 1975 pa računajo, da bodo zaposlili še nadaljnjih 420 občanov in do leta 1980 naj bi skupno število zaposlenih znašalo 8670 ljudi v družbeni in zasebni gospodarski dejavnosti. Obrt je v občini sorazmerno slabo razvita, predvsem je čutiti pomanjkanje uslužnostnih storitev.

V občini zelo čutijo odliv strokovnega kadra, predvsem zaradi prometne zaprtosti in stanovanjske stiske. Zato načrtujejo, da bodo v bodoče zgradili najmanj 100 stanovaj letno, razširili bodo mrežo srednjih šol (lesno, kovinsko, administrativno, ekonomsko itd.), posodobili ceste na območju kočevske in ribniške občine ter skupaj z ribniško občino rešili vedno bolj pereč problem oskrbe prebivalstva s pitno vodo ter gospodarstvo s tehnološko vodo. Na področju, kjer je razen vode, odprtih še mnogo drugih perečih vprašanj, kot so šolstvo in prevozi šolarjev, socialno razlikovanje, zaposlovanje, izseljevanje oz. izumiranje, prometne zveze, ceste itd., bodo skušali pomagati z odpiranjem manjših industrijskih obratov, ki bodo zaposlovali domačine.

Nova cesta Kočevje—Livold—Brod na Kolpi, ki je v izgradnji, bo podeželje v kolpski dolini približala središču Kočevja, Ljubljano pa povezala po najkrajši poti s srednjim Jadranom. Iz Kočevske je prek 700 občanov na začasnem delu v tujini. Mnogo med njimi se jih bo vrnilo in imajo lepo možnost odpirati razne uslužnostne obrti in s posojilom pomagati pri hitrejši izgradnji malih obratov gospodarske dejavnosti na podeželju.

Občani Kočevja so do sedaj s tremi referendumi potrdili pripravljenost, da tudi sami s samoprispevki pomagajo financirati gradnje na področju komunalne dejavnosti, šolstva in rekreacije. Modernizacija cest bo odprla pot turizmu, strokovnim kadrom in tako občutno poživila gospodarsko rast v občini.

Moderen otroški vrtec ob Rinži

Združeno kmetijsko gozdarsko podjetje Kočevje

Podjetje je bilo ustanovljeno leta 1952 z odlokom vlade SRS z nalogo, da med vojno opustošena kmetijska in gozdarska zemljišča obnovi, jih redno obdeluje in izkorišča in da se kočevsko deželo na novo poseli. Danes je podjetje organizirano kot sestavljena organizacija združenega dela, ki jo sestavljajo: Gozdno gospodarstvo, Kmetijsko gospodarstvo in gradbeno podjetje Gramiz, v okviru katerih je organizirano 13 temeljnih organizacij združenega dela, in zaposlenih okrog 1500 ljudi.

Gozdno gospodarstvo

gospodari z 41.161 ha družbenih gozdov, ki ležijo pretežno na območju Kočevske, in 23.000 ha zasebnih gozdov. Gozdovi so pretežno iglavci, lesna masa pa gre za potrebe domače lesne industrije v kočevskem in ribniškem predelu pa tudi drugim porabnikom. Delavci, zaposleni v Gozdnem gospodarstvu, skrbijo za obnovo, nego in izkoriščanje gozdov, proizvodnjo sadik različnih

vrst, predelavo lesa, gradnjo gozdnih komunikacij, lov, zaščito in ohranitev redkih divjadi (medved, ris) in drugo dejavnostjo.

Podjetje v zadnjih letih dosega ugodne poslovne uspehe z uvajanjem modernih eksploatacijskih sredstev, sekire in ročne žage so nadomestile motorne žage, spravilo lesa se opravlja z modernimi vzgibnimi traktorji, zgrajenih je bilo veliko gozdnih cest in vlak, ki omogočajo boljši dostop in transport gozdnih sortimentov.

Ker podjetje zaposluje veliko delavcev iz drugih republik, skrbi tudi za njihovo boljše počutje in vlaga znatna sredstva za izgradnjo delavskih centrov.

Kmetijsko gospodarstvo

ima v okviru kmetijske dejavnosti predvsem organizirano proizvodnjo mleka, nato proizvodnjo mesnatih prašičev, kooperacijsko sodelovanje s kmeti ter kot dodatno dejav-

nost predelavo mesa v lastni mesariji in izdelavo močnih krmil v mešalnici in za potrebe vzdrževanja strojnega parka tudi svoj agroservis.

Mlečna proizvodnja je za Kočevsko pomembna, saj je obenem tudi največji družbeni proizvajalec mleka v Sloveniji. Letno namolzejo 7,5 milijonov litrov mleka in pri vzreji krav dajejo močan poudarek izkoriščanju travnatega sveta, ki je kot kultura na Kočevskem najuspešnejša.

Govedorejska proizvodnja vzreja tudi lastno plemensko živino in uporablja za izboljšanje črno bele pasme tudi križanje s holštajnsko pasmo.

Proizvodnja prašičev je vsakoletno okrog 10.000 pitancev, nameravajo pa postaviti novo moderno farmo z nekoliko večjo kapaciteto.

Kmetijska kooperacija se v proizvodnji navezuje na proizvodnjo družbenega sektorja in kooperanti vsakodnevno oddajajo na trg mleko, pitana teleta in govejo pitano živino.

Mlekarna v Kočevju je bila preteklo leto deloma na novo zgrajena deloma pa adaptirana tako, da se je dnevna zmogljivost sprejemanja mleka znatno povečala, in to od prejšnjih 25.000 litrov na maksimalno 100.000 litrov mleka dnevno. Kočevska mlekarna proizvaja zelo dober sir, imenovan gouda.

Gradbeno podjetje Gramiz

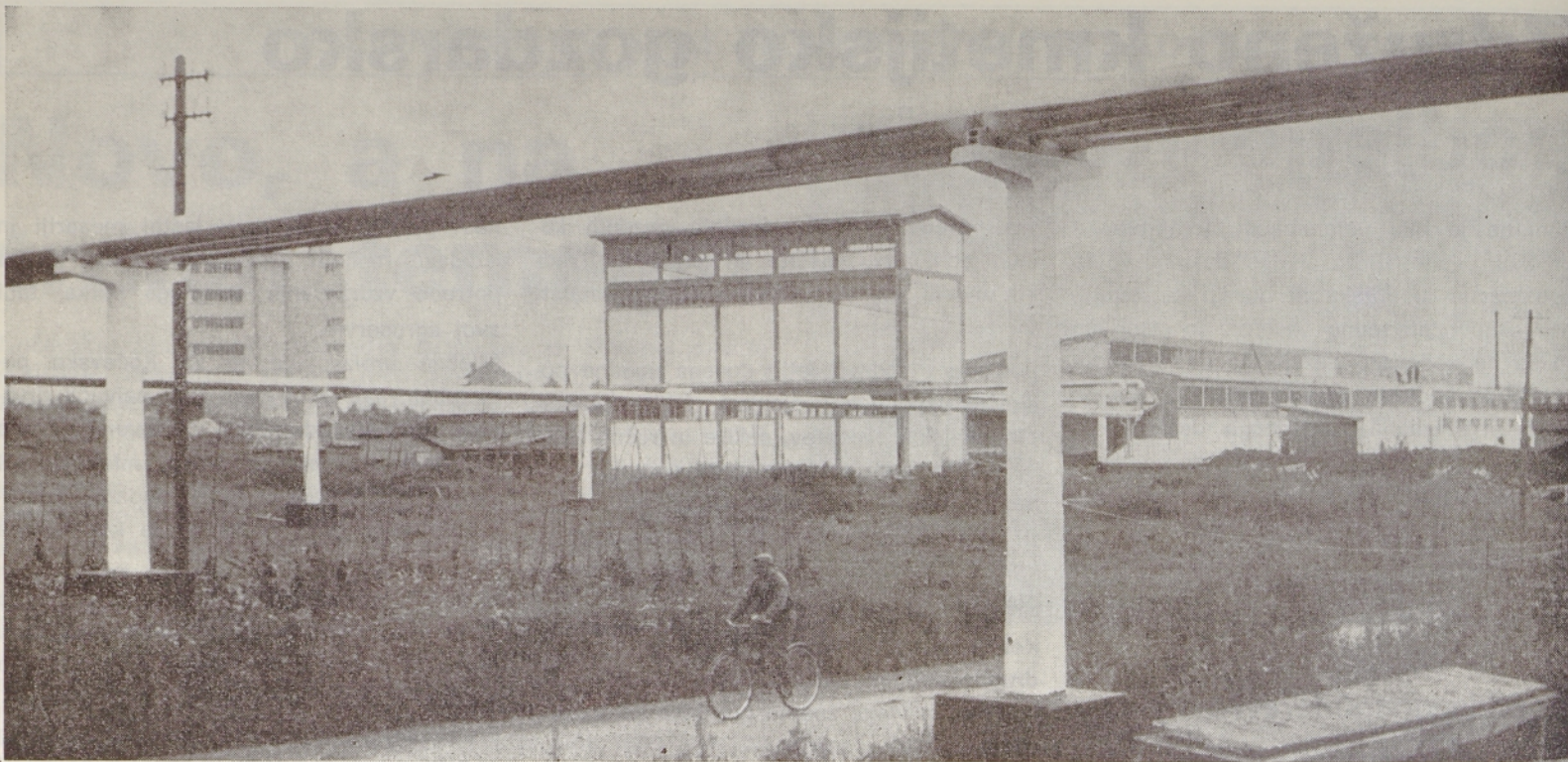
V sestavu ZKGP je tudi manjše gradbeno podjetje Gramiz, ki opravlja gradbene in obrtniške storitve, predvsem za gozdarsko in kmetijsko dejavnost pa tudi za zunanje naročnike.

— — —

V združenem podjetju so ustanovili hranilno kreditno službo, ki bo zajela vsa izplačila za odkup lesa in kmetijskih proizvodov, kakor tudi osebnih dohodkov in drugih prejemkov zaposlenih. V skladu z novo ustavo je združeno podjetje organizirano po novih samoupravnih predpisih. Podjetje je med prvimi na Kočevskem izvedlo ustavna dopolnila in organiziralo TOZD ter tako približalo odločanje o rezultatih dela samim delavcem.

Gozdovi, naše bogastvo

Kemična tovarna Kočevje je v lanskem letu praznovala pomembno obletnico — 20 let svojega obstoja.

Ustanovljena je bila leta 1954 na ruševinah bivše tovarne Horak z odlokom tedanjega okraja Kočevje.

Dosedanji razvoj podjetja lahko delimo v dve obdobji:

- prvo obdobje od ustanovitve do leta 1964 lahko imenujemo preskusno fazo, ko se podjetje ukvarja predvsem z raziskovalnim delom in preskušanjem tehnoloških postopkov. Delo se je odvijalo v improviziranih laboratorijih, vendar je prizadevnost vseh članov kolektiva omogočila, da so že leta 1957 prišli na trg proizvodi polindustrijskih naprav. V letu 1963 je bil zgrajen obrat za proizvodnjo melapan plošč, povečala pa se je tudi proiz-

— MELAPAN

— MELAPAN F1

— MELAFILME

— IMPREGNIRANA
PLATNA

— PETEOL

— KOMEOLE

— MELAPRETE

dekorativni plastični laminati za pohištveno industrijo

dekorativni negorljivi plastični laminati za opremljanje ladij in železniških vagonov

dekorativne melaminske folije za oplemenitenje iverk

termoflex, petex za industrijo obutve
lepila za industrijo obutve

melaminske in karbidne smole za industrijo lakov in barv

melaminske smole za papirno in tekstilno industrijo.

MELAMIN

vodnja platen za industrijo obutve. Pri tem je treba omeniti, da so bili vsi tehnološki procesi rezultat lastnih laboratorijskih in polindustrijskih poskusov;

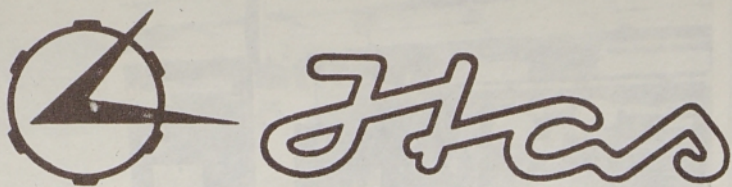
- v drugem obdobju od leta 1964 do danes se je proizvodnja vse bolj večala. Zgrajen je bil nov obrat sintetičnih smol, ki je s svojimi kapacitetami omogočil povečanje proizvodnje melapana. V tem času so se konstituirali tudi prvi samoupravni organi. Bruto realizacija se je v letih od 1961 do 1964 dvanajstkrat povečala. V letu 1971 se je povečalo investiranje v obrat za proizvodnjo oplemenitenih iverk, ki danes sestoji iz enote za proizvodnjo melaminskih dekorativnih folij in enote za taktno stiskanje oplemenitenih iverk.

Po zaključenem dosedanjem razvoju lahko Kemična tovarna »Melamin« posreduje svojim kupcem naslednje proizvode:

Vendar se »Melamin« kljub široki izbiri že obstoječih proizvodov trudi, da se obseg proizvodnje iz leta v leto večja. Ker se zavedajo, da na tržišču lažje uspevajo veliki industrijski kompleksi, so v juliju lanskega leta pristopili v SOZD Polikem s sedežem v Ljubljani. Od te povezave Kemična tovarna »Melamin« mnogo pričakuje, predvsem bolj usklajen razvoj, boljše uspehe ter lažje planiranje razvoja na področju prodaje, nabave, financiranja in osvajanja novih organizacijskih oblik.

V »Melaminu« je sedaj zaposlenih 322 delavcev. Skrb za delovnega človeka je bila v podjetju vedno močno izražena, ne samo v besedah, ampak tudi v dejanjih. Vedno znova izboljšujejo delovne pogoje, skrbijo za brezplačno toplo malico, ukinjajo nočno delo žena in nudijo zaposlenim letovanje na Pagu, dopust lahko preživljajo tudi v počitniških hišicah v Dolu ob Kolpi.

Tudi delavsko samoupravljanje je z delegatskim sistemom dobilo nov pomen. Danes delavci uresničujejo svoje samoupravne pravice in dolžnosti neposredno v delovnih skupinah, na zborih delovnih ljudi, z referendumi in volitvami. V ta proces preobrazbe delavskega samoupravljanja so aktivno posegale in ga usmerjale tudi družbenopolitične organizacije podjetja.

Kočevje

Za sedanje in bodoče življenje celotnega kolektiva je bila usodna 4. skupna seja delavskih svetov Itasa in Rudnika rjavega premoga dne 4. 9. 1972. Sprejet je bil sklep, da se Rudnik dokončno pripoji k Itasu 21. 3. 1972. Oblikovana je bila struktura podjetja, iz katerega naj izhaja bodoči razvoj in usklajeno delo v prihodnje. Rudnik je tako prenehal obstajati kot samostojno podjetje, vendar se rudarska tradicija še nadaljuje v okviru obrata proizvodnje premoga. Pri združitvi obeh podjetij je odločal čut delavske solidarnosti, prevladal je pogled dveh gospodarjev v bodočnost.

Iz majhnih stranskih obratov se je Itas v šestnajstih letih obstoja razvil v enega največjih proizvajalcev priključnih cestnih vozil — prikolic različnih izvedb in nosilnosti in edinega proizvajalca proizvodov gradbene mehanizacije.

1000-članski kolektiv je po letih sorazmerno mlad, vendar ima že bogato tradicijo. Danes proizvaja:

- prikolice in polprikolice vseh vrst,
- polprikolice za prevoz kontejnerjev,
- cisterne za prevoz prašnatih materialov (cement, moka itd.),
- avtomešalnike za prevoz betona,
- prevozne in stabilne betonarne,
- stabilne silose,
- pretovarne postaje in druge naprave za pnevmatski transport materialov.

Iz kratkega prikaza proizvodnega programa vidimo, da je ta zelo širok. Da bi sledili tehničnemu napredku, so se morali nujno povezati z nekaterimi vodilnimi proizvajalci v Zahodni Evropi, da bi od njih dobili tehnične rešitve in izkušnje.

S priključitvijo rudnika k Itasu so se pojavili določeni problemi glede prostorskih kapacitet. Odločili so se za izgradnjo novega objekta in postavili novo montažno halo na zemljišču, ki je le 400 m oddaljeno od sedanjega tovarniškega kompleksa.

Novi proizvodni prostori, povečan obseg dela in nova tehnologija so terjali nove sposobne ljudi. Organizirali so tečaje za rudarje, ki so se priučili kovinski stroki. Prekvalifikacija rudarjev je terjala mnogo truda in odpovedovanj posameznikov, vendar jim je v podjetju uspelo, in dobili so nove kvalificirane moči kovinske stroke.

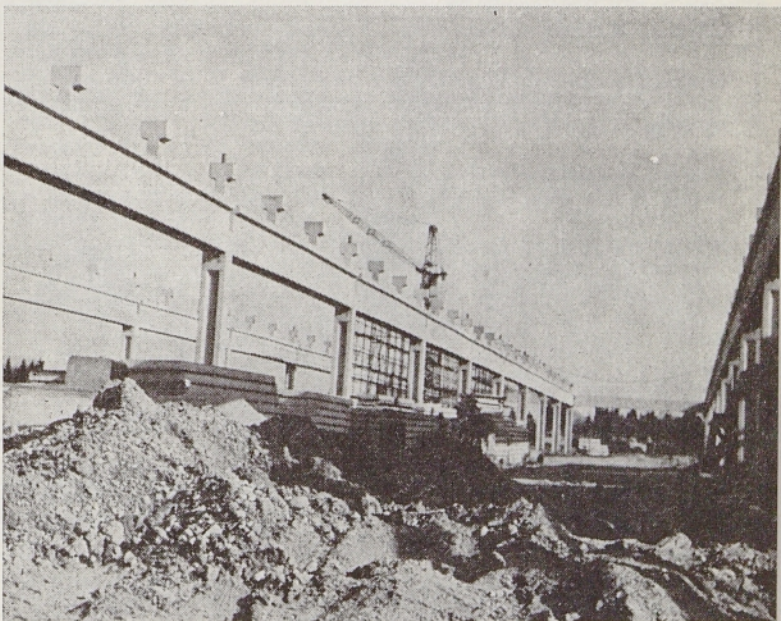
Organi samoupravljanja so ob pripojitvi Rudnika rjavega premoga k podjetju Itas sprejeli sklep, da postane tretji julij praznik celotnega združenega kolektiva. Praznovanje praznika je še posebej pomembno zato, ker je podjetje Itas doseglo v svojem razvoju velik napredek, tako da je bil kolektiv sposoben prevzeti preusmeritev rudnika in temu prilagoditi nadaljnji razvoj. Ta dan pa bodo hkrati praznovali tudi kot spomin na konec rudarjenja na Kočevskem, ki je imelo bogato tradicijo v preteklosti, rudar pa bo nadaljeval svoje delo kot kovinar v novem in lepšem socialnem okolju.

Ena izmed Itasovih cistern

V delavnici

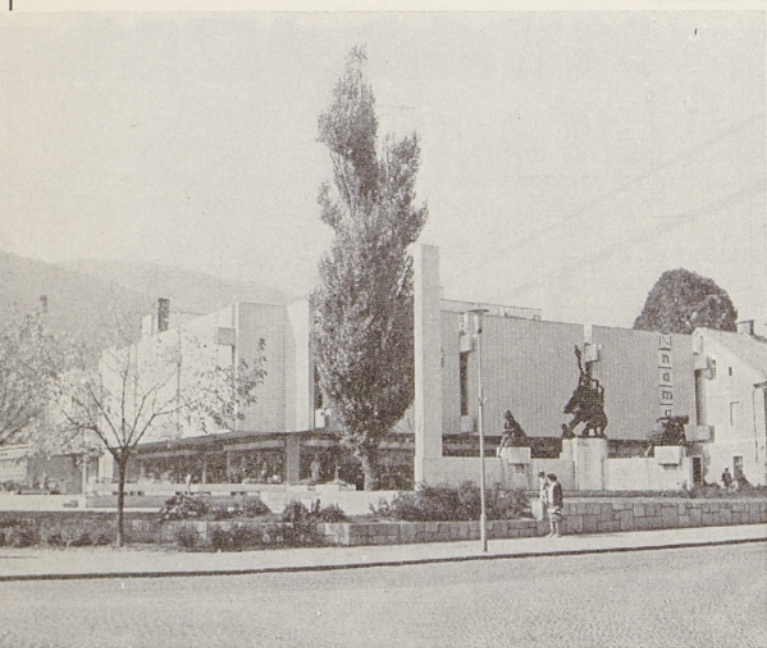
Gradnja novih delavnic

TRGOVSKO PODJETJE
nama
L J U B L J A N A

V Kočevju so ponosni na NAMO, eno od šestih veleblagovnic ljubljanske Name, ki skrbi za kar najbolj popolno zadovoljstvo kupčevih želja in potreb. Veleblagovnice Name so še v Škofji Loki, Velenju, Slovenj Gradcu, Ravnah na Koroškem in Ljubljani.

Državno trgovsko podjetje Narodni magazin v Ljubljani je bilo ustanovljeno leta 1946, kot podružnica zveznega podjetja v Beogradu. V letu 1947 se je podjetje z odločbo vlade LRS osamosvojilo in registriralo s skrajšanim nazivom »NAMA« ter začelo poslovati po sistemu blagovnic. Danes je Nama specializirana blagovniška trgovska hiša, ki nudi kupcem celotno izbiro artiklov za dnevno in dolgoročno porabo. Bogata izbira, več kot 25 tisoč vrst blaga vseh strok, omogoča zadovoljitev še tako zahtevnega kupca. Razvoj domače industrije in obrti je vplival na stalno večanje prodajnih artiklov, s tem pa si je podjetje »Nama« iz leta v leto pridobivalo vse večji sloves, ne samo pri potrošnikih mesta Ljubljane, ampak tudi pri kupcih s področja cele Slovenije. Podjetje predvideva v svojih razvojnih programih še izgradnjo po ene veleblagovnice na leto v vseh pomembnejših potrošniških središčih, kjer je trgovina slabo razvita in prebivalstvo želi večjo izbiro in kvaliteto pri nakupu blaga.

Moderno poslople Name v Kočevju

V »Naminem« pohištvenem oddelku

Tako gradi Nama v letošnjem letu blagovnico na Ravnah na Koroškem, skupaj s podjetjem »Eta« Cerkno pa blagovnico v Cerknem.

Nama je razmeroma mlad kolektiv. Zanimivo je, da je od 1300 zaposlenih 80 odstotkov žensk. V Nami se zavedajo, da so člani delovne skupnosti tisti, ki ustvarjajo promet in so gibalo za nenehen napredek podjetja. Zato posvečajo veliko pozornost skrbi za ustrezen strokovni kader in dopolnilno izobraževanje. Prav tako skrbijo za rekreacijo zaposlenih in imajo počitniške domove v planinah in na morju.

Dom na Pokljuki ter v Novem gradu in Luciji pri Porto-rožu na morju je vedno polno zaseden. Povezani so tudi s turistično agencijo Atlas, ki jim nudi dodatno možnost letovanja in razvedrila v raznih obmorskih predelih Jadranskega morja.

V Nami se zavedajo, da so ob pojavu blaga na tržišču v vse večjih količinah in bogatejši izbiri, tudi kupci vse zahtevnejši. Zato posvečajo vso pozornost kupcem in se trudijo, da bi bili zaposleni prodajalci dejansko kulturni, strokovni in da bi vedno ljubeznivo stregli kupcem. Napor kolektiva so kronani z uspehom, kar je vsekakor plod iskrenega sodelovanja med dobavitelji, veleblagovnicami Name in njihovimi kupci. Nama ima 1600 dobaviteljev iz vse Jugoslavije in iz tujine. V letu 1974 so imeli 12 milijonov kupcev, ki so bili skoraj vsi zadovoljni s solidno postrežbo. Takoj so rešili nekaj reklamacijskih zahtevkov, ki pa niso bili vsi upravičeni.

Kolektiv Name vabi izseljence in rojake, ki so začasno na tujem, da se ob obisku v domovini oglasijo v njihovih veleblagovnicah ter se prepričajo o veliki izbiri, kulturni postrežbi in konkurenčnih cenah blaga.

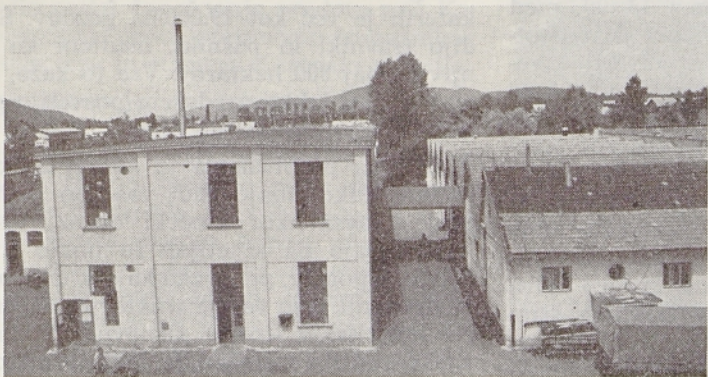
tekstilana kočevje

Tekstilna tovarna TEKSTILANA je najstarejša tovarna v Kočevju. Letos bo poteklo že štirinajdeset let, odkar je bila ustanovljena. V teh dolgih letih so generacije kočevskih tekstilcev preživljale več hudih kot pa dobrih časov. Leta 1935 je tovarna skoraj do tal pogorela, med vojno pa je bila večkrat bombardirana in hudo poškodovana. Vsa leta se je kolektiv bojeval predvsem z zastarelostjo, saj so bili mnogi stroji, s katerimi so proizvajali vsa leta po vojni tja do leta 1969, še precej starejši kot pa tovarna sama.

V letih 1969—1972 pa je tovarna doživela svoj preporod. V kratkem času so

bili zamenjani vsi stari stroji, kolektiv pa se je tudi kadrovsko okreplil in hitro obvladal novo tehnologijo. Danes je TEKSTILANA moderna tovarna ne samo po sodobnih strojih in tehnologiji ampak tudi po kakovosti svojih izdelkov.

TEKSTILANA danes ni več nepomembna lokalna tovarnica — je renomirano podjetje, ki po kakovosti in pestrosti svojih izdelkov, predvsem vseh vrst odevi in pregrinjali, ni znana samo širrom domovine ampak tudi po svetu. Njene izdelke prodajajo tudi na zahodnih tržiščih in na Bližnjem vzhodu, svoja tržišča pa še vedno širi.

inkop

INDUSTRIJA KOVINSKE OPREME
KOČEVJE

Industrija kovinske opreme je bila ustanovljena leta 1946. Sprva je bilo tu zaposlenih le nekaj ljudi, v pomoč pa so jim bili vojni ujetniki.

Izdelovali so gradbene okvirje in štedilnike, kasneje so se specializirali za vrsto drugih proizvodov. Danes že serijsko proizvajajo kopalniško opremo, blago za široko potrošnjo kot so likalne mize in lestve ter kovinsko pohištvo za šole.

V letu 1974 je podjetje izpopolnilo svoj program ter se usmerilo v širšo proizvodnjo kopalniške opreme.

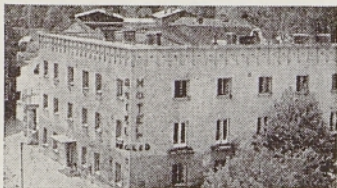
Svoje izdelke izvažajo tudi v Avstrijo in skandinavske dežele.

V INKOP menijo, da jim samoupravno sporazumevanje lahko pri-
nese hitrejši razvoj in boljši jutrišnji dan. Zato se že dogovarjajo s predstavniki Novolesa iz Straže pri Novem mestu o tesnem sodelovanju oziroma celo o morebitni združitvi.

Gostinsko podjetje

hotel »Pugled«

Kočevje

PRIPOROČAMO SE ZA OBISKI! Sprejemamo naročila za prenočišča (rezervacije) in druge aranžmaje po željah gostov.

Na voljo imamo 45 ležišč, restavracijo, kavarno, poleg tega lahko nudimo usluge v več drugih domačih gostinskih obratih. Imamo tudi menjalnico in prodajalno spominkov.

Vabimo vas v čudovito pokrajino z obširnimi gozdovi in podzemskimi jamami. Imate možnosti lova, ribolova in ogleda kulturnih in zgodovinskih spomenikov ter ostalih krajevnih znamenitosti.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

Kočevje

Naše podjetje je ustanovil Okrajni ljudski odbor leta 1947 pod imenom »Ograd« Kočevje, ki pa se je leta 1951 preimenovalo v Splošno gradbeno podjetje »Zidar« Kočevje. V podjetju je zaposlenih 570 delavcev, štipendiramo 20 študentov in dijakov na visoki in srednji šoli, v poklicnih šolah raznih strok, kot so zidar, tesar, železokrivec, elektrikar in strojnik pa imamo 60 učencev. Za pridobitev višje kvalifikacije se na delovnem mestu izobražuje 60 delavcev.

Že samo ime pove, da izvajamo vse vrste gradenj, pretežni del naše realizacije pa je stanovanjska gradnja. Do sedaj smo zgradili 153.000 m² neto stanovanjskih površin. Pretežni del stanovanj smo gradili za trg, danes pa se že uspešno vključujemo v usmerjeno stanovanjsko gradnjo. Pretežno gradimo na treh področjih in to v Kočevju, Ljubljani in na Reki, kjer imamo tudi stalne delovne enote.

AVTOKOČEVJE

TUZEMSKI IN MEDNARODNI CESTNI PROMET — MEHANIČNA SERVISNA DELAVNICA — TURIZEM IN GOSTINSTVO — IN- UND AUSLÄNDISCHER STRAßENVERKEHR — MECHANISCHE-SERVICE WERKSTÄTTE — TOURISTIK UND GASTSTÄTTENTÄTIGKEIT

Vse od leta 1948 dalje opravlja podjetje prevoze blaga in potnikov v Jugoslaviji in še posebej v inozemstvu.

Že leta 1957 se je med prvimi prevozniki podjetji Jugoslavije uveljavilo kot soliden mednarodni prevoznik blaga v vseh evropskih državah in državah Bližnjega vzhoda. Te prevoze je podjetje v zadnjem času še razširilo.

Kolektiv, ki šteje 370 delavcev, upravlja s prek 100 težkimi kamioni v skupni nosilnosti nad 2.600 ton in ustvarja prek 100 milijonov dinarjev celotnega dohodka.

Le malo naših izseljencev v evropskih državah še ni videlo zelenih tovrnjakov z velikim napisom »Avto-Kočevje«, ki s solidnim in hitrim servisom utrjujejo sloves podjetja doma in v tujini.

Čeprav je tovrni promet osnovna dejavnost, opravlja podjetje tudi mehanična popravila, tehnične preglede, ter v motelu »Jasnica« gostinske in turistične usluge.

**kovinar
kočevje**

Podjetje storitvenih obrti
REŠKA CESTA 23
KOČEVJE

Bralce Rodne grude in vse ostale rojake na tujem lepo pozdravlja

Mesto železarjev

Še preden se pripeljete na Jesenice, se vaš pogled zaustavi na visokih dimnikih, ki silijo pod nebo. Ni kaj, rdečkasti prah je znak težke industrije, ki se je že pred sto leti vsidrila v dolino Save pod Mežakljo. Leto dni pred tistim, ko je stekla železna cesta, kakor jo imenuje naš France Prešeren, so na Jesenicah ustanovili Kranjsko industrijsko družbo. Ta je kot za stavo požirala stare srednjeveške fužine, raztresene v Zgornji savski dolini. Danes je to jugoslovanski velikan, ki je lani proizvedel pol milijona ton jekla.

Bili pa bi krivični, če bi trdili, da je jeseniška občina znana predvsem po svoji težki industriji. Zadnje čase je zraslo tudi nekaj drugih tovarn, na primer Iskra na Blejski Dobravi in Planika v Zabreznici. Še bolj pa bili krivični, če bi to občino na skrajnem zahodnem delu Slovenije oziroma Jugoslavije vpisovali samo pod rubriko »industrija«. Če izvezamo tisti rdečkasti oblak, ki včasih tišči nad mestom, je jesniška občina s svojim gorskim svetom bogata z naravnimi lepotami.

Jekleni kruh

Če povemo, da jeseniška občina meri 375 km² in da je od te površine več kot četrtnina nerodovitne, potem vidimo, da jim zemlja reže dokaj tenek kruh. Zato pa jim zajetnejši kos reže industrija, v prvi vrsti pa seveda železarna, ki zaposluje 6327 delavcev.

Ta največji železarski gigant pa ne zaposluje več kot 1318 žensk. Vse ostale delovne organizacije v občini imajo mnogo manjši pomen. Precej ljudi, in sicer 882, je zaposlenih v prometu, saj so Jesenice zadnja postaja na mednarodni železniški progi. V splošnem gradbenem podjetju Sava dela 663, v gradbenem podjetju Gradis pa 655 delavcev. Razumljivo je, da

so ženske povsod v veliki manjšini. Drugeče pa je v bolnišnici, kjer je od 402 zaposlenih kar 352 žensk.

Ženska večina in manjšina

Občina šteje okrog 29.000 prebivalcev. Zanimivo je, da je tod kljub pretežni »moški« industriji za več kot 1 odstotek več žensk. Od vseh ljudi jih dela približno 46 odstotkov oziroma 13.500, med njimi pa ne najdemo več kot 36 odstotkov žensk. Tako Jesenice »kvarijo« republiško poprečje, ki znaša 43 odstotkov, medtem ko jih je po nekaterih občinah v Sloveniji zaposlenih celo več kot polovico. Eden od vzrokov, da ženske bolj kot druge ostajajo za štedilnikom, je prav gotovo pomanjkanje delovnih mest za ženske, medtem ko moških celo primanjkuje. Temu pa je prav gotovo kriva tudi neustrezna izobrazba oziroma strokovna kvalifikacija. Če pa se ozremo na šole, ugotovimo, da dekleta niso dovolj pogumna, in da še vse prerada posegajo po klasičnih ženskih poklicih, čeprav bi jih z veseljem sprejeli tudi v raznih tehniških poklicih, zlasti še, ker se delovna mesta vse bolj in bolj modernizirajo in je tako imenovanih umazanih del vedno manj.

Z lučjo za obrtniki

Kakor je industrija doživljala dokaj skokovit razvoj, pa je obrt zaostajala. V tej veji gospodarstva dela 550 delavcev, potrebovali pa bi jih tisoč. Ni čudno, da se Jeseničani norčujejo, da z lučjo pri bellem dnevu iščejo obrtnika.

Najbolj zasedeni oziroma iskani so prav gotovo zidarji, potem tesarji, pa razni inštalaterji, ključavničarji, finomehaniki in drugi. Zato občina spodbuja ljudi, da

bi odpri kako obrtno delavnico, vendar za zdaj še ni pravega odziva.

Zemlja je skopa

Ker je jeseniška občina v dokaj goratem predelu, se ne more pohvaliti z rodovitno zemljo. Zato pa se v njej bohotijo gozdovi in se blešči planine. Našteli so okrog 37.000 ha kmetijskih površin, od katerih je več kot 19.000 ha gozdov. Sledijo travniki in pašniki, medtem ko je njiv komaj 800 hektarov. Vse to kaže, da se v občini lahko predvsem posvetijo govedoreji.

Kmečkega prebivalstva je komaj 2,4 odstotka. Tako imajo tudi vasi po občini prej delavski kot kmečki obraz. Tisti, ki vztrajajo na kmetijah in imajo tudi ustrezne pogoje, pa se zatekajo k moderni proizvodnji. Vse več je traktorjev in drugih kmetijskih strojev. Osnovni cilj kmetijske politike v občini je večja proizvodnja, večja produktivnost in seveda tudi boljši dohodek. Zato pospešujejo razvoj kmetijstva in pomagajo kmetom, ki so se pripavljani preusmeriti. Zdaj je v občini 66 sodobnih kmetij, ki so se specializirale na živinorejo.

Ker gre pri tem tudi za gorske kmetije z lepo okolico, občinska skupščina spodbuja še kmečki turizem. V ta namen nudi kredite in prireja tečaje za kmečke gospodinje. Minulo leto je za modernizacijo kmetij in za razvoj tovrstnega turizma prispevala okrog 70.000 novih dinarjev.

Ozka zahodna vrata v Jugoslavijo

Mesto Jesenice leži v kotlini pod Mežakljo in je tako razpotegnjeno — nekaj več kot 5 km — da mu pravijo kar dolga

Panorama Jesenic

Delavska stanovanja ob glavni cesti na Jesenicah

vas, šteje pa 17.200 prebivalcev. Prav zaradi te lege je v zagati s prometom, saj skozenj poteka glavna prometna tako železniška kot cestna žila. Nezadovoljni so s cesto, saj se poleti valijo skozi mesto cele kolone avtomobilov. Jesenice so zahodna vrata Jugoslavije in vse, kar pride s podkorenskega in rateškega prehoda, gre skozi Jesenice. Cestni delavci so kar naprej na delu in prav zdaj končujejo most na Javorniku, ki je bil vse doslej prav furmansko ozek in je često povzročal zastoj na cesti. Popravili in razširili so del ceste iz žirovniške strani, na vrsti pa je cesta proti Kranjski gori. Medtem pa ostaja odprto vprašanje, kako speljati cesto mimo mesta, kar je praktično skoraj nemogoče, ker je dolina tako ozka in zatrpna. Upajo, da bodo ta vozla rešili, ko bo prišel čas vrtanja predora pod Karavankami, upom premnogih sovražnikov vijugastega in strmega Korenskega sedla.

Razumljivo je, da železarna in turizem ne gresta skupaj in da na samih Jesenicah ne bi mogli govoriti o turizmu, saj še pravih hotelov, razen dveh majhnih in zastarelih, nimajo. Zato pa se ta gospodarska panoga razvija skoraj povsod drugod v občini in meče že znatne vsote v občinski žakelj. Hkrati pa nudi kruh prenekateri ženski, ki se sicer ne bi mogla zaposliti.

Minulo leto so v občini zabeležili okrog 127.000 turistov in 387.000 nočitev. Od teh je bila večina tujcev in kaka četrтина domačih.

Kranjska gora — zvezda turizma

Osrednji turistični kraj je vsekakor Kranjska gora, kamor so turisti že pred vojno množično prihajali. Skupaj z Mojstrano, Gozd Martuljkom, Podkorenom in Ratečami tvori zaključeno turistično področje. Za tovrstno dejavnost so primerni tudi kraji, kot so Planina pod Golico, Potoki, Zabreznica, Moste, Breg, Doslovče in Rodine. V slednjih so zlasti velike možnosti za razvoj kmečkega turizma.

Zadnja leta so veliko pozornost posvetili Kranjski gori in zgradili nekaj sodobnih hotelov ter vrsto smučarskih naprav. Ker je zadnji dve leti zima zelo skoparila s snegom, bi radi čimprej posegli v višje lege, kot na primer na Mojstrovko in Vršič, kjer naj bi se v prihodnosti prav tako vrtele žičnice in to tudi takrat, ko bi v Kranjski gori samo dišalo po snegu. Ne pozabimo, da so zgradili tudi obvozno cesto, tako da je sami Kranjski gori prihranjen hrup in vonj po izpušnih plinih. Pri tem naj omenimo, da se prav Kranjska gora poteguje za svetovno smučarsko prvenstvo v alpskih disciplinah, kar pomeni, da so njena smučišča ena od boljših v Evropi.

V širšem območju Kranjske gore oziroma v Zgornjesavski dolini imajo zdaj okrog

Podkoren, eden izmed najlepših turističnih krajev v jeseniški občini

5.000 ležišč, do leta 1980 pa naj bi jih dodali še 2200.

Nekaj vrtcev in šol je še pretesnih

Vrnimo se spet v samo življenje občine in njeno skrb za izobraževanje mladih. Vse osnovne šole, vrtci, glasbena šola in delavska univerza so se združile v vzgojno-izobraževalni zavod, da bi tako enotneje in racionalneje delale.

V občini je 6 popolnih osnovnih šol, od katerih je nekaj povsem novih in sodobnih. Za duševno manj razvite otroke pa imajo posebno šolo. Kljub novim zgradbam na Jesenicah še primanjkuje šolskih prostorov tako, da imajo še marsikje dvoizmenski pouk. Tudi vzgojno-varstvenih ustanov ni ravno na pretek. Dve sta na Jesenicah, 5 pa jih deluje pod upravo osnovnih šol. V predšolsko vzgojo je vključenih 30 odstotkov otrok, kar je še premalo.

Ker je to industrijski center in povpraševanje po srednje izobraženih ljudeh veliko, imajo tudi center srednjih šol z gimnazijo, ekonomsko srednjo šolo, z železarskim izobraževalnim centrom in srednjo šolo za zdravstvene delavce.

Jeseničani radi pojejo

Jesenice so že od nekdaj znane zaradi razgibanega kulturnega življenja, v katerega je vključen zelo širok krog občanov. Jeseničani zelo radi pojejo (v občini dela kar 20 pevskih zborov), igrajo (znano je njihovo amatersko gledališče »Tone Čufar«, igralske skupine pa so tudi po vaseh in krajevnih skupnostih), pa tudi ple-

šejo, saj jim ne manjka tudi folklornih ansamblov. Imajo še dve godbi na pihala, amaterske filmarje in društvo likovnih amaterjev, ki prireja vrsto razstav. Pravijo, da so na Jesenicah gostilne napol prazne, ker se ljudje rajši ukvarjajo s hobiji in delovanjem v društvih.

Muzeji pa so v bistvu trije: železarski, tehniški in muzej delavskega gibanja oziroma NOB.

Kakor smo trdili, da so Jeseničani železarji in da sila radi pojejo, moramo pristaviti, da so tudi športniki in to že od nekdaj.

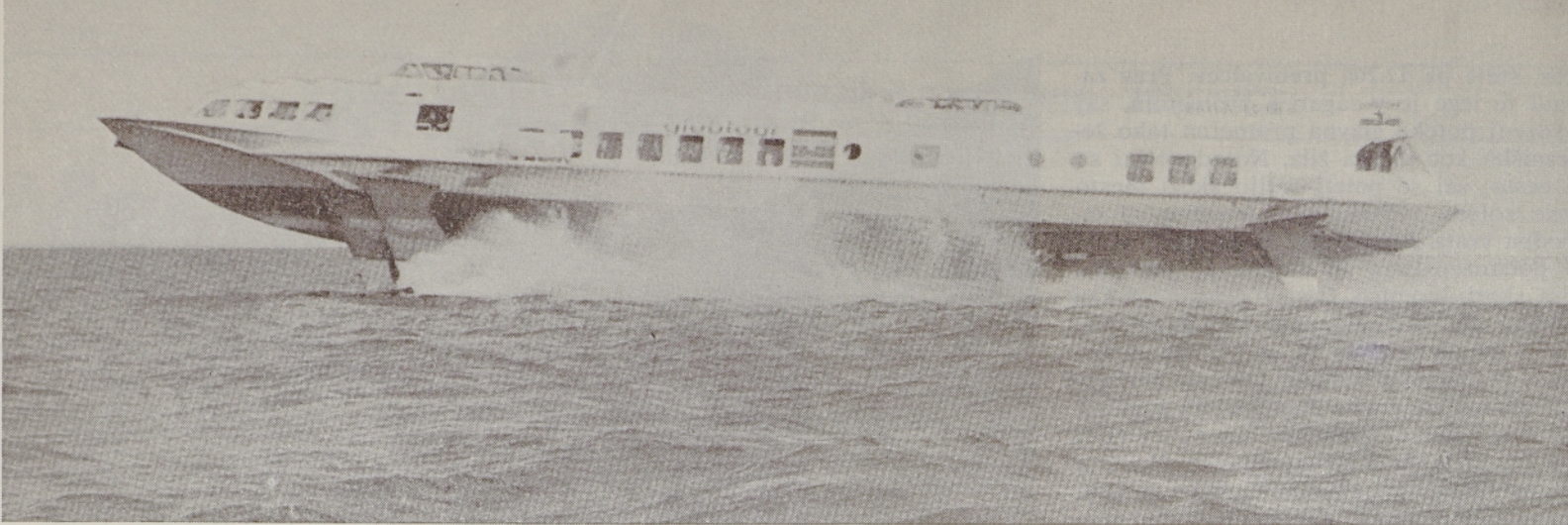
Kjer je doma hokej

Ponosni so predvsem na svoje hokejiste, ki so doslej že 16-krat osvojili državno prvenstvo. Ustanovili so celo hokejsko šolo in kadar se na Jesenicah igra hokej je navijače slišati skoraj po vsej dolini pod Mežakljo.

Štejejo 51 športnih društev, tekmujejo pa kar v 14 panogah. V občini je nadalje 5 telovadnih društev, 7 šolskih športnih društev in 5 planinskih društev.

Novoustanovljena telesno-kulturna skupnost si je zadala nalogo, da še bolj razvije množično rekreacijo, zlasti po delovnih organizacijah. V šolah so si zadali nalogo, da vsakogar naučijo plavati in smučati.

Tudi smučanje je v tej občini zelo popularen šport in iz teh vrst je izšlo že veliko naših vrhunskih smučarjev, kakor tudi skakalcev. Planica sodi namreč prav tako v jeseniško občino in nad to velikanko so tod še posebej navdušeni.

S potniškimi ladjami po Jadranu in Sredozemlju

Mnogi tujci so mi vzhičeno zatrjevali, da je naša morska obala najlepša na svetu in da se ne zavedamo, kaj imamo. Osebo se strinjam z njimi. Dejstva to samo potrjujejo. Morda ni najlepša, nedvomno pa je med najlepšimi na svetu. Vzhodna obala Jadranskega morja, od Trsta do albanske meje, točneje od izliva Soče do izliva Bojane v Jadransko morje, predstavlja edinstveno celoto zalivov, za kopanje primernih obal in neštevilnih otokov ter drugih naravnih znamenitosti na razmeroma majhnem področju, ki pomeni neprecenljivo bogastvo za državo, ki jo poseduje. In ta lastnik je Jugoslavija. Mnogokrat sem se peljal vzdolž naše prelepe obale od Reke do Dubrovnika in Kotorja ter v obratni smeri, največkrat z ladjo, le redko po jadranski cesti, ker je primerjava v korist ladje neprimerna. Čeprav sem imel na razpolago posteljo v kabini, sem zmerom rad žrtvoval noč, da sem lahko užival edinstveno lepoto takšnega potovanja. In zmerom, ko sem potovanje zaključil, sem že mislil, kdaj bom spet lahko ponovil to potovanje, s katero ladjo bom potoval in podobno ...

— — —

Nekaj kratkih zgodovinskih podatkov nam pove, da so kmalu po uvedbi parnega stroja na ladje, uvedli tudi prvo potniško pomorsko progo Trst—Pulj—Lošinj—Zadar—Šibenik—Split—Hvar—Dubrovnik—Kotor. Dva mala, lesena parnika avstrijskega Lloydja sta leta 1837 odplula iz Trsta v Dubrovnik in postavila temelje navedeni progi. To sta bila »Principe Kolowrat« in »Principe Metternich«. Njun podvig je pomenil zgodovinski preobrat v pomorskem obalnem pro-

metu na Jadranskem morju in velik dogodek v svetu sploh. Do leta 1845 je bila ta proga tedenska, pozneje so uvedli dve ladji na teden, nato tri. Leta 1880 je »Dubrovačka plovdba« iz Dubrovnika svoj prvi parnik »Debrovnik« uvrstila v progo Dubrovnik—Trst, torej v nasprotni smeri. Trst je dobil resnega konkurenta. Leta 1895 je bila ta pomembna pomorska proga znatno izboljšana. Tržaški Lloyd je kupil luksuzni parnik »Graf Wurmbrand« (952 BRT in 2500 KM!), ki je imel za potnike tudi 102 postelji v kabinah. Razvijal je lahko hitrost do 18 vozlov, kar je še danes precej. Primerne ladje je kupovalo tudi dubrovniško podjetje in proga je postala dnevna v obeh smereh. Prva leta našega stoletja do začetka prve svetovne vojne pa je dosegla višek s tremi tržaškimi parniki po 2200 BRT, 4600 KM in prek 18 vozli hitrosti. To so bili »Baron Gautsch«, »Prinz Hohenlohe« in »Baron Bruck«, vsak je imel po 120 postelj za potnike in lasten orkester. Progo od Trsta do Kotorja je premeril v 24 urah, kar je bil rekord, ki ga še do danes ni odvzela nobena potniška ladja... Poleg teh, ekspresnih ladij, pa so bile v to progo uvrščene tudi potniško-tovorne z manjšim številom postelj za potnike, ki so bile počasnejše in so se v nekaterih mestih ustavljale delj časa, da so se potniki lahko izkrcali in si ogledali krajevne znamenitosti.

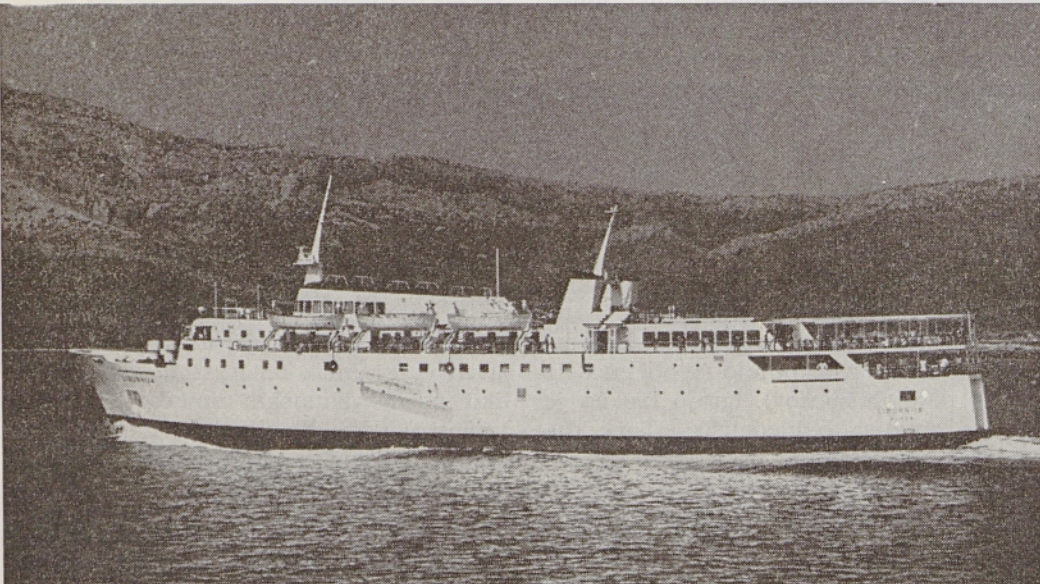
— — —

Po prvi svetovni vojni je Jugoslavija dobila glavni del vzhodne obale Jadrana, toda Italiji je pripadla cela Istra, nekaj najlepših otokov in Zadar. In vse tržaške ladje. Tako je nastala

vzdolž naše obale možnost italijanskega posega. Razvila se je konkurenca v potniški obalni plovbi, ki pa se je zmerom končala s popolno zmago našega potniškega ladjevja. Ostala je tudi proga Trst—Pulj—Mali Lošinj—Zadar—Šibenik—Split—Hvar—Dubrovnik—Kotor, uvedena pa je bila nova iz Sušaka na naši strani ter iz Benetk na italijanski strani. Trst je izgubil prvenstvo. Iztrgali so mu ga Benetke, mali Sušak in Dubrovnik. V Jugoslaviji so parniki podjetij »Jadranske d.d.« iz Sušaka (v kateri je bilo tudi precej slovenskega kapitala) ter »Dubrovačka paroplovdba« iz Dubrovnika suvereno zavladali po Jadranu in vsi italijanski poizkusi, celo z večjimi motornimi ladjami, so se klavrno izjalovili. Naši parniki so bili udobnejši, pluli so mirno in tiho, bili so izredno točni, kuhinja je bila znatno boljša, prav tako postrežba. Parniki »Karadjordje«, »Prestolonaslednik Petar«, »Jugoslavija«, »Ljubljana«, »Zagreb« in »Beograd« iz Sušaka so bili znani in priljubljeni med domačimi in tujimi turisti, prav tako pa dubrovniški parniki »Kralj Aleksandar I.«, »Kumanovo«, »Dedinje« in »Petka«. Vsi so bili v liniji vzdolž vse vzhodne obale Jadrana, vključno z Benetkami in Krfom, celo do Pireja. Kmalu so uvedli tudi turistična križarjenja, za katera so bili posebej preurejeni parniki »Jugoslavija«, »Ljubljana« in »Dedinje«. Posebno podjetje pa je kupilo večja parnika »Kraljico Marijo« (17.500 BRT) in »Princeso Olgo« (14.500 BRT) za turistična križarjenja po Sredozemlju in izven njega. Naj povem še to, da so bile vse jugoslovanske ladje tistih časov urejene tako, da so nudile potnikom čim več razgleda in so vse imele pod poveljniškim mostom velik salon z razgledom v smeri plovbe.

— — —

Moderna trajektna ladja »Liburnija«

Od osvoboditve dalje so se razmere na Jadranu bistveno spremenile. V okrilje nove Jugoslavije je bila sprejeta Istra, vsi otoki in Zadar, kjer so lahko svobodno zadihali in se razvili v cvetoča področja in mesta. Potniško ladjevje pa je bilo v glavnem uničeno: potopljeno ali zaplenjeno. Z ogromnimi naporami smo uspeli obnoviti obalno potniško ladjevje. Od večjih parnikov nam je ostala le »Ljubljana«, ki pa je na eni prvih plovb zadela na mino in se potopila. Iz dna morja pa smo potegnili »Zagreb«, ki je postal »Dalmacija«, »Prestolonaslednika Petra«, ki je dobil ponosno ime »Partizanka«, ter »Karadjordja«, ki je dobil ime »Proleterka«. Ti trije parniki so bili nekaj let najbolj priljubljeni na Jadranu, zapluli so v svoje novo življenje. Začela se je doba gradnje novih ladij, motornih. Dobili smo »pesnike«, »mesta« in druge. V dolgo progo od Kotorja do Benetk so zaplule »Jugoslavija«, »Jadran« in »Jedinstvo«,

vsaka po 2500 BRT in okrog 200 posteljami ter 19 vozli hitrosti. Potem je bila zgrajena jadranska cesta in nekateri so rekli: ladij ne potrebujemo več! Pa ni bilo res. Zgrajena so bila številna letališča vzdolž obale: v Pulju, na Krku, v Zadru, Splitu, Dubrovniku itd., dotok turistov se je silovito povečal, želja po prevozih po morju prav tako. Nastale so potrebe po novih ladjah. Tako smo dobili trajekte, velike in male, to so plovna sredstva za prevoz potnikov in motornih vozil. Nekateri so prirejeni samo za osebna vozila, večina pa tudi za prevoz tovornjakov in avtobusov. Danes je naše glavno podjetje za prevoz potnikov na Reki, to je »Jadranska linijska plovidba«, skrajšano: »Jadrolinija«, ki skrbi za redne in izletniške proge vzdolž naše obale ter za povezavo z otoki. Največji ladij sta »Istra« in »Dalmacija« (po 5500 BRT in 315 posteljami za potnike), potem »Jadran« in »Jedinstvo«. Dva večja trajekta »Liburnija« (200 postelj in 140 osebnih vozil) ter »Ilirija« (70 postelj in 100 osebnih vozil) in cela vrsta manjših. Večji trajekt ima tudi črnogorsko podjetje v Baru in srednji »Lošinjska plovidba« na Lošinj. Za sezone izletniške prevoze po morju pa skrbe še nekatera podjetja: splitska »Inex-nautila« z 8 letječimi ladjami sovjetske izdelave, »Dalmacijaturist« s 4 ladjami, ter »Adriatour« s 6 motornimi jadrnicami; opatijski »Kvarner-express« z 9 ladjicami ter dubrovniški »Atlas« z 10 motornimi ladjami in 1 parnikom.

Italijanska konkurenca je v zadnjih letih močno posegla tudi na našo obalo. V ta namen je bilo ustanovljeno posebno podjetje v Anconi in dve podjetji v Trstu, pa tudi nekateri zasebniki so se vključili v ta posel, ki je zmerom bolj donosen. Dva velika trajekta »Tintoretto« in »Tiziano« ter ladij-hotela »Andrea Mantegna« in »Gentile da Fabriano« so v sezonskih mesecih dnevno navzoči na naši obali. Na Jadran pa prihajajo tudi številne potniške ladje iz drugih držav: Grčije, Francije, Danske, Sovjetske zveze, Bolgarije, Romunije, Turčije itd. To so luksuzne ladje, prirejene za turistična križarjenja po morju. Nekatere so celo redne: 8-dnevne, 10-dnevne in 14-dnevne, druge pa priložnostne. Jugoslovanske ladje nudijo kar lepo izbiro izredno zanimivih izletov po morju vzdolž naše prelepe obale in tudi čez Jadran do obale sosednje Italije pa tudi v Grčijo in drugam. Izleti so tri-, osem- in štirinajstdnevni. Na te izlete se lahko odpravimo z ladjami »Istra« in »Dalmacija« (ki imata tudi stabilizatorje) ter »Jedinstvom« in »Jadranom«, prav tako pa tudi s trajekti »Liburnija«, »Ilirija«, »Sv. Stefan« in »Marina«. Z zahodne obale Istre — od Portoroža do Pulja — imamo edinstvene izlete (dnevno) z letječimi ladjami v Benetke, z drugimi ladjami pa v Trst. Z naše obale potujemo z ladjami do Ancone ali Barija, sovjetska ladja »Litva« pa nas popelje na 14-dnevno potovanje v Črno morje.

Iz Portoroža (Pirana) odpelje letča ladja v Benetke jutraj, vožnja traja 100 minut, in se vrne zvečer, na ladij je bife, sedeži so letalski, kratka največja udobnost in užitek hitre plovbe in dejanskega letenja tik nad morjem. Izleti v Trst pa so poldnevni. Odhod iz Portoroža je ob 13. uri, povratek zvečer. Potnik ima edinstveno priložnost, da občuduje vso slovensko obalo z morja.

Za daljše izlete so izhodiščna mesta Reka, Rab, Zadar, Split, Hvar, Dubrovnik in Bar. Zelo zanimivi in edinstveni so tridnevni izleti vzdolž naše obale od Reke do Dubrovnika in nazaj s trajektom »Liburnija« ali m/1 »Jadran« tiste dneve, ko se ustavijo v Dubrovniku samo en dan oziroma noč in potnik lahko prenoči kar na ladij in se naslednji dan dopoldne vrača proti Reki. Naj omenim samo enkratno doživetje večerne plovbe skozi čudoviti zaliv v Šibenik. Ta izlet, čeprav kratek, je morda najlepši in zelo težko bi lahko našli kje drugje toliko naravnih lepot in užikov, kakor prav na tej relaciji vzdolž naše morske obale.

V. B. M.

Obisk v Novokračinah

O čem govore plenice

Dopoldanski čas ni najbolj primeren za novinarjev obisk na terenu. To sem spoznal tudi v Novokračinah v ilirskobistriški občini. Ta kraj vrhova Sv. Katarina (689 m) in Visoč (755 m) sicer ločita naravno od sosednje SR Hrvatske, toda brez mest Reka in Opatija bi bile Novokračine verjetno precej drugačne, kot so danes.

Skozi to obcestno naselje z okrog 370 prebivalci se peljemo, če s ceste Ilirska Bistrica — Rupa — Reka zavijemo dobrih dvesto metrov za Jelšanami na levo. Pod kolesi sicer zaropota makadam, a zanimiva cesta človeka vabi, da ji sledi. Najprej vzpon. Levo in desno kras. Nato nekaj sto metrov dolg in precej strm klanec. Nekaj časa ga spremlja gozd, katerega pa čez čas zamenjajo travniki, pašniki, njive in sadovnjaki. Pred vasjo smo. Na asfaltu si oddahnemo.

Med prvimi hišami sem nagovoril mlajšo žensko. Bila je Jadranka Hrabar, novokrajaska trgovka. Pravijo, da šivilja, frizerka in trgovka najbolj vedo, kaj se dogaja v njihovem kraju. To je dokazala tudi Jadranka. »Naš kraj,« je stekla beseda Jadranki, »je znan po delovni zagnanosti vseh vaščanov. Ni še tako dolgo, ko so bile naše hiše polne cestnega prahu in ko smo zajemali vodo iz vodnjakov. Zbrali smo denar, velikokrat stisnili v roke kramp, lopato, ročaje samokolnic ter si uredili vodovod in moderno asfaltirano cesto skozi vas.

S tem pa še nismo zadovoljni.

Zadružni dom, katerega upravlja Hmezad TOZD kmetijstvo Ilirska Bistrica, nam ni všeč. Pridite čez dobro leto in, če bo po sreči, bo tak, da nam ga bo marsikdo zavidal.

Jadranka pravi, da ima zaradi članstva v raznih organizacijah res nekaj več dela, da pa se kljub temu ne razlikuje od ostalih mladih vaščanov in žena.

»V naši vasi,« razlaga simpatično dekle, »ni so najboljše pogoji za kmetijstvo, zato se je večina ljudi zaposlila v reških organizacijah združenega dela — Luka Reka, reška industrija oblačil, gradbeno podjetje Jadran. Štirje avtobusi odpeljuje vsako jutro delavce v tovarne, dijake in študente pa na reške srednje, višje in visoke šole. Z avtobusom peljejo tudi otroke v vrtec in osnovno šolo v Jelšanah. Če bi prišli popoldne,« se je skoraj opravičevala, »bi bili doma skoraj vsi. A ne dolgo, saj nato večina poprime za kmetijsko orodje in stroje in odhiti na polje.«

Poslovil sem se in stopil po vasi.

Ob starejši hiši sem pozdravil očanca in v črno napravljeno žensko. Tonetu Suštarju je 82 let, njegovi ženi Jožefi pa šest manj. Mama je stala na oglozanem hišnem pragu, ata pa je s »koserjem« rezal šibe in popravljal pleteno košaro. Tri otroke je rodila mama Jožefa. Marija je učiteljica v Ilirski Bistrici, pa tudi Tončke in sina ni doma. Naporno kmečko delo jima izpolnjuje dneve in jima pomaga živeti.

Pred vaško gostilno ob Smrdeljskem potoku so se pomenkovali možje. Nad potokom so bila na hlodih nametana drva. »So vaša?« sem vprašal možkega s klobukom na glavi.

Plenice govore, da novokrajski rod še ne bo izumrl

Jožefa Šuštar na domačem pragu

»Nekaj je mojih,« mi je odgovoril 68 letni Jože Iskra, »ostala pa so sosedova.« »Ste v sorodstvu z Ivanom Iskro?« me je zanimalo. »Ne, prav nič. Iskra je najbolj pogost priimek v naši vasi. Pri enaintridesetih hišah se pišejo Iskra in pravijo, da smo v sorodstvu le po Adamu in Evi.«

Razgledoval sem se po vasi.

»Če vas zanima,« se je ponudil sogovornik, »vam bom povedal nekaj več o kraju in njegovi okolici. Kot ste že videli, so razvrščene hiše na obeh straneh ceste. Vas leži pravzaprav v spodnjem precej razširjenem delu slepe doline ob sotočju Sušačkega in Smrdeljskega potoka. Oba ponikneta na mestu, kjer vodonosni fliš preide v apnenec. Novokračine kljub majhnosti sestavljajo kar štirje deli: Seravc, Pomočinek, Bezovljak in Korta. V bližini je pod Sv. Katarino pol kilometra dolga Novokrajaska jama, v po-bočju istega hriba pa je tudi Zadurska jama, kamor so se zatekali krajani med NOB.«

Mimogrede sem pokramljal še z nekaterimi vaščani. Nihče ni tarnal, vsi pa so veseli, da ostajajo v vasi mladi in da plenice na vrtovih in balkonih govore o tem, da bo še dolgo živel novokrajski kleni rod.

STANE JESENOVEC

Opešano mlinsko kolo

Pri Cirilu Jašovcu, mlinarju iz Radomelj

Kamniti most čez Mlinščico v Radomljah pri Domžalah je že zdavnaj prerasla trava, medtem ko se mlinška kolesa vrtijo tja v četrto stoletje, ne da bi se utrudila. In vendar pešajo. Ciril Jašovec, eden zadnjih mlinarjev v starem pomenu besede, vztraja pri mlinu na vodna kolesa le zaradi družinske tradicije.

»Imeli so ga moj oče, pa stari oče, pa ded, kaj sem hotel drugega kot prevzeti mlin in delati naprej,« je povedal gospodar, ki slučajno ni bil bel od moke; opravljal je namreč delo na polju.

»Delam na polju in v mlinu. Ni lahko. Pa staram se,« je nekoliko potožil.

Živi sam s še dvema sestrama. Pravi, da je ostal sam, ker ga ni bilo dekleta, ki bi bilo pripravljeno prisojiti se na kmetijo. Mlin namreč ni daleč proč od Domžal in Kamnika, kjer cvete industrija in iz leta v leto terja več delovnih rok. Da so tovarne v bližini, žal, spoznamo tudi po smradu, ki prihaja iz razpenjene Mlinščice.

»Deset let je tega, odkar je voda začela smrdeti. Ne, mene ne moti, človek se pač vsemu privadi. Res pa je, da je to žalostna reč. Da bi videli, koliko rib je pred leti plavalo tu za mojim jezom. In to kakšne ribe. Ni ga bilo dneva, da ne bi bil kak ribič tu na našem starem kamnitem mostu.«

Mlinščica ni več bistra, kljub temu pa so v času mojega obiska bujno cvetele kalužnice in krasile mrtvo reko.

Notranjost mlina pa je še nedotaknjena. Le električna luč priča o modernih časih, sicer pa je vse leseno, stropi so obokani, na tleh ležijo vreče žita.

»Iz leta v leto je dela manj, kajti kmetje rajši kupujejo kruh ali pa sploh več ne gojijo žita, temveč redijo živino, ki jim več prinese,« je povedal mlinar.

Meljejo koruzo, največ pšenice in le še malo ajde.

»Dokler bo, bo,« je dodal, vdan v usodo, češ, takšni časi so, ampak za obupati ni.

»Poglejte, industrija mi je res zasmradila vodo, ampak čez nekaj let bo to tudi odpravila, saj že kopljejo rove za kanalizacijo in čistilne naprave. Potem bomo spet imeli ribe.«

Tako živi mlinar, lastnik enega najstarejših mlinov na Slovenskem. Gara od zore do mraka, ne meneč se za tisto, kar se dogaja okrog njega. Malo potarna, malo zakolne, včasih se nasmeje in gleda v kolesa, ki meljejo, in morda štejejo tudi njegov čas.

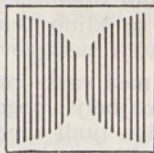
A. PODBEVŠEK

Domačija in mlin, eden od najstarejših na Slovenskem

Ciril Jašovec: mlinarstvo zastaja

T I S K A R N A

kočevski tisk

kočevje

- knjigotisk
- ofset
- knjigoveznica

Izdelujemo vse vrste barvnih prospektov, katalogov, brošure, revije in ostala grafična naročila v knjigotisku in ofset tisku

Eden izmed izredno uspešnih nastopov folklorne skupine SKUD »France Prešeren« v Göteborgu

Prešernov zbor Slovensko poje...

»Prešernov zbor slovensko poje...«

Slovenci iz Göteborga, člani SKUD France Prešeren, smo priredili 26. aprila prvi slovenski kulturni večer s pestrim programom. Že sama razstava pod naslovom »Kaj delamo v prostem času«, ki smo jo odprli pred začetkom prireditve, je zbudila veliko zanimanja. Roke pridnih slovenskih deklet so nam prikazale res zelo lepa ročna dela. Videli smo idrijske čipke, razne kvačkane prtičke, šivanje peče za narodno nošo in vezenje prta s slovenskimi narodnimi motivi. Lepo razstavo sta še obogatila dva slovenska umetnika s svojimi izdelki. Tudi pridni izdelovalec naših vabil in lepakov nam je pokazal del postopka, kako jih izdeluje. Ogledali smo si lahko tudi nekaj lepih gobelinov, nova slovenska učiteljica v Göteborgu pa je vzpodbudila otroke, da so razstavili nekaj svojih risb in spisov. Tako je bila razstava kar pestra.

Slovenski kulturni večer s pesmijo, glasbo, besedo in plesom je bil res živahno razgiban. Pevski zbor je pozdravil goste z novo pesmijo, katero je napisal član pevskega zbora Marjan Malmeval, uglasbil pa pevovodja Gunther Kress. Tako poje pesem:

Pozdrav!

Domovina tebe zvesto v srcu hranimo,
pesmi tebi v čast prepevamo,
Prešernov zbor slovensko poje,
predstavlja glas domovine svoje.

Po nastopu pevskega zbora so se zvrstile recitacije odraslih in otrok, dalje glasbene in pevske točke otrok, program otroške plesne sekcije, ples otrok v narodnih nošah ter pri nas prvič izvedena »Urška in povodni mož«. Program je zaključila folklorna skupina s svojimi priljubljenimi plesi. Zatem je bila družabna zabava s plesom ob prijetnih zvo-

kih orkestra Toma Vitanca slovenskega društva Slovenija iz Landskrone. Manjkalo ni tudi dobre kapljice in domačih slovenskih kuharskih dobrot.

Naslednji petek 2. maja sta pevski zbor in folklorna skupina SKUD France Prešeren nastopila v istih prostorih v Gamlestanu v Göteborgu še z nekaterimi drugimi priseljenjskimi skupinami. Gostje so bili finski, portugalski in jugoslovanski priseljenci ter Švedi. Na splošno preseñenje je bil zaključek tokrat drugačen, saj se je folklorna skupina razkropila med mizami in zaplesala z gosti. Isti program so ponovili naslednji dan 3. maja v Lisekilu v Folketshusu tudi za priseljence. Pod imenom »Internacionalni večer« je gostitelj obakrat po predstavi pogostil izvajalce programa kakor tudi goste.

VLADIMIR VODUŠEK

Slovenski Veseli tobogan v Švici

Že drugič letos so se Slovenci, začasno zaposleni v Švici, s svojimi otroki zbrali v prijaznem Unteribergu ne posebno daleč od Züricha. Prvič je bilo to 9. februarja, ko so odrasli in mladinci ter celo otroci tekmovali v slalomu, drugič pa 25. maja, na rojstni dan predsednika Tita, ko so s kulturno prireditvijo svojih otrok počastili Dan mladosti. Tako tisto prelepo sončno zimsko kot tudi to oblačno in z dežjem grozečo pomladno nedeljo se je ta prijazni gorski kraj poslovenil, saj je švicarski »dutsch« kar utonil v slovenski govorici in v slovenskem sproščenem smehu.

Naši otroci so se pripeljali z vseh strani, iz Züricha, Winterthura, Amriswila, Berna, Luzerna, Schaffhausna in Basla, kjer obiskujejo slovensko dopolnilno šolo, a tudi od tam, kakor npr. iz Thuna, kjer otroke poučujejo starši sami. Pozimi so bili mladinci in otroci od zgodnjega jutra vznemirjeni, ker je šlo za zmago na strmi zasneženi rebri z mnogimi vratci in za pokal, ki je čakal zmagovalca, zdaj na pomlad pa, ker bodo pokazali, kaj so se naučili, ne samo staršem in vsem drugim, ki so do zadnjega kotička napolnili prostorno telovadnico, marveč vsej Sloveniji, saj se je na Unteriberg pripeljala iz Ljubljane televizijska ekipa, da njihov program posname za priljubljeno

otroško oddajo Veseli tobogan. Tako otroci kot starši so komajda dočakali začetek prireditve.

Zbrane sta v začetku pozdravila tovariš Avgust Teropšič, predsednik Slovenskega planinskega društva Triglav, ki je organiziralo tako februarско športno kot tudi to kulturno prireditev, in tovarišica Bosiljka Milakara, zastopnica našega generalnega konzulata v Zürichu, ob koncu pa podpisani v imenu Slovenske izseljenške matice in srbska pesnica Desanka Maksimović, ki se je tiste dni mudila v Švici in je skupaj s podpisanim že prejšnji dan obiskala v Amriswilu ne samo srbohrvatsko, pač pa tudi slovensko šolo. Vmes je stekel skoraj dveurni pester in kvaliteten program, ki sta ga — kot navadno — večje vodila Jana Osojnikova in Marjan Kralj, s humoriističnim nastopom pa ga je popestril vsem dobro znani Toni s svojo nepogrešljivo teto Maro. Z deklamacijami in pevkimi točkami niso nastopili samo šolski, marveč tudi predšolski otroci. Razen dveh, treh, ki jim je slovenski r — in še kak glas ali naglas — delal težave, so vsi govorili in peli v čisti slovenščini, čeprav so se nekateri izmed njih rodili v Švici. Toda malo je tistih, ki s starši vsaj enkrat na leto ne bi za krajši ali tudi daljši čas obiskali domovine. Uspeha niso bile vesele samo njihove učiteljice, ki so bile tudi prisotne, veseli so ga bili tudi njihovi starši in vsi drugi, veseli pa ga bodo gotovo tudi pri nas doma, ko bodo naše mlade »švicarje« slišali po radiu in videli na televiziji.

Dopolnilni pouk iz slovenščine je za naše otroke v tujini sicer precejšnja obremenitev, saj imajo pouk tisti — navadno edini prosti popoldan v tednu — ko so njihovi švicarski vrstniki pode po igriščih, in učni program ni ravno lahek, toda uspeh je nedvomen: slovenska govorica jim gladko teče, branje slovenskih knjig jim ne dela težav, naša zgodovina in vse, kar se pri nas dogaja, jim ni tuje, in ko se vrnejo, lahko brez težav nadaljujejo šolanje pri nas. Vsega tega se starši bolj in bolj zavedajo, zato število slovenskih dopolnilnih šol v tujini raste. V Švici jih imamo že sedem s skoraj 100 otroki. Vendar še zdaleč niso zajeti vsi, niti večina ne. Samo v Švici je še zmerom nekaj sto naših otrok brez pouka v slovenščini zato, ker stanujejo predaleč od kraja s šolo ali ker njihovi starši še niso spoznali koristi takšnega šolanja.

A. INGOLIČ

Za slovenski pouk v Porenju in Porurju!

Dragi rojaki, starši in otroci! V teku so priprave, da se končno tudi na področju severno renske pokrajine organizira dopolnilni pouk za slovenske otroke. Po obveznih predpisih traja dopolnilni pouk do 5 učnih ur tedensko. V dopolnilnem popoldanskem pouku se bo poučeval slovenski jezik, zgodovina in zemljepis.

Učenci, ki bodo z uspehom končali dopolnilni pouk, bodo dobili ob koncu šolskega leta spričevalo. Učencem, ki se bodo vrnili v domovino in tam nadaljevali šolanje, in ki so uspešno končali dopolnilni pouk v ZR Nemčiji, ne bo potrebno polagati dopolnilnih izpitov (slovenski jezik, zgodovina in zemljepis). Kje bo potekal slovenski dopolnilni pouk (mesto, čas idr.), se bomo dogovorili naknadno.

PRIJAVNICA

Priimek in ime staršev:

Priimek in ime šoloobveznih otrok (dan, mesec, leto in kraj rojstva):

Prebivališče v ZR Nemčiji

Prebivališče v Jugoslaviji

Kateri razred otroci obiskujejo v ZR Nemčiji

Naziv in kraj šole, ki jo obiskujejo

Podpis staršev

Čitljivo izpolnite in pošljite na naslov:

Jugoslovanski konzulat

Konzul Vlado Mihelič

46 Dortmund-Hörde

Seydlitz-Str. 38

tel.: 0231/41 641

Naš »Veseli tobogan«

V nedeljo 25. maja 1975 smo šli slovenski otroci s starši na izlet v Unteriberg. V veliki dvorani smo nastopali s pesmicami in deklamacijami. Od RTV Ljubljana so prišli na snemanje oddaje »Veseli tobogan«: Marjan, Jana, Toni, orkester in tehniki. Iz Luzerna so nastopili štirje učenci: Gerlinda, Tomi, Rudi in Lidija. Prireditve je bila zelo lepa. Govoril je tudi pisatelj Anton Ingolič, ki je z letalom priletel iz Ljubljane. Popoldne smo imeli na hribu piknik in športne igre.

To oddajo »Veseli tobogan« bodo poslušali po radiu in gledali po televiziji v Sloveniji.

UČENCI SLOVENSKE ŠOLE IZ LUZERNA (ŠVICA): Edita Vertot, Ines Pogorevc, Lidija Škof, Gerlinda Tedoldi, Sašo Zupan, Peter, Rudi Ahčin, Deni Kolar, Samo Štanoe, Tomi Škof, Milan Ilič in učiteljica Marija Omahnova

Posvetovanje o Slovencih na delu v Zvezni republiki Nemčiji

V Škofji Loki je bilo 19. maja 1975 celodnevno posvetovanje o rezultatih sociološke raziskave o Slovencih na delu v Zvezni republiki Nemčiji. To obsežno raziskavo, ki še ni zaključena, izvaja Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij pri Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo Univerze v Ljubljani. V okviru te raziskave smo poleti in jeseni 1974 v ZR Nemčiji s pomočjo obsežnega vprašalnika zbrali podatke o življenju nekaj manj kot 1000 Slovencev.

Pogovor v Škofji Loki sta pripravila Koordinacijski odbor za vprašanja naših delavcev v tujini pri Socialistični zvezi ter Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij (CJM MK). Namen posvetovanja je bil po eni strani v tem, da bi člani raziskovalne skupine seznanili predstavnike različnih institucij ter družbenopolitičnih organizacij z doslej zbranimi rezultati raziskave, po drugi strani pa naj bi se pogovorili tudi o pomenu in uporabi teh rezultatov na različnih področjih družbene prakse, kjer delajo udeleženci posvetovanja.

Na posvetovanju so sodelovali predstavniki Koordinacijskega odbora za vprašanja zaposlovanja naših delavcev v tujini pri SZDL, republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije, komisije predsedstva zveze komunistov Slovenije za aktivnost ZK v zvezi z odhodom in začasnim delom naših delavcev v tujini, republiškega zavoda za zaposlovanje ter zavoda za zaposlovanje Maribor, Slovenske izseljenške matice, skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zveze kulturno-prosvetnih organizacij, Ljubljanske banke, Gospodarske zbornice, republiškega sekretariata za informacije, izobraževalne skupnosti, republiškega sekretariata za narodno obrambo, republiškega sekretariata za notranje zadeve, RTV Ljubljana, Pomurskega medobčinskega sveta SZDL, zveze socialistične mladine, komiteja za vzgojo in izobraževanje republiškega sekretariata za prosveto in kulturo, inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani, fakultete za sociologijo, politične vede in novinarstvo, novinarji Dnevnika, Večera, Mladine in Dela ter člani skupine, ki je pripravila raziskavo. Posvetovanje je vodil mag. Niko Toš, nosilec raziskave.

Skupina raziskovalcev je prav za to posvetovanje pripravila obsežno poročilo o rezultatih raziskave. To poročilo ima naslov: »Slovenci v Nemčiji. Sociološki vidiki emigracije, vključevanja v imigrantsko družbo in vračanja v domovino. Prvo poročilo raziskave« in je izšlo kot bilten št. 8 v seriji »Migracije«, ki jo izdaja CJM MK. To poročilo je bilo izho-

dišče pogovorov na škofjeloškem posvetovanju.

Člani raziskovalne skupine so na kratko pojasnili osnovne stvari v zvezi z raziskavo ter njenimi rezultati: cilje raziskave, njena teoretična izhodišča, predpostavke, statistični vzorec in drugo. Nato so prikazali glavne rezultate na posameznih področjih, ki jih je zajela raziskava: motive, ki so vodili naše ljudi na delo v Nemčijo, motive vračanja v Slovenijo in druge, opisali so glavne značilnosti ljudi, ki jih je zajela raziskava: spol, starost, izobrazbo, kvalifikacijo, poklic, zakonski stan, koliko časa so že v Nemčiji, kdaj se nameravajo vrniti in drugo. Na kratko so prikazali njihovo situacijo pred odhodom, še posebej v zvezi z zaposlitvijo ter s stanovanjskimi razmerami. V tem kratkem zapisu o posvetovanju ne moremo poročati o samih rezultatih raziskave, temveč le omenjamo različne teme, o katerih smo govorili: o načinih vključevanja naših ljudi v imigrantsko okolje (procesu akulturacije, adaptacije itd.), o odnosih slovenskih delavcev do drugih tujih delavcev in do Nemcev, o primerjavah med nemškim ter slovenskim (jugoslovanskim) družbenim sistemom ter primerjavah med nemškimi in slovenskimi navadami in načinom življenja, o odnosu Slovencev do nemškega radia, televizije in časopisja, o poslušanju radia Ljubljana, o religioznosti in verski aktivnosti naših ljudi v Nemčiji, o obiskovanju šol in tečajev za izboljšanje kvalifikacije, o znanju nemščine, o odnosu naših ljudi do nemških sindikatov, političnih strank in še o drugem. Žal do dneva posvetovanja še nismo utegnili računalniško obdelati vseh podatkov in zato še ni bilo mogoče poročati tudi o drugih zanimivih straneh raziskave: kako anketirani ocenjujejo naše carinske predpise ter odnos carinikov do njih, kako ocenjujejo delo naših diplomatsko-konzularnih predstavnikov v ZR Nemčiji, delo slovenskih in jugoslovanskih društev in klubov, kako preživljajo prosti čas, katere slovenske in nemške časopise in revije berejo in drugo. Tudi te rezultate bomo objavili.

Lahko zaključimo, da so škofjeloški pogovori svoj namen dosegli in da bodo koristili ne le vsem, ki so se jih udeležili, pač pa tudi našim ljudem na delu v tujini. Ob tej priliki se člani raziskovalne skupine še enkrat zahvaljujemo vsem tistim Slovincem v Nemčiji, ki so nam ljubeznivo odgovarjali na številna vprašanja o svojem življenju v nemškem okolju.

SERGEJ ŠVARA

Volili bodo tudi tujci

Vse švedske politične stranke, ki so zastopane v parlamentu, so podprle predlog vlade v Stockholmu, da bi tudi tuji delavci ne glede na državljanstvo dobili

pasivno in aktivno volilno pravico na volitvah v občinske in okrožne skupščine. To pravico bi priseljenci lahko izkoristili že na prihodnjih občinskih volitvah, ki bodo jeseni 1976.

Na Švedskem živi trenutno okrog 400.000 tujih delavcev, od katerih po predlaganih predpisih že 260.000 izpolnjuje pogoje za volilno pravico. Pogoj za pridobitev te pravice je namreč, da je tuji delavec neprekinjeno prebival na Švedskem najmanj tri leta. Švedski strokovnjaki menijo, da v predlogih o volilni pravici in o načinu glasovanja, ki jih bo parlament verjetno sprejel to jesen, že odseva mednarodno mnenje glede reševanja vprašanj političnih pravic priseljencev, po katerem se naj te pravice v državnem merilu vežejo na državljanstvo in domovino, v lokalnem in pokrajinskem merilu pa na državo bivanja.

Organizacije in društva tujih delavcev na Švedskem so pozdravila ta predlog o volilni pravici na občinskih volitvah. Prepričani so, da bodo tako vsi priseljenci prek svojih predstavnikov sodelovali pri reševanju mnogih vprašanj, ki so bistvenega pomena za njihovo življenje in delo v tej državi. Pred švedskimi zakoni so priseljenci sicer izenačeni z domačini, kljub temu pa so v praksi med njimi še velike razlike. Najbolj pereč problem je različno obravnavanje pokojnin, otroških dodatkov in zdravstvenega zavarovanja. Otroci tujih delavcev, na primer, imajo prav tako pravico do otroških dodatkov kot otroci švedskih delavcev, vendar pa le v primeru, če živijo z njimi na Švedskem. Če otroci živijo in se šolajo v domovini staršev, nimajo pravice do otroških dodatkov. V primeru, kadar v domovini zbolí žena delavca, ki je zaposlen na Švedskem, nima pravice do povračila stroškov zdravljenja in podobno.

Po podatkih švedske vladne komisije se danes bori za volilno pravico okrog deset milijonov tujih delavcev v zahodni Evropi, ki v nobenem primeru ne morejo vplivati na politično dogajanje v okolju, v katerem žive. Večini teh ljudi je onemogočeno tudi politično delovanje v domovini, kar je največkrat neizvedljivo iz čisto praktičnih razlogov. V nekaterih zahodnoevropskih državah je omejena celo sindikalna aktivnost tujih delavcev.

V švedskih političnih krogih pričakujejo, da bo vključevanje tujih delavcev v volilna telesa bistveno spremenilo politično zastopanost in strukturo oblasti strank v občinah in njihovih organih. Večina tujih delavcev se namreč po nekaterih anketah opredeljuje za švedske levičarske stranke. Med anketiranimi Finci, katerih je med tujimi delavci na Švedskem največ, so ugotovili, da jih skoraj devet desetin podpira socialna demokrate in švedsko levo partijo komunistov.

J. P.

Pod napisom »Jaz, bratje, pa vem za domovino«, citatom Ivana Cankarja, so se zvrstile kulturne skupine Slovencev iz vse Evrope

Essenski fantje v narodnih nošah so se za spomin fotografirali tudi z jugoslovanskim ambasadorjem v ZR Nemčiji Budimirjem Lončarjem (četrti z leve) in svetnikom ambasade Željkom Jegličem (drugi z desne)

Tudi spominski posnetek: Vlado Mihelič, jugoslovanski konzul v Dortmundu, se je na prireditvi fotografiral s skupino v lepih slovenskih narodnih nošah. Vlado Mihelič je organizatorjem, društvu »Bled« izredno veliko pomagal pri organizaciji tega srečanja

Milo Vižintin, podpredsednik Slovenske izseljenške matice, je na srečanju pozdravil zbrane rojake in jim čestital h kulturnim dosežkom, ter izrazil prepričanje, da bodo starejši svoje družbene izkušnje prenesli tudi na mlajše

Essenska srečanja

Brez dvoma najmočnejša dejavnost, ki jo goje naša društva na tujem, so pevski zbori. Izkazali so se tudi na srečanju v Essnu. Morda bi res veljalo razmisliti o predlogu naših Nizozemcev, da bi enkrat organizirali samo srečanje slovenskih izseljenskih pevskih zborov. Na sliki desno: del slovenskega pevskega zbora »Zvon« z Nizozemske med nastopom.

Hilda Pozlič, Trboveljčanka, rojena v Essnu, z velikim veseljem šiva in ureja našim dekletom narodne noše, s katerimi se potem rade predstavijo na različnih prireditvah (slika v sredini desno).

Milo Vižintin v razgovoru s svojo primorsko rojakinjo, ki jo je nepričakovano srečal v Essnu. Srečanje je bilo zato še toliko bolj veselo... (slika spodaj desno).

Vinko Piber je na srečanju pozdravil zbrane rojake v imenu društva »Bled« (spodaj).

Pravice jugoslovanskih delavcev na Švedskem

Kakor je znano, je socialna varnost jugoslovanskim delavcem, začasno zaposlenim na Švedskem, zagotovljena s posebnim sporazumom o socialni varnosti iz leta 1968. Spričo posebnosti v švedskem sistemu socialnega zavarovanja, ki sloni na nacionalnem zavarovanju vseh švedskih državljanov, je moral tudi ta sporazum o socialni varnosti upoštevati različnost jugoslovanskega sistema od švedskega in je zato ostal na nekaterih področjih nepopoln. To velja predvsem za področje zdravstvenega zavarovanja, ki je iz sporazuma skoraj v celoti izpadlo, ter za pravice do družinskih, predvsem otroških dodatkov, ki ostajajo omejene zgolj na otroke, ki živijo z jugoslovanskim delavcem na Švedskem.

Posledica takšne ureditve je predvsem ta, da morajo jugoslovanski delavci, začasno zaposleni na Švedskem, sami plačati zdravljenje, zdravila in drugo oskrbo v primeru, ko zbolijo ali se ponesrečijo v času, ko se prehodno mudijo v svoji domovini na dopustu, obisku ali po drugih zasebnih opravkih. Druga posledica pa je v tem, da morajo plačevati sami prispevke za zdravstveno varstvo svojih družinskih članov, ki ostanejo v domovini, saj le-ti niso — kakor po določ-

Pravni nasveti:
dr. Lev Svetek

bah večine drugih sporazumov o socialni varnosti — zavarovani v švedskem zavarovanju. Kar zadeva otroške dodatke, se ti dodatki plačujejo iz švedskih skladov samo za otroke jugoslovanskih delavcev, ki živijo z njimi skupaj na Švedskem, ne pa tudi za tiste, ki ostanejo v Jugoslaviji.

Navedena določila sporazuma sta obe pogodbeni strani delno omilili na nedavnem sestanku, ki je prinesel nekaj ugodnosti jugoslovanskim delavcem na omenjenih dveh področjih. Kar zadeva stroške zdravljenja, ki jih ima jugoslovanski delavec v času prehodnega bivanja v Jugoslaviji, jih prevzame švedsko zavarovanje v primeru, kadar delavec svojo bolezen ali siceršnjo zadržanost od dela, ki je nastopila v času bivanja v Jugoslaviji, prijavi v sedmih dneh pristojnemu švedskemu zdravniku. Načelo, po katerem švedski otroški dodatki ne pripadajo otrokom, ki živijo v Jugoslaviji, pa je bilo delno omiljeno tako, da dobijo te dodatke vendarle tudi otroci, ki so živeli vsaj 6 mesecev na Švedskem pri svojih roditeljih — Jugoslovanih, pa so se pozneje vrnili v Jugoslavijo zaradi šolanja, ne da bi prekinili stike s Švedsko. To pa pomeni, da prihajajo na Švedsko k roditeljem na počitnice ali tudi sicer ob svojem prostem času.

Z navedenimi spremembami sporazuma je bil torej napravljen nadaljnji korak k izboljšanju socialne varnosti jugoslovanskih delavcev na Švedskem, ki je bila dosedaj precej okrnjena.

Spremembe v pravicah jugoslovanskih delavcev v Zvezni republiki Nemčiji do otroških dodatkov

Z nedavno dopolnitvijo sporazuma o socialni varnosti med Jugoslavijo in Zvezno republiko Nemčijo je bilo končno rešeno vprašanje otroških dodatkov, ki pripadajo jugoslovanskim delavcem, ki so začasno zaposleni v tej državi. Skozi vse leto 1974 se je namreč vleklo vprašanje spremembe obstoječega sporazuma o socialni varnosti na področju otroških dodatkov spričo zahteve nemške vlade za spremembo ureditve otroških dodatkov v tem sporazumu. Z letom 1975 je namreč Zvezna republika Nemčija sprejela nov sistem davčne in gospodarske politike nasploh, še posebej pa otroških dodatkov v tej zvezi: le-ti naj bi se namreč zelo dvignili, hkrati pa bi odpadle nekatere davčne ugodnosti, ki so jih zagotavljali dosednji predpisi. Glavna sprememba dosedanje ureditve v obstoječih sporazumih o socialni varnosti — šlo je tudi za sporazume, ki jih je bila Zvezna republika Nemčija sklenila s Španijo, Grčijo in Turčijo — naj bi bila v tem, da bi se novi, povečani otroški dodatki izplačevali tujim delavcem, zaposlenim začasno v Zvezni republiki Nemčiji, samo za otroke, ki živijo skupaj z njimi v tej državi, medtem ko bi ostali dodatki za otroke, ki žive v njihovi domovini, na dosednji (torej nižji) ravni. Izvzeti bi bili edino delavci iz držav Evropske gospodarske skupnosti, ki jim posebni aranžmaji zagotavljajo tudi na tem področju popolno enakopravnost z domačini, to je z nemškimi delavci.

Kljub protestom Jugoslavije proti takšni zahtevi, ki vnaša metode diskriminacije v meddržavno urejanje socialne varnosti, je morala Jugoslavija nazadnje popustiti in se zadovoljiti z zagotovilom nemške strani, da se bo višina otroških dodatkov za otroke, ki žive v Jugoslaviji, vsako leto urejala s posebnim sporazumom med obema državama. Poleg tega je nemška stran zagotovila pravico do — čeprav minimalnega — otroškega dodatka tudi za prvega otroka v družini, za katerega se doslej sploh ni izplačeval otroški dodatek. Z dopolnitvijo administrativnega sporazuma pa sta se obe državi dogovorili tudi za postopek v primeru, ko jugoslovanski delavci ne izpolnjujejo svojih obveznosti nasproti družini v Jugoslaviji: v takšnem primeru se lahko otroški dodatki izplačujejo naravnost tisti osebi, ki v Jugoslaviji skrbi za

otroke, ne pa neposredno delavcu, kakor je to običajno.

Jugoslavija je morala, čeprav s težkim srcem, pristati na zgornje spremembe sporazuma z Zvezno republiko Nemčijo, saj bi sicer lahko prišlo do odpovedi celotnega sporazuma o socialni varnosti, česar pa Jugoslavija spričo pol milijona jugoslovanskih delavcev v tej državi ni mogla tvegati.

Izboljšave v socialni varnosti jugoslovanskih delavcev v Franciji

Najstarejši povojni sporazum o socialni varnosti, ki ga je sklenila Jugoslavija po vojni, je sporazum s Francijo iz leta 1950. Ta sporazum je bil prvotno namenjen seveda starejši generaciji jugoslovanskih delavcev, ki so se v tej državi zaposlili v letih velike gospodarske krize okoli leta 1930. Po letu 1960, ko se je pričel zaposlovati v tujini novi val mladih jugoslovanskih delavcev, je bilo potrebno stari sporazum seveda prilagoditi novim potrebam nastopajočih generacij. Tako je bil prvotni sporazum že pred časom dvakrat dopolnjen, in sicer leta 1967 in 1969: spremembe so se dotaknile predvsem zdravstvenega zavarovanja in otroških dodatkov, pa tudi pravic zaradi poklicnih bolezni, predvsem rudarske silikoze.

V zadnjih letih se je spričo številnih meddržavnih sporazumov o socialni varnosti, ki so prinesli nove, naprednejše poglede na začasno zaposlovanje delavcev, pokazala potreba po nadaljnjih dopolnitvah sporazuma o socialni varnosti s Francijo. Te dopolnitve so bile izpeljane z dveh spremembama prejšnjega sporazuma, od katerih je Jugoslavija eno pravkar ratificirala, druga pa je sicer že podpisana, vendar še čaka na ratifikacijo.

Prva, že ratificirana dopolnitev, je črtala dosedaj veljavni šestletni rok, v teku katerega so lahko jugoslovanski delavci, začasno zaposleni v Franciji, uživali ugodnosti iz obstoječega sporazuma na področju zdravstvenega varstva in otroških dodatkov. Prvotno je bilo namreč pričakovati, da se bodo jugoslovanski delavci v tej državi zaposlovali krajši čas, tri, štiri ali največ pet let. Praksa je pokazala, da se je začasno zaposlovanje podaljšalo tudi na šest in več let, kar bi imelo za posledico, da ti jugoslovanski delavci ne bi mogli več uživati ugodnosti sporazuma na omenjenih področjih. Prav zato je ena od zadnjih dopolnitev črtala določbe o šestletnem roku, ki je omejeval pravice jugoslovanskih delavcev iz sklenjenega sporazuma.

Druga, zadnja dopolnitev, podpisana leta 1974, a še ne ratificirana, prinaša dvojno ugodnosti jugoslovanskim delavcem iz zdravstvenega varstva. Po eni strani priznava pravico do zdravstvenega varstva

v breme francoskega zavarovanja tudi družinskim članom, ki sicer živijo v Franciji, pa zbolijo v času, ko se začasno mudijo v domovini. Po drugi strani pa je sedaj prevzelo francosko zavarovanje tudi breme zdravstvenega varstva uživalcev francoskih rent in njihovih družin, ki živijo v Jugoslaviji.

Sporazum o socialni varnosti z Norveško

Kot šestnajstega po vrsti je Jugoslavija sklenila in tudi že ratificirala sporazum o socialni varnosti z Norveško, torej za Švedsko še z drugo nordijsko državo, s katero ima Jugoslavija sklenjen tak sporazum za zagotovitev socialne varnosti jugoslovanskih delavcev. S tretjo od teh držav, Dansko, je podoben sporazum v pripravi. V navedenih državah, kjer gospodarska recesija ni tako občutna, se namreč zaposluje vedno več jugoslovanskih delavcev, katerih pravice je potrebno zaščititi z mednarodnim dogovorom. Ker veže nordijske države vrsta gospodarskih, socialnih in drugih sporazumov, ki izenačujejo ekonomsko-socialno ureditev v navedenih državah, nosi tudi novi sporazum o socialni varnosti med Jugoslavijo in Norveško pečat že poprej sklenjenega sporazuma med Jugoslavijo in Švedsko. Tudi Norveška je — podobno kot Švedska — že pred leti vpeljala splošno ljudsko, torej nacionalno zavarovanje, in je moral tudi sporazum o socialni varnosti s to državo upoštevati to stanje. Zato je novi sporazum okrnjen predvsem na področju zdravstvenega zavarovanja in otroških dodatkov, kjer — podobno kakor je to urejeno s kraljevino Švedsko — določbe sporazuma ne sežejo na področje druge države — podpisnice. Posledica tega je, da tudi po določbah tega sporazuma jugoslovanski delavci niso zdravstveno zavarovani iz norveškega zavarovanja v času, ko se mudijo po zasebnih opravkih (na dopustu, obisku in podobno) v domovini, prav tako pa niso zavarovane v norveškem zdravstvenem zavarovanju družine jugoslovanskih delavcev, ki so ostale v Jugoslaviji. V obeh primerih mora jugoslovanski delavec sam nositi stroške zdravstvenega varstva tako zase, kakor tudi za družino, če nastopi zavarovani primer v Jugoslaviji.

Pač pa so pravice iz tako imenovanih dolgoročnih zavarovanj (pokojninskega, invalidskega in zavarovanja za nesrečo pri delu in poklicno bolezen) urejene kar ugodno za jugoslovanske delavce. Po ustaljenih načelih takšnih sporazumov se jim v primeru potrebe seštevajo zavarovalna obdobja v obeh državah tako, da imajo možnost dobiti dve pokojnini: eno v Jugoslaviji, drugo pa na Norveškem. Spričo tega moramo kljub navedenim pomanjkljivostim novi sporazum

Slovenska učiteljica Marta Vizjak, ki poučuje slovenske otroke na Bavarskem, z možem, uslužbenecem v Münchenskem predstavništvu velenjskega Gorenja. Kaže, da sta oba zadovoljna z doseženimi uspehi...

pozdraviti kot nadaljnji kamen pri urejanju socialne varnosti jugoslovanskih delavcev v svetu.

Sestanek učiteljev v Švici

V nedeljo 4. maja je ambasada SFR Jugoslavije v Bernu sklicala sestanek vseh jugoslovanskih učiteljev, ki poučujejo v Švici, in ga povezala s slavnostnim sprejemom pri ambasadorju Nimaniju. Zbralo se je približno 60 ljudi, med katerimi so bili vsi učitelji, člani posameznih jugoslovanskih klubov in člani šolskih odborov ter konzularni referenti za šolstvo. Iz razgovora je bilo videti, da je še mnogo problemov in želja, prva faza uveljavljanja jugoslovanskega dopolnilnega pouka v Švici pa je bila prav gotovo uspešno zaključena. Jugoslovanske šole delujejo s svojimi samostojnimi oddelki za vsako narodnost, skupno pa rešujejo le probleme organizacijske narave, ki zadevajo vse oddelke. Vsak oddelek deluje po učnih načrtih, ki so jih pripravili v posameznih republikah in se kolikor mogoče ravna po smernicah za svoje jezikovno področje. Ataše za šolstvo pri jugoslovanski ambasadi ing. Tičak nam je pozneje pokazal tudi razstavo učil in učnih pripomočkov iz vseh jugoslovanskih jezikovnih področij. Po njegovi zaslugi se je pri ambasadi osnovala neke vrste centrala učnih materialov za vse oddelke. Zdaj lahko šole tu naročajo posamezne učbenike, na voljo pa so tudi diap projektorji, filmski projektorji, plošče, kasete idr.

Po vseh številnih zasilnih rešitvah, ki jih uporabljamo glede učbenikov za naše otroke, ki živijo v tujini, se mi zdi, da bo treba v najkrajšem času pripraviti posebne učbenike, posebej še zato, ker že imamo nekaj konstruktivnih poskusov. Inženir Savin Bilhar iz Stockholma je republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo izročil svojo izvirno verzijo učbenika za najmlajše, ki na prijeten način povezuje poučno in zabavno gradivo. Tudi jaz sem že predlagala misel na neko obliko dopisnega šolanja.

MG. PROF. LJUDMILA ŠMID-ŠEMRL

Nov otroški zborček

V Landskroni je bil nedavno ustanovljen nov slovenski otroški zborček, ki se imenuje »Valovi«. V zborčku, ki ga vodi prizadevna Gustika Budja, prepeva slovenske pesmice štirinajst otrok, starih od štiri do dvanajst let. Kar po imenih jih bomo predstavili: Leonida, Andrej, Simon, Cvetko, Irena, Ingrid, Robert, Jolanda, Poldi, Dorica, Lenka, Annemarie, Bernardka in Darko. Prvikrat so nastopili na prvomajski proslavi v Landskroni in s svojim nastopom navdušili. Navzoč je bil tudi švedski reporter, ki je male pevce tudi slikal in je bila zatem slika objavljena v švedskem listu s pohvalnim komentarjem o prireditvi.

Babice pazijo na otroke

Po grobi oceni živi vsak tretji otrok na področju lendavske občine brez staršev. Natančneje povedano, od več kot 4000 delavcev, ki so zaposleni začasno v tujini ali zunaj matične občine, je 12.000 otrok brez enega, okrog 300 otrok pa brez obeh staršev. Resnica, ta analiza datira pred leta dni, računajo pa, da se stanje ni bistveno popravilo. V vsakem primeru so te številke zaskrbljujoče, zlasti če vemo, da so otroci, ki živijo brez staršev, prepuščeni sami sebi. Sorodniki, pri katerih ostajajo otroci, najpogosteje niso zainteresirani, da bi kaj dosti skrbeli za otroke. Zlasti za učence ne, za njihov uspeh v šoli, za redno obiskovanje pouka, mnogih sploh ne zanima, če bodo končali osnovno šolo. Otroci morajo čas, ki bi ga naj porabili za učenje, posvetiti obdelovanju zemlje ter na različne načine pomagati svojim babicam in dedkom ali tetam in stricem.

POZABLJENI OTROCI

Vse bi bilo drugače, ko bi starši ob odhodu v tujino prišli na občino in javili, kje in pod kakšnimi pogoji so pustili svoje otroke. To se je le redkokdaj zgodilo. Razen v primerih, ko so ti otroci postali že socialni primeri, ko so jih lastni starši pozabili in tudi po mesece niso poslali niti dinarja za njihovo vzdrževanje. Skozi pisarno skupnosti za socialno varovanje v Lendavi hodijo starci in starke, pri katerih so ostali otroci, in prosijo za pomoč. O teh problemih sem nedavno tega govoril s tajnikom te skupnosti Alojzom Avguštinom.

»Te številke izvirajo izpred leta dni. Sicer pa tudi danes pri nas razmere na tem področju niso kaj prida boljše. Te dni skušamo ugotoviti trenutno stanje, da bi videli, kaj se da storiti, kako zaščititi te otroke pred posledicami, kajti posledice so, in to večstranske. Otroci se slabše učijo v šoli, živijo v neurejenih pogojih, prepuščeni so samim sebi, ob vsem tem pa se tudi čustveno odtujujejo od svojih staršev. Za učenje imajo premalo časa, kajti obdelovati morajo zemljo. Najbolj tragično je, ker starši odhajajo v tujino in otroke najpogosteje puščajo pri starejših osebah, mi pa smo obveščeni šele takrat, ko se pojavi socialni problem, ko nam na vrata potrkajo skrbniki zapuščenih otrok in nas obvestijo, da za te otroke že cele mesece ne dobivajo niti dinarja od njihovih staršev iz tujine.

Ravno zdaj delamo na tem, da bi kar najprej ugotovili pravo stanje razmer na

terenu. V tem nam bodo pomagale tudi krajevne skupnosti in upamo, da bomo kmalu imeli vse kompletne podatke: koliko otrok je trenutno brez staršev, pri kom so, koliko jim starši pošiljajo denarja...« pravi Avguštin.

INTERVENCIJA MILICE

Četudi se ta problem postopoma zmanjšuje, je še naprej prisoten in zato akuten. Edina rešitev je v boljši organizaciji in sodelovanju med starši zapuščenih otrok, med občinskimi organi za socialno skrbstvo in šolami.

»Vse pogostejše vračanje naših delavcev iz tujine polagoma blaži ta problem. Toda še veliko časa bo potrebno, da bodo vsi, ki bi se hoteli vrniti domov, dobili primerno zaposlitev in dober zaslužek, ki jim bo zagotavljal boljše pogoje življenja od poprejšnjih, od takrat, ko so zapustili svoja domovanja in odšli v svet s trebuhom za kruhom. Manj je tistih, ki bi se zdaj vrnil na svoja posestva. Vsem je bolj do tega, da bi delali v tovarnah. Na področju občine Lenart je trenutno 80 odstotkov posestev, ki so začasno ostala brez svojih lastnikov. Letos se bo v naši občini zaposlilo okrog 300 novih delavcev, prihodnje leto pa nekaj več. Računamo na večje industrijske centre, ki bi naj več vlagali v ta nerazvita področja, da bi naši povratniki čez nekaj let lahko našli zaposlitev doma. Ko se bo realiziral ta načrt, se bo zmanjšalo število otrok, ki žive brez staršev,« pravi Avguštin.

Po njegovih besedah je nekaj staršev, ki pogosto pozabljajo na svoje otroke, vendar se z njimi po krajšem pogovoru uspejo dogovoriti in najti skupni jezik. Toda v dveh primerih se na naše pozive brezskrbni starši sploh niso odzvali in morala je posredovati milica.

Največ otrok, katerih starši delajo v tujini, se nahaja na področju Bistrice in Črenjševcev. V šolah se trudijo, da bi ti otroci prihajali redno k pouku in tudi končali razrede. »V naši šoli Prežihov Vranc je od 200 učencev 43 odstotkov njihovih staršev v tujini. Od tega odstotka je osem odstotkov otrok, ki imajo med zdomci oba starša, pri 35 odstotkih pa je zaposlen v tujini samo eden. Da bi pomagali tem učencem, smo že pred tremi leti zanje uvedli v šoli podaljšano bivanje, tako da bi lahko že v šoli izdelali svoje domače naloge za naslednji dan. Za zdaj delata na šoli dva oddelka s podaljšanim bivanjem. Ker se je to pokazalo kot zelo praktično, bomo že naslednje leto, če

nam bodo to pogoji dopuščali, organizirali celodnevni pouk v šoli, tako da bodo vsi učenci lahko tukaj končali svoje domače naloge, potem pa odšli domov,« pravi Stane Rebar, direktor osnovne šole v Srednji Bistrici.

IZ »VEČERA«

Švedska

Prva obletnica »Slovenije« v Olofströmu

Kulturno društvo »Slovenija« v Olofströmu je 4. maja praznovalo prvo obletnico obstoja. Za ta dan so sklicali prvi redni letni občni zbor, na katerem so v odbor izvolili nekaj novih članov. Dosedanji podpredsednik Viktor Semprimožnik in blagajnik Janez Rampre sta na lastno željo odstopila. Odbor je obema izrekel zahvalo za dosedanje delo. Prejela sta šopke cvetja. Za novega podpredsednika je bil izvoljen Janez Zbašnik, za blagajnika pa Toni Žigon. Tajniške posle bo v prihodnjem društvenem letu vodila Jelka Tacer. V odbor so bili izvoljeni še: Lucijan Čeh, Marjan Arčon, Bruno Dekandida in Dušan Belec.

V prvem letu svojega obstoja je društvo prav pridno delalo. Priredili so pet zabavnih prireditev, začeli s slovenskim dopolnilnim poukom za otroke naših rojakov, ustanovili so športno sekcijo (za odbojko) in glasbeno sekcijo. Na novoletni prireditvi je društvo poskrbelo, da je dedek Mraz obdaril vse na prireditvi navzoče otroke članov. Društvo je priredilo tudi nekaj filmskih večerov, na katerih so za člane predvajali nekaj slovenskih in ostalih jugoslovanskih filmov. Ob prazniku žena 8. marcu so organizirali izlet v Landskrono na proslavo. Predstavniki društva »Slovenija« so se udeležili posvetovanja slovenskih društev v Stockholmu. Priključili so se Zvezi olofströmskih športnih društev. V soboto 7. junija pa so se udeležili srečanja slovenskih društev v Jönköpingu.

Na eni izmed društvenih prireditev so imeli na programu tudi zanimivo tekmovalstvo v poznavanju slovenske zgodovine. Tekmovalci so prejeli s tega področja po tri vprašanja. Če so bili vsi trije odgovori pravilni, so prejeli nagrado. Finančno si je društvo v preteklem letu največ opomoglo s prodajanjem loterijskih srečk. Z zbranimi sredstvi nameravajo kupiti ojačevalec, katerega glasbena sekcija zelo potrebuje.

Društvo ima na razpolago manjši društveni lokal, v katerem se člani radi zbirajo. Odprli so poštni žiro račun, ki ima številko 732.365—2. Na to številko se stekajo društvena sredstva. Po posredovanju društva je švedska knjižnica v Olofströmu nabavila za slovenske bralce več slovenskih knjig.

naši po svetu

Belgija

Tradicionalna prireditev v Charleroiu

Zadnjo nedeljo v aprilu je pevski zbor Jadran iz Charleroija pripravil svojo vsakoletno tradicionalno prireditev, in sicer že 22. po vrsti. Ta vsakoletna prireditev je vedno predmet velikega zanimanja naših rojakov iz vseh predelov Belgije, zato je dvorana vedno polno zasidena. Letos je bila ta prireditev v dvorani Chateleineauju.

Otvoril jo je v imenu zbora Ivan Kodeh, pionir tega zbora, ki ga vodi že več kot 20 let. Pozdravnim besedam je sledil nastop zbora, ki je dovršeno odpel venček pesmi. Tako smo po daljšem molku imeli zopet priložnost prisluhniti pesmi, ki nam je vedno tako draga.

Pevskemu nastopu je sledil program slovenske šole iz Eisdna in Genka, ki ga je odbor povabil k sodelovanju. Tako se je šola oddolžila spominu našega duhovnega velikana Prešerna. O Prešernu je spregovoril prof. Ciril Murnik in povezal pesnikovo besedo s spominom na 30. obletnico osvoboditve, ki jo letos praznuje vsa Evropa. Učenci so dovršeno pričarali v besedi in pesmi pesnikovo veličino.

Programu je sledil nastop znanega domačega ansambla Veseli bratci, ki ga že dolga leta vodi Jože Bizjak. Ansambel je ob prijetnem igranju domačih viž dvičnil staro in mlado na ples.

Prireditelji so se zelo potrudili, da je bila letošnja prireditev pristrčna, polna domačnosti in navzoči so izrazili enodušno željo, da naj odbor nadaljuje s svojim delom, deležen bo vse podpore naših rojakov.

Francija

Po zaslugi mladih, društvo na trdnih temeljih

Združenje Jugoslovancev v severni Franciji je imelo na svojem sedežu v Café Rustique v Sallauminesu 6. aprila svoj redni letni občni zbor. Zborovanje je odprl predsednik z društvenim pozdravom »Na srečo!«. Ko so z enominutnim molkom počastili spomin lani umrlih članov, so prešli na dnevni red. Iz poročil posameznih odbornikov je razvidno, da društvo kljub vsem težavam, s katerimi se mora boriti, stoji na trdnih temeljih, in to po zaslugi mladih odbornikov, ki radi poprimajo za delo, kadar je treba. Predsednik je poročal, da je od občnega zbora 10. marca lani imelo društvo sedem sej odbora, priredilo proslavo ob dnevu republike ter 12. januarja letos družabni večer s prihodom dedka Mraza. Združenje ima danes 150 članov, kar je očiten dokaz njegovega napredovanja.

Članstvo je enoglasno izreklo zaupnico staremu odboru. Novi odbor se je oblikoval takole: častni predsednik Franc Filipič, predsednik Justin Čebul, drugi predsednik Nedeljkovič, tajnik Štefan Gradišar, drugi tajnik Anton Judež, blagajnik Ivan Demšar, drugi blagajnik Štefanija Vozel, preglednika računov Franc Filipič, ml. in Viktor Rahle. Pomožni odbor: Ivanka Chevalier, Rudolf Szmyszak, Marjan Železnik in Marija Rahle.

Občnega zbora se je udeležil tudi jugoslovanski generalni konzul Branko Beljanović s spremstvom. V svojem govoru je poudaril, da je vesel, ker se nahaja med izseljenci, kateri so po tolikih letih življenja v tujini še vedno ostali z vsem srcem zvesti stari domovini. Predlagal je tudi, da bi društvo organiziralo predvajanje jugoslovanskih filmov ter obljubil pomoč ambasade pri preskrbi s filmi. Koordinacijski odbor SZDL Slovenije nam je poslal obvestilo o možnostih počitnic naših otrok v Jugoslaviji. Če bo dovolj prijav, bomo skušali to izvesti. Na občnem zboru je bilo tudi sklenjeno, da društvo tudi nadalje v okviru mož-

nosti pomaga bolnim in onemoglim članom. Zborovalci so soglasno sprejeli predlog, da odpošljejo brzojavno voščilo predsedniku Jugoslavije Josipu Brozu Titu za njegov 83. rojstni dan.

JUSTIN ČEBUL

Petje je naša glavna aktivnost

Konec aprila je imelo Slovensko delavsko društvo v Aumetzu svoj letni občni zbor, na katerem smo izbrali dosedanji odbor še za naslednje društveno leto. Ob tej priliki smo predvajali nekaj filmov iz aktivnosti članstva.

Naj vam malo opišem delovanje našega društva od začetka lanskega leta do danes. Petje je naša glavna aktivnost. Dom, ki smo ga kupili leta 1972, nam omogoča, da se zbiramo in delamo bolj svobodno kakor prejšnja leta, ko smo bili odvisni od gostilniške dvorane. Pevske vaje moškega, mladinskega in otroškega zbora imamo redno vsak teden. Na teh vajah naša mladina in tudi starejši globlje spoznajo naše lepe slovenske pesmi. Če že ne znajo več slovensko govoriti, vsaj peti po slovensko znajo. Pri vsem tem moramo izreči največ pohvale požrtvovalnim odbornikom, predvsem obe-

Slovenski pevski zbor »Jadran« iz Charleroija slavi že 22-letnico obstoja

Zborček slovenske šole iz Eisdna, ki ga spremlja Erika Bizjak

Recitatorji slovenske šole v Charleroiu

ma pevovodjema Andreju Pišlarju in Mariji Pecovec. Brez njiju bi bilo naše kulturno udejstvovanje zelo omejeno. Moramo pač delati z lastnimi močmi. V preteklem letu so naši pevski zbori nastopili na več kakor desetih krajih, kjer je zadonela v glavnem slovenska pesem. Naj omenim skupni koncert v Aumetzu lani marca z luksemburškim pevskim društvom iz Mondercange, nastop v Stuttgartu na slovenskem srečanju, ki je bil kar uspešen, takrat smo šli tudi na izlet. Bili smo pri umetniku in tiskarju Janezu Kavčiču — imenovanem Jean Vodaine, nekdanjem prijatelju Vena Piona, kamor smo bili povabljeni na praznovanje ob nastanitvi v novem stanovanju v renovirani lorenski hiši iz 17. stoletja v Baslieux, Meurthe et Moselle. Lani 23. junija smo priredili za člane in njihove družine peš izlet. Osem kilometrov smo prehodili po poljih in gozdovih. Bilo nas je okrog 70 v starosti od 4 do 70 let, v Tucquegnieux sta se nam pridružili še Bezgovškova in Selškova mama, ki skupaj štejeta 140 let! Opoldne smo se na našem zemljišču okrepčali ter nato veselo prepevali do večera.

Dne 14. julija smo se ob francoskem prazniku pridružili povorki na kočiji, ki sta jo peljala dva konjiča (tudi pri nas je konj že redkost). Na okrašenih kočiji je sedel slovenski par v narodni noši s harmonikarjem in pristnim gorenjskim kočijažem. Tudi lanska vinska trgatev 29. septembra, je imela obiskovalce od blizu in daleč. Ta naša prireditev je postala že tradicionalna.

Ob gostovanju ansambla Mihe Dovžana smo organizirali prireditev v dvoranci mladinskega doma. Čeprav je bila na petek, se je zbralo kar dosti obiskovalcev, ki so uživali ob lepi slovenski pesmi in glasbi. Hvala Izseljenski matici za to gostovanje. Praznovanje jugoslovanskega državnega praznika smo izvedli skupaj z rojaki v Freyming-Merlebachu s pevskim nastopom. Isti mesec smo ob Miklavževanju obdarili mlade in starejše. Lani smo izgubili nekdanjega zelo delavnega člana Jožeta Obrezo, ki je bil eden izmed tistih, ki so pred petnajstimi leti sodelovali pri obnovi našega društva. Umrl je v domu za ostarele v Metzu. Društvo je poskrbelo za prevoz krste in pogreb na pokopališče v Aumetzu, kjer počivajo drugi Slovenci. V slovo smo mu tudi zapeli.

V januarju letos pa smo s pesmijo in darilom počastili Gubenškov zlati par iz Aumetza.

JOŽE PETERNEL

ZDA

Zahvala s Koroške

Akcija Slovenske ženske zveze, ki je začela zbirati prispevke za pomoč revnim slovenskim otrokom na Koroškem pri

študiju na slovenski gimnaziji, uspešno napreduje. V aprilski Zarji je objavljena zahvala očeta enajstih otrok s Koroške, ki pravi: »Z globoko hvaležnostjo smo prejeli vaš dar za naši dekleti, ki obiskujeta slovensko gimnazijo v Celovcu. Posredujte našo zahvalo vsem darovalcem v Ameriki. Zavedamo se, da nas vaša velikodušnost obvezuje, da vztrajamo na braniku slovenstva. Upamo, da trud za našo mladino ne bo zastoj — ona je naše upanje!« V letošnjem februarju je v akciji za koroško slovensko mladino z osebnimi stiki nabrala častna predsednica Zveze Marie Prislantova 306 dolarjev. Ne zima in ne leta je niso ustavili. V marcu so zbrali 528 dolarjev. Največ je nabral med znanci Stanko Sega iz Jolieta, in to kar 423 dolarjev, neimenovani rojak iz Jolieta je prispeval sto dolarjev.

Najdražji moji ljubi Slovenci

To moje pismo ne bo veselo. Kajti izgubila sem ljubega brata — Milana A. Jakšiča, ki naju je z mamom prvi seznanil z vašo revijo Rodno grudo. Pred nekaj leti jo je prinesel moji mami Tereziji Jakšič-Fink, doma iz Žužemberka na Dolenjskem in meni, da jo prebereva. Rade smo jo brale in gledale slike, da jo je moj brat za naju nanovo naročil oktobra lani. Moj pokojni brat Milan, katerega je kruta smrt nepričakovano iztrgala iz naše srede 15. marca letos, je prvokrat obiskal staro domovino svojih staršev februarja 1973 s svojim nečakom Davidom R. Paikom. V marcu lani pa je prišel k vam v Slovenijo s svojo 20-letno hčerko Marilyn. Obiskala sta vse sorodnike. Hčerka je prinesla s seboj lepe spomine in pravi, da je ponosna, ker je imel oče tako rad Slovence tukaj in v starem kraju. Lani v oktobru je bil brat zadnjikrat v Sloveniji. Takrat se je oglašil tudi v vašem uradu in obnovil naročnino na Rodno grudo za našo mamom, ki zdaj živi v Willoughby Hills, Ohio, in je v letošnjem maju izpolnila že 87. leto. V Ameriko je prišla naša mamca kot mlado dekle l. 1906 iz Žužemberka. Tudi njen prvi mož John Jakšič je bil rojen v Žužemberku. Mislim, da je naša mama tukaj v Ameriki in morda tudi doma v Žužemberku zdaj najstarejša Žužemberčanka. Leta 1923 je z menoj obiskala Slovenijo. Leta 1972 pa je prišla v ZDA na obisk njena sestra Ivana Gliha iz Žužemberka in sta se tako po 49 letih spet videli. Naš Milan nas je takrat popeljal k Niagarskim slapovom in v New York. Leta 1973, ko je obiskal Euclid dr. France Hočevar iz Ljubljane, se je moj brat lahko z njim slovensko pogovoril in ga vodil okrog, da si je ogledal višje šole, novo bolnišnico in Slovenski dom na vogalu Ljubljana ceste in Recher ceste. Z

Milanom sva bila tudi skupaj na slavnosti v čast slovenski delegaciji. Na eni od slik, ki ste jih objavili na angleški prilogi februarja, kjer piše »Na zdravje, predsednik Marinc« je zadaj z očali tudi moj pokojni brat... Rad je bil povsod, kjer so bili Slovenci. Jaz igram klavir in tudi klavirsko harmoniko pri krožku št. 50 Slovenske ženske zveze, kjer sem članica. Ostale članice so tako kakor jaz v Ameriki rojene hčerke slovenskih staršev. Prav rade zapojemo slovenske pesmi, zaplešemo in tudi zavriskamo, če smo dobre volje. Enajstega maja smo imele počastitev mater. Jaz sem zaigrala lepo pesem »Mamici«. Nekatere so zapele, potem smo pa zavrtele nekaj plošč Lojzeta Slaka.

JEAN ERNESTINA PAIK

Sklad Zinke Kunčeve

Na newyorški univerzi so ustanovili sklad, imenovan po znani jugoslovanski operni pevki Zinki Kunc-Milanov, ki je bila vrsto let primadona Metropolitanske opere. Iz tega sklada bodo prejemali stipendije nadarjeni pevci, ki jih bo pevka sama izbrala. Ob ustanovitvi sklada je bil prirejen sprejem v čast primadone in v počastitev dvestoletnice ameriške neodvisnosti ter jugoslovansko-ameriškega kulturnega sodelovanja.

Petnajst let doma za ostarele v Fontani

Z banketom in prijetno družabno zabavo so naši v Fontani v Kaliforniji 3. maja praznovali petnajsto obletnico ustanovitve prvega slovenskega doma za ostarele v Ameriki. Tako je zaključenih prvih petnajst let trdega dela in tudi lepih uspehov. Danes ob petnajstletnici ima dom 334.303,00 dolarjev premoženja, kar je neizpodbiten dokaz, da so dobro gospodarili, saj so začeli takorekoč iz nič. Za dosežene uspehe zasluži zahvalo pred vsem prvi direktorij, ki je moral zaorati v ledino. To so bili znani društveniki: Frank in Minka Alesh, Peter in Mary Benedictt, John in Mary Ercek, Joe in Anna Kotar, Mike in Mary Glad, Ray in Stephanie Rodman, Martin Judnich, Ludvik Sanabor, Elizabeth Fortuna, Mike Ludvik, Mary Matjažič, Mary Vidergar, Anton Blatnik, Frank Lekše, Joe Parker, John Rodman, Peter Swolšak, Warren Stone, Louis Ulcha, Anne David, Rose Magnenson, Frank Kebe in Frank Podlpec. On teh so še danes v direktoriju doma: Frank in Minka Alesh, Mary Ercek in Elizabeth Fortuna. Upravniške posle v domu pa zdaj vodi Martin Novak iz Uniontowna, Pa. Rojakom v domu je posebej všeč to, da se lahko z njim po domače, po slovensko pogovore. Čestitamo k obletnici!

Steve in Betty Mohorko ob »zlati torti«

Še na mnoga leta!

V Fontani v Kaliforniji sta pred nedavnim praznovala zlato poroko Steve in Betty Mohorko. Za to pomembno obletnico so staršem njuni otroci pripravili zelo prijeten slavnostni dan.

Po cerkvenih obredih, pri katerih sta slavljence ponovila svojo poročno obljubo, se je zvečer na slavlju zbralo okrog 275 prijateljev in sorodnikov, da zlatemu paru čestitajo in se z njima poveselijo. Pozno v noč so zveneli kozarci ob napitnicah in iskrenih vzklilikih: Še na mnoga leta! Sorodniki in gostje so prišli iz New Yorka, Floride, Wisconsin in raznih krajev južne in severne Kalifornije.

Zlatoporočenca Steve in Betty sta se poročila 21. aprila 1925 v slovenski cerkvi v New York City. Leta 1935 sta se preselila v Milwaukee, Wis., in leta 1948 iz zdravstvenih razlogov v toplo Fontano v Kaliforniji, kjer zdaj živita. Leta 1930 sta začela trgovati s semeni, zdravilnimi zelišči, začimbami itd., kar naročnikom pošiljata po pošti. V manjšem obsegu vodita še zdaj to trgovino, ki je dobro znana med ameriškimi Slovenci. V Milwaukee sta imela tudi tiskarno in Steve Mohorko je nad 22 let tiskal in tudi urejal uradno glasilo slovenske podporne zveze Sloga v Milwaukee, Wis.

Njuna 50-letni skupna življenjska pot ju je vodila od New Yorka, okrog tri tisoč milj daleč na daljni zahod v Kalifornijo, kjer zdaj uživata svojo življenjsko jesen zadovoljna in srečna v krogu svojih treh otrok, trinajstih vnukov in vnukinj in dveh pravnukov.

Steve in Betty Mohorko sta zvesta naročnika Rodne grude in prijatelja Slovenske izseljenske matice, kjer sta se ob svojem obisku v Jugoslaviji leta 1972. tudi osebno zglasila na prijateljski pomenek. Tudi mi iz starega kraja toplo čestitamo zlatemu paru.

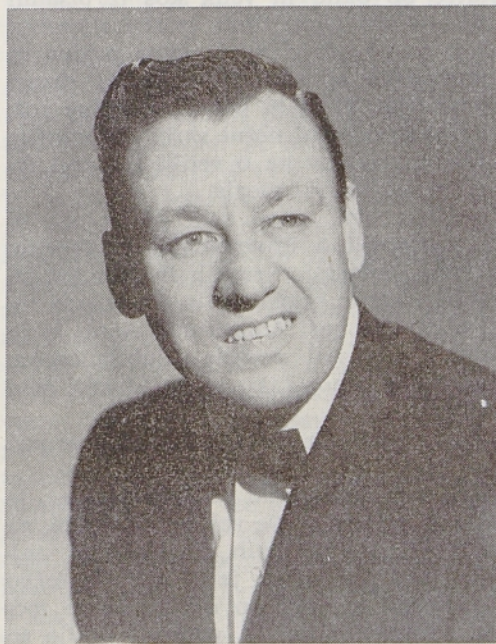
Najboljši v angleškem pravopisu

Na tekmovanju najboljših učencev vseh šol v Clevelandu in okolici v angleškem pravopisu je tudi letos zmagal mladi Slovenec Dany Postotnik. Tekmovanje je bilo težko, saj se je za prvo mesto zagrizeno borilo 160 najboljših učencev 7. in 8. razredov clevelandskih šol. Po šestih nalogah, katerih vsaka je obsegala deset besed, je od vsega velikega števila ostalo le še 27 tekmovalcev in končno je bil zmagovalec Dany. V juniju se bo Dany udeležil vseameriškega tekmovanja National Spelling Bee Contest, ki bo v Washingtonu. Če bo tudi tam zmagal, bo postal vseameriški prvak v angleškem pravopisu.

Pevec, da malo takih

Rudy Korošec iz Chicaga je pevec, da malo takih. Mi ga radi primerjamo s Tonetom Kozlevčarjem, članom svetovno znanega Slovenskega okteta, ki je gostoval že tudi med nami v Ameriki. Rudy poje bas-bariton. Ni je prireditve v Chicagu, da ne bi Rudy pel kot solist ali pa v Prešernovem moškem oktetu. Rudy poje pri pevskem zboru »France Prešeren« že nad petnajst let. Petja se uči pri učitelju tega pevskega zbora Franku Kubini. Med zadnjo vojno je Rudy Korošec kot zavezniški vojak sodeloval pri osvoboditvi Jugoslavije in si takrat izbral nevesto iz Maribora. Pred leti mu je ta umrla in čas bi že bil, da bi spet prišel na obisk in si izbral drugo ženko, Slovenko.

TONČKA SIMČIČ
CHICAGO, ZDA

Rudy Korošec

Ohranili ju bomo v častnem spominu

Milan Jakšič

V soboto 15. marca je v bolnišnici v Euclidu, Ohio, nepričakovano umrl v svojem 55. letu znani slovenski odvetnik **Milan Jakšič**. Bil je sin slovenskih staršev, ki so se v Ameriko priselili iz Žužemberka. Njegova mati je v maju letos izpolnila 87. leto. Pokojni Milan Jakšič je bil rojen v st. clairski slovenski naselbini, diplomiral je na kentski univerzi in se je vno udejstvoval v javnem življenju. Petindvajset let je bil demokratski okrožni zastopnik, dve poslovni dobi je bil član šolskega sveta v Euclidu, kjer je bil nekaj časa tudi mestni odbornik, bil je član izvršnega odbora demokratske stranke okraja Cuyahoga, član odbora zaupnikov Slovenskega starostnega doma na Neff Rd, član društva št. 4 Ameriške dobrodelne zveze, član demokratskega kluba 4. yarde v Euclidu, član Združenja Indian Hills sosesčine itd. Kot veteran druge svetovne vojne se je zaposlil pri Office of Strategic Service v Washingtonu, kjer je bil pred tremi meseci upokojen.

Poleg matere zapušča soprogo, hčerko, sina in sestro, katerim izrekamo iskreno sožalje.

Ivan Ručigaj

Tudi v New Yorku so nedavno zasuli nov slovenski grob. V sredo 16. aprila je nenadoma umrl naš dolgoletni naročnik in dober prijatelj **Ivan Ručigaj**. Žalostno novico nam je sporočila naša nekdanja Newyorčanka Anna Krasna iz Ajdovščine. Pokojni ni nič bolehal. Z vneto se je spet pripravljaj, da pride na počitnice v svoj ljubi rojstni kraj, v Domžale, kjer se je rodil leta 1897.

Pokojni Ivan Ručigaj je bil vseskozi zaveden Slovenec. Vrsto let, vse do razpusta zbora je bil član pevskega zbora Slovan v Brooklynu, kakor tudi njegova soproga Minka, tudi Domžalčanka, ki mu je umrla že pred leti. Tudi pri zbiranju pomoči za domovino med drugo svetovno vojno se je izkazal. V naprednem duhu je vzgojil tudi oba svoja sina Johna in Emila, ki sta bila toplo navezana in starše.

Pokojnikov sin John je bil v času zadnje vojne pilot in se je s svojimi tovariši ameriškimi letalci spustili na tla v Sloveniji, kjer so morali zasilno pristati. Težko bomo verjeli, da se nikoli več ne bomo srečali s prijaznim, vedno nasmejanim Ivanom Ručigajem, ki je tako rad prihajal na izseljenske prireditve, kadar je bil na obisku v Sloveniji.

Vsem njegovim domačim in prijateljem izrekamo iskreno sožalje!

Kadar je šlo za stari kraj, so bile vse neutrudne

Pomenek s soustanoviteljico in dolgoletno predsednico Progresivnih Slovenk Amerike, Anno Grillovo, ki zdaj živi med nami v Ljubljani

Organizacija Progresivnih Slovenk Amerike je lani praznovala štirideseto obletnico ustanovitve. Naši publikaciji Slovenski koledar in Rodna gruda vse od začetka svojega izhajanja spremljata izredno dejavno in razvejano delo te slovenske ženske organizacije v Ameriki. V številnih člankih in vesteh je Rodna gruda sproti poročala o številnih humanih akcijah in nabirkih, ki so jih Progresivne Slovenke organizirale med vojno in v prvih povojnih letih za pomoč staremu kraju. Ta izredno dragocena pomoč je bila podarjena v najbolj kritičnih dneh. To so zdravila in razni hudo potrebni inštrumenti za naše bolnišnice in dru-

Progresivnih Slovenk Amerike, ki zdaj s soprogom živi med nami.

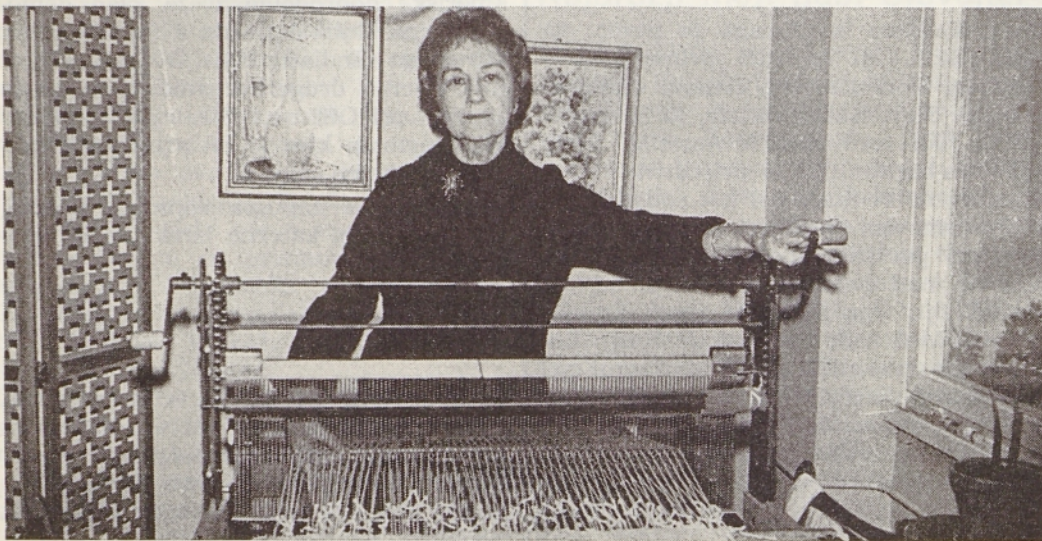
Dom Anne in Vatra Grill je poln spominkov in kulturne ubranosti ter prijetne, tihe odmaknjenosti od hrupnega življenja. Na stenah vise podobe, dela slovenskih umetnikov. Najvidnejše mesto zavzema med njimi akademski slikar Božidar Jakac, s katerim povezuje Grillova dolgoletno prijateljstvo, ki sega še v čas, ko je Jakac kot mlad slikar obiskal Ameriko. Od spominov iz tistih dni sta najbolj vidna v grafiki izdelan Vatrov portret v njegovi delovni sobi ter v dnevni sobi velika oljna podoba mlade nežne Slovenke v narodni noši — Anne Grillove.

Zdaj imata Grillova tu poleg sorodnikov številne prijatelje, z Vatom obiskujeta koncerte in gledališča; medtem ko soprogo Vatro piše spomine in je rokopis narasel že za zajetno knjigo, ima Anna tisoč drugih opravkov. Zvedela sem, da je bila Bergočeva Anna rojena v Ameriki. Njen oče je bil Primorec, doma iz Slavine pri Postojni, ki je bila nekoč pod Italijo, mati pa je bila Sintičeva iz Kostanjevice. Malo pred začetkom prve svetovne vojne, se je oče odločil, da bi šli pogledat domače v Slavino. Res so šli in potem morali ostati v Slavini ves čas vojne, ker so očeta mobilizirali. Tam se je Anna potem šolala. Po vojni se je oče vrnil v Ameriko, mati z Anno in malim bratcem mu je sledila leta 1920. Kasneje je Anna pridno delala pri slovenskih društvih v Clevelandu. Med drugim tudi pri znanem dramskem društvu »Anton Verovšek«. Leta 1928 so igrali veselejšo »Peg, srček moj«. Anna je dobro odigrala naslovno vlogo. Po igri ji je prišel k uspehu čestitat mlad mož in se ji predstavil: Vatro Grill. Tako sta se z Vatom spoznala in leto kasneje poročila.

Na njenem domu v Lyndhurstu, O., se je 4. februarja 1934 sestala skupina znanih clevelandskih društvenih delavk in delavcev, petnajst žena in pet njihovih mož z namenom, da ustanove novo žensko organizacijo, ki bo delovala na svobodomiselnih temeljih.

Anna Grillova je odprla mapo, razložila stare fotografije, izrezke iz časopisov, pismo clevelandskega župana s priznanjem Progresivnim, ki je bilo naslovljeno nanjo, takratno predsednico organizacije. Tako sva se začeli pogovarjati o Progresivnih Slovenkah Amerike.

Čas za ustanavljanje novih organizacij takrat ni bil ugoden, saj je bila takrat Amerika in mnoge druge dežele po svetu sredi hude gospodarske krize, vendar se je kmalu izkazalo, z leti pa vse bolj potrdilo, kako zelo je bila ta nova ženska organizacija potrebna. Njen takratni namen je bil predvsem širiti med našim ženstvom izobrazbo, gojiti družabnost, medsebojno prijateljstvo, sodelovanje in pomoč, utrjevati slovensko in jugoslovansko narodno zavest in razvijati napredne, demokratične nazore. Na ustanovnem sestanku so bile navzoče: Frances in Vera Candon, Eva Coff, Mary Durn, Katy Dolinar, Mary Erjavec, Frances Gorshe, Anna Grill, Mary Hrovat, Mary Ivanusch, Josephine Levstik, Agnes Lunder, Josephine Močnik, Ivanka Paulin in Tončka Simčič. V prvi odbor so bile izvoljene: za predsednico Anna Grill, za podpredsednico Eva Coff, za tajnico Mary Durn, za

Anna Grill ob ročnih statvah v svojem stanovanju

ge ustanove, to so bila razna učila, knjige in publikacije za naše šole, univerze in knjižnice, to so bila oblačila, živila in drugo. Odkupile so Adamičevo zapuščino, da jo ohranijo v domovini, zbrale so in zbirajo gradivo za zgodovino o slovenskih izseljencih. Koliko tega gradiva je bilo že poslanega našemu študijskemu centru.

Znova in znova se moram spomniti slepih otrok z ljubljanskega zavoda in njihovega nastopa nekoč konec šolskega leta z orglicami, ki so jim jih poslale Progresivne Slovenke Amerike. S kolikšnim veseljem in zanosom so igrali. Njihovi obzaki z mrtvimi očmi so sijali od tolikšne notranje vedrine, da si ob pogledu nanje zavzeto obstrmel.

Zdaj so tisti otroci že zdavnaj odrasli in se razšli, a spomin na tiste orglice so prav gotovo ohranili, sem razmišljala tisto dopoldne, ko sem v sedmem nadstropju nove stolpnice ob Celovški cesti v Ljubljani segla v roko nasmejani Anni Grillovi, soustanoviteljici in prvi predsednici

Statve ob oknu in velik kos iz pisanih volnenih niti v pestrem vzorcu stkanega blaga pripoveduje, da je Anna pridna in vsestransko spretna. Tam so še druga ročna dela, okna in police so polne rož, ki govore o njeni nežni skrbi, fotografije sinov in vnukov pa o veliki ljubezni, ki sega daleč onkraj morja...

Povedala sem, zakaj sem prišla. Da bi se pogovorili o Progresivnih Slovenkah, o prvih pobudah, vzrokih in namenu za ustanovitev te organizacije. Pa seveda tudi o njej, o naši Američanki Anni, ki je pred nekaj leti postala Ljubljančanka. Radovedni smo, kako se je živela med nami.

Anna se je nasmehnila, tako kakor se pač ona zna.

»Oja, v začetku pač ni bilo lahko,« je odkrito priznala. »Če veš, da so otroci, pa prijatelji, toliko tistih, ki jih imaš najraje, tako zelo daleč, je to hudo in težko prebiti. Tudi v novo okolje se ne moreš vživeti čez noč. A prijazni ljudje so mi povsod radi pomagali.«

blagajničarko Katy Dolinar, za zapisničarico Josephine Močnik. Leta 1938 je bila organizacija, ki se je prvih nekaj mesecev imenovala Ameriške hčere Slovenije, od maja 1934 pa nosi sedanje ime, inkorporirana — vpisana v državni register.

Število članic se je hitro večalo. Začele so ustanavljati krožke. Že leto po ustanovitvi, 1935, sta zaživela dva krožka PSA v Collinwoodu in na znani slovenski St. Clair Aveniji v Clevelandu. Leta 1936 je bil ustanovljen krožek v Euclidu pri Clevelandu, leta 1938 dva krožka v Pennsylvaniji in še en krožek v Clevelandu. Zatem pa so začeli rasti krožki PSA drugod po Ameriki.

Na prvi konvenciji septembra 1939 so Progresivne Slovenke izvolile svoj prvi prosvetni odbor, ki je prevzel skrb za izobraževanje žena s predavanji, debatnimi večeri in podobno. Na tej konvenciji je bilo tudi sklenjeno, da bodo PSA začele objavljati svoje uradno glasilo in to v dnevniku Enakopravnost, kjer so jim dali prostor brezplačno na razpolago. Za urednico je bila imenovana Mary Ivanush. Odkar je Enakopravnost prenehala izhajati, objavlja uradno prilogo Progresivnih Slovenk Prosveta v Chicagu, ves čas pa jo ureja Mary Ivanush, znana kulturna delavka, nekdanja učiteljica v slovenski šoli, režiserka, pevka solistka pri Glasbeni matici, igralka, avtorica libreta prve slovenske opere na ameriških tleh »Turjaška Rozamunda« in še kaj.

Veliko bi morali pisati, če bi hoteli vsaj s površno besedo zaobjeti vse ogromno delo, ki so ga skozi štiri desetletja uspešno opravile pridne in zavedne ameriške Slovenke v okviru svoje organizacije. Ena prvih večjih akcij je bila sredi novembra 1939 razstava slovenskih narodnih vezenin in drugih ročnih del. Takrat so zbirale ročna dela pri slovenskih družinah po vsem Clevelandu in jih zatem razstavile v prostorih Slovenskega narodnega doma na St. Clair Aveniji. Razstava je vzbudila veliko zanimanje.

Tudi v dramatikah so se izkazale. V maju 1940 so uprizorile Finžgarjevo igro »Razvalina življenja«, novembra 1944 Klopčičevo dramo »Mati«, maja 1950 Kozakovo »Vido Grantovo« in štiri leta zatem ob svoji 20. obletnici Dolničarjevo igro »Kmečka osveta«, krožek št. 9 pa je ob svoji desetletnici uprizoril Finžgarjevo »Razvalino življenja«, s katero so tudi gostovali. Krepi narodno zavest in pomagati drugim v nesreči sta veliki gesli Progresivnih Slovenk in ko se je v drugi svetovni vojni znašla v nesreči stara domovina, so se takoj z vsem srcem zavzele zanjo.

»Kadar je šlo za stari kraj, so bile vse neutrudne,« je poudarila Anna Grillova. Že v maju 1941 so na seji razpravljale o pomoči Sloveniji. Izvolile so Josie Zakrajškovo za svojo zastopnico pri Jugoslovanskem pomožnem odboru — slovenski sekciji. V avgustu so se udeležile seje

Skupina Progresivnih Slovenk Amerike, fotografija iz leta 1936. V prvi vrsti sede ustanovne članice, z leve: Josie Močnik, Mary Ivanush, Frances Candon, Anna Grill, Eva Coff, Tončka Simčič, Frances Gorše in Josephine Levstik. Manjka jih še sedem

Jugoslovanskega pomožnega odbora odbornice vseh krožkov PS. V septembru pa so določile za ameriški Rdeči križ tri svoje predstavnice. Zatem so sodelovale še pri Slovensko-ameriškem narodnem svetu, pri Združenem odboru južnoslovanskih Američanov, pri odboru za svobodni tisk, pri akciji za darovanje krvi itd. Pri akcijah za pomoč domovini so bile zares neumorne. Leto pred začetkom vojne so zbrale sredstva za nakup velike Peruškove slike za Narodno galerijo v Ljubljani. Leta 1944 so na pobudo Josie Zakrajškove začeli vsi krožki z zbiranjem sredstev, oblek, živil, zdravil in drugih potrebščin za otroke v Sloveniji, do leta 1951 so zbrale teh stvari v vrednosti 38.429 dolarjev. Zaboje so odposlale Jugoslovanskemu Rdečemu križu. Maja 1949 so na pobudo in pod vodstvom Vide Schiffrerjeve začele z akcijo za nabavo učnih in tehničnih knjig za slovenske šole in univerzo. Že v istem letu so v ta namen zbrale 3600 dolarjev in na stotine knjig in revij. Leta 1951 je bil pri glavnem odboru PSA ustanovljen pomožni (relifni) odbor, ki je začel pod vodstvom Josephine Tratnikove s pomočjo vseh krožkov zbirati prispevke za pomoč raznim ustanovam in zavodom v Sloveniji. Do aprila 1954 so v ta namen zbrale že 11.780 dolarjev. Iz tega denarja so nabavile šolske potrebščine za slovenske šole, vrsto aparatov za zavod za gluho mladino v Ljubljani, razne zdravstvene pripomočke za mariborsko porodnišnico, pralni stroj z ožemalnikom in drugo za ljubljansko porodnišnico, Salzkovo cepivo za slepo mladino v Ljubljani, vrsto dragocenih aparatov za psihiatrično kliniko v Polju pri Ljubljani, aparat za zdravljenje sterilnih žensk za kliniko za ženske bolezni itd. Posebej so izvedle še akcijo za nakup elektrodermistom aparata za kliniko za plastično kirurgijo v Ljubljani.

V maju 1951 se je redne konvencije PSA, ki je bila v Euclidu O., udeležila tudi predstavnica Antifašistične fronte žena

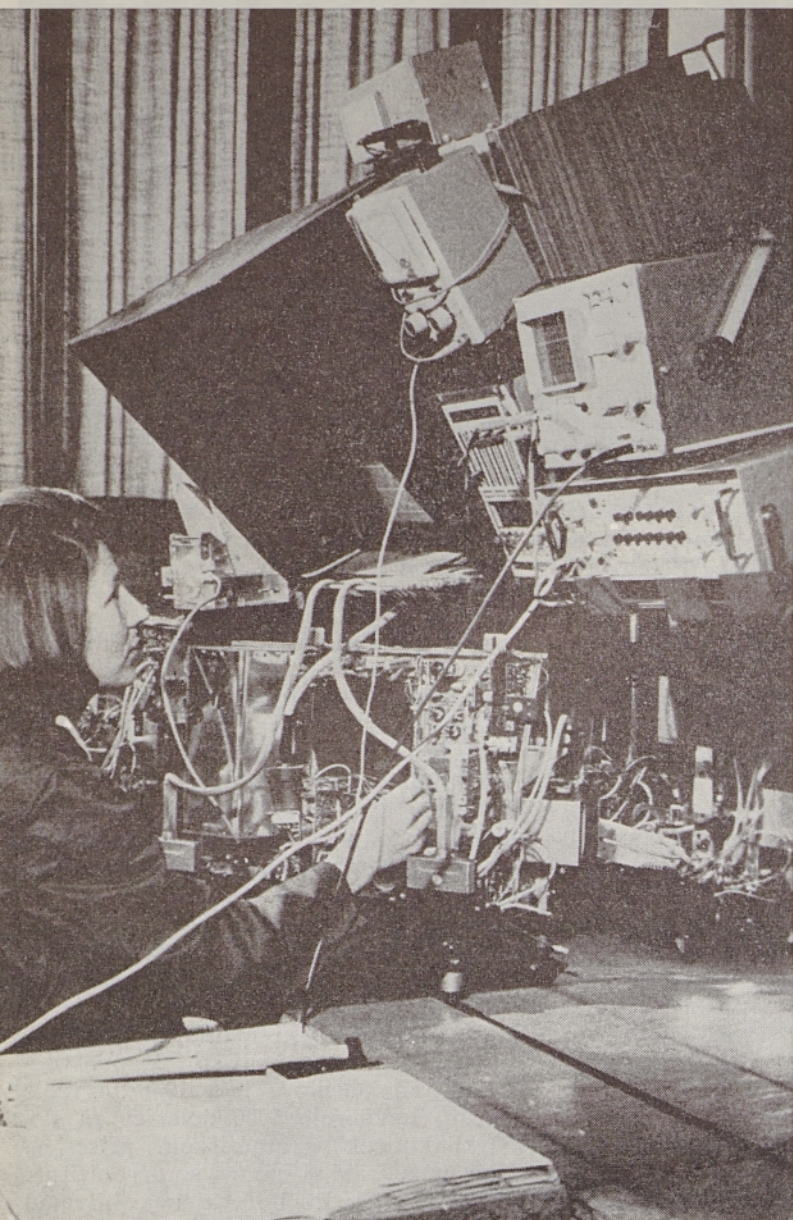
Jugoslavije Zima Vrščajeva iz Ljubljane, ki se je zborovalkam toplo zahvalila za vso pomoč, ki so jo poslale v staro domovino. Isto leto so PSA začele organizirati velik izlet v domovino leta 1952. Z velikimi prizadevanji in agitacijo jim je uspelo, da so med ameriški rojaki zbrale tristo prijav izletnikov, ki so naslednje leto pripotovali na obisk v Slovenijo v več skupinah. Potovalna agencija Kollander je Progresivnim Slovenkam za trud pri organiziranju izleta podarilo 2500 dolarjev. Za to vsoto so zavedne društvenice kupile velik avtomobil in ga podarile Slovenski izseljenski matici v Ljubljani. Poleg zbirk za stari kraj so PSA pod vodstvom Anne Grillove leta 1956 prevzele nalogo, da zberejo 5000 dolarjev za slovenski kotiček v ameriškem priseljenškem muzeju. V ta namen so organizirale velik semenj v Euclidu, kjer je bil med dobitki tudi avtomobil. Priprave za ta semenj so terjale ogromno dela, saj so večino dobitkov članice same izdelale. Med drugim tudi lične lutke v slovenskih narodnih nošah. Semenj je izredno uspel. Z njim so Progresivna dekleta »zaslužila« skoraj petnajst tisoč dolarjev. Tako so že naslednje leto lahko izročile priseljenškemu muzeju kar šest tisoč dolarjev kot ustanovni prispevek ameriških Slovencev. Kar je ostalo, so pa porabile v druge humane namene.

Naj zaključim z odlomkom članka, ki ga je lani konec njihovega jubilejnega leta zapisala v njihovi uradni prilogi v Prosveti urednica Mary Ivanush:

»Danes, po štiridesetih letih obstoja stoji naša organizacija skupno z vsemi odbornicami na vidnem in priznanem mestu. To je bilo mogoče doseči le z dolgoletnim in vztrajnim delom neštetihih dobrih, požrtvovalnih in tudi zmožnih članic in odbornic. Mnoge izmed njih že krije hladna gomila, a dobre posledice njihovih idej in dejanj so še zmerom vidne, rodijo še vedno sadove.«

Hvala, rojakinja Anna, za razgovor.

INA SLOKAN

»GORENJE«

Združena industrijska podjetja Velenje

V vasi Gorenje, nedaleč od Šmartnega ob Paki, je pred 21 leti 15 delavcev ustanovilo obrtno delavnico in pričelo s ključavničarskimi, kovaškimi in obrtnimi deli. Prvo leto je proizvodnja dosegla 8 milijonov S dinarjev.

Gorenje prevzame od podjetja Agroservis Šempeter sestavljanje štedilnikov na trda goriva. Neustreznost prostorov je vedno bolj pereča, zato se delavski svet leta 1960 odloči za preselitev proizvodnje v Velenje na stari jašek, v prostore bivših kopalnic. Preselitev se sklada s politiko zaposlovanja ženske delovne sile, katere je v rudarskem Velenju dovolj. V tem času razširijo proizvodnjo še na izdelavo plinskih in električnih štedilnikov.

Že v začetku leta 1963 je dokončno sprejeta pomembna odločitev za nadaljnji razvoj Gorenja: treba je zgraditi novo funkcionalno tovarno. Tedaj se Gorenje prvič prebije med naše največje proizvajalce na področju »bele tehnike«. Leta 1966 zabeležijo prvi večji prodor na tuje tržišče, saj je izvoz za 1,243.000 dolarjev 5-krat višji od izvoza leto poprej. Nadaljnji razvoj Gorenja sledi z vrtoglavo naglico. Proizvodnja se razširi na izdelavo super-avtomatskih pralnih strojev, za tem začno izdelovati hladilnike. Iz proizvodnega obrata elektronike pridejo v začetku leta 1973 na tržišče prvi gorenjski televizorji, proti koncu tega leta pa tudi barvni televizorji. Obenem se pojavijo novi izdelki — prve stenske tehtnice in ostali mali gospodinski aparati, leta 1972 pa začno izdelovati zmrzovalne skrinje. Pri zmrzovalnikih so uvedli tudi novost — zmrzovalne omare, ki so dobrodošle predvsem v modernih blokovnih stanovanjih. Lani so tudi začeli poskusno izdelovati pomivalne stroje, ki so se zelo dobro obnesli in letos bo Gorenje že dalo na tržišče približno 20.000 teh strojev. Seveda pa bodo povečali tudi proizvodnjo kuhinj, televizorjev in drugih proizvodov.

V lanskem letu je bilo tudi nekoliko boljše glede osebnih dohodkov, predvidevali so povprečje 2.415 din, dosegli pa so 2.465 din na mesec (leta 1973 1.896 din). Leta 1980 naj bi vsak delavec v ZP Gorenje zaslužil povprečno po 6.930 din na mesec. Delavci Gorenja pa so se lani nekoliko slabše odrezali z izvozom. Računali so namreč z izvozom v višini 54,3 milijona dolarjev, dosegli pa so ga le v višini 43 milijonov dolarjev, leta 1973 32,7 milijona dolarjev, leta 1980 pa naj bi izvoz znašal 166,9 milijona dolarjev. Glede izvoza bi veljalo pripomniti le to, da je težnja Gorenja v tem, da izvoz znaša med 25 do 30 % celotne proizvodnje. Vse to dokazuje, da se ekspanzija ZP Gorenje nadaljuje. Sprejeta programska usmeritev, ki jo zahteva tržišče, je oblikovala naslednje razvojne programe Gorenja:

- bela tehnika s celotno paleto gospodinskih aparatov in pohištva,
- elektronika s televizijo in elektro akustiko,
- zelena tehnika s kmetijsko mehanizacijo in pripomočki,
- proizvodnja pogonskih motorjev in agregatov,
- montažne hiše.

V letošnjem letu bo Gorenje izdelalo približno 3,5 milijona raznih aparatov.

Gorenje od 1. januarja 1975 združuje 10 organizacij združenega dela. Te so: Tovarna gospodinske opreme »Gorenje« Velenje, Sever — Subotica, Muta — Muta ob Dravi, Fecro — Slovenj Gradec, Lesna — Šoštanj, Elra — Gornja Radgona, Varstroj — Lendava in Metalplast — Ruše, ki sta k ZP

Gorenje pristopila v lanskem letu. Lani je kot temeljna organizacija združenega dela Sever — Subotica prišla v sestav ZP Gorenje tudi delovna organizacija Metal iz Kaniže. Prvega januarja pa sta samoupravni sporazum o združevanju dela in sredstev v ZP Gorenje podpisali tudi delovni organizaciji Petar Drapšin iz Kikinde, ki ima 240 zaposlenih ter tovarna termičnih naprav iz Sombora, ki ima 250 zaposlenih. V organizaciji združenega dela Varstroj v Lendavi gradijo novo halo, ki bo omogočila nadaljnji razvoj proizvodnje varilnih aparatov. Novi obrat bo zgrajen še letos in takrat bodo potrebovali tudi 240 novih delavcev. V Gorenju računajo, da bodo lahko s tem ponudili zaposlitev predvsem našim delavcem v tujini, ki bi se radi vrnili domov. Kot je znano, je iz okolice Lendave veliko ljudi na začasnem delu v tujini, kjer pa zaradi gospodarske, predvsem energetske krize, vlada vse večja brezposelnost. V Velenju zato menijo, da bi morala tudi druga slovenska podjetja pričeti z akcijo vključevanja zdomcev v domače tovarne, predvsem v manj razvitih območjih.

Že več let predstavlja za Gorenje pomembno tržišče razen domačega trga tudi širši evropski oz. svetovni gospodarski prostor. Največji uvoznik proizvodov Gorenja v vzhodnih državah je Sovjetska zveza, kjer potrošniki največ zahtevajo električne štedilnike, ki so jih do sedaj izvozili že več kot 150 tisoč. Da bi še bolj razširili sodelovanje s Sovjetsko zvezo, je Gorenje ponudilo tehnologijo in tehnično pomoč pri graditvi tovarne električnih štedilnikov z letno zmogljivostjo 500 tisoč izdelkov.

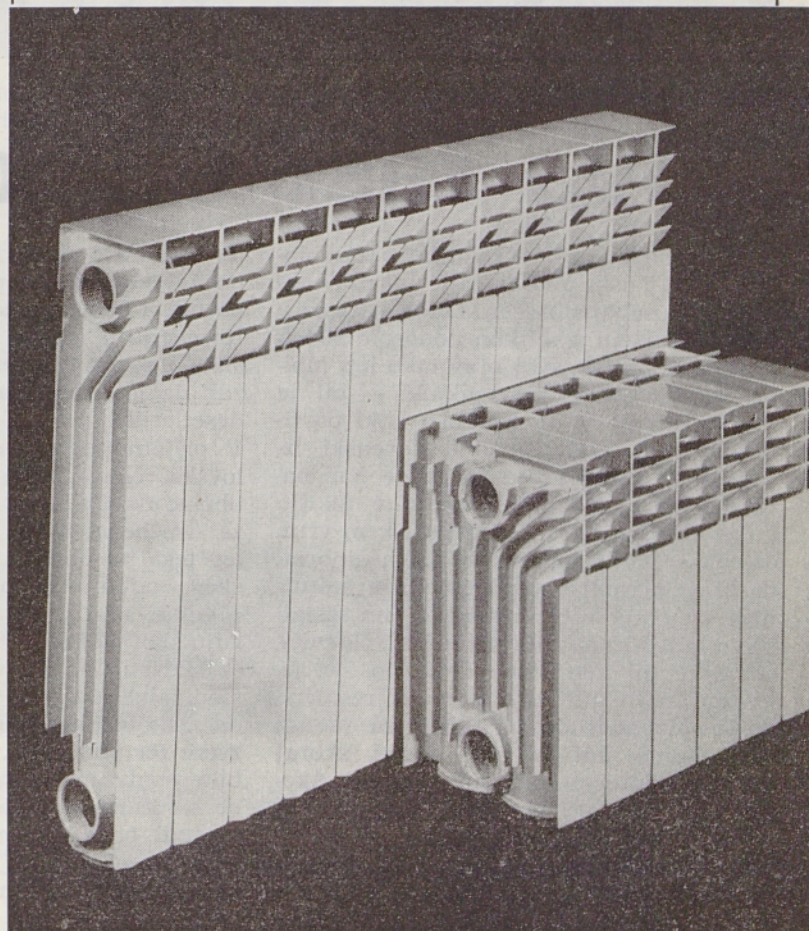
Največji uspeh na področju kooperacije pa predstavlja sodelovanje s Poljsko. Na njihovem tržišču je danes več kot 45 tisoč pralnih strojev, montiranih v poljski tovarni Polar, kmalu pa bo odprta nova tovarna v Wrocławu, ki so jo zgradili s pomočjo strokovnjakov Gorenja in v kateri bodo montirali pralne stroje in hladilnike. Poleg tega Gorenje uspešno sodeluje tudi s Češkoslovaško, Madžarsko in Romunijo.

Pri prodaji izdelkov Gorenja na tuja tržišča ne moremo prejeti izvoza v države v razvoju. Gorenje je do sedaj izvažalo gospodinjske aparate v Zambijo, Sudan in Libijo. V Velenju se zavedajo, da tem državam ne smejo ponuditi samo končnih izdelkov, temveč jim je treba pomagati pri graditvi lastne industrije. Takšno obliko pomoči je lahko nuditi z različnimi kooperacijskimi sporazumi, s tehnično pomočjo in s šolanjem njihovih strokovnjakov. S takšnimi gospodarskimi odnosi pa bomo še bolj poudarili namen našega sodelovanja, ki temelji na gospodarski menjavi. Tu gre tudi za pomemben politični faktor, saj se dežele v razvoju lahko le skupno, združeno bojujejo proti izkoriščanju njihovih naravnih bogastev.

ZP Gorenje je tovarna, ki izdelava na milijone kosov gospodinjskih aparatov ter drugih proizvodov na leto. Milijoni družin imajo v svojih stanovanjih izdelke Gorenja. Pri tako veliki količini proizvodov se kaj lahko zgodi, da so nekateri tudi slabi, kljub strogi kontroli. Prav tako se nekateri izdelki v sedanji rabi seveda tudi pokvarijo, zato ima Gorenje razvito servisno mrežo po vsej Jugoslaviji. Vsak dan je na vseh cestah Jugoslavije okoli 600 avtomobilov z napisom »servis Gorenje«. Vsak delavec servisa obišče dnevno od 8 do 12 strank, kar pomeni, da vsi skupaj obiščejo dnevno okoli 6000 gospodinjstev z geslom »stranka ima vedno prav«. Gorenje ima svojo lastno maloprodajno mrežo, ki temelji na geslu, da nikakor ne smejo postati konkurenca drugi trgovski mreži, temveč morajo postati ogledni in razstavni saloni.

»GORENJE«

Združena industrijska podjetja Velenje

Panorama Škofje Loke v spomladanskem cvetju

Nova rast v zadnjih desetletjih

Letos 4. julija je bil v Škofji Loki tradicionalni izseljenski piknik, ki je bil prav gotovo še posebej slovesen. Letos slavimo v vsej Jugoslaviji z velikim ponosom 30-letnico osvoboditve, svoj prav tako lep jubilej pa slavi tudi sam piknik — bil je že dvajseti po vrsti, v Škofji Loki pa že osmič zapovrstjo. Številni slovenski izseljenci z vsega sveta so se že kar navadili, da se 4. julija podajo v Škofjo Loko, v prijetno senco na grajskem vrtu, da bi se tam navžili domačih dobrot, da bi se razvedrili v prijetnem in kulturnem vzdušju, da bi se končno tam sestali s svojimi prijatelji ali sorodniki. Ne vem, če je že bil kdo slabe volje po škofjeloškem pikniku. Ločani znajo resnično dobro pripraviti in poskrbeti za vse — celo vreme jim je bilo doslej skoraj vedno naklonjeno. Mnogim rojakom Škofje Loke niti ne bi bilo treba posebej predstavljati, saj je med njimi veliko takih, ki se ne zanimajo le za tamkajšnji piknik, temveč jih zanima tudi to, kako žive in delajo domačini, občudujejo vedno

nove in nove stanovanjske stavbe in tudi nova industrijska poslopja. Marsikomu pa bo ta članek predstavljal zanimivo informacijo o mestu, ki je pred nedavnim slavilo svojo tisočletnico, pa se vendarle zdi, da je tvorno zaživelo šele v zadnjih desetletjih.

V prijetno opremljeni pisarni Cirila Jelovška, člana izvršnega sveta skupščine občine Škofja Loka in načelnika oddelka za družbene službe in občo upravo, poleg tega pa tudi predsednika organizacijskega odbora za pripravo izseljenskega piknika, smo se zbrali k razgovoru o razvoju škofjeloške občine poleg omenjenega še Marjan Gantar, predsednik občinskega sindikalnega sveta, in Jože Šubic, predsednik občinske konference Socialistične zveze ter podpisani. Ugotovili smo, da bi bilo predvsem potrebno nakazati osnovne smernice dosedanjega razvoja občine in tudi nakazati smer razvoja v bližnji prihodnosti.

Občina Škofja Loka, ki ima okrog 31.800 prebivalcev, se je v desetletju od 1961 do

1971 prebila med industrializirane občine. Še leta 1966 je bilo v občini okrog 20 odstotkov kmečkega prebivalstva, leta 1974 pa samo še 12 odstotkov. Osnovni vzrok za tako hitro socialno preobrazbo prebivalstva v škofjeloški občini je bila hitra rast industrije. Po narodnem dohodku je zdaj Škofja Loka že na 14. mestu v Sloveniji in spada torej med srednje razvite industrijske občine. V občini so se načrtno odločili za razvoj obstoječe predelovalne industrije. Ob hitri rasti industrije je bila tudi velika potreba po delovni sili, ki so jo v glavnem črpali iz okolice, manj pa so se tu zaposlovali priseljenci iz drugih krajev naše države. Domače prebivalstvo je opuščalo kmetijske dejavnosti in se selilo v mesta. Izredno hitro je rasla sama Škofja Loka, pa tudi druga središča v občini — Žiri, Železniki, Gorenja vas, Reteče in druga.

V občini so ponosni na svoja podjetja lesne industrije, kovinsko-predelovalne, pa tekstilne in čevljarske. Vsa podjetja so razen doma znana tudi pri tujih kup-

cih. Po številu zaposlenih je največje podjetje v občini tovarna obutve Alpina Žiri, v sami Škofji Loki pa je največje podjetje LTH, Loške tovarne hladilnikov, ki kot že ime pove, izdeluje razne vrste hladilnih naprav. V Škofji Loki moramo omeniti še Gorenjsko predilnico — tekstilna industrija, pa Jelovico, ki izdeluje vse vrste stavbnega pohištva, poleg teh pa je tu še vrsta manjših podjetij, med katerimi naj kot eno izmed najstarejših omenimo tovarno klobukov Šešir.

V Šelški dolini, v Železnikih, sta dve veliki podjetji: tovarna pohištva Alples in Iskra, na področju te občine, v Poljanski dolini pa bo v kratkem odprt tudi edini slovenski rudnik uranove rude, ki bo dal gorivo za našo prvo jedrsko elektrarno.

Turistično gospodarstvo razvija v občini predvsem podjetje Transturist, ki se je pred kratkim združilo s turističnim podjetjem Kreina iz Kranja in se zdaj imenuje Alpe-tour.

Našemu pogovoru o razvoju škofjeloške občine se je pridružil še Polde Logonder, tajnik stanovanjske skupnosti, ki nam je na kratko opisal rast industrijskih središč v občini: »V občini razvijamo vse načine stanovanjske gradnje — strnjena stanovanjska naselja z bloki in tudi z zasebnimi hišami. V Škofji Loki se je okoli starega mestnega jedra izoblikovalo več stanovanjskih naselij — Novi svet, Groharjevo, Partizanska cesta, Trata. V izgradnji je še novo stanovanjsko naselje Podlubnik ob Stari Loki, kjer bo okrog 300 zasebnih stanovanjskih hiš, v tem naselju pa grade tudi 11 stolpnic. V naslednjih štirih letih bo tod zgrajenih 605 novih stanovanj.«

V občini posebno skrbno obravnavajo vse prošnje za lokacijska dovoljenja, saj skrbje, da bi okolje ohranilo vse svoje prvinske značilnosti, podpirajo pa tudi prizadevanja kmetijske zemljiške skupnosti, ki skrbje, da bi plodna zemlja služila edino svojemu prvotnemu namenu. Tudi precejšnje število rojakov, ki so začasno zaposleni na tujem, gradi svoje domove v domačih krajih. Mnogi pa so se raje odločili za nakup stanovanj v blokih, saj jih dobe že izgotovljena.

Na kratko še o drugi plati v občini — šolstvu in kulturi:

V škofjeloški občini je 5 centralnih in 17 podružničnih šol, ki jih obiskuje okrog 4500 učencev, poleg teh pa je v občini gimnazija, lesno-industrijska šola, šolski center za kovinsko in avtomehansko stroko, glasbena šola, več otroških vrtcev in delavska univerza. Zanimivo je, da se zaradi geografske raznolikosti zemljišča izredno veliko otrok vozi v šolo, v Gorenji vasi kar 80 odstotkov vseh učencev. V zadnjih letih je bilo na področju občine zgrajenih tudi več novih šol, telovadnic in otroških vrtcev, več drugih šol pa je bilo dozidanih ali obnovljenih.

Ciril Jelovšek, predsednik organizacijskega odbora za pripravo izseljenskega piknika

V kulturnih dejavnostih moramo dati na prvo mesto loški muzej na gradu, na katerega so ponosni vsi Ločani. To je muzej, kakršnega ima le redko mesto. Resnično je vreden ogleda. Poleg muzeja je na gradu tudi likovna galerija, kjer redno prirejajo razstave likovnih del slovenskih umetnikov. Škofja Loka slovi tudi po vsakoletnem srečanju slikarjev — Groharjevi slikarski koloniji. Manjka pa mestu primeren kulturni dom, kjer bi se lahko bolj kot doslej razvijale še druge kulturne dejavnosti.

V turističnem pogledu je škofjeloška občina zanimiva vse leto: večji del narave

je še neokrnjen in zato najbolj primeren za lepe izlete, pozimi se vneti smučarji lahko podajo na urejena smučišča na Starem vrhu ali na Soriški planini, tod pa so bili tudi med prvimi v Sloveniji, ki so se začeli ukvarjati s tako imenovanim »kmečkim turizmom«, in so v mnogih primerih tudi vzor številnim slovenskim kmetom, ki si na ta način želijo izboljšati svoje dohodke.

Ločani so zaverovani v svojo preteklost, v svoje lepo mesto, katerega stari del žele ohraniti takega, kot je bil v preteklosti. Še s posebno ljubeznijo so se lotevali obnove svojih kulturnih in zgodovinskih spomenikov ob proslavljanju 1000-letnice, vendar pa tudi potem njihova skrb za spomenike preteklosti ni prenehala. Da bi staro mestno jedro ohranilo svojo podobo tudi po zunanjem izgledu, so nameščene tam le dejavnosti, ki ne kvarijo lepega videza.

Ob koncu naj še omenimo, da je Škofja Loka pobratena z mestom Medicina v Italiji, prijateljske stike ima s Smederevsko palanko v SR Srbiji, kjer je zadnjo vojno preživelo veliko izgnancev iz teh krajev, bogate stike, posebno na kulturnem področju, pa razvijajo tudi z zamejskimi Slovenci. Tako so se povezali s Selami na Koroškem, pa tudi s Slovenci na Goriškem v Italiji.

V letošnjem maju je obiskal Škofjo Loko tudi dolgoletni član ameriškega kongresa in slovenski rojak John Blatnik. Ogledal si je muzej na gradu in prizorišče izseljenskega piknika, za katerega je rekel, da mu je zelo žal, da se ga ne more udeležiti.

J. P.

TEHNIK

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE ŠKOFJA LOKA

IZVAJA IN PROJEKTIRA VSE VRSTE VISOKIH INDUSTRIJSKIH IN NIZKIH GRADENJ. GRADI IN VZDRŽUJE VODOVOD IN KANALIZACIJO.

PREDSTAVLJAMO VAM SLOVENSKE OBČINE: KRANJ

To in ono iz gorenjske prestolnice

Kranj slovi po slikoviti panorami, ki se obiskovalcu nudi na pragu mesta, vendar je to ob predstavitvi te gorenjske prestolnice pravzaprav drugotnega pomena. Ni turizem tisti, ki je njeno ime ponesel v svet, temveč industrija, ki se je po drugi svetovni vojni razvijala z bliskovito naglico in uvrstila Kranj med najrazvitejše občine v Sloveniji in Jugoslaviji.

Elektronski velikan

Medtem ko je bil Kranj pred drugo svetovno vojno skoraj sinonim za tekstilno industrijo, je danes predvsem pojem moderne gumarske in elektroindustrije. Zrasla je vrsta sodobnih tovarn, ki so se vgnezdile ob obrobju mesta; tja, kjer so še pred kratkim gojili krompir ali pšeno.

Industrijski velikan je vsekakor Iskra, industrija za telekomunikacije, elektroniko in elektrotehniko, ki je svoje obrate razsejala sem in tja po Sloveniji in s tem dala kruha marsikateremu manjši razvitemu kraju. Organizacija združenega dela Iskra zaposluje nič manj kot 6296 delavcev, od katerih je kar 3415 žensk.

Drugi velikan s 3473 delavci je Sava, industrija gumijevih, usnjenih in kemičnih izdelkov.

Sledi Tekstilindus z 2423 zaposlenimi, ki izdelujejo vse vrste tkanin; njeni izdelki si zadnje čase utirajo pot med znane in kvalitetne proizvajalce tkanin. Potem je to Planika, tovarna čevljev s 1325 delavci. Na četrto mesto pa že sodi Kmetijsko živilski kombinat s svojimi posestvi, mlekarnami, klavnico in tovarno olja.

Omenimo še IBI, industrijo bombažnih izdelkov in tri velika trgovska podjetja Živila, Merkur in Kokro.

Z rastjo industrije je raslo tudi število prebivalstva in zaposlenost. Občina danes šteje okrog 60.000 prebivalcev, medtem ko jih v mestu z okolico živi okrog 30.000. Zato je za Kranj značilno doseljevanje ljudi iz drugih občin tako Slovenije kot Jugoslavije.

Klic po delovnih rokah

Med raznimi »naj« je Kranj tudi izjema glede zaposlenosti; ne le, da se lahko pohvali s polno zaposlenostjo; lahko se celo pritožuje, da mu manjka delovnih rok. Kaže, da se je v občini zaposlilo vse, kar se je moglo, saj v občini dela več kot 28.000 ljudi.

Kot smo že rekli, se kranjska občina nenehno pojavlja med povpraševalci po novih delovnih močeh. Lani so le 35 odstotkov potreb pokrili z domačim prebivalstvom; vse ostale so morali poiskati po drugih občinah, kljub doseljevanju pa še na marsikaterem delovnem mestu zija praznina. Tako so v prvem tromesečju letos od 1392 ponujenih delovnih mest, zapolnili le 903 mesta. Po delovnih rokah kliče gradbeništvo, gostinstvo, kovinska industrija in vzgojno-varstvene ustanove. Če malo bolj pogledamo v jedro zadeve, bomo videli, da delovne organizacije nenehno razpisujejo prosta učna mesta, in sicer jim najbolj manjka naslednjih delavcev: 152 ključavničarjev, 108 zidarjev, 75 strojnih ključavničarjev, 93 obdelovalcev kovin, 73 prodajalcev, 49 krojačev in šivilj itd.

Če ste ekonomski tehnik, natakator, receptor, mehanik, kovač, čevljar ali obdelovalec kovin, potem je vaše mesto v kranjski občini, bi lahko dejali, če bi bil namen članka vabiti ljudi v Kranj.

Ženske ne sedijo doma

Visoka stopnja zaposlenosti pa hkrati pomeni tudi nadpovprečni standard tako posameznih družin kot višji nivo družbenega standarda. V letu 1973 je znašal narodni dohodek na prebivalca 27.614 dinarjev, kar je 7,6-kratno povečanje v 20 letih. Pri tem so v Kranju še poudarili, da je zlasti v zadnjem desetletju narasla akumulativnost gospodarstva od 7,2 odstotka na 22,5 odstotka v ustvarjenem družbenem proizvodu. Pravijo, da ta usmeritev krepi socialno-ekonomski položaj vseh občanov in hkrati omogoča skladnejši družbeno-ekonomski razvoj celotne občine.

Hiter razvoj industrije in drugih gospodarskih vej v občini je zajel kar 49,6 odstotka žena, kar je hkrati sprožilo val potreb po ustreznem družbenem standardu, zlasti kar zadeva otroško varstvo in šolstvo.

Prvi samoprispevek v Sloveniji

Kranjska občina je kot prva v Sloveniji že leta 1964 izglasovala samoprispevek občanov za izgradnjo šol, šest let pozneje pa je bil tak način zbiranja sredstev podaljšan še za pet let. Tokrat so svoj lonček pristavili še otroški vrtci. V desetih letih so zgradili 13 novih šol in 11 otroških vrtcev, od katerih so jih pet uredili v starejših stavbah. Sedem vrtcev pa je našlo prostor še po šolah. Tako predvidevajo, da bo letos imelo svoj prostor v vzgojno-varstveni ustanovi že 25 odstotkov vseh predšolskih otrok v občini.

Kot vemo, je v Sloveniji veliko govora o celodnevni šolah. Tako so tudi v Kranju odprli prvo takšno šolo, in sicer

v Predosljah. Naj povemo, da ne pozabljajo tudi na manj sposobne otroke; zanje so odprli posebno osnovno šolo.

Ker je Kranj dokaj velik industrijski center, so razvili tudi srednje in strokovno šolstvo. Tovarna Iskra ima svoj poseben center za šolanje svojih strokovnih kadrov. Sicer pa bi lahko naštevati: tekstilni šolski center, mlekarški šolski center, čevlarska šola, gumarska šola itd. Imajo tudi visoko šolo za organizacijo dela, ki sodi v združenje visokošolskih zavodov v Mariboru, kjer je letos ustanovljena druga univerza v Sloveniji.

Ko smo že pri šolstvu, nadaljujmo z zdravstvenim varstvom, s katerim se v Kranju radi pohvalijo, češ, da se njihov zdravstveni standard (z razvejano zdravstveno službo) približuje standardu v razvitem svetu. Jedro zdravstvene službe je zdravstveni dom, ki vključuje 12 ambulant splošne medicine, 7 obratnih ambulant, ambulantu za borce NOB, ambulantu za preglede delavcev v živilski stroki, 7 specializiranih ambulant itd. Zgradili so sodobno bolnišnico za ginekologijo in porodništvo ter zobozdravstveni dom. Sicer pa v občini deluje že znana bolnišnica za pljučne bolezni in tuberkulozo na Golniku in specialna bolnišnica za očesno tuberkulozo na Jezerskem.

Za ostarele so uredili dom upokojencev v Kranju in v Predddvoru. Za socialna dela pa je zadolžen center za socialno delo, ki deluje s krajevnimi skupnostmi in ustreznimi službami v delovnih organizacijah.

V Kranju ni dolgčas

V skladu z razvitostjo kranjske občine je tudi razvejana kulturna dejavnost. Mesto ima svoje Prešernovo gledališče, ki prebivalstvu nudi tako svoje predstave kot predstave drugih poklicnih ali amaterskih gledališč. Ob obletnici Prešernove smrti (Kranj je mesto, kjer je živel in delal naš največji pesnik) pa prireja Teden slovenske drame. Kranj je tudi gostitelj mednarodnega festivala športnih in turističnih filmov.

Lahko se pohvali z osmimi pevskimi zbori, s 26 kulturno umetniškimi društvi, s knjižnico, v kateri je 156.800 knjig (to je 5,5 knjig na 1 prebivalca v mestu), s tremi muzeji in tremi galerijami. Muzeji imajo dokaj pestre zbirke, ki pripovedujejo o Kranju in njenih ljudeh od prazgodovine do današnjih dni. Med temi je zlasti zanimiva stalna zbirka »Slovenka v revoluciji«.

Ko smo že pri muzejih, naj povemo, da so izkopali reči, ki dokazujejo, da so tod živeli ljudje že pred 4000 leti. Kot naselbina, je Kranj kot Chreina omenjen že leta 1060, kot mesto pa 1256. leta. Zato ima Kranj zanimivo staro mestno jedro, grajeno na škarpi, ločeni z dvema rekama Savo in Kokro. Na območju občine pa je vrsta kulturno-zgodovinskih

V kranjskem muzeju

spomenikov, za katere je zadolžen Zavod za spomeniško varstvo.

Čeprav smo na začetku govorili predvsem o razvoju industrije, ki je Kranj pripeljala do zavidljivega življenjskega standarda, ne smemo pozabiti na kmetijstvo in turizem.

Dovolj mleka in krompirja za vse

S kmetijstvom se sicer ukvarja slabih 10 odstotkov prebivalstva, venadar so se v Kranju pohvalili, da le-ti krijejo vse potrebe mesta, oziroma občine po mleku, krompirju in skoraj vseh količinah mesa, kajti v kranjski občini se na veliko ukvarjajo z govedorejo in s krompirjem. Sicer je res, da so tovarne požrle precej plodne zemlje na Kranjskem in Sorškem polju, vendar pa je občinska skupščina pred kratkim izdala poseben odlok, ki bo varoval rodovitno zemljo.

Tovarne so se sicer zasidrale ob Savi, železnici in cesti vendar je v kranjski občini še vedno dovolj prostora za tu-

ristično dejavnost. Zanimiva geografska lega občini zagotavlja sožitje med različnimi dejavnostmi. Leži na prehodu iz alpskega gorskega sveta proti ljubljanski kotlini in s tem na poti med zahodno in srednjo Evropo ter Balkanom. Ko bodo zgradili Karavanški predor, bo tod tekla najsodobnejša cestna povezava. Pomembno tako za turizem kot industrijo je mednarodno letališče Brnik, ki je komaj 7 km od mesta.

Mesto zelenja naj bi bilo čisto

Kranj je izhodišče za izlete, saj ga obdajajo zeleni gozdovi, polja in gore. Glavni turistični kraji pa so Predddvor, Jezersko in Krvavec, ki je eden največjih alpsko-rekreacijskih centrov na Gorenjskem, oddaljen 35 km od Ljubljane in 17 km od Kranja. To je sodobno urejen center z vrsto sedežnic in vlečnic, ki v eni uri lahko prepelje več kot 6200 smučarjev.

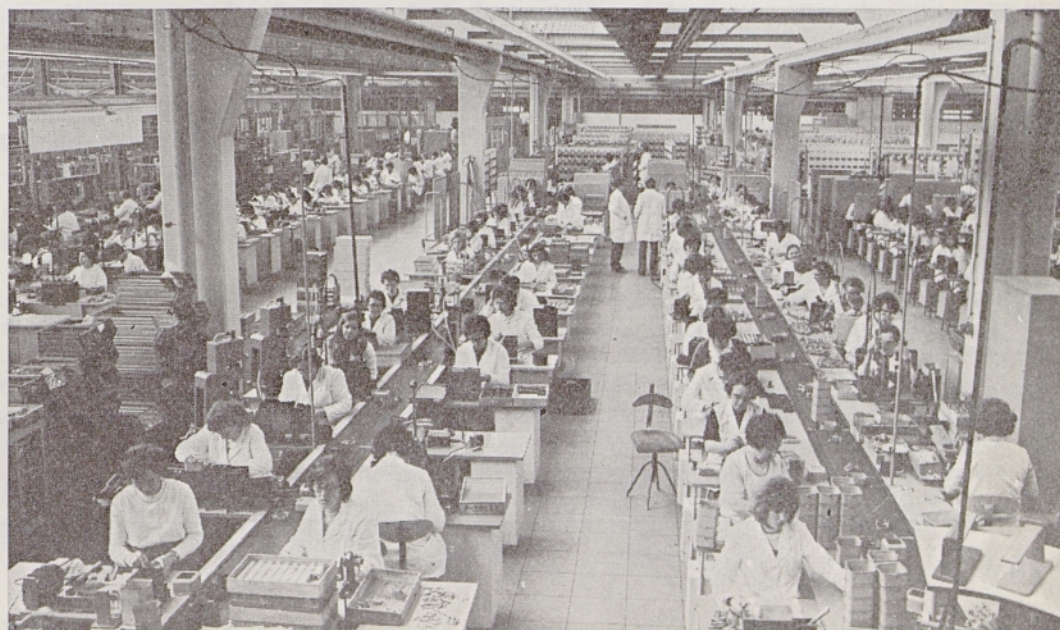
In še številka: lani so v občini našli 74.400 gostov in 183.750 nočitev. Štejejo pa 124 gostinskih obratov, od katerih je 60 zasebnih.

Mesto samo je dokaj urejeno. Pred leti so porušili vrsto starih hiš in zgradili sodoben hotel Creina ter trgovski center Globus. Zaradi svoje arhitektonske novosti, pravijo Kranjčani prvemu opekarna, drugemu pa železarna. Duhovitosti jim ne manjka.

No, za konec povejmo, da ima Kranj vse možnosti za zdravo življenje, saj je kot nalašč za turizem in šport, ki je, mimogrede, v Kranju zelo razvijen in je dal že vrsto vrhunskih jugoslovanskih športnikov.

Da je Kranj tudi dokaj napredno mesto, naj dodamo, da se je kot eno od prvih v Sloveniji zavzelo za ogromno investicijo — v gradnjo čistilne naprave za odpake iz vsega mesta. Hkrati so regulirali tudi Savo, da ne bo več poplavljala. Tako je Kranj s svojim razvejanim življenjem in delom prav gotovo bolj jutrišnje kot današnje jugoslovansko mesto.

Ob tekočem traku v Iskri

Nova Iskrina tovarna telekomunikacij na Laborah v Kranju

Združeno podjetje Iskra

Združeno podjetje Iskra je že vrsto let največja industrijska organizacija v elektroindustrijski panogi v Jugoslaviji, znana po svoji dinamični rasti, tehnološki ravni ter zanesljivosti in kakovosti izdelkov.

Iskrin družbeni produkt predstavlja 23 % vrednosti proizvodnje vse jugoslovanske elektroindustrije.

V Iskri je leta 1973 delalo poprečno 23.240 delavcev, oz. 19 % vseh zaposlenih v jugoslovanski elektroindustriji. Med njimi jih je 1300 z višjo in visokošolsko izobrazbo, 2700 s srednjo in 6600 kvalificiranih delavcev.

Združeno podjetje šola ali štipendira 2815 oseb, kar je več kot 10 % vseh zaposlenih.

Iskra združuje 21 delovnih organizacij s 56 TOZD, oz. 40 tovarn in 3 obrate s skupno pokrito površino 280.000 m², osrednji institut za raziskave in razvoj, komercialno organizacijo »Iskra Commerce« ter center za avtomatsko obdelavo podatkov.

V zadnjih desetih letih je Iskra rekonstruirala in modernizirala skoraj vse svoje tovarne in zgradila več novih. Vrednost investicij je bila 5–8 % vrednosti letne proizvodnje, lani pa je vrednost znašala nad 10 %.

Rojstni dan Iskre je 8. marec 1946, ko je bilo ustanovljeno podjetje Iskra, tovarna za elektrotehniko in finomehaniko v Kranju z 850 zaposlenimi. Iz zapuščene tovarne letalskih delov je postopno zrastle veliko podjetje, ki je odigralo pionirsko vlogo pri izgradnji in industrializaciji nove Jugoslavije. Razvoj Iskre se deli na štiri obdobja: prvo obdobje sega od ustanovitve do leta 1960, ko so se vzporedno, vendar samostojno razvijali matično podjetje v Kranju, Institut za elektro zveze v Ljubljani, Tovarna električnih aparatov v Ljubljani ter Tovarna telekomunikacij v Ljubljani, prvi proizvajalec radijskih in televizijskih sprejemnikov v državi. Z letom 1961 se začena drugo obdobje v razvoju Iskre, ko so se Institut za elektro zveze, Tovarna električnih apa-

ratov in Tovarna telekomunikacij v Ljubljani združile v enotno podjetje, ki je že imelo 7000 zaposlenih in 156 milijonov din vrednosti proizvodnje. Tretje obdobje razvoja je začela Iskra z letom 1966, in sicer s 13.000 zaposlenimi in 570 milijoni din proizvodnje. Na tej stopnji razvoja je bila sprejeta odločitev, da se doslej enotno podjetje reorganizira v Združenje samostojnih in enakopravnih organizacij, ki v celoti prevzemajo odgovornost za lasten in skupen razvoj. Po tem obdobju se Iskra poslej vse odločnejše vključuje tudi v mednarodno delitev dela. Prilagoditev proizvodnega programa tržni usmeritvi ter izgradnja razvejane mreže podjetij in predstavništev v tujini so omogočili 8-kratno povečanje izvoza. V tem obdobju so se z Iskro združila mnoga nova podjetja, kot Tovarna gospodinjske opreme ELRA, Tovarna industrijske opreme TIO in Tovarna anten Vrhnika, EMO — tovarna emajlirane posode in kontejnerjev Celje in Tovarna baterij »Zmaj« Ljubljana, ob koncu leta 1973 pa še VEGA — Tovarna elektrooptičnih in steklopihaških izdelkov Ljubljana, ELA — tovarna elektrospojnih vezi Novo mesto ter Tovarna kovinske galanterije Trenta — Bovec.

Četrto obdobje v razvoju Iskre se začena z letom 1974, ki v evoluciji jugoslovanskega družbeno-ekonomskega sistema predstavlja višjo fazo samoupravnih socialističnih demokracije. Iskra se je odločila graditi svoje notranje odnose na enakopravnem partnerstvu, sporazumevanju in solidarnosti.

Združeno podjetje ISKRA je najmočnejša predstavnic slovenske elektroindustrije in je danes tudi ena vodilnih elektroindustrij z 28.000 zaposlenimi v Jugoslaviji.

Matična tovarna v Kranju nosi ime ISKRA, industrija za telekomunikacije, elektroniko in elektromehaniko Kranj, ali skrajšano ISKRA — Elektromehanika (EM).

Pred reorganizacijo po branžah je Iskra Elektromehanika štela okrog 7000 zaposlenih z 8 TOZD, sedaj pa šteje okrog 10.000 zaposlenih v 10 tovarnah z 20 TOZD.

ISKRA Elektromehanika je največje podjetje v okviru ZP ISKRA in je ogromno doprineslo k standardu in gospodarskemu razvoju na Gorenjskem, posebej pa še v Kranju.

ISKRA Elektromehanika ima danes posamezne TOZD v raznih krajih Slovenije. Razen v Kranju so še v Ljubljani, Horjulu, Otočah, Lipnici in Blejski Dobravi.

Trenutno je v podjetju zaposlenih 9450 delavcev.

ISKRA Elektromehanika se trudi za čimboljši kadrovski sestav, zato nudi svojim delavcem možnost za dopolnilno izobraževanje. Tako trenutno dopolnilno izobražuje 326 delavcev, od tega 38 na visokih šolah, 145 na strokovnih srednjih šolah in 143 delavcev na ostalih šolah. V letu 1975 naj bi se po planu izobraževalo dodatno še okrog 100 delavcev.

ISKRA Elektromehanika ima 530 štipendistov na raznih višjih, visokih in srednjih šolah.

ISKRA Elektromehanika zaposluje okrog 41 % moških in okrog 59 % žensk.

Letni gospodarski plan ISKRE Elektromehanike znaša za leto 1975 2,102,150.000 din. Največji del proizvodnega plana nosi tovarna Telekomunikacij, in sicer 29 %. Naslednji večji predstavniki so tovarna števec s 16 %, tovarna električnih orodij s 13 %, tovarna stikal z 8,5 %, tovarna inštrumentov s 5,5 % itd.

ISKRA je uvedla nove proizvode na osnovi lastnega razvoja ali nakupa licenc. Naj navedemo nekatere:

- krmilni kontaktor 10,
- telefonske aparate s kompenzacijo,
- telefonske aparate s tasterjem,
- šestmestni števec pogovorov,
- vrtni stroji s priključki.

ISKRA Elektromehanika je velik izvoznik svojih izdelkov. Izvaža v glavnem na konvertibilno področje, in sicer 80 %, ostalo pa v SEV.

ISKRA se je vključila tudi v mednarodno proizvodnjo. Prevzela je firmo PERLES — tovarno vrtnih strojev v Švici in postala solastnik (večinski delničar) firme IRET — tovarna radio zvez v Trstu. V obeh podjetjih so na vodilnih položajih delavci Iskre. ISKRA zaradi teh firm lažje prihaja na tuja tržišča.

ISKRA je prva pričela strokovno sodelovati z univerzitetnimi institucijami in znanstvenimi instituti, kot so:

- Inštitut Jožef Stefan, Ljubljana,
- Inštitut za elektroniko in vakuumsko tehniko, Ljubljana,
- Fakulteta za elektrotehniko v Ljubljani,
- Iskrin razvojni inštitut.

ISKRA sodeluje tudi z inozemskimi institucijami in je članica mednarodnih strokovnih organizacij in združenj.

Iskra je imela v začetku leta 1945 le 15.000 m² pokritih površin. V prvih desetih letih je zgradila 900 m² in leta 1969 še 11.250 m² dodatnih površin.

Največja gradnja v obstoju Iskre je bila v letu 1973, ko je bila na Laborah postavljena Tovarna za telekomunikacije, ki predstavlja prvo fazo izgradnje tovarne na Laborah.

V bližnji prihodnosti so predvidene še gradnje večjega obsega, predvsem druga in tretja faza tovarne na Laborah v Kranju. Tovarna mehanizmov v Lipnici bo z novo gradnjo pridobila 1350 m². Novi šolski center ZP ISKRA v Kranju bo predvidoma dobil nove prostore do leta 1977 s površino 7900 m².

Če naredimo povzetek, vidimo, da je Iskra od začetnih 15.000 m² zrastle do danes na ca. 56.500 m² površin.

ISKRA posveča politiki nagrajevanja izredno veliko pozornost. Sistem razdeljevanja osebnih dohodkov spremlja posebna strokovna služba in vlaga vsa prizadevanja, da se nagrajujejo delavci po uspehih njihovega dela.

Vsi delavci so nagraceni tudi po osebnem prizadevanju, delavci v proizvodnji pa še po opravljenem fizičnem obsegu dela.

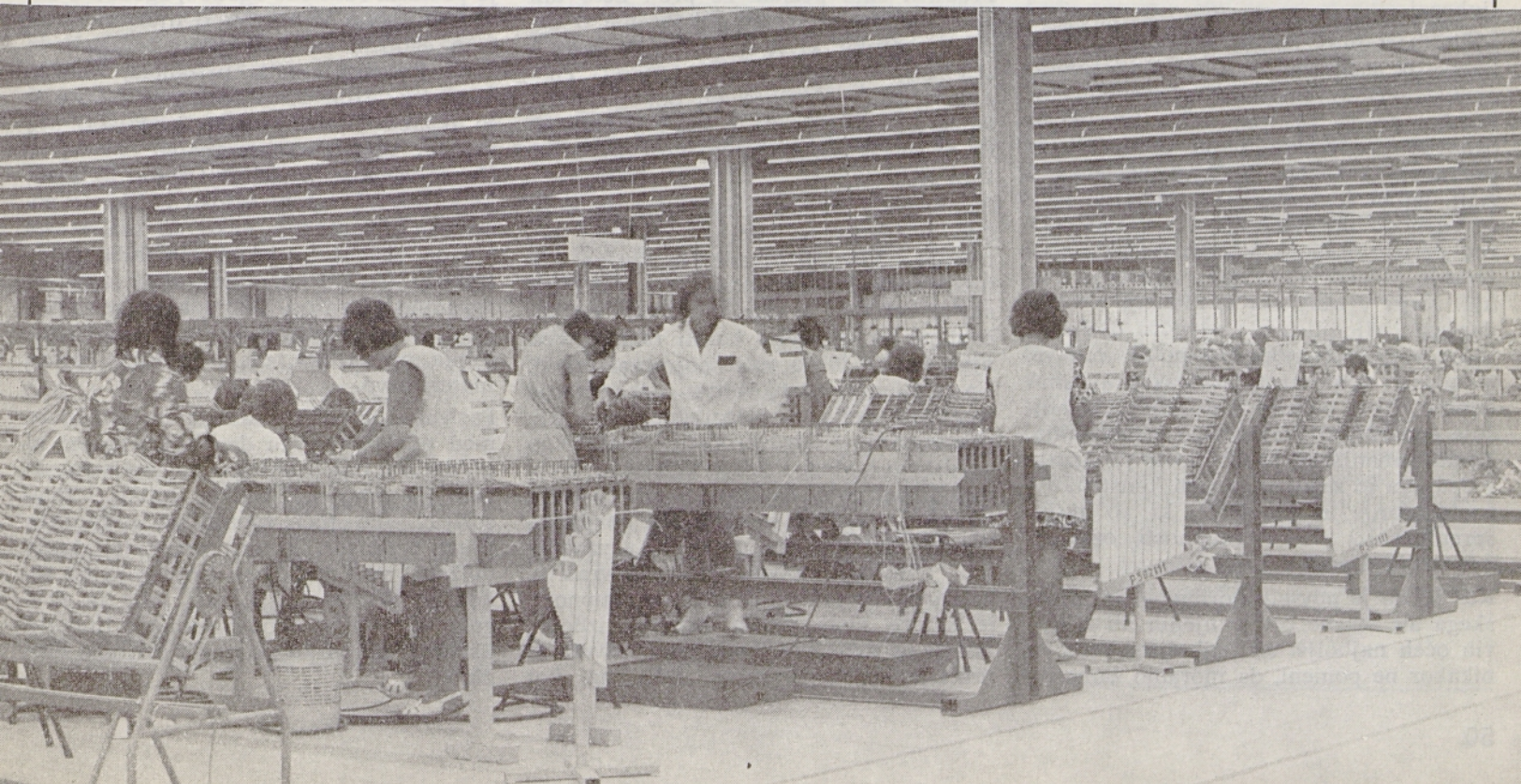
Iskra Elektromehanika prispeva za stanovanjsko izgradnjo za svoje zaposlene ljudi 7 % od bruto osebnih dohodkov. V letu 1975 bo to zneslo 8,400.000 din. Sredstva bodo porabljeni za dodelitev kreditov za individualno gradnjo in za nakup novih stanovanj.

Podjetje ima urejeno prehrano z lastnimi delavskimi restavracijami in bifeji. V njih dobijo zaposleni poleg malic tudi tople in mrzle napitke.

Letovanje imajo organizirano skupaj z Združenim podjetjem Iskra. Prispevali so sredstva k izgradnji počitniškega centra »PINETA« pri Novigradu in na Dugem otoku. Poleg tega podjetje nudi aranžmaje v sodelovanju s počitniškimi agencijami.

ISKRA organizira in spodbuja oddih in razvedrilo svojih zaposlenih in njihovih družin še s tem, da pospešuje rekreativne, športne in kulturne dejavnosti.

Pogled v Iskrino proizvodno dvorano

Otrok med dvema ognjema

Kljub naglici, ki je sestavni del življenja slehernega med nami, si vendar kdaj pa kdaj vzamemo čas, da se soočimo sami s seboj, da premislimo o sebi, svojem intimnem življenju. Tudi če smo še tako zaposleni z vsemi obveznostmi, nas marsikdaj sami dogodki prisilijo, da malo več premišljujemo o sebi, o sebah, s katerimi smo intimno povezani.

Vsekakor je izredno pomemben dogodek za vsakega izmed nas, ko začne ugotavljati, da družina razpada. To so tiste »črne misli«, ki sprožijo cel plaz neprijetnih ugotovitev, ko v mislih ponovno oživimo vse tiste pomembne momente, ki so privedli do sklepanja zakonske skupnosti. Učenje na »lastni koži« je res pre-

PIŠE: AZRA KRISTANČIČ
DIPL. PSIHOLOGINJA

cej nevarna in draga življenjska šola, ki jo plačuje vsak, ki ne zna ali pa noče sprejeti nujnih spoznanj, da tudi skupno življenje, ustvarjanje družine terja pravo, učenje in določene sposobnosti, ki so nujne, če želimo ohraniti čustva ljubezni.

Kolikokrat prav zaradi nezmožnosti razlikovanja navidezne od resnične ljubezni ustvarjamo skupnost z moškim ali žensko, ne da bi vsaj delno upoštevali osnovne značilnosti svoje osebnosti in osebnosti partnerja. V času dvorjenja, v želji, da bi se pokazali v najboljši luči, se eden od partnerjev rad v celoti podredi željam drugega. Vendar začasno podrejanje nikakor ni odsev resničnega stanja. Kajti v zakonski skupnosti, v vsakdanjem življenju pride resnična osebnost vsakega posameznika do polne veljave, začne se upor proti neenakopravnemu odnosu. Upor pa poraja konflikte, zmanjšuje sposobnost vzajemnega prilagajanja. Zaradi zmanjšane sposobnosti vživljanja v drugega je zmanjšano tudi konstruktivno soočanje s problemi, ki so nujni spremljevalci vsake skupnosti oziroma odnosa med zakonci.

Res je, da je povsem normalna želja moškega ali ženske biti v njenih ali njegovih očeh najboljši ali najboljša. Toda to nikakor ne pomeni, da moramo zamaski-

Poletje

Foto: Milenko Pegan

rati svojo osebnost v takšni meri, da izgubimo sposobnost realističnega ocenjevanja sebe in partnerja, kakor tudi zakonske skupnosti. Posledice so lahko usodne, ne le za moškega in žensko, ki se nista zadovoljivo pripravila na zakonsko skupnost, ampak tudi za »produkt« te skupnosti — za otroka. Prišla je mlada mati, ki je vsa solzna začela pripovedovati:

»Odšel je! Ne, ni mi hudo, da je odšel, saj zadnje čase to ni bila nobena zakonska skupnost, ampak pekel. Ni mi žal, toda ali si sploh lahko mislite, kaj je storil? Odpeljal mi je otroka! Odpeljal ga je tako daleč, v tujino, da ga niti ne morem najti. Kaj bo z otrokom, kako bo lahko skrbel zanj? Saj je deklica stara šele pet let!«

Problem smo poznali že prej. Leto dni je tekla razprava med zakoncema o dodelitvi otroka, ki je bil sicer po razvezi zakonske skupnosti dodeljen materi. Zadnje dejanje, da je oče kar odpeljal otroka, je bila le pika na i. Vsi problemi pa so se začeli veliko, veliko prej, pred petimi leti...

Sklenila sta zakonsko skupnost po krajšem poznanstvu, kateremu je bolj botrovala seksualna privlačnost kot pa resnična čustva. Dekle je zanosilo. Na hitro sta se odločila za poroko. Kmalu po poroki pa so se začele kazati razlike med njima; vsak je po svoje pojmoval zakon. Na vzajemna žrtvovanja, usklajevanje trenutnih želja z dolgoročnejšimi cilji, prevzemanje odgovornosti, realistično predstavo o vlogi seksa v skupnosti dveh, nujno potrebni osebnosti in čustveni zrelosti — na vse to nista niti pomislila. Pet let življenja sta preživela v vzajemnih obtožbah, poglobljanju sovraštva. Ustvarila sta takšno nevrotično skupnost, iz katere nista videla drugega izhoda, kot da se razvezeta. Toda, tudi razveza ni prinesla zelenega miru. Bila sta kot

smrtno ranjena bojevnika, ki sta neusmiljeni boj nadaljevala, toda prek otroka! Nista se mogla sporazumeti o obisku otroka pri očetu, o urah, ki naj bi jih otrok preživel s svojim očetom. Mati je trmasto vztrajala, da se svojemu bivšemu možu maščuje tako, da otroka ne bo več videl. V bistvu je želela prizadeti bivšega moža, ker je vedela, kako rad ima otroka. Maščevala pa se je otroku. Otrok med dvema ognjema ni in ni mogel do-umeti, zakaj ne more več videti očka? Zakaj sta se z mamo skrivala pred njim? Zakaj je od mame dobival darila in vse, kar si je v tistem trenutku zaželel. Nekaj podobnega je doživljal tudi z očetom: razvajal je deklico, razlagal, kako bo prišel dan, ko bosta skupaj in kako se bosta rešila hudobne mamice! Otrok je poslušal resnično zgodbo, zgodbo o nezrelosti očeta in mame, o njunem strašnem egoizmu in neverjetni želji, da bi drug drugega ranila, prizadela, uničila. V bistvu je bil otrok le žogica, ki sta si jo nezrela oče in mama podajala, uživajoč v vzajemnem sovraštvu.

Konec zgodbe poznate. Ostala je mati, ki je šele ob izgubi otroka prišla do pomembnih spoznanj, kako so vsa ta sovražna dejanja med njima bila nepotrebna, ker ji je bivši mož zapustil ogromno praznino. Šele zdaj se je zavedla, da je ob vseh teh bojih z možem pozabila na otroka, da je zatajilo njeno materinstvo.

Posledice si lahko zamislimo. Nihče izmed udeležencev te družinske drame ni in ne bo našel tistega zadovoljstva, ki nam ga omogoča kolikor toliko strpno sožitje. »Po toči zvoniti je prepozno« pravi pregovor, ki nas opozarja, da je dolžnost vsakega, ki se pripravlja na zakonsko skupnost, spoznati sebe in drugega ter šele na osnovi resnične ljubezni ustvariti zakonsko skupnost oziroma družino.

Če ti raztrgajo srce

Raztrga se ti obleka, raztrgajo se čevlji. Kadar se to zgodi, damo čevlje ali obleko zakrpati. Seveda niso potem nikoli več kakor novi. Zakrpani so pač. Če pa ti raztrgajo srce, ga je težko zakrpati. Rana ostane, spremlja te skozi življenje, ki ti ga potem dostikrat prikroji po svoje, čisto drugače, kakor si se sam namenil in bi želel. Vsak dan srečujemo ljudi z raztrganimi srci in morda smo tudi sami med njimi. Če je tako, je to hudo. Ne dolgo tega sem brala v neki reviji spomine uglednega zdravnika. Ni bil od nas, temveč iz Anglije. Ta je zapisal, da mu je bilo najtežje, kadar je obravnaval primere ljudi z raztrganimi srci. Ne, to niso bili srčni bolniki v pravem pomenu besede. Njihovih src nisi mogel pozdraviti z injekcijami ali morda z operacijo, kajti ranjena so bila od življenja samega. Morda se je to zgodilo že davno, lahko da že v njihovih najbolj zgodnjih otroških letih in jim je to ubogo ranjeno srce njihovo življenjsko pot potem čisto drugače zasukalo, kakor so želeli sami in njihovi domači. Morda so postali zagrenjeni osamljenci, obupanci, bolniki ali celo prestopniki.

Na vse to sem pomislila tisto dopoldne, ko je v naše uredništvo prišla mlada obupana mati in nas prosila, da bi v reviji objavili oglas, da išče svojega šestletnega sinka Dejana, katerega je njegov oče, njen ločeni mož, neznano kam odpeljal. Ob razvezi ga je sodišče seveda prisodilo njej. Mož je vedel, kako je navezana nanj, pa ga ji je odpeljal. Kam? Morda je s svojo novo izbranko in otrokom odpotoval v Avstralijo ali Kanado, kjer imata sorodnike je menila mati in bo kateri od bralcev Rodne grude morda našel sled. To je bilo njeno zadnje, rahlo upanje. Kapljica blažila za njeno bolečino. O podobnem primeru je pred tedni poročal naš ženski tednik. Mlad par s Štajerske je bil na začasnem delu v Nemčiji. Imela sta hčerkico, ki je živel pri dedku in babici na Štajerskem. Zgodilo se je, da se je mlada mati v Nemčiji pri avtomobilski vožnji smrtno ponesrečila. Otrok je ostal pri starih starših, ki sta z vso ljubeznijo skrbela zanj. Odškodnino po ponesrečeni materi je oče na hčerkino ime naložil na hranilno knjižico. A kmalu se je premislil in polovico vsote dvignil za svoje potrebe. Punčka je rasla in se pridno učila. Oče pa je v Nemčiji našel novo ženo in se spomnil, da bi potreboval še ostanek denarja od ponesrečene žene, ki je bil naložen na hčerkino ime. A drugače ni šlo, kakor da vzame k sebi še hčerko. Ker tast in tašča nista bila soglasna, je otroka pridobil z zvijačo. Pripeljal se je na obisk in hčerko pričakal, ko se je vračala iz

šole. Bil je nadvse nežen in ljubezniv in ji je prinesel darila, ki so podarilo dekletce čisto zmedla, parfum, zapestnico, prstanček, pa šminke za oči in ustnice. Seveda si teh daril ni upala pokazati babici. Skrivala se je namazala in okrašena kakor božično drevo in šla v šolo. Sošolke so jo gledale z zavistjo, nekatere so se posmihale, učiteljica pa jo je nahrulila: »Ja, kakšna pa si, saj vendar ni pust.« Zajokala je od užaljenosti. Oče je pa s tem dosegel svoje. Ko sta se spet sešla, mu je potožila, pa se ji je zasmejal: »Seveda, saj drugače ne more biti, ko si med samimi kmeti. Vzel te bom s seboj v Nemčijo. Greš?« Seveda je ni bilo treba še pregovarjati. In nekega dne je kar izginila brez slovesa, pa hranilna knjižica z njo.

Tasta in tašča je oče suho obvestil iz Nemčije, da je vzel dekle k sebi. Ona pa se ni več oglasila. Niti drobne besedice zahvale za njuno dolgoletno skrb jima ni pisala. Ali ni hotela, ali pa ni smela? Najbrž bo to zadnje držalo. »Pa tako prijazno dekletce je bila,« kar ne moreta verjeti vsa zlomljena od bolečine. Pisali pa so znanci in zvedela sta vsa nesrečna, da mali ni tam v Nemčiji prav nič lepo. Shujšana in slabo oblečena je in mačeha je čisto očitno ne mara...

Mislil na šestletnega Dejana, ki ga išče obupana mati. Mislil na dekletce v Nemčiji, za katero žalujeta dedek in babica na Štajerskem. Mislil na vse tiste, ki se jim je zgodilo enako ali podobno. Mislil na njuna in podobne očete, pa tudi na nekatere matere. Ne Dejanovega in ne očeta deklice iz Nemčije pri njunem dejanju ni vodila ljubezen in želja, da bi otroku ustvaril nov, lepši, toplejši dom. Oba je vodilo le koristoljubje in maščevalnost. Če je bila zraven še trohica očetovske ljubezni, je ta ostala daleč zadaj za vsem drugim. Oba otroka sta bila le »objekta«, predmeta, ki so ju izrabili. In zgodilo se bo, morda se je pri deklici v Nemčiji, ki je zrelejša, to že zgodilo, da se bosta zavedla bridke resnice. Kako grenko boleče bo to spoznanje. Kako bo zbolela rana v srcu, rana, ki bo z leti postajala vse bolj skeleča.

Tisti stari angleški zdravnik je svoje spomine in razmišljanja ob njih zaključil nekako takole: »Kako velika in pomembna beseda je — človek. Biti vselej in povsod človek! Škoda, da v svojem vsakdanjem življenju na to tako radi pozabljamo. Kajti, če bi svoja dejanja in načrte izpeljali pod tem plemenitim geslom, bi bilo na svetu veliko lepše in koliko manj oprakov bi imeli psihologi, psihiatri, pa tud sodniki in sodišča.

Nekaj jedi iz hladnega bifeja

Obložena goveja pečenka

Kilogram pljučne pečenke očistimo kožic, potresemo s poprom, solimo in namažemo z gorčico. Zatem meso na hitro spečemo in pazimo, da se ne prepeče, ker bi bilo presuho. Ohlajeno meso narežemo na rezine, katere enakomerno zložimo na velik podolgovat krožnik. Meso obložimo z rezinami trdo kuhanih jajc, olivami in zelenim peteršiljem. Poleg ponudimo marinirane kumarice.

Marinirane kumarice

Kumare olupimo, očistimo in zrežemo na debelejše rezine. Marinado pripravimo: drobno sesekljano čebulo, nekaj kaper, dve trdo kuhani jajci in zelen peteršilj. Vse to pomešamo z oljem, curkom belega vina, limoninim sokom in žlico gorčice, zatem omako solimo, popramo, dobro premešamo in z njo polijemo narezane kumare. Kumare bodo okusnejše, če ostanejo nekaj časa v marinadi. Preden jih ponudimo, jih potresemo s seseklim peteršiljem in seseklimi jajci.

Goveji gobec v solati

Gobec mladega goveda skuhamo s koščkom čebule in lovorjevim listom v osoljeni vodi do mehkega. Zelo mehko kuhan gobec dobro ohladimo in zatem zrežemo na rezine ter začnimo z oljem, kisom, dobrim belim vinom, seseklim česnom, peteršiljem, žlico gorčice in popramo. Zatem jed v skledi obložimo s trdo kuhanimi jajci, kislimi kumaricami in vložnimi gobicami ter ponudimo.

Riž po orientalsko

Četrť kg dobrega riža in 10 dkg graha operemo in skuhamo v slanem kropu, zatem ga odcedimo in ohladimo. Deset dkg gnjati, eno rdečo in eno zeleno vloženo papriko, 10 dkg vložnega paradižnika in 5 dkg vložnih gobic zrežemo na drobne koščke in to primešamo rižu z graham. Vse še enkrat dobro premešamo in zabelimo s pikantno solatno omako, katero smo pripravili iz olja, kisa, soli in popra. Solato stresemo v skledo in okrasimo z rezinami paprike in kuhanim ohlajenim graham.

Pizza po ljubljansko

Iz primerne količine moke, žlice olja, soli, za oreh kvasa, ki smo ga raztopile v nekaj žlicah mlačnega mleka in pustile da vzhaja ter mleka ugnemo mehko testo in ga pustimo, da vzhaja. Pekač namastimo in po njem razpotegnemo vzhajano testo; če ga je ob straneh preveč, ga odvajamo. Za nadev potrebujemo 20 dkg sira gauda, 10 dkg gnjati, nekaj strokov česna, 2 paradižnika ali mezgo, majaron ali timijan ter po želji še nekaj ribjih filetov, vložnih gobic in oliv.

Na testo, ki je na pekaču, najprej potresemo nekaj drobno strtega česna, zatem sesekljano gnjat, zatem debelo nastrgan sir in na sir rezine zrezanega olupljenega paradižnika ali paradižnikovo mezgo, po vrhu pa posipamo nekaj majarona in še ostale dodatke po želji. Pizzo pečemo pri zmerni vročini 20 minut do pol ure.

INA

Razpad rodovine skupnosti Fujsov

Mati mi je pripovedovala:
o svojem rojstvu,

ki se je začelo z nesrečo njene matere Manke Pickovice, iz rodu Fujsov. Proščenje v Turnišču je bilo krivo, da se je zaplesala pozno v popoldne s Špilakom iz Bukovja, greh pa sta napravila kar spotoma v koruzi, ga še ponovila dvakrat do doma, ravno tako v koruzah. Ko ga je Manka po dveh mesecih srečala in mu povedala, kako je z njo, se je delal norega, rekši ji: »Bogve, s kom vse si kaj imela.« Ko je stara Fujsova le opazila, kako je z dekletom in to povedala oču, je ta rekel, naj sama stvari uredi s Špilaki. Kar je pomenilo, naj Špilakov pride na ogledi in zaprosi za dekletovo roko. Stara Fujsova je bila dovolj pametna, da se je o vsem raje pogovorila z materjo Špilakovico. Ta pa je povedala možu, ki je po njej sporočil Fujsu: če da toliko in toliko zemlje z dekletom, se zaradi njega lahko vzameta. Stari Fujs pa je čuval svojo rodovno skupnost, še na misel mu ni prišlo, da bi dal eno samo ped zemlje s hčerjo: »Pokeč bom jaz živ, niti ogóna z nikomer!« je sporočil staremu Špilaku. Nakar mu je ta po ženskah vrnil podobno: »Brez zemlje mi je pa še pes ne bo maral.«

Staremu Fujsu je to bilo dovolj. Prizadet je bil njegov ugled. Saj jih v Poljani ni bilo kmetov, vsaj ne na pretek, ki bi se lahko bili postavljali z njim v isto vrsto, kaj šele nadenj. »Svetešnje se mi obleci, da ne boš kot kakšna sirotika,« je zapovedal hčeri, ki ni vedela, kaj oče nakleplje, čeprav ni verjela v kaj dobrega. Saj se je zadnje čase venomer obregoval obnjo. Sicer pa je bila nedelja, ljudje gredo na vsako pot svetešnje oblečeni. — Tudi obuti se je morala. No — bilo je že jeseni in ljudje vsaj ob nedeljah niso bosi tapkali po kolnikih. Tudi sam se je oblekel svetešnje — namesto breguš, ki jih je sicer nosil, si je oblekel suknene pantalone, si obul škor-

nje, kakor so jih pač kmetje nosili pa naj je bilo potlej poletje ali zima. Telovnik na štiri žepke si je zapel prav do goltanca, da je bilo videti samo ovratnik bele pečelatne srakice. Ko si je oblekel še suknjič, si je vtaknil v en žep pipo, v drugega pa žačko s tobakom. In debelo grčavko si je vzel na pot. Nazadnje je Manka že sumljivo pogledovala vse to skrbno napravljanje, celo ko je oče dvakrat goltnil žagnjičice iz steklenice, rekši proti hčeri: »Zdaj nama pa bog pomagaj.«

Stopila sta na pot — oče spredaj, hči za njim, vse po naši poljanski navadi. Manki pa se je takoj zbistrilo, ko sta zavila proti Bukovju, kaj oče namerava. Tam pa sta obstala pred mogočno 'zidino', v Bukovju prav gotovo prvo zidano hišo, ki se je bahavo šopirila nad nizkimi, s slamo kritimi cimpri. — »Tu je doma?« je vprašal stari Fujs hčer, čeprav je že vedel, kam mu je iti.

»Tu,« je prikimala hči, bolj prikimala, ko rekla.

Odprla sta vratca, stopila proti hiši — oče naprej, hči za njim z najslabšimi slutnjami. Stopila sta po nekaj vhodnih stopnicah in odprla v mračen priklet. Oče je pokljunkal na dveri na veliko sobo, vstopila sta in pozdravila po krščansko s 'falejn bojdí Jezuš Kristuš', nakar jima je od mize odzdravilo več glasov z 'na vse veke amen'. Povabili so ju, naj sedeta in jima je starejša žena po običaju s predpasnikom obrisala dva stola, sama se pa potlej umaknila iz sobe. Trije moški in deklina pa so ostali.

»Hvala na vabilu,« je odvrnil Fujs. »Bova na kratko.« Nato je še dodal, gledajoč zgolj gospodarja: »Se bomo pogolčali pa potlej, če bo vse v redu. — Oče in Franc naj ostaneta v sobi.«

Bila je kar zapoved, ki pa jih ni osupnila: trmastega, gospodovalnega Fujsa so dobro poznali. Špilaki so se spogledovali, deklina in en moški sta odšla za materjo, v sobi sta ostala le sin Franc in oče. Stari Špilak je ožemal z usti, ko da žveči. In je žvečil ta ukazajoči glas, ki mu ni nič ugajal: bil je župan v svoji vasi. Je pa vendar dejal, skušajoč vse obrniti na šaljivo stran:

»Kaj bo hudega, Fujsa? Ker že vidim, da ne prihajata z najboljšimi nameni...«

»Tudi nimava vzroka, da bi prepevala veselo alelujo, ni vuzem.« Z glavo je pomignil na dekle, ki je obstala kar pri dverih, rekši: »Moja hči je. Dobro vidita, kako je z njo.« Videti še ni bilo ravno preveč, sta pa Špilaka vedela, kaj Fujs misli. Stari Špilak je sedel za mizo, fant pa je stal ob strani. In temu je zdaj Fujs zastavil: »Si ti imel kaj z njo?«

Mladi Špilak je zmignil z rameni rekši, ko da se ga to ne tiče: »Hja, bo že sama najbolj vedela, s kom vse je kaj imela. Prveščica ni bila.«

Bilo je na moč žaljivo, Manki pri dverih je kri pljusnila v lice, prišlo pa je zanj tudi poslednje spoznanje s ponižanjem, da je zastokala: »Kristuš — kot žrebec me je naganjal po kukaricah in ne samo po eni, v vsako me je hotel vleči.«

Oče hčere ni poslušal, temveč je rekel mlademu Špilaku: »Da ni bila prveščica. Si prišel s sejma, si telice prodajal? No, pa to, da boš vedel, da je ženska in ne krava, in da se boš spomnil, če si vsaj bil med njimi, ki so kaj imeli z njo.«

Zamahnil je s svojo grčavko tako znenada in tako močno, da ga je dečka vrglo najprej k steni, kjer se je kar spustil na klop z 'jau, jau, jau.'

Nakar je zrasel izza mize z vso svojo veličino in veličnostjo, še bolj pa z besom stari Špilak. Najraje bi bil

planil nad Fujsa, si je pa premislil, že zaradi grčavke, s katero je Fujs bil oplazil njegovega sina. Ves zelen od besa je siknil: »Ven se mi poberita, ti in tvoja kusa, preden bo hudo, ti pravim.«

Tedaj se je stari Fujs, počasi, a odločno bližal mizi, za katero je tokrat že stal stari Špilak. Ta je sicer iztegnil roko, a le bolj zato, da bi ujel grčavko, pa se tudi branil. A Fujs je bil spretnejši: oplazil je Špilaka pač po roki, ki se je pomolila naprej ko ščit pa se mu tudi pobesila ko zlomljena veja. Zaklel je madžarski, ker je pač bil vaški 'biró' — župan, in ker mi nimamo kaj prida kletvic. Nato je zaklical sinu:

»Daj mi kovački nož, da mu razparam blek, dedu plesnivemu, razbojniku. Ti pa njo, potepinko, vrzi na gnoj, kamor kusa spada.«

»Ne morem do miznice,« je rekel sin, ker si tja pač ni upal.

Zato pa je stari Fujs sam odprl miznico, vzel iz nje dolg 'kovački nož', ga zasadil v mizo skoraj za dva prsta globoko, rekši jima: »Tu pred vama je nož, če si ga kateri upa izdreti.«

»Vzemi nož,« je velel Špilak sinu, »deda starega zakolji, njej pa prereži blek, da ji detičnjek z detetom vred spadne ven.«

»Ta da mi bo zdaj še paral hčer, kanžor?« je dejal Fujs in ponovno zamahnil po fantu, ki je stopil za korak naprej. Kar ga je posadilo na tlo, da je najprej spet zastokal svoj 'jao, jao', nato pa začel preklinjati, da je bilo že grdo. In kričal je: »Zaklal te bom, prokleti ded ušivi, kurvo pa tudi!«

Fujs je bil miren, ko da se ni nič zgodilo, in je tudi tako vprašal: »Nu — kako zdaj odločita? Vzame tepeš lajkoš dekle ali ne?« Gledal je po starem Špilaku ne po sinu, saj bo oče odločal in ne sin.

»Ne in ne in še stokrat ne, Fujs. Že zato ne, ker si prišel nadme in nad moj dom s palico. Ne — nočem, da bi si midva bila očeta, da veš. Če je pa klantoš tako nor, da se sam drugače odloči, ga počakajta, da si poveže svoje stvari v capo, pa si ga potlej peljita v božjem imenu, vse veke. Le da samo s tem, kar bo ponesel s seboj v capi.«

Zdaj se je Fujs le obrnil k mlademu Špilaku rekši mu: »Poslednjič te vprašam, ali jo vzameš za ženo, da ne bo še večje sramote, ali pa ne?«

Mladi Špilak je bil tokrat v zadregi, vendar ne toliko, ker se ne bi bil mogel odločiti, temveč ker se je zbal Fujsove grčavke, pa se je izgovoril na očo: »Ste slišali našega očo — v cape naj si povežem svoje stvari in grem z njo. Hja, kako jo bom pa krušil, njo in dete, ki niti zagotovo ni moje, ha!«

»Torej ne?« je ostro postavil predenj Fujs.

»Ne,« je zamrmral fant, nato pa se že ponovno sesedel, ko da bi bil kdo snop prevrnil. Ga je Fujs tako nepričakovano udaril s svojo grčavko po plečih, da se je komaj utegnil nekoliko obrniti in da mu je priletelo po plečih, namesto po glavi. Je pa tudi tako bilo dovolj.

»Drugič pa, svinjar ščančavi, se vlezi kam na brvno ali na desko pa jo hrdaj po mili volji, ženske pa pusti v miru; tudi druge ženske. Ti pa,« Fujs se je obrnil do hčere, stopil do nje, tudi njo udaril po plečih, da se je

Ilustrirala Beba Heimer

kar zvila in zastokala, rekši ji: »Če že ne moreš sama spati, si prinesi iz prosa deda, rajši, ko da ležeš s tako piskovino na slamo. Ali pa se s takim žrebcem loviš po kukaricah. Ker krščanski starši vama postelje že ne bi dali, da bi si kradla smrtni greh.« Odprl je dveri in jo sunil skozi, onima v sobi pa je dejal za slovo: »Vse drugo bo povedalo sodišče. Če je že dete v grehu spočeto, brez zemlje ne bo moglo živeti: načnoli bomo Špilakov grunt, to si zapomnita.«

Niso ga 'načnoli'. Sodišče je po svoje presodilo, ker sodišče pač ne more nikogar prisiliti v zakon. Župan Špilak pa je še vedno imel v Lendavi toliko ugleda, da ga niso hoteli posebno udariti zaradi 'majhne spozabe' njegovega sina. Fujs pa tokrat ni bil več 'biro', čeprav si je nekaj ugleda pri gospodi še ohranil.

Špilaki so morali Mankico, kakor so krstili našo mater, izplačati z nekaj mesecev staro teličko.

Odlomek iz knjige: Miško Kranjec: Strici so mi povedali. Izdala Pomurska založba, Murska Sobota, 1974

Razpad rodovine skupnosti Fujsov

otroci berite

Vera Albreht

UGANKA

Štirje bratci, tri sestrice
vsi enaki v rast in lice,
šest odetih je v črnino,
sedma v rdečo kotenino.
(Dnevni v tednu)

Jože Šmit

DEDEK JEŽEK

Ježka imamo, kdo ga pozna?
Vsak dan po kosilu zaspi
in ko se čez čas nasmrči,
se z nami poredno igra.

Včasih si tudi pipo prižge
in puha kot lokomotiva,
vsa v dimu se glava mu skriva...
Ja, ampak to še ni vse!

Naš ježek hodi s puško na lov
in potlej zajčke in jerebice,
poleti pa jagode in borovnice
prinaša v torbi domov.

Kako?! Saj takega ježka ni
ali pa strašno je redek!
Oja, pa je: to je naš dedek,
kadar si brado pusti.

Jana Milčinski

ZGODBA O PRINCESKI

Pri nas imamo princesko. Pa ne tisto iz pravljice, ki ni mogla spati zaradi zrna graha pod dvajsetimi žimnicami, ampak pravo, živo in resnično princesko, ki tudi na trdem ležišču sladko zaspi, če je le zaspala.

Oblečena je v plave kavbojke in rdeč jopič, ima zlate lase in kadar se zasmee, se ji v licu naredi jamica, tista, ki ji pravimo »deveta lepota«. Zato menimo, da je prišla iz Devete dežele.

Vsi vemo, da je življenje v Deveti deželi prekrasno. Tam na drevesih zorijo klobase, namesto špinače raste na njivi čokolada in iz vodovodne pipe si lahko po želji natočiš sadnega soka ali limonade.

Ker v Deveti deželi ne poznajo vode, je naša princeska ne mara. Ne mara ne vode za umivanje. Vsako jutro in vsak večer in pred vsakim obedom, ko se je treba umiti, zažene vik in krik:

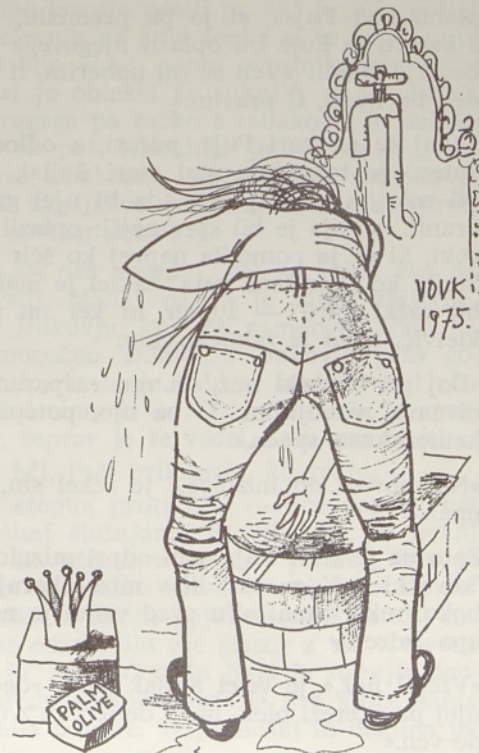
»Ne bom se umila. Ne in ne!«

Zatrjuje nam, da so princeske tako zelo lepe, da se jim ni treba umivati. Nam pa to ne gre in ne gre v glavo. Zato smo se o tem pozanimali pri sosedovih pa so nam rekli, da pri njih nimajo princisk ali pa vsaj ne tako zelo lepih, da se jim ne bi bilo treba umivati.

Potem smo zavrteli telefon, in sicer tisto številko, ki se ji pravi »informacije« in kjer poznajo odgovore na vsa vprašanja. Vprašali smo jih, kako je s princeskami in umivanjem, pa so nam odgovorili, da o tem žal nimajo podatkov, da pa menijo, da se morajo tudi najlepše princeske umivati. Kajti, če se ne umivajo, so umazane. Umazane princeske pa niso lepe.

To smo povedali naši princeski, pa nam je rekla, naj se gredo pri informacijah solit in da tam nič ne vedo. Zato smo se napotili še k učenim možem — zgodovinarjem in jih prosili, naj pogledajo, kaj piše v starih, zgodovinskih knjigah: ali so se princeske, ki so živele pred sto in sto leti, umivale ali se niso. Zgodovinarji so prebrskali vse učene knjige, a o tem v nobeni knjigi niso zasledili niti besede. Le v pravljicah so prebrali, da se je neka davna princeska umivala v jutranji rosi in da je bila zato najkrasnejša princeska, kar jih je videl svet.

Tudi to smo povedali naši princeski. Rekla je, da so zgodovinarji zelo pametni možje in da se bo tudi ona umivala v jutranji rosi.

Toda na travici, ki raste pred našo hišo, je jutranje rosice komaj za prstnik. Kako naj se naša princeska, ki je že kar velika deklica, umije v njej?

Naša princeska pa je vztrajala:

»Umivala se bom v rosici, v vodi se ne bom. Voda škoduje moji lepoti. Ali hočete, da ne bom več lepa?«

Tega seveda nismo hoteli in naša princeska bi najbrž še danes neumita hodila po svetu, če ne bi prišlo poletje. Takrat pa je oče rekel:

»V počitnicah bomo šli na morje. Škoda, da naša princeska ne bo mogla z nami.«

»Zakaj pa ne?« se je začudila princeska.

»Zato, ker tebi voda škoduje,« je rekla mama. »Le kaj bi ti na morju? Med tem ko se bomo mi kopali in hladili v morski vodi, bi nas ti lahko le gledala. Bilo bi ti vroče in dolčas. Res je najbolje, da ostaneš doma!«

»O, to pa ne! Nočem ostati doma. Tudi jaz bom šla na morje. Tudi jaz se bom kopala!«

»Kako, če pa voda škoduje tvoji lepoti!« smo vzkliknili v en glas.

»Mogoče mi pa zdaj ne škoduje več?« je rekla princeska.

»Pa poskusimo,« je predlagala mama. Umili in okopali smo princesko od nog do glave. In, pomislite! Lepoti naše princeske voda res ni škodovala. Nasprotno — odkar se pridno umiva, je naša princeska celo lepša, kot je bila prej.

In, kar je najlepše — v vročem, sončnem poletju bomo šli s princesko vsi srečno na morje.

Krožek mladih dopisnikov

Niko Grafenauer

ŽABJI RADIO

Žabja radijska postaja sleherni večer oddaja. Rega, rega, kvak se oglašča v prvi mrak.

Brez odmorov in reklam se vrsti izbran program. Rega, rega, rega, kvak se razlega sredi mlak.

Žaba se na žabo krega, češ, da ji v besedo sega. Rega, rega, brez olake sučejo vseppek jezike.

S svojo žabjo govorico si sporočajo novico: Rega, rega, rega, kvak, na obzorju siv oblak!

Kdor ne mara, da ga zmoči, naj pod streho v vodo skoči. Da ne bosta, rega kvak, mokra srajčica in frak.

Miroslav Košuta

VIDEL SEM

Videl sem, videl jadro na morju, ko je tonilo v obzorju. Videl sem, videl oblaček na nebu: bil je podoben galebu.

Ljudska

KOS

Poje, poje v grmu kos: Nisem reven, če sem bos. Moj je tale širni les. V njem je šest krat tri dreves. Kdor jih kupi, jih prodam in še jagod mu dodam. Potlej hišo si zgradim, da v njej zimo preživim.

Voščila slovenskih otrok iz Münchna predsedniku Titu

Dragi tovariš Tito!

Vse najboljše za tvoj 83. rojstni dan. Želim, da bi še dolgo živel in bil zmeraj tako zdrav in krepak, kot si zdaj. Potem boš tudi našo državo še dolgo vodil. Istočasno ti obljubljam, da se bom v tujini pridno učil in nikoli ne bom pozabil domovine! Tvoj šolar slovenskega dopolnilnega pouka v Münchnu

MARK PLEŠKO
8. RAZRED

Dragi tovariš Tito!

Iskrene čestitke ob vašem 83. rojstnem dnevu. Želim vam veliko sreče, predvsem pa, da bi še dolgo vodili našo državo. Jaz sem učenka slovenske dopolnilne šole v Münchnu. Obljubljam vam, da se bom veliko učila in da ne bom, čeprav sem v tujini, nikoli pozabila domovine.

BLANKA ANŽUR
7. RAZRED

Dragi tovariš Tito!

Za rojstni dan vam želim vse najboljše in da boste še dolgo živeli in vodili našo Jugoslavijo. Jaz živim v Nemčiji in hodim v slovensko šolo. Imam zelo prijazno slovensko učiteljico in se zelo rada učim. V našem oddelku je osem otrok. Moramo se še veliko naučiti o naši slovenski domovini. Učiteljica nam pripoveduje o naši domovini in vsi jo zelo radi poslušamo. Dragi tovariš Tito, še enkrat želim vse najboljše in veliko srečo še naprej.

DANIKA PEZDIR

Lieber Genosse Tito!

Herrlichen Glück wünsche zu Ihrem 83. Geburtstag. Ich hoffe, das sie Jugoslawien lange so gut und ruhig regieren werden wie bis jetzt. Ich fahre gerne nach Jugoslawien weil es ein gastfreundlich und schönes Land ist, und Sie haben es aufgebaut. Ich wünsche Ihnen noch einen ruhigen Lebensabend in der Mitte ihres Volkes.

SONJA WAGNER

Moja domovina

Moja ožja domovina je Slovenija. Moja širša domovina je Jugoslavija. Doma sem v Ljubljani. Tam imam veliko prijateljev in sorodnikov. Jugoslavija dolgo ni bila svobodna. Država zelo napreduje. Svojo domovino imam zelo rad. Nanjo sem ponosen. Upam, da se bomo kmalu vrnili domov.

ANDREJ VIZJAK
4. RAZRED, MÜNCHEN

Domovina, v srcu te nosim

Kadar slišim besedo domovina, me močno stisne pri srcu. Spomnim se, kako daleč sem od prelepih slovenskih krajev. Posebno mi postane tesno ob misli, kako daleč sem od

Rišba Stanka Tekavčiča, 1. razred slovenske šole v Reutlingenu

prelepih gorenjskih gora. V tujino sem odšla z mamico, ki je tu zaposlena. Tu hodim v tujo šolo že peto leto. Vsakokrat, ko dobim spričevalo, nestrpnost čakam, kdaj bomo šli na počitnice v preljubo domovino. V slovensko šolo hodim pravzaprav šele letos. V domovini me z veseljem pričakujejo babica, bratranci in sestrične, strici in tete. Imajo veliko kmetijo, pa jim pomagam pri delu. Pomagam sušiti seno in pri drugih delih. Z otroki mojih let se pogovarjamo o raznih dogodivščinah na tujem in doma. Naučim se svežega zraka, toplega sonca in sem srečna ob pomenkih o domovini. Pri babici je zelo lepo. Ima veliko kmetijo, kjer je velik vrt, polja, travniki in gozdovi. Ko na njivi pobiramo krompir, gledam na gore. Vidim Krvavec in druge s snegom pokrite vrhove, ki jih po imenu ne poznam. Kmetija leži v ravnini, za hišo teče potoček. Nižji gorski vrhovi so pokriti s planinskimi pašniki, kamor spomladi planšarji gonijo našo živino. Jaz tega ne vidim, ker me spomladi ni tam, pač pa poleti vidim v gorah črede, ki se pasejo. Od nas ni daleč do letališča Brnik, kjer poleti neprestano pristajajo letala. Včasih grem v Kranj, kjer počivata naša pesnika France Prešeren in Simon Jenko.

V Berlinu mi ni nič hudega, vendar za vedno ne bi hotela ostati tu. Naše lepe Gorenjske ne bi zamenjala za nič na svetu.

ADRIJANA ROGELJ
5. RAZRED SLOV. DOP. ŠOLE
BERLIN

Barbara piše

Moje ime je Barbara Bukovec. Rojena sem bila tukaj v St. Catharinesu. Stara sem dvanajst let. V naši družini nas je pet. Mama in oče sta iz Ljubljane. Imam še enega brata. Obiskujem sedmi razred tukajšnje šole v Carleton Inn. Najraje se učim fiziko in telovadbo. Rada gledam tudi televizijo. Všeč mi je pa tudi plavanje. Ob sobotah dopoldne se igram. Hodim pa tudi v slovensko šolo, da bom znala čim več slovensko. Tam se učimo zemljepis in drugo. Želim, da bi šli v Jugoslavijo in da bi se moja stara mama, ki je bolna, pozdravila.

BARBARA BUKOVEC
ST. CATHARINES, ONTARIO, KANADA

Dragi prijatelji, v dosedanjih pismih smo se pogovarjali predvsem o govorjeni slovenščini, in sicer iz preprostega vzroka, ker je pogostejša in prvotnejša.

Danes se malo pogovorimo še o zapisani slovenščini, in sicer o tako imenovanem knjižnem jeziku.

Knjižni jezik pravimo zapisu zbornega govora, se pravi, da lahko uporabljamo oba izraza za isto obliko jezika, le da velja izraz zborni govor predvsem za govorjeno slovenščino, izraz knjižni jezik pa predvsem za zapisano, se pravi za jezik v knjigah in časopisih, v pismih in napisih.

Zapisana oblika jezika ima nekatere posebnosti v primeri z govorjeno:

1. lahko jo ohranimo in shranimo;
 2. lahko jo pošljamo po vsem svetu in v vsako hišo;
 3. lahko jo vsak trenutek pogledamo in preberemo;
 4. lahko se z njo seznanjamo na glas ali na tiho, samo z očmi;
 5. je sorazmerno cenejša, zlasti pri množični nakladi;
 6. lahko jo razumejo tudi slušno prizadeti in govorjenega jezika nevedči.
- Govorjena oblika jezika lahko v novjšem času, zlasti po izumu radia, televizije in filma, ne samo v marsičem uspešno tekmuje z zapisano, temveč ima tudi nekaj drugih posebnosti:
1. živi govor omogoča sprotne, neposredne stike med ljudmi;
 2. sporočilo je lahko podano z vsemi glasovnimi odtenki, barvo, melodijo, intonacijo...
 3. razumejo ga lahko tudi očesno prizadeti, branja nevedči;
 4. poslušamo lahko tudi med siceršnjo zaposlenostjo z rokami in očmi;
 5. lahko posluša na istem kraju en sam ali velika množica;
 6. lahko, na primer po radiu, iz enega kraja slišimo po vsem svetu.

Tako bi lahko dobre in slabe strani ene in druge oblike jezika še naštevati, zlasti še take, ki so v novjšem času značilne za oba tako imenovana kanala, za govor in za zapis, in jih v vsem obsegu izkoriščajo moderna občila.

Vendar bi danes rad opozoril zlasti na eno značilnost knjižnega jezika, posebej še slovenskega, da je namreč skupen vsem Slovencem doma in na tujem. Pravimo, da nas knjižni jezik družijo v eno družino.

Slovenski knjižni jezik se kot družilna vez zavestno razvija in izpopolnjuje že blizu pol tisočletja, se pravi vsaj od protestantov naprej, to je od Trubarja, Dalmatina, Krelja, Bohoriča... Sredi šestnajstega stoletja, ko je 1551 izšla prva slovenska knjiga, Trubarjev Katekizem, se je začel tudi vsestranski napor za zapis slovenščine.

Že Trubar je ugotovil, da je slovenščino zlasti iz dveh vzrokov težko tiskati in pisati:

1. ker ima toliko narečij, ki se med seboj bistveno razlikujejo;
 2. ker ima glasove, za kakršne v obstoječih črkopisih ni ustreznih znamenj.
- Obe težavi je Trubar po svojih močeh poskušal premostiti in za njim so se potem trudili še drugi, dokler niso odbrali za zapis naprimernejših variant in najprimernejšega črkopisa.

V novjšem in najnovjšem času, ko sta se razmahnila šolanje in tisk, je zapisana oblika slovenščine dobila vse drugače splošno urejevalno (normativno) in vzgojno vlogo in nalogo, kakor jo je imela svoj čas.

Obvezno šolanje po obvezno enotnih pravopisnih in pravorečnih načelih namreč omogoča:

1. enotno uporabo slovenščine na vsem slovenskem jezikovnem področju;
2. enotno razumevanje enotnega knjižnega jezika in zbornega govora na področju vseh slovenskih narečij.

O zbornem govoru smo rekli, da ga v vsakdanjem medsebojnem občevarju le redko govorimo, ker je pridržan za posebne priložnosti, o knjižnem jeziku pa moramo reči, da ga uporablja sicer večina tiska in da ga razumejo vsi pismeni Slovenci, da pa ga uporabljajo le posebej za pisanje nadarjeni.

Knjižni jezik predstavlja namreč vrh slovenščine: v knjižnem jeziku pišejo pesniki in pisatelji, deloma tudi časopisi, vendar si bomo kdaj prihodnjic posebej ogledali nekaj značilnosti tako imenovane časnikarske slovenščine. Pri idealnem knjižnem jeziku namreč ne mislimo samo na dosledno upoštevanje pravopisnih pravil (na ločila, pisanje z veliko in malo začetnico, na pravilno rabo obrazil pri sklanjavi in spregatvi in tako naprej), temveč tudi na rabo primerne besednega zaklada in na skrbno slogovno obdelavo besedila.

Zasebna pisma po navadi niso posebno slogovno in oblikovno dognana, so bolj odsev pogovorne ali celo narečne oblike jezika, kolikor bolj pa je zapisano besedilo namenjeno širši javnosti, toliko bolj naj bi v njem prevladovala knjižne značilnosti.

Ker je naloga pisnega ali knjižnega jezika družilna, se morajo z njim seznaniti vsi Slovenci, in sicer ne samo en rod, temveč kar največ mogoče vsi rodovi, ki živijo sočasno, zato pa mora biti kar najbolj ustaljen in preprosto razviden in priučljiv, da ne sili v posebnosti in izjeme, ki sili vsaksebi in ne družijo. Ker pa v nobenem jeziku ni mogoče doseči popolne enotnosti, je tudi v slovenščini dovoljenih več enakopravnih dvojnic.

O tem pa mogoče kdaj drugič. Dotlej vsem skupaj lep pozdrav!

JANKO MODER

Med novimi knjigami

Skoraj vse slovenske založbe ob priložnostih, ko po njihovem mnenju izdajo kako pomembnejšo knjigo ali knjižno zbirko, sklicujejo tiskovne konference, na katerih novinarjem podrobno predstavijo knjige, običajno pa svoje pove tudi avtor. Novinarji postavljajo vprašanja in pogosto se take konference razvijejo v sproščene razgovore o slovenski knjigi nasploh. Res je, slovenska knjiga je draga, mnogi ljudje si jih še ne morejo kupiti, lahko pa tudi rečemo, da mnogi niti ne čutijo potrebe po dobri knjigi. Pri premagovanju teh preprek in pri približevanju knjige kar najširšemu krogu bralcev, tisk resnično lahko veliko pomaga.

HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA — Založba Mladinska knjiga je v dne, ko smo proslavljali 30-letnico, osvoboditve, predstavila slovenski javnosti novo izdajo slovitega Cankarjevega »Hlapca Jerneja«. Tokrat je knjiga izšla v faksimilirani, reproducirani izdaji po izvirnem rokopisu, ki ga hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, in kot taka predstavlja še posebno dragocenost za vse ljubitelje lepe knjige. V priloženem predgovoru pravi literarni zgodovinar dr. Anton Slodnjak, »da je Cankar (v tem delu) upodobil zgolj z umetniško intuicijo težko spoznanje, da je kapitalizem mogoč predvsem zato, ker se je človeštvo odpovedalo iz lagodnosti in nevernosti pravici ter se pustilo vkleniti v njegov jarem.« Dr. Anton Slodnjak v tem spremnem eseju tudi poudarja, da je Hlapec Jernej eno umetniško najbolj dovršenih slovenskih leposlovnih del. To dragoceno knjigo si lahko nabavite po zmerni ceni pri založbi.

ŠTUKATURE — Državna založba Slovenije je pred nekaj tedni izdala tudi novo pesniško zbirko mladega, a že uveljavljenega slovenskega pesnika Nika Grafenauerja z naslovom »Štukature«. Pesnik se je tokrat lotil sonetov, ki mu odgovarjajo predvsem zato, ker so kratki, seveda pa se ti soneti precej razlikujejo od tistih, ki si jih običajno predstavljamo. To so predvsem impresije, igra z besedami, pogosto pa se pesnik spušča v filozofiranje. Knjiga je izredno lepo opremljena, kar je delo Julijana Miklavčiča.

LEGENDA — Najstarejša slovenska založba Slovenska matica je v svoji redni letni knjižni zbirki letos izdala tudi novo delo slovenskega pisatelja Pavleta Zidarja »Legenda«. Knjiga je pravo razmišljanje o ljubezni, o pojmovanju ljubezni in zakona. Napisana je kot upor proti goli spolnosti in vulgarnemu uživaštvu in izzveni v pravo poveljevanje materinstva.

J. P.

Filatelija v maju

Med drugo svetovno vojno so 6. aprila 1941 sile nacistične Nemčije in fašistične Italije ter njunih satelitov napadle Jugoslavijo in si jo med seboj razkosale, oziroma ustanovile kvizlinške režime. V narodnoosvobodilni vojni so se naši narodi in narodnosti borile proti okupatorju pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije. Končno je bila maja 1945 izbojevana svoboda.

V spomin na to veliko zmago je 9. maja letos izšla posebna spominska priložnostna znamka za 30-letnico osvoboditve Jugoslavije in zmage nad fašizmom. Znamka je veljala 3,20 din in jih je bilo izdanih 450.000.

Na znamki je spomenik borcem na sremskem bojišču, delo zagrebškega kiparja Dušana Džamonje. Natisnil jo je v štiribarvnem ofsetu beograjski zavod za izdelavo bankovcev v polah po devet znamk. Velike so $37,5 \times 30$ mm, brez belega roba pa 33×26 mm. Njeni zobci so grebenasti 12 1/2.

Ob velikih proslavah 30-letnice osvoboditve se je v Ljubljani 9. in 10. maja

uporabljal poseben spominski poštni žig. Za Dan mladosti, to je za Titov rojstni dan, so 24. maja izšle priložnostne poštne znamke s predstavniki našega gozdnega rastlinstva. To je serija šestih pokončnih znamk s poštinsko vrednostjo 25,50 din. Celih serij je 220.000.

Na prvi znamki za 1,20 je dišeči volčin ali jožefica (*Daphne cneorum* L.). Raste v nižinah in po hribih. Cvete od aprila do junija.

Na drugi znamki za 2,10 din je navadna nedotika (*Impatiens nolitangere* L.). Ljubi vlažna in senčna mesta. Najdemo jo v grmovju, ob gozdnih obronkih in ob potokih. Cvete julija in avgusta.

Na tretji znamki za 3,20 din je ostrolistni slezenovec (*Malva alcea*). Raste na suhih krajih med grmovjem. Cvete od julija do septembra.

Na četrti znamki za 5 din je rjavordeča krvomočnica (*Geranium phaeum* L.). Ljubi vlažne travnike, grmovnata pobočja in gozdne obronke po nižinah in hribih. Cvete od maja do avgusta.

Na peti znamki za 6 din je banatski žafran (*Crocus bannaticus* Heuf.). Doma je v banatski ravnini in cvete zgodaj spomladi.

Na zadnji znamki za 8 din je ozkolistno ciprje (*Epilobium angustifolium* L.). Raste po posekah, gozdnih robovih, na skalnatih in peščenih mestih ter ob poteh po nižinah do planin. Cvete poleti.

Tiskala jih je londonska tiskarna Harrison v štiribarvnem rastrskem globokem tisku in v polah po devet znamk.

Še enkrat »romantična« bluza

Mlajše bralke se prav gotovo navdušujete nad romantičnimi oblekami, ki so že lep čas aktualne. Stil romantičnega oblačenja že vsi poznamo. To so dolge, široke obleke, z volančki, čipkami iz pisanih materialov ali z vezeninami.

Si želite obleko z vezanjem? Zakaj ne bi segle po zakladnici vzorcev slovenskih narodnih vezov. Izberete lahko tudi preprostejši vzorec, da boste lažje in hitreje izvezle, vzorec pa bo prav tako lep in zanimiv, pa četudi bo nekoliko preprostejši. Obleka naj bo svetle barve, material seveda ne sme biti vzorčast, saj tako vezanje ne bi prišlo od veljave.

Na skici vidimo enega izmed preprostih tračnih vzorcev, ki krasijo ob straneh život obleke. Bogati rokavi so zaključeni s prav takim izvezenim vzorcem.

Vzorec in kraj pa prav tako lahko uporabite tudi za lahko poletno bluzo, ki bo ob prijetnem bombažastem materialu enkratni dodatek dolgemu ali kratkemu krilu, hlačam ali tako priljubljenim kavbojkam.

V KRANJU PRODAJAM STAREJŠO DVO-STANOVANJSKO HIŠO, sodobno adaptirano, z nadaljnjo adaptacijo je možno pridobiti še eno stanovanje. Telefonski priključki, možnost garažiranja, velika terasa, hiša je primerna tudi za poslovne prostore. Ponudbe pošljite na naslov

ZAVRŠNIK, 64000 Kranj
Tomšičeva 30
SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Sava Kranj

industrija gumijevih, usnjenih in kemičnih izdelkov

Začetek obratovanja podjetja sega v leto 1921, ko je bilo ustanovljeno prvo jugoslovansko gumarsko podjetje pod firmo »Vulkan«. Zaradi izredno hude konkurence dunajskih tovarn gumijevih izdelkov je prišel Vulkan v težave in končno so podjetje prevzeli Dunajčani ter ga preimenovali v Semperit, jugoslovanske tvornice gumijevih izdelkov d. z. o. z. Kranj. Izdelovali so podpetnike, radirke, tesnila, gumene cevi, čevlje iz gume in platna, gumijaste opanke, termoforje, plašče in zračnice za kolesa in nekatere druge artikule. Po vojni je bilo podjetje nacionalizirano in preimenovano v Tovarno gumijevih izdelkov »Sava« Kranj. Začetek proizvodnje je bil težak; ni bilo surovin, strokovnega vodstva, stroji so bil zastareli. Z velikimi naporii so vse težave premagali, proizvodnja pa je pričela naraščati. Poleg proizvodnje tehničnega blaga je podjetje postopoma osvajalo izdelavo velopnevmatike in avtopnevmatike. Prvotno lokacijo sredi mesta Kranj so prenesli v Stražišče in leta 1963 je stekla poskusna proizvodnja v novi tehnični hali, kamor je bila preseljena v glavnem vsa proizvodnja iz starega obrata v mestu. Večina proizvodnje je bila tako koncentrirana na enem mestu, poslovanje pa je bilo bolj racionalno. Fizični obseg proizvodnje se je povečeval, razvijala se je sodobna zasnova podjetja. Številni strokovnjaki so se pri svojem delu posluževali različnih sodobnih metod.

Druženopolitične organizacije v podjetju so formirale prvi delavski svet v Savi, ki je bil izvoljen 7. januarja 1951 kot prvi delavski svet v Sloveniji in drugi v Jugoslaviji. Sava pa je bila tudi med prvimi delovnimi organizacijami v Sloveniji, ki je pričela uveljavljati ustavna dopolnila.

Ob spoznanju, da se Sava lahko nadalje uspešno razvija le, če se širi izven občinskih meja na področju cele Jugoslavije, kjer je dovolj delovne sile, so se pričele priprave za združevanje z drugimi delovnimi organizacijami. Po temeljitih pripravah in razpravah so delavci Save in kolektivov, kjer so izrazili željo po združitvi, enotno in skoraj 100 % glasovali za združitev. Tako so se združili s Savo:

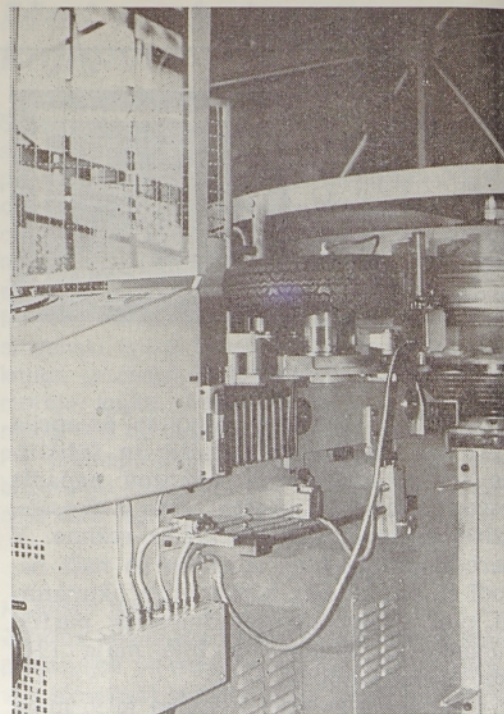
- Kombinat gume in obutve Vulkan, Niš,
- Industrija gume RUMA,
- Tovarna pozamenterije in plastičnih mas TOTRA, Ljubljana,
- Puškarna, Kranj,
- Kemična tovarna, Moste in
- Protektor, Ljubljana.

Združena Sava ima nad 5000 delavcev, skupni bruto produkt pa bo v letu 1975 znašal nad 150 milijard S dinarjev.

Proces nadaljnjega tesnejšega povezovanja v branžne sestavljene organizacije združenega dela je popeljal Savo 3. junija 1974 v sestavljeno organizacijo združenega dela »Polikem«, združeno podjetje kemije, gume in plastike, Ljubljana. Samoupravno odločitev o združitvi v »Polikem« je sprejelo doslej 13 delovnih organizacij. Z okoli 9000 zaposlenimi delavci je združeno podjetje Polikem eno največjih podjetij v Sloveniji. Celoten dohodek organizacije združenega dela je v letu 1974 znašal prek 600 milijard S dinarjev. Tako združeno podjetje postaja upoštevanja vreden dejavnik na prodajnem ali nabavnem trgu doma in na tujem.

Sava se vsa povojna leta intenzivno vključuje v mednarodne gospodarske tokove. Uvoz surovin, intenzivni izvoz lastnih proizvodov, povezava neposredne kooperacije, skupna vlaganja (Semperit), vse to jasno potrjuje, da se je Sava trdno vključila v mednarodno delitev dela. V zadnjem času se kažejo tudi možnosti za neposredno povezovanje in kooperacijo z deželami v razvoju.

Najnovejši proizvod Save Kranj, radialni plašči z oznako JET, ima vgrajen jeklen pas pod tekalno plastjo. Radialni plašči JET so zaradi togega jeklenega pasu trpežnejši, imajo v primerjavi z diagonalnimi do 100 % večjo trajnost, odvisnost od voznika, cestišča, vozila in drugih faktorjev, se zaradi togega pasu in gibkih bokov manj segrevajo in imajo manjši kotalni upor, zaradi tega pa se poraba goriva zmanjša za 10 %, so v ovinkih na mokrem cestišču bolj varni, ker imajo boljši oprijem zaradi večje stične ploskve in večje stabilnosti zaradi posebne izvedbe bokov, so bolj varni pro-

Stroj za preizkušanje avtomobilskih plaščev, s katerim v Savi preskušajo vzdržljivost gum pri polni obremenitvi

ti prebojem tekalne plasti, saj se celo žebelj skrivi, če udari na jekleno kordno nit, omogočajo izredno natančno vodenje, krmiljenje pa je lažje, kar še poveča udobje vozniku.

Sava Kranj bo dopolnila proizvodni program avtoplaščev z radialnimi plašči, ki imajo vgrajeno karkaso in pas iz jeklenih kornih niti za vse vrste tovornih vozil in avtobuse.

Domače »jeklene« radialke bodo na tržišču najprej v najbolj pogostih dimenzijah: 145 SR 13, 155 SR 13 in 165 SR 13, za njimi pa pridejo na tržišče še ostale vrste dimenzij.

Novi izdelek Save je tudi umetno usnje, in sicer SALENA 0,6 P in SALEXP, ki se lahko uporablja kot enakovredno nadomestilo naravnega usnja za izdelavo stek in podloge za zgornje dele moške in ženske obutve. Osnovne prednosti in karakteristike obeh izdelkov sta propustnost za zrak, vodne hlape in vodo.

PROJEKTIVNO PODJETJE KRANJ

KRANJ, Cesta JLA 6/1, telefon: 21-144

Projektira vse vrste visokih in nizkih gradenj. Nudi bogato izbiro načrtov tipskih in individualnih načrtov kakor tudi gospodarskih poslopij.

Slikovna križanka

Slovenci v Kanadi

V Chicagu, ZDA, že nad 65 let izhaja napredni delavski časopis »Prosveta«.

»Prosveta« prinaša važne mednarodne novice, članke o delavskih in gospodarskih problemih, vesti iz življenja naših izseljencev, poročila o delu in prireditvah kulturno-prosvetnih organizacij, dopise iz raznih krajev, v katerih živijo naši rojaki, najnovejše vesti iz Jugoslavije, sodobne uvodnike in komentarje, znanstvene in druge članke, romane v nadaljevanjih, kratke povesti itd. Prepričani smo, da boste postali naročnik ali naročnica »Prosvete«, ko se z njo seznanite.

Če bomo dobili v Kanadi dovolj novih naročnikov in sotrudnikov, bi v »Prosveti« objavljali tudi Kanadsko prilogo.

Od 1. februarja do 31. avgusta se lahko naročite na »Prosveto« po znižani ceni. Naročnina za eno leto je \$22, za pol leta \$11. »Prosveta« izhaja štirikrat na teden, na štirih straneh velikega formata, v sredo pa na osmih straneh.

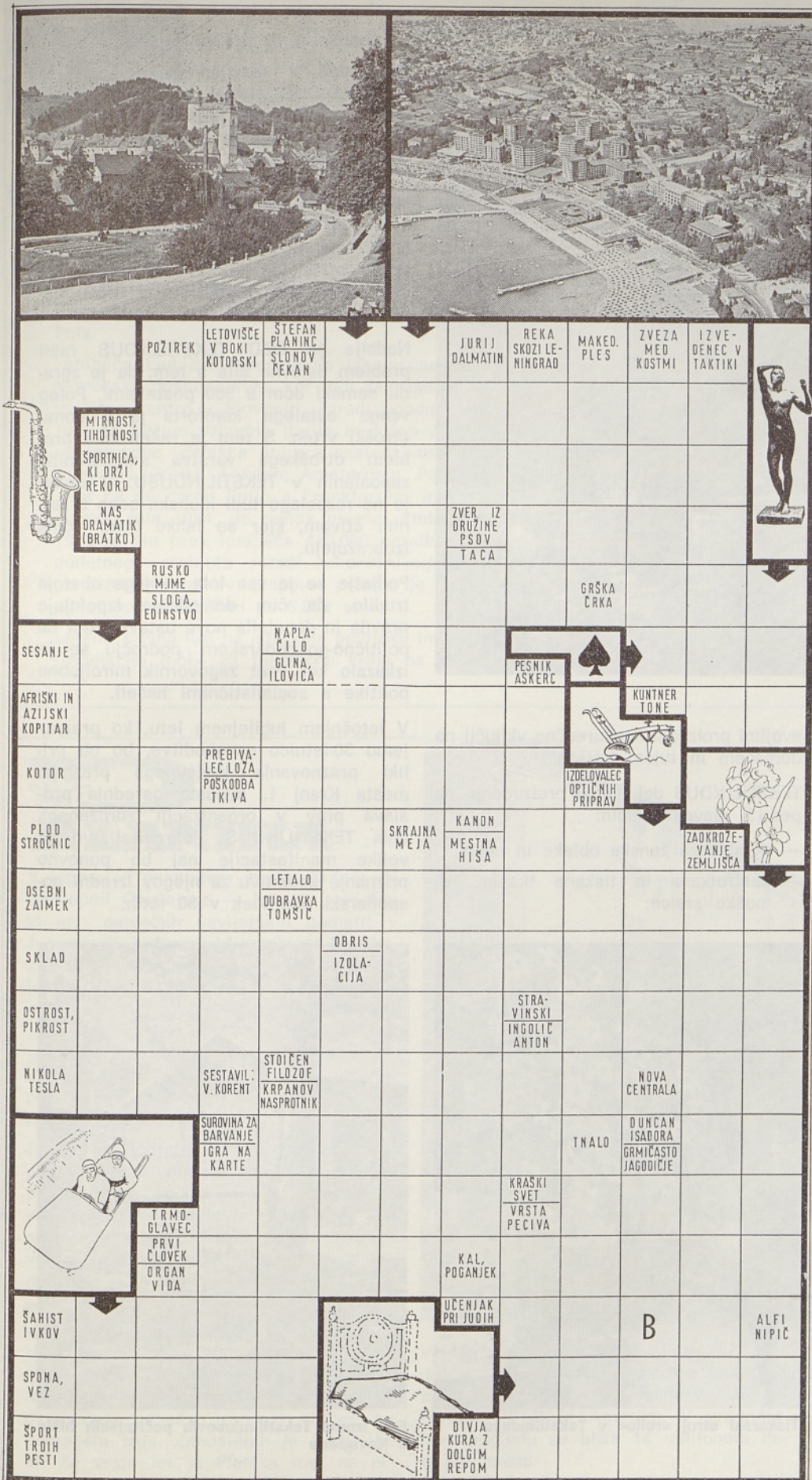
Naročite se takoj na »Prosveto«! Izpolnite spodnjo naročilnico in jo z enoletno ali polletno naročnino pošljite na naslov:

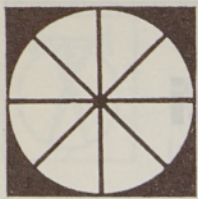
PROSVETA
2657 South Lawndale Ave.
Chicago, Ill. 60623
USA

NAROČILNICA

Ime in priimek

Naslov

TEKSTILINDUS KRANJ

- dekorativne tkanine in posteljnino,
- tkanine za letno in zimsko perilo,
- enobarvni in tiskani jersey.

Vzporedno z razvijanjem podjetja je TEKSTILINDUS skrbel tudi za svojega delovnega človeka. Med prvimi delovnimi organizacijami je zagotovilo podjetje svojim članom letni oddih na morju ali v hribih. V vseh treh počitniških domovih, ki jih ima TEKSTILINDUS, preživi svoj letni dopust več kot polovica zaposlenih članov kolektiva. To dejstvo zgovorno priča, da je skrb za delovnega človeka v TEKSTILINDUSU resnično velika.

Nadalje je OZD TEKSTILINDUS rešil problem delovne sile s tem, da je zgradil samski dom s 300 posteljami. Poleg vsega ostalega komforta je v domu otroški vrtec. S tem je rešen tudi problem otroškega varstva samohranilk, zaposlenih v TEKSTILINDUSU. V domu je na razpolago tudi klubska soba z raznim čtivom, kjer se lahko člani doma izobražujejo.

Podjetje se je vsa leta svojega obstoja trudilo, da čim dosledneje izpolnjuje pravila in dopolni nove ustave. Tudi na politično-gospodarskem področju se je izkazalo kot vnet zagovornik miroljubne politike s socialističnimi načeli.

V letošnjem jubilejnem letu, ko praznujemo 30-letnico osvoboditve, bo ob priliki praznovanja krajevnega praznika mesta Kranj 1. avgusta osrednja proslava prav v organizaciji združenega dela TEKSTILINDUS. Pokroviteljstvo te velike manifestacije naj bo ponovno priznanje kolektivu za njegov izredni gospodarski napredek v 30 letih.

Tovarna Tekstilindus v Kranju

Kranj imenujemo tudi gorenjska metropola. Leži ob Savi tik pred začetkom prostornega Sorškega polja. Kranj je bil znan po močni industriji že v predvojnem času. Takratna največja podjetja so bila Jugočeška — današnja Iskra, Jugobruna in Intex, ki danes predstavljata Tekstilindus — obrat I in II.

TEKSTILINDUS je kombinat, ki ga sestavljajo štiri temeljne organizacije združenega dela, in to:

- TOZD predilnica,
- TOZD tkalnica,
- TOZD plemenitilnica,
- TOZD prehrana in oddih.

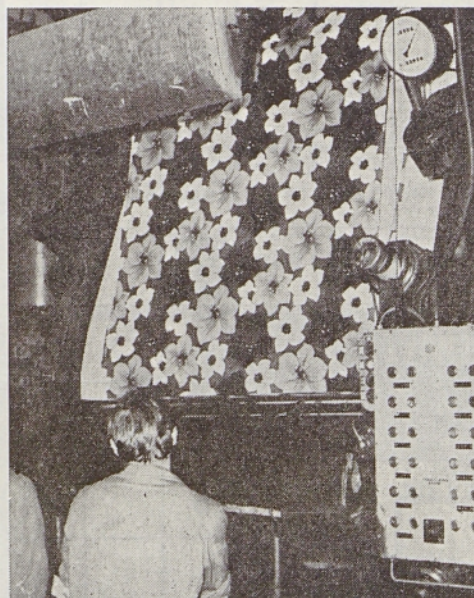
V organizaciji združenega dela TEKSTILINDUS je zaposlenih okrog 2.400 delavcev. Letno izdelajo ca. 27 milijonov tekočih metrov tkanin, kar predstavlja približno 490 milijonov celotnega bruto dohodka.

TEKSTILINDUS je po obsegu ena največjih tovrstnih delovnih organizacij v Jugoslaviji. Že vsa leta obstoja se OZD TEKSTILINDUS trudi, da se je s pravilno kadrovsko politiko, odlično organizacijo dela in s pravilnim pogledom na celotno ekonomiko gospodarstva, nenehno razvijal, moderniziral svojo tehnologijo in s

svojimi proizvodi konkurenčno vključil na domačem in tujem tržišču.

TEKSTILINDUS deli svojo proizvodnjo na pet (5) glavnih skupin:

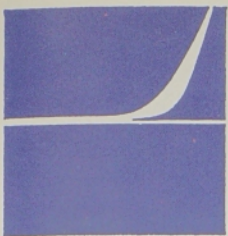
- tkanine za ženske obleke in bluže,
- pestrotkane in tiskane tkanine za moške srajce,

Tiskarski stroj »rollo« v Tekstilindusu

Ena izmed Tekstilindusovih počitniških hišic v Novigradu

64210 Brnik
p. p. 10
Jugoslavija/Yugoslavia

airport ljubljana

Telefon/Phone: 21 573 - 21 576
Telegram/Cables: AEROLJU
Telex: 34539 YU AIRLJU
25220 YU AERPLA

aerodrom ljubljana-pula

Aerodrom Ljubljana—Pula, podjetje za sprejem in odpravo letal, potnikov in blaga upravlja dve letališči: Ljubljana in Pula.

Letališče Ljubljana predstavlja izhodiščno točko za celotno slovensko gospodarstvo, kot tudi za znane turistične zimske in letne centre v Sloveniji. Zaradi ugodne lege je zanimivo tudi za bližnjo vzhodno Italijo in južno Avstrijo. Ima redne mednarodne potniške linije z naslednjimi evropskimi mesti: Frankfurt, Zürich, London, Amsterdam, Pariz in Praga. Poleg tega pa še cargo linijo s Frankfurtom in Zürichom. Od nastanka, leta 1964, do danes promet stalno narašča. V letu 1974 je šlo prek letališča 410.000 potnikov, ob upoštevanju dodatnega prometa zaradi rekonstrukcije letališča Zagreb pa 668.600 potnikov. Blagovni promet je znašal 4.630 ton, z dodatnim zagrebškim pa 5.890 ton.

Letališče Pula leži na istrskem polotoku in predstavlja odlično izhodiščno točko za turistične kraje na severnem Jadranu.

Začelo je obratovati leta 1968, lani je šlo prek njega 315.00 potnikov.

Obe letališči spadata po predpisih mednarodne ICAO organizacije v A kategorijo in lahko sprejmeta vse tipe letal vključno Boeing 747. Na obeh letališčih je carine prosta trgovina (duty free shop) in restavracija.

Le 8 km daleč od letališča Ljubljana je na višini 1800 m smučarski center Krvavec, kjer ima letališče 2 hotela.

V lepem in slikovitem mestu Kranju — metropoli Gorenjske — leži ob reki Savi eno največjih čevljarških podjetij v Jugoslaviji, industrijski kombinat Planika. Začetek Planike sega v leto 1953, ko se je združilo več malih obrtnih delavnic in nekaj majhnih tovarn. Bili so to resnično težki časi za takratne člane tega podjetja, saj so morali proizvajati na zastarelih in izrabljenih strojih, brez zunanje pomoči, odvisni zgolj od svojega dela, znanja in sposobnosti.

Ti pionirji podjetja Planika pa niso obupali. Z veliko volje in poleta so zgradili podjetje, ga večali in usposabljali za vedno večje in zahtevnejše naloge. Kot samorastnik se je tako majhna Planika v dvajsetih letih razvila do današnje pomembnosti in veličine.

Planika obsega danes 3 velike obrate, v katerih dnevno proizvedejo skoraj 12 tisoč parov modne damske in moške ter tudi športne obutve. Širom Jugoslavije ima Planika 140 svojih prodajal, ki ji omogočajo uspešno prodajo obutve na domačem trgu. Zaposlenih je 2.400 ljudi. Že vrsto let je Planika tudi na pr-

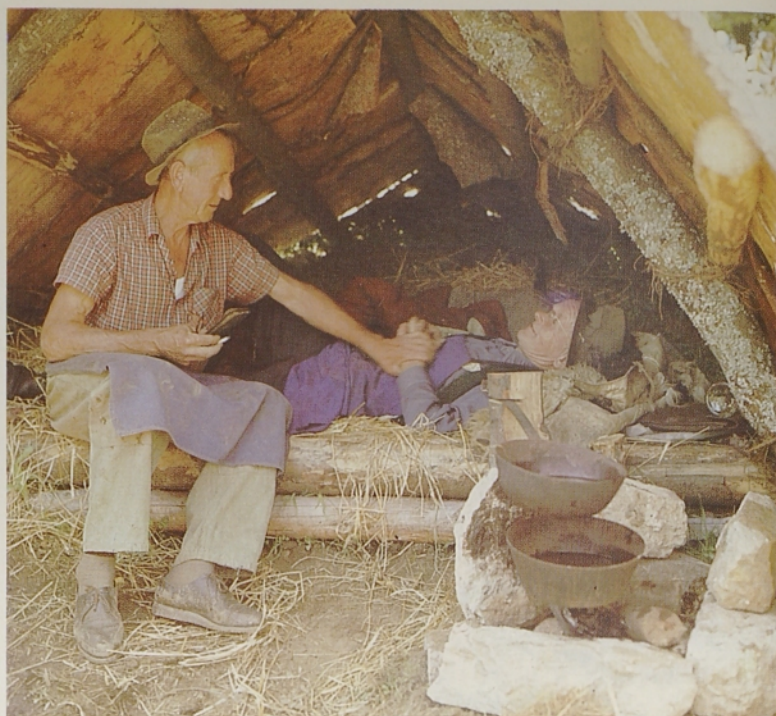

vih mestih čevljarških podjetij, ki velik del svojih proizvodov izvažajo praktično na vse kontinente, največ pa v Zahodno Evropo, ZSSR in Ameriko. V vrednostnem pogledu se bliža 14 milijonom dolarjev izvoza.

Razumljivo je, da je v načrtu nadaljnje večanje kombinata, kar naj prinese zaposlenim proizvajalcem, ki so hkrati tudi resnični upravljavci, še večje delovne uspehe in višji življenjski standard, kombinatu pa še večji ugled in priznanje.

Urejanje kôpe

V oglarski »ležni bajti«

Foto: Egon Kaše

Ob vsakoletnem dnevu oglarjev na Starem vrhu

Kopa je kot človek

*Zjutraj prvo, ko ustanem,
domov grem k ženi, jo objamem,
reče mi, kako smrdim,
mal po oglu mal po dim.*

*S tem delom je záres težava,
ker tud hrana ni ta prava,
nobene prave postle ni,
zato le dolge so noči.*

*Jaz bom pustil zdaj ta del,
bodo ga ta mlajš prevzel,
ratal sem ves gluhi pa siv,
bom sam prepeval in pa pil.*

To je del oglarske pesmi, rekli bi lahko oglarske himne, ki jo je zložil Anton Gartner, upokojeni cestar in manjši kmet, sicer pa včasih predvsem oglar, doma iz Rovta pod Starim vrhom. Zložil jo je za prvi »dan oglarjev«, ki ga je turistično društvo Stari vrh v Selški dolini pripravilo prvič pred tremi leti, potem pa vsako leto zapored v začetku avgusta. Anton Gartner, ki mu je zdaj že čez sedemdeset let, je v tistih vrsticah (ki jih je sam recitiral stoječ na lojtri — »shodu«, prislonjeni na kopo), poskušal povedati vsaj nekaj tistega, kar je včasih sam doživel in doživljal pri kopah, pri opravi torej, kjer ni počitka, ko se enkrat začne. Ljudje so ga spraševali, koliko kop oglja je že skuhal, pa jim je odgovarjal, da je do sto štel, naprej pa ne, ker da ne zna. Šalil se je, seveda, saj je bil praznik, saj je tistega dne sijalo sonce in veliko ljudi je prišlo na Grebljico pod Starim vrhom, kjer pripravljajo to etnograf-

sko turistično prireditev. Pozneje, ko sva resneje govorila, mi je rekel, da je res skuhal že kakšnih 80 kop, seveda večjih od tiste, ki so jo pripravili za dan oglarjev.

Njegov soimenjak po priimku, predsednik turističnega društva Stari vrh Milan Gartner, po domače Mežnar z Jarčjega brda, je v pozdravnem govoru rekel, da nekoč ob kuhanju kope ni bilo tako veselo, kot se morda zdi zdaj, na turistični prireditvi. Pripravljanje drv, priprava kopišča, skladanje »okroglic« in »cepanic« okrog »stržena« v dva »štosa«, drugega na drugega, oblaganje takšne gole kope z »graso«, to je s smrekovimi ali jelovimi vejicami pa z brinjem in listjem ali s travo in praprotjo (tej oblogi rečejo tudi »srajca«), pa kasnejše delo, ko začno kopo »črniti«, ko jo začno oblagati s prstjo, s staro prstjo, ki je bila že prej uporabljena za kuhanje oglja (»kopišnico«), ali z novo, ki pa je slabša (z »novino«) — vse to zahteva ogromno dela. A glavno delo pride vendarle šele potem, ko je kopa pripravljena in jo oglar zažge — v središču, na dnu stržena, v »ognjišču«, kot pravijo. Z vrha kope vrže skozi stržen v ognjišče najprej dve trski v obliki križa ali nekaj žeganega lesa od cvetnonedeljske butare, da bo já šlo vse po sreči, z božjim blagoslovom. Ne pravijo zastonj oglarji, da ti takrat, ko kopo zažgeš, bog roke zaveže.

Nekaj tega je torej hotel povedati Anton Gartner v svoji oglarski himni: da ne bi slučajno kdo mislil, da je bilo res tako lušno včasih kot zdaj na dnevu oglarjev! Sicer pa je okolje, v katerem je vzšla ta

prireditev, kot nalašč zanjo, saj je bilo oglarjenje v preteklosti močno razvito tako v Selški kot v Poljanski dolini in tudi na bližnji Jelovici. Večino oglja so do leta 1902 prodali železarskim obratom v Železnikih, kjer so ga uporabljali za kurjenje v plavžih, fužinah in vigencih. Pozneje, ko je plavž v Železnikih ugasnil, je zašlo v krizo tudi oglarstvo, razvilo in izpopolnilo pa se je potem med obema vojnoma z razcvetom trgovine z ogljem.

Sežnji, klaftre in stare klaftre

Kopo, kakršno pripravljajo zdaj za dan oglarjev, prištevajo med manjše kope; v teh je bilo do 30 kubičnih metrov bukovine. V srednje velike gre 90 kubičnih metrov lesa, v velike pa do 120 kubičnih metrov. Najmanjšim kopam, v katerih je le do 10 kubičnih metrov bukovine, rečejo »mulec«. Vendar stari oglarji ne računajo v kubikih, ampak na klaftre. Klafta je sicer natanko kubični meter, oni pa poznajo še stare klaftre, ki so za štiri cole manjše od nove, to je od kubika. »Od ene stare klaftre bukovine,« mi je pripovedoval stari Podgrivar z Rovta, tisti, ki je zložil oglarsko himno, »se dobi dobrih 400 kil oglja. V kopo smo dajali po 8 ali 15 ali 20 ali 24 klafter bukovine.« Potem mi je pravil, kako so zmerili, koliko drv je v kopi — potem že, ko so pripravljena drva v dolžini enega do pol drugega metra v dveh skladih postavili okoli stržena. Merili so s sežnji, in sicer v tisti višini kope, kjer se je nehal spodnji

Umni gospodarji vedo njih pomen

in se začel zgornji sklad. Osem sežnjev v tej višini je pomenilo, da je v kopii osem starih klastrov, devet sežnjev, da je devet klastrov, deset sežnjev je pomenilo že trinajst klastrov, 11 sežnjev 15 klastrov, 12 sežnjev 24 klastrov itd.

Potem, ko jo zažgo, se kopa kuha 10 do 15 dni. Pravijo, da ni važno samo to, kako velika je kopa, pač pa, kako suha so drva, in pa seveda to, kako jo oglat »merka« in kakšno je vreme. Ko jo »začrni« in »zažge« pa ko potem zgoraj zamaši stržen, mora z luknjami ob strani, z »dimnicami« (koparji rečejo kar z »dimi«), skrbeti za pravi dotok zraka. Pooglenitev se začne zgoraj in gre proti vnožju kope, navzdol torej, in v tem vrstnem redu oglat tudi po štirikrat prestavi dimnice od zgoraj navzdol. »Kopa je do tega pasu pooglena,« pravi in ve, da bo moral dime kmalu prestaviti nižje. Če je v kopii 12 klastrov drv, pravijo, potem kopa normalno gori 12 dni, če je vse v redu. »Poprečno računamo, da se vsaka klastra drv kuha en dan,« pravi Tone Gartner, »čeprav seveda ene klastre drv ne moreš skuhati v enem dnevu.«

Kopa in mrtev oglat ob njej

H kopii spada tudi »ležna bajta«, kot ji rečejo, to je zasilno prebivališče oglatja, v katerem spi in kuha, saj so kope navadno daleč v gozdu, tam, kjer je les, zakaj oglje je lažje nositi ali voziti kot sveža drva, pa »braškarca«, prostor za spravilo ostankov oglja od prejšnje kope, s katerim si pomagajo, ko podkurijo novo kopo. Ležna bajta in braškarca sta pokriti s smrekovim lubjem. Bajta mora biti postavljena tako, da dim in plini, ki se sproščajo pri pooglenitvi, ne silijo ravno vanjo, zakaj to utegne biti zelo nevarno. Plini lahko oglatja omamijo in zastrupijo, da umre. Znani so taki primeri. Ob cesti med Rovtarico in Martinčkom na Jelovici je pred leti še stalo znamenje, na katerega je neznan ljudski slikar narisal kopo, ob njej pa mrtvega oglatja. Pa še ena nevarnost je — že potem, ko je kopa razdrta, ko je oglje že pripravljeno: ta namreč, da čez noč vse oglje lahko zgori in je potem seveda ves trud zaman. To se lahko zgodi, če oglje ni prej dobro ugašeno in ohlajeno. Ni čudno zato, če so si oglatji izbrali za svojega zaščitnika sv. Florjana z vedrom vode v roki.

Oglar živi s kopo, saj mu daje kruh. Pripravljal jo je, živel z njo, jo negoval kot otroka in se boril proti njej. Kopa je kot človek. Oglar je po sebi poimenoval njene dele, tako sta si bila blizu. Zgoraj je »glava«, potem so »rame«, tam, kjer ravnii zgornji del prehaja v zgornji sklad cepanic, med zgornjim in spodnjim sklodom so »sklepi«, spodaj, ob vnožju pa »noge«. Kopa in oglat sta bila sama sredi gozda, daleč od doma in od ljudi, zato sta se morala dobro razumeti, dobro poznati. Oba sta bila črna, oba tudi nerazumljiva po svoje in tiha, in tudi kruh, ki sta si ga služila, je bil trd in črn.

ANDREJ TRILER

Kozolec, stoletna slovenska posebnost, ki jo je narekovala nujna in ki ga opisuje že Valvasor v svoji Slavi vojvodine Kranjske, ga je po izsledkih Jožeta Stabeja prvi predstavil v slovenskem jeziku šele Matija Kastelec v knjigi Nauk krščanski iz leta 1688 v sestavku Nebu na zemlji po Božji Voli:

»En bogaboječ kmetič, je vselej imel en velik žegen od G. Boga, da niemu nei nikdar, ni slana, ni toča, tudi obenu hudu vreme nei niemu škode sturilo, de vsa niegova žita na puli, vsaku leitu, so taku lipu stala, inu niegovii vinogradi taku obilnu rodili, de je on imil vse svoje koselze (kozolce), kašče, inu skrine polne žita, inu svoje keldre napolnene s vinam.« Isti pisec razmišlja, kako je mogoče, da je preteklo od natisa prve slovenske knjige 1551 do prve slovenske besede kozolec 138 let; čeprav se je mogel v tej dobi vsak slovenski pisec z nosom zadeti ob kozolec. To si razlaga s tem, da ni takrat še nihče resno razmišljal o gospodarskem poduku Slovencev.

V poznejših časih je bil kozolec predmet pogostih razprav in čudenja, posebno še zato, ker se je na Slovenskem razvil do zavidljive stavbarske dovršenosti. Arhitekt Marjan Mušič mu je v svoji knjigi »Arhitektura slovenskega kozolca« postavil večni spomenik, ko ga je označil kot pobudnika prostorske kompozicije, ki je vdihnii poezijo slovenski zemlji. In res so kozolci — samotni vihariki — še posebno izpostavljeni vetrovom in slabemu vremenu, tako da imajo pročelja zažgana od sonca in late mehko svilene od prepiha. Običajno so postavljeni izven vasi na zračnem terenu pokrajine, obenem pa je to tudi bistvo njihove funkcije, saj so izpostavljeni zato, da sušijo žito in v svojih odprtih nedrih hranijo seno, deteljo in otavo. Slama le redkokdaj zaide na kozolce, pravzaprav je na pravih kozolcih nikoli ni bilo.

Z novimi tehnološkimi materiali, kot je beton, se funkcija kozolca sicer ne spreminja, zgublja pa čar pristnosti in prvotne vkompniranosti in naravo. Toda še zmerom se najdejo kot okamenile lupine s slamnato streho in razpokanimi hrastovimi stebri.

Tekavčev kozolec iz Jurne vasi pod Gorjanci nosi letnico nastanka 1876, torej spada v prejšnje stoletje. Ta dokazuje še primitivno vezavo križev na notranji strani brane. Novejši kozolci imajo križe na zunanji strani in so figuralno lepše izdelani. Je eden lepših toplerjev na štiri štante, v vsak štant pa gre približno dva voza pšenice. Mlatiči so jih nekda mlatili poldrugi dan, zdaj pa sta na mlatilnici pospravljeni v eni uri.

Postavljanje kozolca je bil dogodek za celo vas. Cimpermani so bili posebni mojstri, ki so hodili iz kraja v kraj in so imeli svoje posebne značilnosti pri delu. Pomagali so jim domači fantje in nemalokrat se je ka-

teri odločil za tiste čase zelo cenjeni poklic.

Tekavčev kozolec je ostal brez gospodarja. Med vojno so jim Nemci požgali domačijo z vsem gospodarskim poslopjem, z družino pa so se preselili v Šentjošt pri Stopičah. Kozolec je ostal na uporabo več lastnikom, ki ga sicer uporabljajo, nihče pa ga kaj prida ne popravlja. Slamnata streha mu vztrajno razpada, stopnice so polomljene in tudi drugače so mu dnevi šteti.

»O, za letos bo še,« pravi Jerišev stric, ki se je pred časom vrnil iz Anglije, kjer je preživel dolga leta, zdaj pa je neutrujen garač na poteh in njivah in bi popravil tudi ta kozolec, če bi mu ga lastniki prodali.

Včasih so bili vsi ti kozolci polni pšenice, jeseni pa ajde. In vsak teden se je procesija deklet s polnimi vrečami žita napotila v

molin več kot uro hoda do Janka, Franceta, Jerička in Baudka na Težki vodi. Včasih so ljudje pekli domači kruh iz ajdove, pšenične, koruzne in ržene moke, jedli mlečno kašo in domači ješprenj; zdaj pa prinese gospodinja štruco iz Novega mesta. Le ponekod se še držijo starega, dobrega pregovora: Naj človek pol sveta obteče, najboljši kruh doma se peče.

Tako je tudi s kozolci. Umni gospodarji jim vedo pomen in jih vzdržujejo. Kozolci pa so sami po sebi neuničljiva lepota dolenske in čakajo na boljše čase...

LADISLAV LESAR

Ali gradite?

Ste predvideli dobro toplotno izolacijo hiše?

Ne pozabite — perlit omet odlično toplotno izolira hišo. 1 cm perlit ometa ima enako toplotno prevodnost kot 8 cm opečnega zidu. Zaradi izboljšanih termoizolacijskih lastnosti, lahko gradite tanjše stene, grelna telesa so lahko manjša, zato bodo tudi prihranki na energiji za ogrevanje občutni. Vse to ne velja samo za nove gradnje. Tudi stare hiše najenostavneje dodatno izolirate s perlit-ometom.

Perlit dobite v naši maloprodaji »Termika« Kamniška 25 in v vseh trgovinah z gradbenim materialom.

perlit

**material
za termoizolacijske
omete in betone**

TERMIKA
ljubljana, kamniška 25

loške tovarne hladilnikov škofja loka

Vodilno podjetje za hladilno tehniko

- Za gostinstvo:
funkcionalni točilni pulti
hladilne omare
- Za kmetijstvo:
naprave za hlajenje mleka
- Za sodobna gospodinjstva:
zamrzovalne skrinje
ZS-200
ZS-300
ZS-380
ZS-530

10 % popust za nakup z devizami

Embalažno grafično podjetje

Škofja Loka

KARTONAŽA
KNJIGOVEZNICA
TISKARNA
PLASTIKA

64220 Škofja Loka, Kidričeva 82
Tel. (064), 60451, 60935

IZ PROIZVODNEGA PROGRAMA v letu 1975 NUDIMO:

- Transportno embalažo iz valovite in trde lepenke
- Komercialno embalažo
- Kaširano embalažo
- Reklamne izdelke
- Razne vrste vložkov in druge embalažne elemente iz lepenke — lesa — styropora — iprena in drugo
- Tiskanje obrazcev za poslovno in tehnično poslovanje
- Razne vrste izdelkov iz sodobnih PVC materialov za sodobno administrativno poslovanje in reklamo

Revija za vse, ki imajo radi Slovenijo

Rodna gruda

mesečna ilustrirana revija za Slovence po svetu

Tisoči Slovencev, ki živijo raztreseni na vseh kontinentih, jo radi prebirajo. Naročite jo tudi vi, priporočite revijo vašim prijateljem, znancem, sorodnikom, vsem drugim rojakom.

Slovenski koledar 1976

bo kmalu izšel! To je bogata, lepo opremljena knjiga, ki jo boste z veseljem prebirali. Priložen bo tudi lep STENSKI KOLEDAR z nekaterimi slovenskimi kraji, kakršni so videti 30 let po koncu vojne. Presenečeni boste!

Še imamo na zalogi

Učbenik slovenskega jezika Slovene by Direct Method

Za angleško govoreče, po katerem se uče slovenščine že številni tujci ali potomci naših izseljencev. Komplete — knjigo in albume s 6 gramofonskimi ploščami iz ZDA in Kanade lahko naročite pri Tivoli Enterprises, Inc. 6419 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio 44103. U.S.A.

Na naš naslov: Slovenska izseljenska matica, 61001 Ljubljana, p. p. 169, Cankarjeva 1/II, Slovenija, Jugoslavija pošljite izpolnjeno naročilnico in takoj vam bomo ustregli.

NAROČILNICA

Takoj mi pošljite

mesečno revijo Rodna gruda

Slovenski koledar za leto 1976

učbenik slovenščine »Slovene by Direct Method«

Točen naslov:

Podpis:

hitra postavitel prihranki in prijetno bivanje

tip
S-400

pestra izbira za najrazličnejše potrebe:

- 11 tipov posameznih in
- 14 tipov vrstnih družinskih domov ter
- 10 tipov planinskih in obmorskih počitniških hišic

tip
S-400

109,78 m² čiste površine v montažnem delu doma: vhod 3,32 m², vetrolov 3,29, hodnik 10,39, dnevna soba 25,40, jedilnica 10,11, kuhinja 9,92, otroška soba 12,18, kabinet 5,66, spalnica 14,35, kopalnica 5,88, WC 1,37, balkon 7,91 m²

marles raznolikost

- Montažne družinske domove in počitniške hišice izdelujemo in hitro postavljamo po dognanjih, ki imajo polno veljavo v skandinavskih deželah, v Združenih državah Amerike, v vseh najbolj razvitih delih sveta.
- Serijska proizvodnja sestavnih delov po mednarodno priznanem sistemu GIS in uporaba sodobnih gradiv izredne trajnosti zagotavljata enostavno vzdrževanje domov pa zdravo in udobno bivanje v njih.
- Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij v Ljubljani nam je izdal uradno potrdilo o požarni varnosti ter o toplotni, zvočni in vlažnostni izolaciji, specializirani in svetovno znani institut pri znameniti univerzi v Stuttgartu pa že dolgo spremlja in nadzoruje našo proizvodnjo.
- Pri snovanju sestavnih delov upoštevamo domače in tuje predpise. Zaradi tega so naš sistem odobrili tudi v Zahodni Nemčiji.

montažni
sodobni
družinski
domovi
in počitniške
hišice
z mednarodno
priznanim
znamenjem
kakovosti

GÜTEZEICHEN
Holz- und
Leichtbauteile
RAL-RG 422
für Montagebau
u. Fertighäuser

Zahtevajte naše prospekte, ponudbe in pojasnila. Na vašo željo jih nemudoma oskrbimo tudi vašim sorodnikom, prijateljem in znancem kjerkoli doma ali na tujem. Izpolnite ta odrezek in ga v ovojnici ali na dopisnici pošljite na naš naslov: MARLES — montažne stavbe, 62000 Maribor, poštni predal 72. Pojasnila dajemo tudi telefonsko (062/23-551) in po telexu (33-143) yu marle).

Ime: _____
Pozdrav: _____
Kraj, ulica: _____
Pošta s številko: _____
Država: _____
Zaželeni podatki: _____

RG-DDPH/2-75

rodna gruda

julij 1975
številka 7-8
letnik 22

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

slovenija

english section

20 LET

JELOVICA

lesna industrija škofja loka

Dom si gradite in se odločate za nakup oken, vrat, okenskih senčil, kar vse sodi v področje stavbnega pohištva. Seveda gradimo enkrat za vselej — torej hočemo kvaliteto z najmodernejšimi rešitvami: to je stavbno pohištvo **JELOVICA — ŠKOFJA LOKA**

JELOVICA izdeluje med drugim tudi finalizirana okna in balkonska vrata, furnirana in pleskana notranja vrata, vhodna in garažna vrata, polkna, rolete, žaluzije, montažne stanovanjske hiše in vikende, razne montažne poslovne objekte itd.

Lastna trgovska mreža v Jugoslaviji:

Škofja Loka, Kidričeva 58
Zagreb, Sesvete, Zagrebačka b. b.
Nova Gradiška, Krajačičeva 31
Pula, Fižela 7 a (na Stoji)
Crikvenica, Selska ul. 17
Zadar, Biogradska b. b.
Šibenik, ulica Bratstva i jedinstva 98
Duvno, Boriše Kovačevića b. b.
Sarajevo, ul. Magribija 7
Stara Pazova, Kamenjarova 29
Niš, ul. Nikodija Stojanovića (tatka)
Skopje, ul. 821 br. 3 Madjari

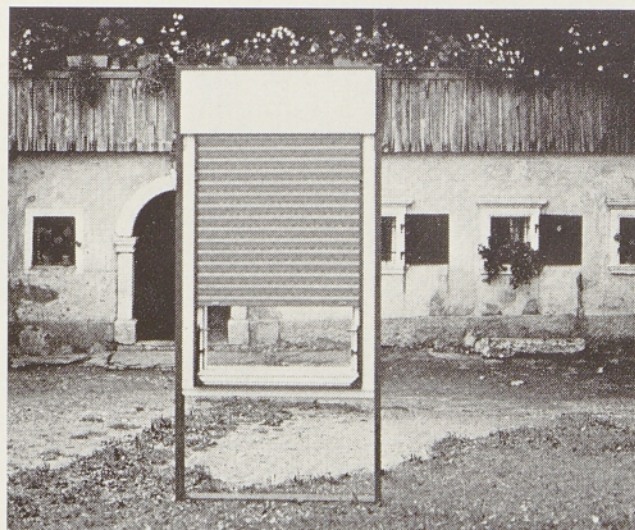
tel. 064 61-361
tel. 041 645-059
tel. 055 81-123
tel. 052 23-976
tel. 051 831-115
tel. 057 23-815
tel. 059 38-76
tel. 080 72-143
tel. 071 22-264
tel. 022 81-666
tel. 018 65-930
tel. 091 61-104

Predstavništvo:

Osijek, ul. Pampas br. 30

tel. 054 43-515

JELOVICA ŠKOFJA LOKA praznuje dvajsetletni jubilej obstoja, to pa je tudi dvajset let prizadevanja vsega kolektiva, kar je brez dvoma jamstvo za kvaliteto izdelkov, ki jih potrebujete. Da, izdelki znamke **JELOVICA** zadovoljijo najzahtevnejše kupce!

english section

John Blatnik, member of U.S. Congress during his visit at Slovenska izseljenska matica, May 1975

Planina is vibrant

When you leave the Cleveland, Ohio Slovenian metropolis and travel into the southeastern suburb of Maple Heights you discover new thoughts and expressions.

Slovenian singing society Planina incorporates the charm of today's pampered suburbanites and the steadfastness of die-hard ethnics.

It was April 27, 1975, exactly 37 years since Planina held its first concert, and a new concert was in the offing in their Slovenian National Home.

This concert program contained nine Slovenian folk tunes performed by 34 adults and five Slovenian songs presented by a chorus of 32 juveniles, ages 4 to 13 years. It was Thomas Kramer's first appearance as Planina's musical director and he was surprised to find an exuberant

response as the American Irishman led his audience into a community sing-along finale, »Prišla, bo pomlad«. The new director is now called »Tomaž«.

»What prompts a non-Slovenian to join your singing society,« I inquired of Olga Hrovat-Ponikvar in telephone interview. »These adults love to sing and Planina offer them an outlet. Our weekly rehearsals are very well attended.« She went on, »We have six charter members still with our organization and a committee of members assists the director in selecting a variety of songs.«

The spring concert was intermingled with international favorites, religious songs and American pop tunes.

»Most of the juvenile members are already the fourth generation American-Slovenians,« I interrupted. »How did you encourage these youngsters to join your society?«

»In two previous concerts the children were invited to participate by listening and then in the spring and autumn of 1972 the children sang five songs.«

»Do the children have difficulty with the Slovenian language?« I asked.

»It's unbelievable« exclaimed Olga Ponikvar. »Sound and phonetics are picked up immediately by these youngsters. During our weekly rehearsals I read and translate the Slovenian lyrics into English and the children must repeat the rough words over and over again. In a short time their enunciation has clarity. It is a bit more difficult to train adults,« continued grandmother Ponikvar whose four grandsons sing in the juvenile chorus.

»I noticed you applied adroit means in disciplining the young minds before their stage appearance.«

»Because we knew our concert hall would have a capacity sell-out and our backstage area is small, we decided to occupy the children's waiting time with games of bingo and one-dollar prizes. Then, during the second half of the program the children joined the adults on stage. Our friends supervise these children. By the

way, the children's theme song is »Mladi Smo Amerikanci.«

»Thank you, Mrs. Ponikvar, I concluded. Planina applies artifice and stratagem. Here's hoping the rest of the world takes note:

JO MIŠIĆ

»Planina«, Singing Society, soloist Lorraine Hrovat in foreground

Planina Singing Society of Maple Heights, Ohio, directing by Thomas Kramer

Director Ivan Rigler of Slovan Singing Society

Slovan sings

Slovan introduced its new director Ivan Rigler to its faithful concertgoers on April 20, 1975.

Since 1936 the male chorus has held rehearsals and concerts in the Slovenian Society Home.

The twenty-one voice chorus invited a girl's ensemble to their spring performance. The girls, Shirley Ivancic, Cathy Modic, Lauren Penko and JoAnne Petric are daughters of members, while the popular Slovan quartet, Frank Ivancic, Matt Dolenc, Richard Sterle and Joseph Penko added four additional singers for an octet feature.

Slovan sings and the Euclid Slovenians are proud of them:

JO MIŠIČ

Slovan Quartet (left to right): Matt Dolenc — bass, Frank Ivančič — bass, Joseph Penko — tenor, Richard Sterle — tenor.

Affectionately yours Circle No. 2

Kids are enamored and infatuated with the sights and sounds of their grown-ups and S.N.P.J. Circle No. 2 juniors came up

with the idea of paying tribute to Cleveland polka music.

Songs written by Frank Novak, Cleveland's favorite button box instructor, were performed by an ensemble of button box students Bill Novak, Ray Strumbly, Mary Jo Zipple, Rudy Pryately, Kathy Hlad and Michael Turk during the circle's spring concert Sunday, April 13, 1975.

Cleveland's popular songstress' duo Dolores Mihelich and June Price was portrayed by Nancy Anzlovar and Mary Ruth Gygli as they sang »Po Koroškem, Po Kranjskem,« while sixteen folk dancers exemplified peasant drudgery and merriment under Olga Petek's direction and choreography.

The boys' chorus assisted Scott Kustis, Tom Scheid, Jeff Loiko, John Novak and

Kathy Hlad and Mary Jo Zipple as Janez and Lojze

Accompanist Douglas Elersich

Ricky Gygli in enacting Eddie Kenik's deliverance of »O-ja« and America's Polka King, Frank Yankovic received affection »Just Because« by Andrea Spendal, Cheryl Vrtovsnik and Karen Gygli. John Pecon and Louis Trebar's skit »Janez & Lojze« was enacted by Mary Jo Zipple and Kathy Hlad. Both girls received wardrobe coaching from Louis Trebar.

Ray Strumbly Trio — Ray Strumbly, Ricky Vadnal and Phil Srnick

The Ray Strumbly Trio impersonated Richie Vadnal's orchestra because young bass player Phil Srnick and drummer Ricky Vadnal are off-springs of their favorite musicians.

The chorus had piano accompaniment by Douglas Elersich while Cecilia Dolgan steered and controlled the children's afternoon performance.

JO MIŠIČ

Fourth Meeting of European Slovene Societies Abroad

This year's Fourth Meeting of the Slovene Cultural Societies of our workers who are temporarily working in the countries of Western Europe was held on Saturday, May 3rd in the large Sports Hall at Essen, West Germany. The host for this, the biggest gathering of our fellow-countrymen working temporarily abroad, was the Slovene Cultural-Sporting Society »Bled« of Essen. The patron for the event was the Slovene Republic's Conference of the Socialist Alliance of Working People.

Approximately 3000 Slovene and Yugoslav fellow-countrymen of ours from West Germany, France Belgium, Holland, Switzerland, Austria and Sweden got together at this meeting. A varied cultural-artistic program had been prepared by fourteen instrumental groups, singing groups and folklore ensembles from the Slovene societies for our fellow-countrymen living temporarily or permanently abroad. The happy sound of the Slavko Avsenik Quintet then continued, with singing and laughing, to entertain the high-spirited gathering late into the night. On this occasion the Slovene Cultural and Sports Society »Bled« from Essen was presented with a big picture of Bled and the society's banner by representatives of the Radovljica Commune. For the fact that this event in Essen went off so well we can thank the Chairman

of the Society, Heinz Sieger, and his wife, and especially our self-sacrificing fellow-countryman from Blejska Dobrava, ing. Vinko Piber, who provided the initiative for the founding of the »Bled« Society. The meeting was helped materially and with organizational problems by the Republic's Conference of the Socialist Alliance (as patron), the Association of the Cultural-Educational Organizations of Slovenia, the Slovene Cultural Center for Emigrants, RTV Ljubljana, and several other Slovene societies abroad. The Fifth Meeting will probably be next year in Zürich, Switzerland.

Timothy, Ronald, Bill and John Wolf surround their grandmother Olga Ponikvar and mother Patricia Wolf. They are all members of Planina Chorus

Pretty soloist Shirley Ivančič

Male Chorus »Zarja«

Slovenian Heritage News

Dear Editor,

Enclosed you will find two press releases, entitled SLOVENIAN HERITAGE NEWS. With them we introduce a new service to American mass media which serve areas with large Slovenian populations and to Slovenian American newspapers and radio programs.

In spite of a growing interest in American ethnic groups, many complaints have been heard about ethnic reporting. Many of us feel that a number of American newspapers continue to present a very one-sided or even distorted picture about ethnic groups. They many publicize ethnic officers, but seldom, if ever, speak of ethnic inventors, company presidents, internationally recognized writers, or award-winning artists, scientists, and educators. When an ethnic American designs an architectural landmark in Boston, Washington, or Denver, when he becomes head of a NASA department, a general in the Army, or an admiral in the Navy, it is too often assumed that he just could not possibly be a Slovenian, Polish, or Italian American or, at least, that he should no longer be labeled as such, for the ethnic label is just for the humble blue-collar folks. No wonder so many ethnic children feel that they have nothing to be proud of in America! The SLOVENIAN HERITAGE NEWS, prepared by the Information Service of the Slovenian Research Center of America, will be issued periodically as a free service to American and Slovenian ethnic mass media. The service is intended to facilitate more complete and accurate reporting on Slovenian Americans — especially on their accomplishments which have traditionally been overlooked. Some newspapers may print the SLOVENIAN HERITAGE NEWS as a special ethnic guest column; others may prefer to print only selected items or to incorporate them into appropriate columns of their regular reporters. Radio programs, in turn, may find these releases useful in preparing their ethnic news.

We are, of course, aware that a few editors continue to consider ethnicity and contributions beyond sauerkraut and folklore incompatible; to these we would say that such bigotry should at least be mitigated by business considerations; common sense as well as ample research suggest that ethnic readers are immensely interested in ethnic contributions and ethnic readers constitute the majority in Greater Cleveland and many other American cities.

But the primary target — and beneficiary — of the SLOVENIAN HERITAGE NEWS are those fair-minded editors, columnists, and announcers who have long

felt a need for an Information Service of this kind. It is our hope that they will accept our SLOVENIAN HERITAGE NEWS as a valuable service and encourage other ethnic groups to share similar news with their American fellow-citizens.

Sincerely yours, Edward Gobetz, Ph. D. Executive Director of the Slovenian Research Center of America and Professor of Sociology and Antropology, Kent State University.

...

The January, 1975, issue of the BULLETIN of the Slovenian Research Center of America carries an article on famous Slovenian physicians. Singled out for special study are Dr. Marko Plencic (Plenciz) whom Prof. Winslow called »the chief advocate of contagionist theory in the eighteenth century«; Dr. Frederic Pregl, Nobel prize winner in chemistry in 1923 who is described as the »father of micro-analysis« by Asimow's Biographical Encyclopedia of Science and Technology; and Dr. Edward J. Rupnik, Rear-Admiral, Medical Corps, the highest ranking physician in the U.S. Navy. The BULLETIN also discusses the organization, goals, accomplishments, and challenges of the Slovenian Research Center of America, a non-profit ethnic heritage institute which has been active in research, education, and publication work on Slovenian heritage since 1951. On the last page, excerpts from letters by Senators Lausche and Humphrey, Ohio State president Enarson, and others are quoted.

...

Ethnic nostalgia has recently been revived as KSU TV Channel 2 presented a program on ethnic contributions to America. On the program was also a scene from the Slovenian opera »Nightingale of the Mountains« which had been originally presented in 1930 at the Slovenian National Home on St. Clair under the late John Ivanush, Slovenian conductor and composer, who, as a young man, played at the inauguration of President Theodore Roosevelt.

...

In Pittsburg, Kansas, Ivan Cankar's drama, »Scandal in St. Florian's Valley« was premiered in English, February 26th to March 1st, 1975. Regarded as one of Cankar's greatest dramatic creations, the play was translated into English by Prof. Robert Gobetz, director of dramatics at the Pittsburg College. Judging by local reports, the play was a great success. »The Collegio« of March 7 carried a full page of pictures and a review by Robert Campbell under the title, »Scan-

dal labeled year's best play.« The Slovenian Research Center of America is making arrangements to make the English translation available to interested groups in America and other English-speaking countries.

Two articles about Slovenians in America have recently appeared in scholarly American journals. »Nationalities Papers« (Spring, 1974) carry an article entitled »Slovenian Ethnic Research«; while a discussion of »Slovenian Ethnic Studies« appears in »The Journal of Ethnic Studies« (Winter, 1975). Both articles present an survey of Slovenian ethnic research from the late seventeenth century to the present. Their author is Dr. Edward Gobetz, professor of sociology at Kent State University and director of the Slovenian Research Center of America.

National Aeronautics and Space Administration has recently awarded its coveted Certificates of Recognition to two Slovenian Americans. John Repar, America's leading astro rubber expert, has received his award for the development of rubber materials which can be used with rocket fuels. One of these materials has been used in space flights to the planets Jupiter and Mercury. And Janez Zupan, a member of the research and editorial committees of the Slovenian Research Center of America, was awarded his certificate for creative research, resulting in an article titled »Continuous Catalytic Decomposition of Methane«. According to Prof. Gobetz of the Slovenian Research Center of America, these are just two examples of Slovenian accomplishments recognized by NASA. Several other Slovenian Americans have in the past been singled out for special recognition by NASA and quite a few of them have occupied various top-level positions with the National Aeronautics and Space Administration. Repar, originally from Barberton, now directs astro rubber laboratories in California. Zupan is an immigrant from Slovenia who conducts research in Columbus, Ohio.

Several newspapers and radio programs have agreed to cooperate with the Slovenian Research Center of America, Inc., in presenting a Bicentennial Series on Slovenian contributions to America. In the words of a spokesman for the Center, »Slovenians may be a relatively small and unknown people, yet they have made

substantial contributions to America, ranging from missionaries and explorers to scholars and scientists at Harvard and MIT. Or, to put it in another way, the candidate of the American Catholic Church for sainthood and the father of mass production in American aviation were both immigrants from Slovenia.«

Jubilee Gold-Medal

The Federal Committee of the National Liberation War-Veterans Association of Yugoslavia has decided that on the occasion of the 30th anniversary of the Liberation and of Victory over Fascism a jubilee gold-medal is to be issued. It will be on sale on July 4th, War-Combatants Day.

The medal has been designed and sculpted by the Academic Sculptor Zoran Prvanović. On the obverse of the medal is the bust of Comrade Tito (a detail from the sculpture by the Academic Sculptor Antun Augustinčić). On the reverse of the medal are the words: 30 years of the Liberation of Yugoslavia and Victory over Fascism. Inside these words is shown a sketch of the monument to commemorate this victory by the Academic Sculptor Dušan Džamonja.

The gold-medal will be struck in a limited edition of 10,000 in weights of 5, 8 and 14 grams of gold.

Slovenes Go for the First Time to the Mountains of Mexico

At the start of May the first Slovene and Yugoslav »mini« Mountaineering Expedition to the mountains of Mexico left Yugoslavia by car for Frankfurt, West Germany, whence they flew fourteen hours to the capital of Mexico, Mexico City. From there the expedition will make its way to the Sierra Madre del Sur range. As well as this a group of five mountaineers will make an attempt to climb the highest mountain in Mexico, 5863-metres high Mt. Popocatepetl, which is 3000 metres higher than our Triglav. The expedition includes dr. Franc Porenta, Milan Krišelj, Savo Šemrov and Roman Herlec and his son Matej. The mountaineers are members of the Kranj Mountaineering Society (the patron of the expedition), the Ljubljana Mountaineering Society and the RTV Ljubljana Mountaineering Society. In Mexico the Slovene mountaineers will make contact with Mexican climbers and will visit some of the historical and cultural points of interest of this little-known country; they will be sure to take plenty of photographs while they're there.

Biennale of Graphics in Ljubljana

Ljubljana is getting ready for the Eleventh International Biennale of Graphics. A lot of interest has been shown in it; so far 519 authors have applied for entry. The jury has decided in favour of 192 creators, among which there are 37 from Yugoslavia. We can therefore expect that the Yugoslav section, which will have over one hundred sheets, will provide a very good and characteristic cross-section of the present state-of-the-art of Yugoslav graphics.

The theatres are also preparing new premièrès. The City Theatre of Ljubljana is going to put on Tennessee Williams' »The Streetcar Named Desire« with Milena Zupančič in the main role. The Slovene Theatre in Trieste has already put on a new performance, and thus has been once again witnessing its role in Slovene cultural life.

Slovene cultural establishments are getting ready an exceptionally rich cultural program in commemoration of the 30th anniversary of the Liberation and of Victory over Fascism.

Red Cross Double Anniversary

Last year and this year two important jubilees are celebrated by members of the Red Cross of Slovenia. Last year they celebrated 30 years of work of the Red Cross of Slovenia in new Yugoslavia, and this year they will be celebrating the centenary of the Red Cross in Yugoslavia. The Red Cross Organization is certainly one of our largest and most humanitarian organizations. Taking into consideration these two important jubilees, officials of the Red Cross Committee of the Republic of Slovenia at a recent meeting resolved to direct their mission to even greater creativity.

At the meeting the work carried out over the last working year was assessed and the plan for this year's activities was worked out. The chairmen of the Commune committees also took part in this work. This year's plan comes, of course, within the scope of the wider 4-year working program.

Last year, apart from its usual tasks, the Red Cross carried out three special working actions: aid to the drought-hit countries of Africa, aid to the earthquake-hit area of Kozjansko in Slovenia, and help after the floods which took place in the other republics of Yugoslavia.

This year's Red Cross Week, which is being celebrated in the month of May, has given rise to stronger action in connection with hygiene and protection of the environment. Extra attention is to be paid to work for the ensuring of safety in natural and other kinds of disasters. First aid is to be given added attention, while continuing the successful blood-donation actions, and actions for the collection of old paper, clothes and other useful material.

More attention is to be paid to health-educational activities. An extensive program, with the provision of suitable booklets and entitled »School for Health«, is being prepared in this connection. Particular attention is being paid by the Red Cross to its young members. For this reason the setting up of basic organizations of young members of the Red Cross of Slovenia in technical colleges and university faculties is planned.

The central celebration of the centenary of the Red Cross of Yugoslavia will be held in June at Cetinje in Montenegro, where the first Red Cross society was established within the territory of present-day Yugoslavia. The patron of the celebrations will be President Tito.

20,000 Flats for Workers

At a recent meeting of the Council of the Association of Trade-Unions of Yugoslavia it was stated that the relation of society as a whole towards the building of flats has changed a great deal in recent years. Within the scope of all investments the building of flats has increased by a quarter; last year 53,000 flats were built in Yugoslavia, which makes 29 % more than in the year before. Last year 20,000 worker's families moved into flats built by solidarity.

Levstik Awards Made

This year the traditional Levstik awards, which are given away every year by the »Mladinska knjiga« publishing-house for the best works in the field of Books for the Young were presented to three authors: Ferdo Godina for the prose work »Sezidala si bova hišico« (»The two of us will build a little house together«), Milan Bizovičar for his illustrations of Kovačič's book »Možiček med dimniki« (»The little man among the chimneys«), and Miran Ogrin for his journey description entitled »Od Kalifornije do Ognjene zemlje« (»From California to Tierra del Fuego«).

The village Jugorje in Bela Krajina. Photo: Ančka Tomšič

Larger Share for Nuclear Energy

According to experts, by the year 2000 Yugoslavia needs to have at least 17 nuclear power-stations of a capacity greater than 600 Megawatts (i.e. bigger than the nuclear power-station now being built at Krško) if her needs for electrical energy are to be met. Without regard to such predictions, it is already clear that possibilities for the exploitation of other classical sources of energy, particularly from coal and waterpower, are severely limited and that they cannot provide nearly enough energy for everybody. It will therefore, in any case, be necessary to purchase another nuclear power-station in the course of the next few years, even if in a few years time it turns out that our potential supplies of coal are greater than we now think.

Within Yugoslavia, Slovenia was the first republic which decided, in co-operation with neighbouring Croatia, in favour of the construction of a nuclear power-station. For this reason Slovenia should also take the greatest part of the responsibility for the further development of nuclear energy in Yugoslavia. The technical staff which is right now getting training and experience in the construction of the Westinghouse unit at Krško will be insufficient in number for the carrying out of this task. For this reason it is necessary to make this horizon visible as fast as possible to those who take part in making decisions about

expanded reproduction, that is about the development of the Electrical Power Industry. The first to become aware of this was the Slovene Electrical Power Industry's Community of Interest. In the middle of April it organized an 8-day specialist excursion to the U.S.A. for a group of 18 representatives from the Power Industry's working organizations, from business associations, the Chamber of Commerce, Ljubljanska banka and from some of the offices of the Republic's Executive Council. The reporters from Ljubljana RTV and the newspaper »Delo« who are most often concerned with the problem of the development of the power industry accompanied these representatives on the trip.

The host in the U.S.A. was the Westinghouse concern, which had prepared an exact program for the visit. Altogether eight different points were included in the program, from development centres and the training school to factories of thermo-mechanical equipment and to building-sites for nuclear power-stations. The visit has certainly contributed towards a better acquaintance of the basic dimensions and method of functioning of nuclear power-stations — and of the possibilities of using them in the electrical energy producing industry. Such knowledge is certainly very important in further discussions and in the study of possibilities for the satisfying of electrical energy needs by means of nuclear power-stations.

Unusual Faithfulness of Portorož Hotel's Guest

Not many of our hotels is able to commend itself with such visitors as the Hotel Palace of Portorož can. For in this hotel there are many guests who have been returning there for several decades. We should, as an introduction, add that the hotel is 83 years old. For this reason it's not just chance that there are several visitors who have been returning there every year for as much as 50 years. The record-holder, at least on the Adriatic, is held by Amalia Strele-Ziffer of Trieste. »When I first came to Portorož I was accompanied by my parents, who passed away many years ago. We moved into the Hotel Palace as it was the only large building at this seaside resort that time. And, look, I've been coming here for fifty years already, and I always keep on wishing to myself that I could return again, since I can't break the tradition, even if I wanted to. Time has made its mark, so that in Portorož I feel better than when I'm at home. I must say that this resort has changed much during those fifty years, particularly over the last few years. It's become somewhat noisier, but more beautiful as well. The main thing one notices are the new hotels which have grown up. Portorož has become a world-famous resort, surrounded by handsome new villas and houses. At the start I used to come here only in the summer months so I could sunbathe and swim; later on, when I started to feel the affects of rheumatism, I began visiting the thermal baths. I was among the first there, too. Now, when I'm here, I'm a regular visitor to the swimming-pool.«

Opening in America for »Krka«

Registration with the FDA means not only the possibility for big business deals, but also the obligation for very careful and demanding production in the future. Workers are paying extra attention to production at the »Krka« factory of medicinal products, Novo mesto, as they wish to keep the high recognition they have won: registration with the FDA (The Food and Drug Administration). Registration with the FDA means registration with the American Ministry for Food and Drugs and is an important recognition for »Krka«, as only 40 enterprises spread all over the world are registered with this establishment. Registration with the FDA means that the product is made in the most modern way and is of the very highest quality. This reputation can be wellexploited financially, too, as registra-

tion with the FDA opens the doors to all world markets on account of the strict criteria set up by this organ. FDA's action against compounds such as hexachlorophene, etc. which have resulted in the forbidding of their use throughout the world on account of their dangerous nature, are well-known. »Pliva« of Zagreb is the only other Yugoslav factory which has succeeded in getting itself registered with the FDA.

»Krka« has got registration as a producer of the antibiotic oxithetracycline. The thanks for this success go to the correct orientation of »Krka« in recent years towards the setting up of its own raw-material base and of a concentration of experts. This process has obviously been going on for a number of years, as »Krka« has the highest percentage of experts among the working organizations in the Novo mesto Commune.

At »Krka« the production of antibiotics has been suited to the extremely strict criteria of the FDA. The quality has to be kept at the high standard demanded as the drugs are kept continually under control. Several times a year inspectors arrive unannounced from the FDA to check the technological process.

At »Krka« efforts are being made to prove that this high recognition is not just a matter of chance. At various stages in any one cycle all the experts in the plant play their own part, and for this reason it is very difficult to discover the mistakes of individuals, among which each one can have a lesser or greater effect on the quality of the final product of the production cycle. Thus all those involved must work very reliably and, of course, with strict self-discipline.

Farm Holidays in Slovenia

Farm tourism is already a very old form of tourism, especially in Switzerland, Austria, and the Scandinavian countries; here in Slovenia, however, it has been going on only over the last few years. In the vicinity of touristic centres, health spas, and skiing centres the local people were making private accomodation available to visitors long before the first hotels were built.

In real farm tourism something completely new and different is involved. In big city centres there are an increasing number of people who want to spend their holidays on out-of-the-way farms, far from the city noise and grime. In Slovenia some years ago some farmers started to let out rooms. After some starting difficulties several farm tourism centres appeared. These centres broke the ice in this little-known field of tourism.

The most well-known such centre, and at the same time the oldest, is in the

environs of Škofja Loka, where there are three farm tourism centres.

At Stari vrh near Škofja Loka seven farming families have gone into farm tourism, letting out accomodation for a total of 73 people. The farms are separated from one another by a walk of from about 15 minutes to half-an-hour; all of them can be reached by car. The houses are suitably equipped, as bathrooms or showers and lavatories are available as well as the rooms themselves. At some of them central heating has been installed and television is available. A printed brochure about the Stari vrh area is soon to be issued; for the present time hand-produced brochures are being turned out with the help of a photo-copying machine. The brochures are provided with a map and a good description (position, price and other information), which is of special interest for trippers and skiers. In the case of illness everything has been arranged for in advance.

Many brochures produced by the big tourist centres are not nearly as good as the one produced by the farmers of Stari vrh: Pavel Dolenc, Tomaž Demšar, Matevž Debeljak, Janez Mesec, Milan Gartner and Janez Tavčar. One particular attraction is offered at all the farms: »active« rest with farm work — hay-making, sowing, looking after the farm animals, etc. All this as well as unspoilt nature is offered by the farmers of Stari vrh for a full-pension price of 80 dinars per day.

There are two other big centres in the Škofja Loka area: the Poljanska Valley with 69 rooms and accomodation for 157 and the Selška Valley with 51 rooms and accomodation for 102. A new farm tourism centre is springing up in the vicinity of Begunje in Gorenjsko. Here, too, there is peace for the visitor; walks, mountain tours and longer trips can be easily made from there. The rooms with bathrooms and lavatories are pleasant. The price is 27 dinars daily with food at the Jožovec Inn (70 dinars per day).

The next such oasis of peace is in the Upper Savinja Valley, in the vicinity of Ljubno, Gornji grad, and Solčava.

For the present time the most interest for holidays on Slovene farms has been shown in the big cities of Belgrade and Zagreb. Quite often foreigners, especially Germans and Austrians, like to spend their holidays far from the big tourist centres.

The patron of farm tourism in the Škofja Loka area is the Alpetour Agency, which operates without demanding a deposit in advance. Together with the Škofja Loka Commune's Tourist Association this agency is promoting the faster development of farm tourism. In the other areas cooperation by means of farm »tourist wor-

kers« is extended by the Tourist Societies of Begunje and of the Upper Savinja Valley.

Ljubljana Castle And Its History

The deferioration of the castle began in the 19th Century and the position is no better today when we allow the symbol and legend of Ljubljana to fall slowly into ruins.

Whoever gazes up on Ljubljana Castle thinks to himself: »How beautiful«. However, he probably wonders how long the symbol of Ljubljana will be able to keep standing.

Even after the latest archaeological investigations of the city of Ljubljana specialists still hold the view that the castle hill is the site of one of the earliest settlements in the Ljubljana area.

While investigating the ground in the vicinity of the castle, researchers came across the remains of a pre-Roman defensive trench which they attribute to the Illyrian period. The ancient name of the town, Emona, probably originates in this period as well, rather than in the Latin word »amare« (»to love«).

It has been proved that the castle hill was used as a watchout and defence point in the Roman period, as shown by the Roman inscription stones which are built into the castle walls. In addition to this, some Roman remains were found during the cleaning out of the castle well in 1836. This all goes to show that the Romans had strengthened the Illyrian fortfield camp on top of the castle hill and that at its foot a Roman settlement had developed.

The first medieval fortress was probably built as early as in the 9th century, on top of the foundations of the former Illyrian fortified camp. Ljubljana Castle is certainly the oldest part of the town. This fortress was probably built by the Dukes of Španhajm or perhaps even by the Frankish Border Counts.

The first historical documents about the castle and its town, however, date from only 1144. These documents mention only the German name for Ljubljana, Laibach. The Slovene name is mentioned two years later. In spite of this we would be unfair to our past if we inferred that the original name was German or even that the medieval trade centre below the castle was German.

There is hardly any doubt that the German name, Laibach, is derived from the Slovene name, Ljubljana, although linguists still haven't been able to provide an exact explanation.

The first castle was doubtlessly built by foreign nobility who, after the danger of the Hungarian invasion of Western

Europe and particularly of our country had past, secured their existence by building castles and fortresses. Ljubljana Castle occupied strategically so important a position that it was probably owned by provincial princes from its foundation onwards. It is not unlikely that they themselves were the founders of the castle as well. This assumption is supported by a report dating from 1220 which mentions a »palacium« at Ljubljana Castle. It is a fact that after 1231, when Carniolia became a duchy, Ljubljana Castle became the seat of the provincial governors. Medieval princes used to stay at the castle whenever they visited Ljubljana, even after the provincial governor had moved down to town for improved comfort. The historian Valvasor notes that at that time the castle was permanently inhabited only by the castle commander with a garrison of twelve men.

The present-day castle building is without doubt the results of considerable rebuilding works which the medieval castle underwent during the 16th and 17th centuries. It can therefore be concluded that the original medieval building was destroyed by the catastrophic earthquake in 1511, which, for instance, destroyed the castle of Turjak so thoroughly that it had to be rebuilt on its old foundations. It is less likely that the castle was seriously damaged during the unsuccessful peasants revolt of 1515.

The new stone building must have been built only gradually, as the documents from 1530 mention mainly wooden structures.

What Ljubljana castle looked like before the disastrous earthquake of 1511 which probably destroyed the early medieval building we can conclude only on the basis of old documents and with regard to the peculiarities of the architectural construction techniques characteristic for that particular period.

The dilapidation of the castle began in the 19th century. Its owners no longer cared about architectural perfection and artistic ornamentation. The grey walls started to crumble and nobody repaired them. The castle complex was turned into prison. From 1809 to 1813 the castle was occupied by the French who destroyed the defences. Then it was handed over to the Austrians who started to use it as a gaol in 1814. At this time a new part was built inside the Southern Wing. In 1848 the present viewing tower was built on top of the foundations of the former round defence-tower. The castle was used as a prison until 1895. Among others, Ivan Cankar, the great Slovene writer, was imprisoned in this infamous gaol.

At last, on July 1st 1902, Ljubljana councillor Prosenc proposed to the Mayor that the castle should be bought from the

state and made suitable for visits by tourists. His proposal was only partly carried out three years later. However, the castle was adapted into temporary dwellings and the plan about the construction of a cable-car ropeway was not carried out either.

It was only between the years 1962 and 1964 that the inhabitants of the castle were evacuated from their most unhygienic flats. This started the castle's agony, as it was left empty and there was nobody to carry out even the most urgently needed repairs.

Many people probably wonder why there are no legends about our castle although there are usually several stories and legends connected with various castles. However, our castle, too, did have its own store of stories and legends; it is just that they have been somehow forgotten in the course of time.

In spite of this, writer Juš Kozak did manage to preserve an interesting tale which he included in his short story »Rodno mesto« (»Native Town«).

Once upon a time, a town craftsman — a belt-maker — fell in love with the beautiful Elvira, the daughter of the master of Ljubljana Castle. She soon found out about his feelings and started to pretend that she had accepted his love. She invited him to steal into her chamber at night. The young belt-maker came and stayed with her all night. When he was leaving, Elvira asked him to make her something very beautiful as a memory. The craftsmen, much in love, promised to fulfill her wish.

However, the very next morning Elvira, together with her family, left the castle and went on a journey.

The young belt-maker was seized by doubt. Did the gentlewoman truly love him or had she only played with his feelings. He soon found out the truth; Elvira had got engaged to the Knight of Višnja gora. The young craftsman decided to take revenge on her.

He made her a beautiful metal heart to remind her of him. The heart was similar to the one which used to hang in St. Peter's Church, but was even more beautiful. But it wasn't a work of love any more, as he had hidden a live viper inside it.

The young lady of the castle was very pleased with the nice gift but the next day she was found dead. Nobody except the young belt-maker knew what had caused her death.

This romantic story about the Šentflorijan trubadur is a fairy tale and it is not likely that it really happened. Nevertheless, it is valuable since it is a piece of old tradition written down and, as such, a part of the past of Ljubljana Castle.

Ljubljana. mayo 10. Después de la Marcha de la Liberación que se hace ya la décimo novena vez, se celebró en Ljubljana el Día de la Liberación de esta ciudad y de Eslovenia toda. No olvidemos que fue justamente Ljubljana la última de las ciudades europeas que tuvo hasta el último momento de la segunda guerra mundial, a los alemanes entre sus muros y fuera de ella. Esta marcha de la Libertad significa para los habitantes de la ciudad capital eslovena, el símbolo del sacrificio de los patriotas y caídos por la Patria. Este año fue en especial celebrado el 30 aniversario, por la participación de otros hechos que corren parejos con esta fecha inolvidable. Entre los actos principales obtuvo el primer lugar la expedición alrededor de la ciudad. Esto se hace en recuerdo a la ocupación y alambrado de Ljubljana que la circundaba kilómetros y kilómetros alrededor de la misma. Otro de los festejos fue el recuerdo a los caídos por la Patria. Para ello se descubrió en una de las esquinas del centro el monumento al héroe nacional y primer comandante del ejército partizano esloveno, France Rozman-Stane (nombre ilegal). Entre los diez mil invitados de honor se encontraban apellidos como Sergej Kraigher, Lidija Šentjurič, Marjan Breclj, Mitja Ribičič, Franc Leskošek-Luka, Miha Marinko, Andrej Marinc, Franc Šetinc, Janko Rudolf y Rudolf Hribernik-Svarun! Estos hombres y mujeres tienen también su lugar de honor entre los que combatieron al ocupador. Este legendario comandante tiene así ganado su verdadero lugar: el centro de Ljubljana, el corazón de la ciudad capital eslovena. Este comandante ha pasado a la historia como uno de los fundadores del mito guerrillero. Durante la inauguración del monumento de expandieron las estrofas del himno nacional y de las canciones guerrilleras por todo el orbe. Después de las palabras de los oradores un público numeroso saludó las salvas de los cañones y fusiles que tronaron en honor del comandante STANE! Frente al monumento se instalaron grandes palcos de honor. Participaron además los oficiales de las tres armas y un grupo de soldados elegidos entre los de mejor conducta de todas las guarniciones vecinas. La guardia de honor de la presidencia estuvo al mando del Tte. Gral. France Tavčar-Rok — (nombre partizano). Rok saludó al pueblo de Ljubljana y pidió un minuto de silencio en honor al comandante Stane! Después tomó la palabra la héroe nacional Mira Svetina. Entre otras cosas dijo: «...»Ljubljana tuvo el deber y el derecho de colocar este tipo de monumento en el centro de la Ljubljana actual y cerca del Parlamento (Congreso de delegados) dentro del cual hoy día van tomando forma las bases de la autogestión en forma delegada. Además de las leyes consabidas, se estudian los proyectos de

ley que día a día van dando mejoras y ayudan a concretar las bases de una mejor autogestión delegada dentro de la sociedad socialista actual. Este derecho se lo ha ganado esta ciudad por haber sido durante la ocupación, el corazón del levantamiento y sin lugar a dudas el refugio y base de operaciones del ejército guerrillero en los últimos años de la contienda universal...» El Tte-Gral. Rok-France Tavčar- agregó también entre otras cosas, «Nuestra presencia certifica la célebre y siempre presente idea de liberación. Además brindamos el recuerdo al hijo del pueblo esloveno, quién como proletario y revolucionario, cayó entre los 1.700.000 víctimas de la guerra por la liberación nacional. Stane Rozman fue no sólo un soldado más sino uno de los fundadores del respeto al pueblo, de la preocupación por los obreros y del pueblo todo! Su personalidad está llena de gestos y gamas patrióticas. Fue un gran patriota, un camarada ejemplar y un sencillo ejemplo de lo que tiene que ser un verdadero idealista. Su persona nos ha quedado como timón en la dirección de las ideas y gobierno. Ante todo nos ha quedado su amor por la lucha por la libertad, por su amor a la hermandad e igualdad entre los pueblos...» Después de este saludo, el héroe nacional Peter Stante-SKALA con ayuda de un grupo de representantes de la Federación Juvenil izó las banderas que coronan el mástil junto al monumento a STANE! De esta manera quedaba inaugurado el mismo. También se desarrolló un programa cultural. Como corolario: un inolvidable espectáculo nocturno. En el cielo de Ljubljana se reflejaron las luces multicolores de 1.000 fuegos de artificio! La combinación de toda suerte de cohetes y fuegos artificiales hicieron que el pueblo premiase este espectáculo con sucesivos aplausos que resonaban en todos los barrios de Ljubljana y alrededores. El pueblo se volcó más tarde a los centros de esparcimiento y baile que se montaron en las avenidas principales. En los parques hubo conciertos y música hasta altas horas de la madrugada. Desde hace mucho que la ciudad no ha vivido momentos tan lindos como los de ahora, a 30 años de la Liberación y victoria, esto se debe a la continua preocupación de los gobernantes y al progreso que día a día se nota en el país. El pueblo ha ganado otra vez más...

»DÍA DE LA JUVENTUD«. El 25 de mayo se celebra en toda Yugoslavia el Día de la Juventud. A su vez se coordinan todos los festivales en el estadio monumental de Belgrado. Allí se festeja en este día el cumpleaños del presidente de Yugoslavia, Mariscal J. Broz TITO!

Es éste un día de fiesta para todos los qué, unidos de la mano ya sea en la escu-

ela o en los talleres festejan su día: el día de la JUVENTUD! Lástima grande que no pueda transmitirse por medio de palabras lo magnánimo de este festejo. Miles y miles de niños y jóvenes demuestran en el estadio de Belgrado sus cuadros alegóricos. Se unen la gimnasia con la música y gestan cuadros de belleza indescriptible. Más de 10.000 gimnastas y soldados de las tres fuerzas armadas demuestran números de gimnasia acrobática y en aparatos. Los cadetes de los colegios militares brindan ejercicios de gran elegancia y soltura. Por ejemplo el más pintoresco y aplaudido este año fue el ejercicio combinado con banderolas, banderas y armas de largo alcance. Los alumnos de las escuelas primarias dieron la pauta de estar muy bien preparados en los ejercicios de gimnasia combinada. A su vez los alumnos de las escuelas medias, secundarias, técnicas, etc. hicieron ver el gran adelanto alcanzado en la gimnasia aplicada a los aparatos y elementos de gimnasia libre-método yugoslavo. Los alumnos de los últimos años de las escuelas superiores de gimnasia y de la facultad de ejercicios físicos y deporte nos presentaron números de indescriptible belleza y dificultad. Eran ejercicios difíciles y lindos a la vez. Las partes complicadas de los mismos fueron vencidas con elegancia y verdadera preparación. Los colores de las vestimentas y luces empleadas dieron pauta a su vez de la gran técnica alcanzada por la organización de este Festival Gigante de la Juventud! Aquí se demostró la capacidad creadora del personal pedagógico-maestros y profesores —. Se ha logrado transmitir no sólo la pureza de los ejercicios físicos sino además la enorme aplicabilidad que tiene la gimnasia en la vida diaria. Aplicación que vemos en la escuela ya desde el jardín de Infantes. A su vez se ha demostrado el alto nivel de preparación y disciplina de todos los asistentes y participantes. El Mariscal recibió de manos de una estudiante la estafeta o símbolo de la juventud que viene corriendo y dándose de mano en mano, ya desde hace un mes atrás por todo el territorio de Yugoslavia. Es decir que todas las repúblicas han colaborado en la posta de estafetas. Jóvenes de todas las repúblicas y nacionalidades han participado de esta magna epopeya deportiva. Con emoción en la entrega y palabras temblorosas la joven dijo: «Al presidente y amigo de la Juventud yugoslava, Mariscal TITO, entrego con emoción y respeto la estafeta de la Juventud de toda Yugoslavia. Qué sea ésta símbolo de unión, paz, amor y trabajo entre todos los habitantes de nuestro país. Qué sea ésta, símbolo del respeto y ayuda mutua entre los pueblos que luchan por una causa justa, la justicia social y la unión de los pueblos.»

Revija za vse, ki imajo radi Slovenijo

Rodna gruda

mesečna ilustrirana revija za Slovence po svetu

Tisoči Slovencev, ki živijo raztreseni na vseh kontinentih, jo radi prebirajo. Naročite jo tudi vi, priporočite revijo vašim prijateljem, znancem, sorodnikom, vsem drugim rojakom.

Slovenski koledar 1976

bo kmalu izšel! To je bogata, lepo opremljena knjiga, ki jo boste z veseljem prebirali. Priložen bo tudi lep STENSKI KOLEDAR z nekaterimi slovenskimi kraji, kakršni so videti 30 let po koncu vojne. Presenečeni boste!

Še imamo na zalogi

Učbenik slovenskega jezika Slovene by Direct Method

Za angleško govoreče, po katerem se uče slovenščine že številni tujci ali potomci naših izseljencev. Komplete — knjigo in albume s 6 gramofonskimi ploščami iz ZDA in Kanade lahko naročite pri Tivoli Enterprises, Inc. 6419 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio 44103. U.S.A.

Na naš naslov: Slovenska izseljenska matica, 61001 Ljubljana, p. p. 169, Cankarjeva 1/II, Slovenija, Jugoslavija pošljite izpolnjeno naročilnico in takoj vam bomo ustregli.

NAROČILNICA

Takoj mi pošljite

mesečno revijo Rodna gruda

Slovenski koledar za leto 1976

učbenik slovenščine »Slovene by Direct Method«

Točen naslov: _____

Podpis: _____

hitra postavitve prihranki in prijetno bivanje

tip
S-400

pestra izbira za najrazličnejše potrebe:

- 11 tipov posameznih in
- 14 tipov vrstnih družinskih domov ter
- 10 tipov planinskih in obmorskih počitniških hišic

tip
S-400

109,78 m² čiste površine v montažnem delu doma: vhod 3,32 m², vetrolov 3,29, hodnik 10,39, dnevna soba 25,40, jedilnica 10,11, kuhinja 9,92, otroška soba 12,18, kabinet 5,66, spalnica 14,35, kopalnica 5,88, WC 1,37, balkon 7,91 m²

marles raznolikost

- Montažne družinske domove in počitniške hišice izdelujemo in hitro postavljamo po dognanjih, ki imajo polno veljavo v skandinavskih deželah, v Združenih državah Amerike, v vseh najbolj razvitih delih sveta.
- Serijska proizvodnja sestavnih delov po mednarodno priznanem sistemu GIS in uporaba sodobnih gradiv izredne trajnosti zagotavlja enostavno vzdrževanje domov pa zdravo in udobno bivanje v njih.
- Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij v Ljubljani nam je izdal uradno potrdilo o požarni varnosti ter o toplotni, zvočni in vlažnostni izolaciji, specializirani in svetovno znani institut pri znameniti univerzi v Stuttgartu pa že dolgo spremlja in nadzoruje našo proizvodnjo.
- Pri snovanju sestavnih delov upoštevamo domače in tuje predpise. Zaradi tega so naš sistem odobrili tudi v Zahodni Nemčiji.

montažni
sodobni
družinski
domovi
in počitniške
hišice
z mednarodno
priznanim
znamenjem
kakovosti

GÜTEZEICHEN
Holz- und
Leichtbauteile
RAL-RG 422
für Montagebau
u. Fertighäuser

Zahtevajte naše prospekte, ponudbe in pojasnila. Na vašo željo jih nemudoma oskrbimo tudi vašim sorodnikom, prijateljem in znancom kjerkoli doma ali na tujem. Izpolnite ta odrezek in ga v ovojnici ali na dopisnici pošljite na naš naslov: **MARLES** — montažne stavbe, 62000 Maribor, poštni predal 72. Pojasnila dajemo tudi telefonsko (062/23-551) in po telexu (33-143 yu marle).

Priimek: _____
Ime: _____
Poklic: _____
Kraj, ulica: _____
Pošta s številko: _____
Država: _____
Zaželeni podatki: _____

RG-DDPH/2-75